

ଗପ ମୁଣ୍ଡ

(ଦେଶୀୟ କବି)

ହତିହର ଧଣ

“ଗପ ନୁହେଁ”

(ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗ)

ଲେଖକ ଓ ପ୍ରକାଶକ :

ଶ୍ରୀ ହରିହର ଦାସ (ଆୟକା)

ଗଞ୍ଜାମ, ଓଡ଼ିଶା

‘ଗପ ନୁହେଁ’

ଲେଖକ, ପ୍ରକାଶକ ଓ ମୁଦ୍ରାକର :

ଶ୍ରୀ ହରହର ଦାସ, ଅସିକା

ମୁଦ୍ରଣ :

ଆଜୁଣ ପ୍ରିଣ୍ଟିଙ୍ ଓର୍କସ୍

ମୂଲ୍ୟ— ୨୫.-୦୦

‘GAPA NUHE’

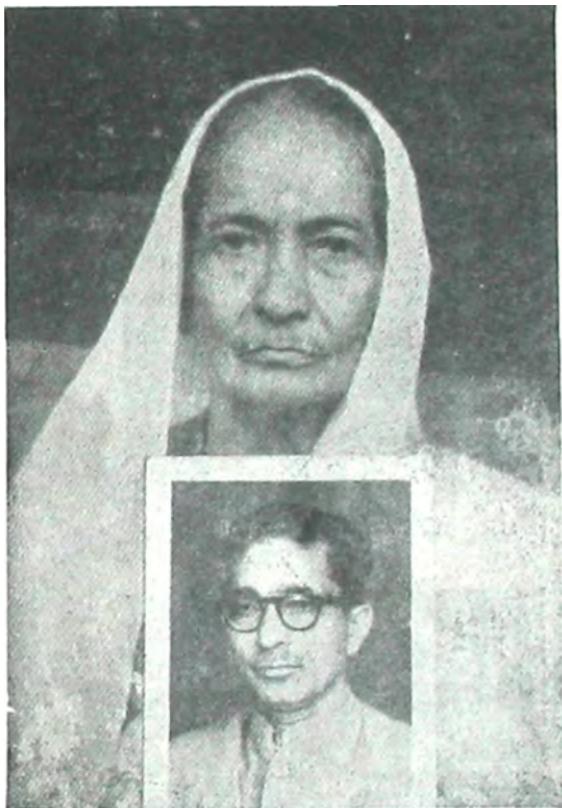
Written, Published & Printed by :

HARIHARA DAS, Aska

Printed at :

**Aruna Printing Works
Berhampur-760 002 (Orissa)**

1988

ମାଆ ଓ ପୁଅ

କାଣ୍ଡୀର ପଟ୍ଟଦର୍ଶକ

ରେଣ୍ଟନ୍‌ରେ ଛୁଟ ସଖା ଉପେନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସହ ଲେଖକ (୧୯୩୮)

Digitized by srujanika@gmail.com

ବାଲ୍ୟାବନ୍ଧୀ

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଜ୍ଞାଗ୍ରହ (୧୯୩୯)

୧୯୬୨ରେ ମୋର ଲେନ୍ଦିନ୍ଦ୍ରାତ୍ମ୍କ ପରିଦର୍ଶନ

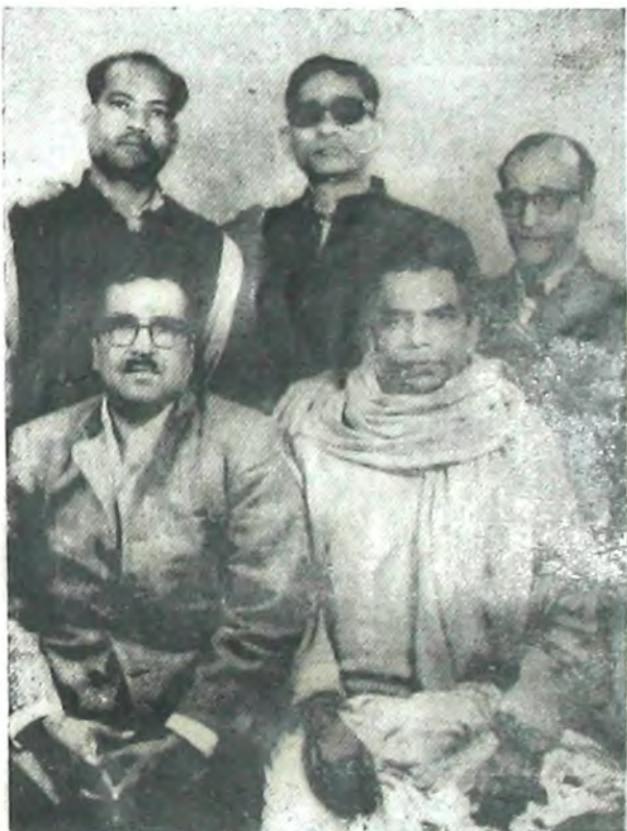
୧୯୭୧ରେ କେରଳ ଶବସମାଜା ପବଲିଷ୍ଟିଚ
ଅୟାପାନ୍ ଠାକୁର ଦର୍ଶନ

ଲେଖକ ମନୋଜ ଗ୍ରୁ (୧୯୭୭)

ଅସିକା ବିଶ୍ୱାନ କଲେଜ ଉଦ୍‌ଘାଟନ ଉସ୍ତବରେ
ଚକାଳୀନ କୁଳପତି ରମ୍ବୁନାଥ ପ୍ରସାଦ ପାତ୍ରୀଙ୍କ ସହ ଲେଖକ

ବସିଛନ୍ତି—ରାମକୃଷ୍ଣ ପାତା, ଗୁରୁଚରଣ ପଙ୍କନାୟକ
ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି—ସନାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତି, ହରିହର ଦାଶ, ଦୂର୍ଗାଚରଣ ମହାନ୍ତି

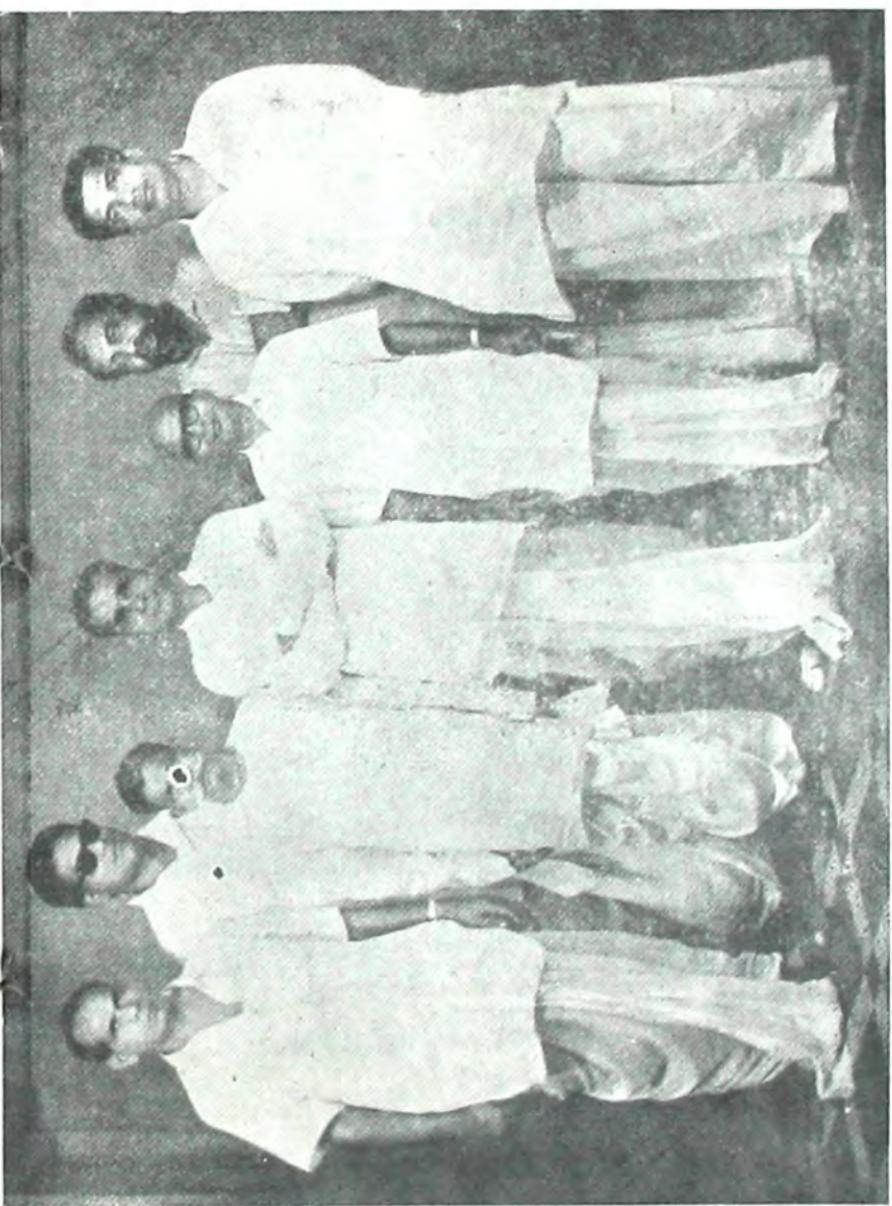

ବଦ୍ରିନାଥ ପରିଦର୍ଶନ

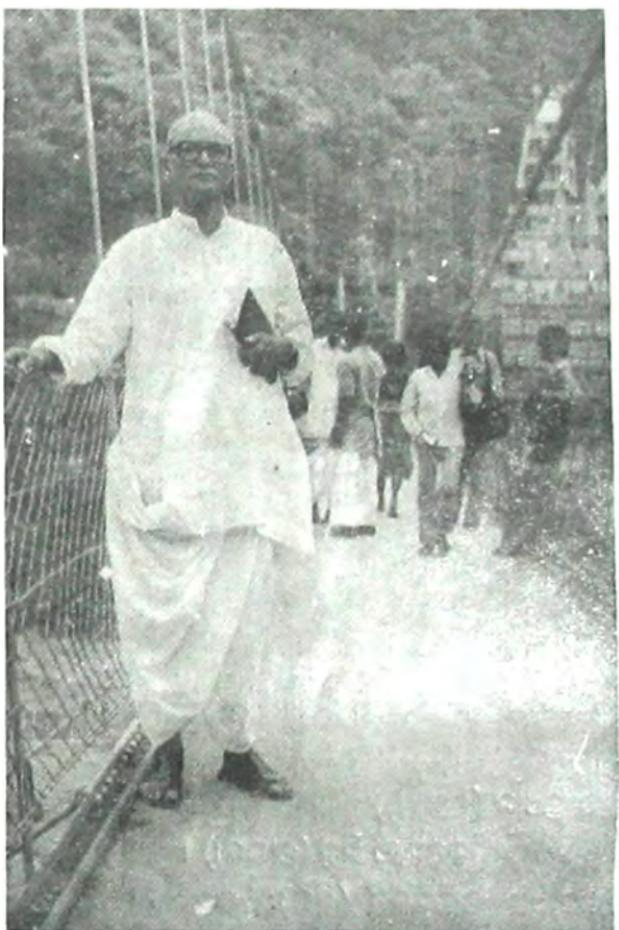
ଭୁବନେଶ୍ୱର ଏମ୍. ଲ୍. ଏ. କଲୋମାତାରେ
ମୂଳ୍ୟ ଅଗ୍ରପ୍ରୟେ ହରିହର ଦାଶଙ୍କ ସହ
ପ୍ରାଣନାଥ ପଞ୍ଜନାୟକ, ବିଶ୍ୱନାଥ ସହ୍ ଓ ଲେଖକ

ପାଇଁ କାହାର ନାମ ବିଦ୍ୟାଲୟରେ ଏହାର ପାଇଁ କାହାର ନାମ ବିଦ୍ୟାଲୟରେ ଏହାର
ପାଇଁ କାହାର ନାମ ବିଦ୍ୟାଲୟରେ ଏହାର ପାଇଁ କାହାର ନାମ ବିଦ୍ୟାଲୟରେ ଏହାର
ପାଇଁ କାହାର ନାମ ବିଦ୍ୟାଲୟରେ ଏହାର ପାଇଁ କାହାର ନାମ ବିଦ୍ୟାଲୟରେ

ପେବା ସମିତି ସ୍ଥାଉଟ୍ (୧୯୩୭)

ରୂପିକେଣ ହୁଲପୋଳ ଉପରେ ଲେଖକ (୧୯୭୧)

୧୯୬୨--୬୩ ବିଧାନସଙ୍ଗରେ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ବିଧାୟକ ବୃଦ୍ଧ
 ବସ୍ତିବା—ନଦନ ଦେହଶ୍ଵର (ଡେକାନାଳ), ଭଗବାନ ଖେମୁଣ୍ଡ (କୋରପୁଟ)
 ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ (ଗଞ୍ଜାମ), ଶିରଶ ଚନ୍ଦ୍ର ରାୟ (ମୟୂରଭଙ୍ଗ),
 ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶ୍ର (ପାଇଳା)।
 ଛିଡ଼ୀ— ଗଜାଧର ପାଇକରାୟ (ଦୁଶ୍ମନ), ହରହର ଦାଶ (ଆସିକା)
 ବୈଷ୍ଣବ ପକ୍ଷନାୟକ (ଡେକାନାଳ)

ଦୁଇ ପଦ

‘ଗପ ନୁହେଁ’ ଦ୍ୱାଙ୍ଗୟ ଭାଗ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ଏଥରେ ସନ୍ତୁବେଣିତ ଅଭିମତକୁଡ଼ିକ ‘ଗପ ନୁହେଁ’ ପ୍ରଥମ ଭାଗର । କଳେବର ବୃଦ୍ଧିକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ତଥା ଆର୍ଥିକ ପରିସ୍ଥିତି ଯୋଗୁଁ ବହିଟିକୁ ଦୁଇ ଭାଗରେ ପ୍ରକାଶ କରାଗଲା ।

ପେରି ବ୍ୟଧମାନେ ମୋ ପ୍ରତି ମେହେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ପ୍ରତିକର୍ମବେ ପ୍ରଥମ ଭାଗ ‘ଗପ ନୁହେଁ’ ପଢ଼ି ସେମାନଙ୍କ ଅଭିମତ ଓ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି, ସେହି ମେହେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ପ୍ରତିକର୍ମବେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୋର ଆନ୍ତରିକ ଧନ୍ୟବାଦ ।

ଜୀବନରେ ଅନେକ ଦେଇଛି—ଅନେକ ନେଇଛି, କଥାରେ ଅଛି—ଦେବ, ଦିଆଇବ, ଦେ ପଢ଼ ଲାଭିବ ହେ । ଏଥରୁ କେଉଁଠି ମୋ ପ୍ରତି ପ୍ରସୂତ୍ୟ ମୁଁ ଜାଣେନି ।

ବ୍ୟବସୂରୟ ଅରୁଣ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ ଓ ର୍କର୍ପ୍‌ରେ, ବ୍ୟଧ ଶ୍ରୀ କିରଣ କାନ୍ତ ମିଶନ୍ ଦ୍ୱାରା ବହିଟି ମୁଦ୍ରିତ । ପ୍ରଥମ ଭାଗ ଏଠାରେ ହିଁ ଗ୍ରହା ପାଇଥିଲା । ପ୍ରଥମ ଭାଗ ପାଠକମାନେ ପଢ଼ି ଲେଖାରେ ସେପରି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଛନ୍ତି ଗ୍ରହାରେ ମଧ୍ୟ ସେପରି ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟଧଙ୍କୁ ମୋର ଧନ୍ୟବାଦ ।

ମୋର ବ୍ୟଧ ଶ୍ରୀ ସଦାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତିକ ପରମର୍ଶରେ ମୁଁ ଏହି ପ୍ରେସରେ କାମ ଦେଲା, ଅନୁଭବ କଲା—ଉପ୍ୟକ୍ତ ପରମର୍ଶ । ଲେଖକମାନଙ୍କପାଇଁ ଏହି ପ୍ରେସରେ କାମ ଦେବାରେ ସୁବିଧା ହେଉଛି, ପୃଷ୍ଠା ଫଣୋଧନ—ୟାହା ବହି ଗ୍ରହାର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଅଙ୍ଗ । ଏଥିପାଇଁ ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ହଇବଣ ହେବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଦ୍ରାକରଙ୍କ ମୋର ଆଣୀବାଦ ।

ମୁଦ୍ରାକର ଜଣେ ବୟସ ଓ କର୍ମଠ । ଧନୀ ଜମିଦାର ନୁହନ୍ତି । ପାଠ ପଢ଼ି, ରୁକ୍ଷିତାର୍ଥ ବାରଦାର ନ ବୁଲି, ନିଜ ପରିଶ୍ରମରେ ପ୍ରେସ ଶଣ୍ଟିଏ କରି ନିଜ ପରିବାର ସହ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକ କମ୍ପିଙ୍କ ପରିବାର ଦେବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରେସର ଯେଉଁ ଦୋଷ ରହୁଛି, ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଦୋଷ ରହନ୍ତି । ଦୋଷଟି ହେଲା - ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଦଶ ଅନୁପାୟୀ କାମ ଶେଷ ନହେବା । ଏହାର କାରଣ ମଧ୍ୟ ଅନୁଧାନ ଓ ଅନୁଭବ କରିଛି, ସାହା ସହବା ଛଢା ଅନ୍ୟ ପତ୍ରା ନାହିଁ ।

ହରିହର ଦାଶ

ଦୃଷ୍ଟିପୁର କେଳରେ ବନ୍ଧିଥିବା ସାଥୁଚଣା

(ଦାନ୍ୟମାନଙ୍କର ତାଳିକା ୧୩୩ ଓ ୧୩୪ ମୂଷ୍ଟାରେ) ଅଛି ।

- (୧) ଦଣ୍ଡାସି ପରିଢା, ଲେଙ୍କାଖାଲ । (୨) ସଦାନନ୍ଦ ପଣ୍ଡା, ଭଞ୍ଜନଗର । (୩) ନିର୍ମଳ, ଭଞ୍ଜନଗର । (୪) କାଶି ଗୌଡ଼ି, ଡୋଲପଟ୍ଟା । (୫) ଗୋଦାବରିଶ ଦାସ, ପୋଡ଼ାମାର । (୬) ହରିହର ପତି, ଭଞ୍ଜନଗର । (୭) ଘନଶ୍ୟାମ ଦାସ, ନଳବଣ୍ଠା । (୮) ଯୁର ମଙ୍ଗୀକ, ଡେଙ୍ଗାପଦର । (୯) ଭଗବାନ ପଣ୍ଡା, ଗଙ୍ଗାପୁର । (୧୦) ସର୍କାର ଦଣ୍ଡପାଣି ପୁରୀ, ଗୌରମୀ । (୧୧) ସଦାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତି, ଆଲପୁର । (୧୨) ହରିକୃଷ୍ଣ ବେହେର ବୁଝପୁର । (୧୩) ଦୁର୍ତ୍ତକୃଷ୍ଣ ପଣ୍ଡା, ଅସିକା । (୧୪) ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ବାମୀ, ଅସିକା । (୧୫) ଭରତ କେନା, ଆସିକା । (୧୬) ବିଶ୍ୱନାଥ ସାହୁ, ବଡ଼କୁଣ୍ଠଳୀ । (୧୭) ଶିଳ୍ପ ଦାସ, ବୁଝପୁର । (୧୮) ମାଘାଧର ପୁରେହତ, ସମ୍ବଲପୁର । (୧୯) ଯୁଦର୍ଣ୍ଣନ ବର୍ତ୍ତତ, ମାଳଗିର ।

ଡଃ. ବୈଦ୍ୟନାଥ ମିଶ୍ର
ଉପାଧ୍ୟେ
ରାଜ୍ୟ ଯୋଜନା ବୋର୍ଡ, ଓଡ଼ିଶା

ରାଜ୍ୟ ସତିବାଳୀପୁ
ଭୁବନେଶ୍ୱର
ତା. ୨୫-୧୦-୮୮

ପ୍ରିୟ ହର ବାବୁ,

ଆପଣଙ୍କ ବହିଟି ପଢିବା ପାଇଁ ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ଟେବୁଳ୍‌
ଉପରେ ରଖିଥିଲା । ମୁଁକା ଛୁଟିରେ ଟିକିଏ ଅବସର ମିଳିଲା । ପଢିବାକୁ
ସୁରିଧା ପାଇଲା । ବହିଟି ସରଳ, ସହଜ ଓ ସରସ ହୋଇଛି । ବହିଟି ପଢି
ମୋର ଦୁଇଟି କଥା ମନେ ପଢିଲା । ପ୍ରଥମ ହେଉଛି ଯେ ପିଲାଦିନେ ଯେଉଁ-
ମାନେ ଚଗଲ ଥା'ନ୍ତି, ସେମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଯେତେ ସହଜରେ
ମିଶି ପାରନ୍ତି, ଅନ୍ୟମାନେ ସେତେ ମିଶି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ଅଧାପକ
ଜୀବନରେ ଦେଖିଛୁ ଯେ ଚଗଲ ଗ୍ରୂପମାନେ ଯେତେ ସାମାଜିକ ହୁଅନ୍ତି, ଭଲ
ଗ୍ରୂପମାନେ ସେତେ ସାମାଜିକ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଭଲ ଗ୍ରୂପମାନେ
ଅବଶ୍ୟ ଜୀବନରେ ଅନେକ ଉନ୍ନତି କରନ୍ତି—ଅର୍ଥ ଓ ପଦସରେ, କିନ୍ତୁ
ସମାଜ ସହିତ ସେମାନଙ୍କ ସର୍ପକ କାହିଁକି ଶୀଘ୍ର ହୋଇଯାଏ । ବିଜ୍ଞାପୁ
ହେଉଛି ଯେ ଯେଉଁମାନେ ଟିକିଏ ରହସ୍ୟ କରି ଜାଣନ୍ତି, ସେମାନେ ଅନେକ
ଜଟିଳ ସମସ୍ୟାକୁ ଖୁବ୍ ସହଜରେ ସମାଧାନ କରି ପାରନ୍ତି । ଏ ଦୁଇଟି ଗୁଣ
ଆପଣଙ୍କ ଲେଖାରୁ ମୁଁ ସତ୍ତ୍ଵ କରି ପାରିଛି ।

ମୁଁ ଶୁଣିଥିଲା ଯେ ଆପଣ ବିଧାନସଭାରେ ବହୁତ ରସ ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି କରୁ-
ଥିଲେ । ପେହି ରସର କିଛି ଅଂଶ ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ।
ତାକୁ ପଢି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ହସିଛି । କେତେକ ଯାଗାରେ ଆପଣଙ୍କ ଲେଖା ମତେ
ମଧ୍ୟ ଭାବ ବିନ୍ଦୁଳ କରିଛି ।

ଆପଣ ରାଜନୀତି ଓ ରାଜନୀତିଜ୍ଞମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ସବୁ ମନ୍ଦିର୍ୟ
ଦେଇଛନ୍ତି, ସେ ବିଷୟରେ ମୁଁ କିଛି ଲେଖିବାକୁ ବୁଝୁଁ ନାହିଁ । ରୁଷିଆରେ
ଆପଣ ଯାହା ଶୁଣିଥିଲେ, ସେହି କଥା ଏଠାରେ ଉଭାର କରୁଛି । ଗୋଲପର
ସୌନ୍ଦର୍ୟ ଉପରେ କରିବା କଥା, ନଷ୍ଟ କରିବା କଥା ନୁହେଁ ।

କିନ୍ତୁ ଆପଣ ପାରିବାରିକ ଓ ସମାଜିକ ଦିକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି
ସୁନ୍ଦର ଭବରେ ବଞ୍ଚିନା କରିଛନ୍ତି, ତାହା ଅତି ଅନନ୍ତ ଦାୟୀକ ହୋଇଛି ।
ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଭଲ ଲାଗିଲ ଆପଣ ଅନେକ କଥା ବେଶ ଶୋଲିଥାଳି
ଭବରେ ଲେଖିଛନ୍ତି । କୌଣସି ଯାଗରେ କପଟତା ବା କୃଷିମତା ନାହିଁ ।
ଆପଣ ଏପରି ଅନେକ ଲେଖା ଲେଖି ଅଧିକ ରସ ସୂର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।
ତାହାହେଲେ ସମାଜରେ ଯେଉଁ ବିଷାଦର ଛୁପ୍ତା ଦେରି ରହିଛି, ତାହା
କେତେକାଂଶରେ ଦୂର ହୋଇ ପାରିବ । ଆଜି ଏତିକି । ମୋର ନମସ୍କାର
ନେବେ । ଇତି ।

ଆପଣଙ୍କର
ବୈଦ୍ୟନାଥ ମିଶ୍ର

ଶ୍ରୀ ଯଦୁନାଥ ଦାଶ ମହାପାତ୍ର
ମନ୍ଦ୍ରୀ
ଶିକ୍ଷା, ଚିଞ୍ଚା ଓ ସୁରକ୍ଷା କଲ୍ୟାଣ, ଓଡ଼ିଶା

ନଂ ୧୮୯
ପ୍ରକଳ୍ପନଶୁର
୨୭-୧୦-୮୭

ମାନମାୟ ହରିହର ବାବୁ,

ପ୍ରଶାମ ନେବେ । ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ‘ଗପ ମୁହଁ’ ପୁସ୍ତକ ପାଇଁ
ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଛୁ । ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ଆପଣଙ୍କ ସଂଗ୍ରାମୀ ଜୀବନର
ବହୁ ତଥ୍ୟ ସନ୍ଦର୍ଭରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଇଛି । ଅଛେନ୍ତି ସୁଖପାଠ୍ୟ ହୋଇଛି । ଏହା ଭବିଷ୍ୟତ
ବନ୍ଦରଙ୍କୁ ସାଧନା ଓ ସିଦ୍ଧି ପଥରେ ଉଦ୍ଦବ୍ବତ୍ତ କରୁ ।

ପଦ୍ମନାଥ ଦାଶ ମହାପାତ୍ର

ଶ୍ରୀ ନବକିଶୋର ପାଞ୍ଜୁଣୀ
Editor of Debates, Orissa Assembly

ଭୁବନେଶ୍ୱର
୧୯-୫-୮୮

ଶ୍ରୀମୁକ୍ତ ହରିହର ଦାଶକ ସହିତ ବହୁ ଦିନରୁ ପରିଚିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ
୧୯୫୫ ମସିହାରୁ ତାଙ୍କର ଦିନଶୁ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଲଭ କରିଥିଲା । ତାଙ୍କର
ଆମ୍ବଜାବନା ଲେଖିବା ପାଇଁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ବହୁଥର ଅନୁଷେଧ କରିଥିଲି କାରଣ
ମୁଁ ଯେତିକି ଜାଣେ ସେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ନଥିଲେ; ସେ ଥିଲେ ଗୋଟିଏ
ଅନୁୟାନ । ଯାହାହେଉ, ବିଳମ୍ବରେ ହେଲେ ସେ ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ।
ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ଗପ ବହି ଦୁଇଁ । ଏହା ଆମ ସମସାମ୍ୟିକ
ବଜନେତିକ, ସାମାଜିକ ତଥା ସବ୍ସର ରୂପୀ ମୂଲିଆ ଆଧୋକନର ଏକ
ନିଛୁକ ଚିତ୍ର । ତାଙ୍କର ନିୟ୍ୟ, ଉତ୍ସାହ ଏବଂ ସାକଷ ବିମ୍ବନ ହାତ୍ରାମ ନୁଆ
ପିଢ଼ି ଯୁବରୂପଦାୟକ ପ୍ରେରଣା ଦେବ, ଏଥରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ନବକଣ୍ଠେର ପାତ୍ରଗୋଟୀ

ଅଧ୍ୟାପକ ଉଚ୍ଚବିତ୍ତ ପ୍ରସାଦ ରଥ
ଗଞ୍ଜାମ ଲୋଜ

୬ ଗଞ୍ଜାମ
୮-୮-୮୭

ମାନମାୟୁ ହରିହର ବାବୁ,

ପ୍ରଶାମ । ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପହାର “ଗପ କୁହେଁ” ପୁସ୍ତକଟି ଆଜି
ଶେଷ କଲି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ଏଇଳି ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡିଏ ଉପହାର ଦେଇ-
ଥିବାରୁ ଧନ୍ୟବାଦ ।

ପୁସ୍ତକଟିର ପ୍ରଥମ ଅଂଶରେ ଅଛି ଯମାଳର ଏକ ମାର୍ମିକ ଚିତ୍ର
ରହିଛି । ପିତୃପିତାମହଙ୍କ ନୈଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟକତା, ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଚଳଣୀ, ତତ୍ତ୍ଵାଳୀନ
ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏ ସମସ୍ତର ପରିପ୍ରକାଶରେ ସେ କେତୋଟି ଅଧ୍ୟାୟର ପୃଷ୍ଠା
ଉଚ୍ଚିଲ ।

ପୁସ୍ତକଟିରେ ଯାମଗ୍ରିକ ଭାବରେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଏକ ବିପୁଳ ଅଞ୍ଚଳର
ଅଳ୍ପ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଉଚ୍ଚିଲାକର ବଜନୈତିକ ଇତିହାସ ରହିଛି । ବିଶେଷରେ
ବାମପନ୍ଥୀ ଅନ୍ଦୋଳନର ଗତି ଓ ପ୍ରକୃତି ଏଥରେ ସୁପ୍ରେ ତୁଳନାରେ ପ୍ରତିଫଳିତ
ହୋଇଛି ।

ଜଣେ ସଂଗ୍ରାମୀ ବ୍ୟକ୍ତିଭାବର ସମ୍ବନ୍ଧ ଉତ୍ତରଣ, ଜୟ ପରଜୟ ଅନ୍ୟ
ଅନୁକଥା ଧର୍ମୀୟ ପୁସ୍ତକଭାବର ଏ ବନ୍ଦିଟିର ମଧ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ଉପକାବ୍ୟ ।

ମଧ୍ୟରୁ ହାସ୍ୟରସ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ପୁସ୍ତକଟିର ଆଉ ଏକ ମନୋରମ
ଦିଗ । ଲେଖକଙ୍କର ଜୀବନରେ ଅହୁରି ବହୁତ ହାସ୍ୟରସ ପ୍ରଧାନ ଅନୁଭୂତି
ରହିଥିବ । ସେବୁନ୍ତକ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଥିଲେ ପାଠକଙ୍କୁ ଅହୁରି ଅନନ୍ତ
ମିଳିଥାନ୍ତା ।

ସାମ୍ୟବାଦ ପ୍ରତି ବିଶୁଦ୍ଧତା ସହ କିଛି ପ୍ରାଚୀନ ସଂସାର ପ୍ରତି ପକ୍ଷ-
ପାତିତା ଲେଖକଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଭାବରୁ ଏକ ସ୍ଥାନର୍ୟ ଅଣି ଦେଇଛି । ଫଳରେ ଏହି
ବ୍ୟକ୍ତିଭାବ ଆକର୍ଷଣୀୟ ହେଲେ ବି ସହଜରୋଧ କୁହେଁ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମାଜ ସଚେତନ ଓଡ଼ିଆ ‘ଗପନୁହେଁ’ ବହିଟି ପାଠକଙ୍କେ
ସଂଗ୍ରାମ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରେରଣା ପାଇବେ । ବହିଟି ସୁଖପାଠ୍ୟ । କିମଧକ୍ ।

ଉଚ୍ଚବିତ୍ତ ପ୍ରସାଦ

ପନାଡ଼
୨୧-୭-୮୮

ପ୍ରୟୁ ହରିହର ବାବୁ,

ଆପଣଙ୍କୁ ବହୁତ ସମୟରେ ମନେ ପଡ଼େ । ଆପଣଙ୍କ ଆମ୍ବଜାବନୀ “ଗପନୁଛେଁ” ପଢ଼ିଲା । ସେପରି ବହି ମୋର ଦଶିଶ ଭାବରେ ଭ୍ରମଣରେ ଯାହାଏୟ କଲା । ଭଲ ଲେଖା କନ୍ତୁ କେତେ ବିଷୟ ଚୁପ୍ତ ରହି ଯାଇଛି ।

ଏପରି ଗୋଟିଏ ‘ମୋର ମଧ୍ୟ “ଅସତ୍ୟ ନୁହେଁ” ଅମ୍ବକାହାଣୀ ଲେଖା ଆବର୍ମ କଲି’ । ସେଥିରେ ଆପଣଙ୍କ ନାମ ମଧ୍ୟ ଲେଖିଛି । ଆପଣଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ମୁଁ କଂଗ୍ରେସ ପି.ସି.ସି. ଓ ଡି.ସି.ସି. କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟିର ସର୍ବ୍ୟ ହୋଇଥିଲି, ଏହା ୧୯୪୦ ରୁ ୧୯୪୨ ର ଘଟଣା । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସତ୍ୟାଗ୍ରହରେ ନାମ ମୋର ଆପଣ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇ ମଞ୍ଜୁରୀ ଅଣିଥିଲେ । ପଦ୍ମନାଭପୁରୀର ଠାରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ କରି ଜେଳ ଗଲା । ଯାହା ଫଳରେ ମୁଁ ଜଣେ ସ୍ଵାଧୀନତା ସନ୍ତୋଷମୀ ହୋଇ ସମ୍ବାନ୍ଧନକ ପେନ୍‌ସନ୍ ପାଉଛି । ସତ୍ୟାଗ୍ରହଟି ମଧ୍ୟ ବିଧାନସଭା ନିବାଚନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ଯାହା ଫଳରେ ମୁଁ ବିଧାନସଭର ସର୍ବ୍ୟ ଥିଲା । ତାହା କେବଳ ନୁହେଁ, ସର୍ବ୍ୟବେଳେ ସାଲେରି ୨ ଶହ ଟଙ୍କା ପାଉଥିଲା । ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଅପଥା ୫ ଶହ ଟଙ୍କା ପେନ୍‌ସନ୍ ମଧ୍ୟ ପାଉଛି । ଏଥିରେ ଆପଣଙ୍କ ଅବଦାନ କମ୍ ନୁହେଁ କି ମୁଁ ଭୁଲିବାର ନୁହେଁ । ଯାହା ହେଉ ଆପଣଙ୍କ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ଭଲ ରହି ଯାଏଥୁ ହୁଅନ୍ତିରୁ । ଏହାହିଁ ମୋର କାମନା । ମୋର ଦେହ ଅଉ ଭଲ ରହି ନାହିଁ ।

ରମ୍ବନାଥ

ସଦାଶିବପୁର, ଡେକ୍କାନାଳ
୨୨-୪-୮୮

ସନ୍ଧାନଷ୍ଟଦ ମହାଶୟ,

ମୋର ନମସ୍କାର ପ୍ରତିଶି କରିବେ । ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ିମାସ ତଳେ ଗୋଟିଏ ଚିବାତ ଭେଜିରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିବା ଅବସରରେ କଲ୍ୟାଣୀୟ ସ୍ଵପ୍ନେଶ୍ଵର ମାଧ୍ୟମରେ ଆପଣଙ୍କର ସ୍ନେହର ଉପହାର “ଗପ ନୁହେଁ” ପାଇଥିଲି । ତା’ ପରେ ପରେ ମୋର କୃତଙ୍କତା ଜଣାଇ ଶଠିଷ୍ଟିଏ ଦେଇଥିଲି । ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲାଂତାହା ଆପଣ ପାଇ ନାହାନ୍ତି । “ଗପ ନୁହେଁ” ପାଇ କୋଟିନିମ୍ନ ପାଇଲା ପରି ଲାଗିଲା । ଆସିକା ହୁଅବା ପ୍ରାୟ ସତର ବର୍ଷ’ ହେଲା । ଏହି ବ୍ୟବଧାନ, ତଥାପି ଆପଣଙ୍କ ମେଁହର ଗନ୍ଧାରର ମୋ ପାଇଁ ଉନ୍ନୁଛି । ତାହା ଜାଣି ଗଢ଼ ଅନୁଭବ କଲି । ଏହି ଅତୁଳନୀୟ ସ୍ନେହର ପ୍ରତିଦାନରେ କେବଳ ବିନମ୍ର କୃତଙ୍କତା ଜଣାଇବା ବ୍ୟଞ୍ଚାତ ଆଉ କଣ ଅଧିକ ମୁଁ ଦେଇ ପାରିବି ?

“ଗପ ନୁହେଁ” ଆପଣଙ୍କର ସଂଗ୍ରାମୀ ଜୀବନର ଯେ କେବଳ କାହାଣୀ ତାହା ନୁହେଁ, ତାର ଜରିଆରେ ପିଲ ଦିନର ସାଙ୍ଗ ସାଥୀ, ସହଧ୍ୟୀ ସଂଗ୍ରାମୀ ଓ ବିପ୍ଳବୀ ଜୀବନର ସହକର୍ମୀ । ଓ ଭିନ୍ନ କରି ଆପଣଙ୍କ ଗାଁ କାଳ-ଶଣପୁରର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ସୁତ୍ରରଣା କରିଛନ୍ତି । ସ୍ନେହୀ ଓ ଦରଖା ମଣିଷର ଏକ ରୂପ “ଗପ ନୁହେଁ”ରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି ।

ନିଜ ଗାଁ କାଳଶଣପୁର ପ୍ରତି ଆପଣଙ୍କର ମମତା—“ମୋ ଗାଁ ମୋ ପାଇଁ ଜୀବନରୁ ବଳ ପ୍ରିୟ । ଏ ମାଟିର ପାଣି, ପବନ, ସବୁ ମଣିଷ—ସମ୍ମତିର ବିଭିନ୍ନ ରୂପ ମୋ ପାଇଁ ଆକର୍ଷଣୀୟ । ମୋ ଜୀବନାବସାନ ପରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପବନରେ ସୁର ଓ ସ୍ଵପ୍ନ ଲହରୟିତ ହୋଇ ଆଗାମୀ ସନ୍ଧାନ-ମାନଙ୍କୁ ସେହି ବହୁ ସେବିତା ଅମର ବାଣୀ ଶୁଣାଉଥିବ”—ରେ ପରିପୁଣ୍ଡ ।

ପିଲ ଦିନେ ମୋର ପିତାଙ୍କଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଉପଦେଶ ଶୁଣିଥିଲି । ପିତା ସୁର୍ଗଠାରୁ ବଡ଼ । କିନ୍ତୁ ମାଆ ବାପାଙ୍କଠାରୁ ଦଶଶୁଣ ବଡ଼ ଏବଂ ନିଜର ଦେଶ ମାଆଙ୍କଠାରୁ ସହସ୍ର ଶୁଣ ବଡ଼ । “ଗପ ନୁହେଁ”ରେ ଏହି ଆଦର୍ଶବାଣୀ ପୁଣି ଥରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି ।—“ଆସିକା ମୋର ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ଭୁମି ମୋ

ଜୀବନ ଲୁକା ଖେଳାର ରଜମଞ୍ଚ ଏହାର ସବେବରରେ ଝେର ପଲ୍ଲୁକରେ
ମୋ ରୂପ ରୂପାୟିତ । ଶିର କନ୍ଦରରେ ବାଣୀ ପ୍ରତିଧୂନିତ । ପ୍ରାଣ
ପ୍ରାଚୀର୍ମ୍ଭରେ ଜୀବନ ଅଧିମଜ୍ଜିତ ।”—ଆସିକା ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆପଣ କେତେ
ଉଲ୍ଲପ୍ତି ପାଆନ୍ତି । ଆସିକାର ଧୂଳି ମାଟିକୁ ଆପଣ ଯେତି● ଉଲ୍ଲପ୍ତି ପାଆନ୍ତି,
ଆପଣ ବୋଧତ୍ୱରେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଆସିକାର ଧୂଳି, ମାଟି, ପାଣି ଓ ପବନ
ତାଠାରୁ ଆପଣଙ୍କୁ କେତେ ଅଧିକ ଉଲ୍ଲପ୍ତି ପାଏ । ଆପଣ କମ୍ବୁନୟୁ ହରିହର
ନାମରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ପରିଚିତ ଯେତିକି, ତାଠାରୁ ଅଧିକ
ପରିଚିତ “ଆସିକା ହରିହର ଦାଶ” ଘବରେ । ଆସିକା ଯେପରି ଆପଣଙ୍କର
ଅଳଙ୍କାର ଭୂଷଣ ।

‘ଗପ ନୁହେଁ’ ଡକ୍ଟର ମହିତାବ, ନବ ଚଉଧୂରୀ, ବଲଙ୍ଗୀର ମହାବଜା,
ନଦିମା ଶତପଥୀ, ଜାନକ ପଞ୍ଚନାୟକ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରାଂଶ୍ଵା ବହନ କରିଛୁ ।
ସେମାନଙ୍କର କ'ଣ ଦୋଷ ଦୁଃଖତା ଶାସନରେ ଅପାରଗତା ନଥିଲା ବା
ନାହିଁ ? ଆପଣ ଗୁଣକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଅଗୁଣକୁ ପିଞ୍ଜି ଦେଇଛନ୍ତି ।
କିନ୍ତୁ ଆସିକା ଅଞ୍ଚଳର ଆପଣଙ୍କର କେତେକ ଉଲ୍ଲପ୍ତି ମତବାଦୀ ଓ ବଜ-
ନୈତିକ ପ୍ରତିହରୀଙ୍କ ବିଷୟରେ କଟୁ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ‘ଗପ ନୁହେଁ’ରେ ଦେଖିବାକୁ
ପାଇଲା । ତାହାକୁ ଏହୋଇ ପାରିଥିଲେ, ଆପଣଙ୍କର ମହମାୟାତା ବଢ଼ିଥାନ୍ତା ।
ଏହି ମୁଣ୍ଡବାପତା ପାଇଁ ଷମା ଦେବେ ବୋଲି ଆଶା ।

“ଗପ ନୁହେଁ”ର ଅଦର୍ଶ ମୋତେ ଦିଗଦର୍ଶନ ଦେଉ ଏହାହିଁ
କାମନା ।

ଜଗତାଶ ବାବୁ

ଦିବ୍ୟଶିଂହପୁର, ପୁଣୀ
୨୨-୪-୮୮

ମାନମୟ ସାବୁ,

ଯଥାମ୍ବୁନ୍ୟ ନେବେ । “ଗପ ନୁହେ” ଲହକୁ ବେତେଥର ପଢ଼ିଲେ
ନୁଆ ଲାଗୁଛି । ପାଖରେ ମୁହଁରେ ରହନାହିଁ । ସିଏ କମ୍ପ୍ୟୁଟ୍ ହାତରେ
ବହି ଥିବା ଦେଖିବା, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମାତିନେଇ ୨୩ ଦିନ ପରେ
ଫେରାଉଛନ୍ତି ।

ଭବିତ୍ୱର କମ୍ବ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରୟୁତ କରଇବା ପାଇଁ ବହି ବି ଯଥେଷ୍ଟ
ପ୍ରେରଣା, ଜୀବନ ଯୋଗାଇବ— ଏଥରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ଏହି
ଘୂର୍ଣ୍ଣ ହାତ ଅପଣଙ୍କୁ ଅମର କରିବ । ଅନ୍ତେ ସୁବ କମ୍ବ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପ୍ରେମୀ
ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁ ଉଚ୍ଛ୍ଵୟ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ ହୋତା

କପିଳେଶ୍ୱର ପେଟା
ବୁନ୍ଦପୁର, ଗଞ୍ଜାମ
୭-୧୧-୮୭

ପ୍ରିୟ ମହାଶ୍ୟ,

ନମସ୍କାର, ଆପଣ ପଠାଇଥିବା ଆମ୍ବଜିବମା—‘ଗପ ନୁହେ’ ପାଇ
ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନନ୍ଦତ । ସେଇଟିକୁ ଏକା ନିଃଶ୍ଵାସରେ ପଢ଼ି ସାରଦେଲି ।
ଆପଣ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ସୋପାନକୁ ଯେମିକି ବ୍ୟକ୍ତ କରି ପାରିଛନ୍ତି,
କଳେବର ଦୃଷ୍ଟି ଭୟରେ ବୋଧହୃଦୟ, ତାକରଡ଼ା ଶୁଳକାଣ୍ଡ ମୂର୍ଖର
ରୟୁତ ଆହୋଳନ—ଶୁଳକାଣ୍ଡ ପର ଅବସ୍ଥା ଓ ବିଧାନସଭାର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ
ଆଦିକୁ ବିଶ୍ଵାରିତ ଭାବରେ ରୂପଦେଇ ପାରିନାହାନ୍ତି । ତଥାପି ସଗାମୀ
ଜୀବନର ବହୁ କଥା ଏଥରୁ ଠିକ୍ରେଇ ହେଉଛି ।

ରଘୁନାଥ ପାତ୍ର

ପିତକ

୧୮-୧୯-୮୭

ମୁଖ୍ୟାପଦେଶୁ,

ଭୂନିଷ୍ଠ ପ୍ରଶାମ ନେବେ । ଆପଣଙ୍କର ‘ଗପ ନୁହେଁ’ ଲହାଟ ପଢିଲ ଓ ପଡ଼ାଇଲ ମଧ୍ୟ । ଆଜିର ସ୍ଵାର୍ଥୀନୋତ୍ତର ସୁଗର ଯୁଜନମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ନାହୁନିକ ଗପ ସ୍ଥିବେ ବୋଧେ ହେବ । ତେଣୁ ଆପଣ ସେମାନଙ୍କୁ ଡରି ନାମ-କରଣ କରିନାହାନ୍ତି ତ କି ‘‘ଗପ ନୁହେଁ’’ ।

କ ଭବରେ କୃତଞ୍ଜୀବି ଆପଣଙ୍କୁ ! ‘ଦେଶ ପ୍ରେମର ବହୁରେ ଧ୍ୟାପଦେଇ ନିଜକୁ ତଥା ନିଜ ‘ସ୍ଵାର୍ଥକୁ ଦଗ୍ଧଭୂତ’ କରି ଦେଶବାସୀଙ୍କ ଅଗରେ ଯେଉଁ ‘ଆଦର୍ଶ’ ତୋଳି ରଖିଛନ୍ତି ତାହା ଏ ଦେଶର ସ୍ଵାର୍ଥପୁଷ୍ଟ ସୁବସମାଜ ଭୁଲିଗଲେ ମଧ୍ୟ ଇତିହାସର ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣାଷ୍ଟରେ ଏହା ଲାପିଦଙ୍କ ହୋଇ ରହିବ । କେତେବେଳେ ହୃଦୟ ଏ ଦେଶର ଘୋଷଣା ଫେରିବ — ପୁଣି ଏକ ନନ୍ଦନ ସମ୍ମାଜ ଗଠିତ ହେବ, ସେବିବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ଆପଙ୍କ କି ‘‘ଗପ ନୁହେଁ’’ର ମର୍ମ ଉପଳବ୍ଧ କରି ଏହା ନିଜୁକ ସତ୍ୟ ବବାଲି ତାର ଅଦର କରିବେ ।

ଆପଣ ତ ଅଣିବାଦ ପ୍ରଦାନକାରୀ । ଏଣୁ ଆପଙ୍କ ଜୀବେଗ ଅର୍ଥ ଜୀବନ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ବାଳମୁକୁନ୍ଦ ଚୌଧୁରୀ

ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟବାଣୀ ରଥ

ବ୍ରଜପୁର
୪-୧୯-୮୭

ଘରନା,

ତୁମ ବହିଟି “ଗପ ନୁହଁ” ପଢି ଗୁଲିଛି । ପ୍ରକାଶରେ ଏହା ଗପ ନୁହ । ଏଥରେ ତୁମ.ଜୀବନର କାହାଣୀ ଅଛି ବୋଲି କେହି ଜାଣି ପାରିବେ ନାହିଁ । ତୁମର ଲେଖା, ଲେଖାର ଶୌଲୀ, ଲେଖାର ଅନ୍ତରତମ ପ୍ରଦେଶର ଭାବ, ସାମାଜିକ ଚେତନା, ବ୍ସର ପରମ୍ପରା, ନେତୃଭୂତ ମହମାୟତା, ପୁରପଞ୍ଜୀ ପାଇଁ ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ, ଧର୍ମର ଅନ୍ତର୍ଭୂତ, ଭଗବାନଙ୍କ ଚରଣାତ୍ୟ ପାଇଁ ଗମର ଜନ୍ମାଦନା, ଜଗତର ହିତ ସାଧନରେ ନିଜକୁ ତଳ ତଳ କରି ସମର୍ପଣ ସବାତୋ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରରରେ ଆବାଳବୃଦ୍ଧବନିତାଙ୍କ ଆନନ୍ଦ ରସାୟନ ସରସ ମାନସ କୁଞ୍ଜରେ ତୁମେ ଯେ ବିଦ୍ୟମାନ—ଭାବିଲେ ଆଶ୍ରୂପ୍ୟ ଲାଗେ ଯେ ତୁମେ କିଏ ?

ଆଉ କିଛି ଲେଖିପାରୁନି । ବହିଟି ପଢ଼ିସାରିବା ପରେ ଥରେ ଯାଇ ତୁମ ପାଦ ତଳେ ପଡ଼ ପ୍ରଶାମ ଜଣାଇବି—ଏତିକି ମାତ୍ର ଏ ଅନିଷ୍ଟନ ଭାଇର ଆନନ୍ଦ ଗ୍ରହଣ କରିବ ।

ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ମୋର ଆକୁଳ ପ୍ରାର୍ଥନା, ତୁମକୁ ଶର୍ପଜୀବୀ କରି ରଖନ୍ତୁ—ଦେଶ ତୁମର ପରି ଅର୍ଦ୍ଦବାନ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇ ଧନ୍ୟ ହେଉ ।

ସତ୍ୟବାଣୀ

ଡୁବନେଶ୍ୱର
୩୧-୧-୮୮

ପ୍ରିୟ ଦାଶେ,

ଶୟାଦ ଦିବସରେ ମୋର ନମସ୍କାର । ତୁମ ବହି ଉପହାରଟି ପାଇଁ
କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛୁ । ଏହା ଦୂର୍ବଳ ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ କରେ ସେ ବହି ଦେଖି-
ଥିଲି ଏବଂ କିଛି ଅଂଶ ପଡ଼ିଥିଲି । ୭୦୨୦ ବର୍ଷ ତଳର ଓଡ଼ିଆ ଗୀର୍ଜା ଏବଂ
ସାମାଜିକ ଅବସ୍ଥା ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି ମୁସ୍ତଳ୍ଲ ହୋଇଛି । ଆଜିକାଳର ଯୁବକମାନଙ୍କ
ମନରେ ଏ ଚିତ୍ର କି ପ୍ରକାର ଭାବ ସୁଷ୍ଠୁ କରୁଥିବ କହିପାରୁ ନାହିଁ । ମାସ
ମୋ ଭଲ ଅସ୍ତ୍ରଗାମୀର ମନରେ ତୁମର ବର୍ଣ୍ଣନା ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବହୁ
ଅଣ୍ଟତ ମୁଣ୍ଡିକୁ ପୁନର୍ଜୀବନ ଦେଇଛୁ । ତୁମ ବିଧାୟକ ଜୀବନର ବହୁ
ଚିତ୍ରରେ ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେ କରିବା ପୌତ୍ରଗା ପାଇଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ
ପାଇଁ ଏ ବହିରେ କିଛି ବାକି ରହିଯାଇଛି । ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ ବିରୂର ଓ
ସୁଷ୍ଠୁ ଜିଜ୍ଞାସା ସରସ ସମାଲୋଚନା ତୁମର ବିଶେଷରୁ ବିଧାନସଭା ବିବ-
ରଣୀରୁ ଖୋଜି ପ୍ରକାଶ କଲେ ଯୁବକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସହାୟକ ହେବ । ସେ
କାମ ଅବଶ୍ୟ ଅନ୍ୟମାନେ କରିବା କଥା । ବିଜୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ, ଗୋବିନ୍ଦ
ପ୍ରଧାନ ଉମାଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ପ୍ରମୁଖ ବହୁ ସୁରଣ୍ଗୀୟ ସୁର୍ଗତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
ଫଟୋ ଚୁଡ଼ିକ ଏହି ବହିରେ ଦେବା ଦାରୁ ତୁମେ ଅଣ୍ଟତର କେବେକ
ସୁତ ଉଦ୍‌ଦେଶ କରିପାରିଛୁ । ସେଥିପାଇଁ ବିଶେଷ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛୁ ।

ଆଶାକରେ ଆୟୋଧ୍ୟ ସୁଜନଙ୍କ ସହ କୁଣ୍ଡଳରେ ଥିବ । ସମସ୍ତଙ୍କ
ଦ୰୍ଶାୟ ଏବଂ ସ୍ଵାପ୍ନ୍ୟ କାମନା କର ନମସ୍କାର ସହ ରହିଲି ।

ନାରୟଣ ରଥ

ବନ୍ଧିକା

ସବୁଦରର ସଙ୍କେତଧାରା   ବଡ଼ ମୁଦ୍ରାର ଦରଶ ତୁମେ ତ
ସଂଗ୍ରାମୀ; ନ୍ୟାୟ ପାଇଁ,
ସେଇ ଅଭିମାନେ   ଗରିବ କି ତୁମେ
ସ୍ଵାଧୀନ ଦେଶରେ   ନେତା ହେଲ ସିନା
ତଥା କଥୁଚ ବଡ଼ ପଣ୍ଡା ସାକି,
ବନ୍ଧିଶାଳୀ ହେଲ ନାହିଁ ?

ମାଟିର ମଣିତ   ଆଖିରୁ ପୋଛୁବ
ଲୁହର ଧାର
ନାଳଟିଟିରେ   ଲଲ ସେନା ସହ
ଲଲ ଝାଣ୍ଡା ପୋତ
ଓତ୍ତଶା ବପୁକୁ   ବଡ଼ାଇବା ଲୁଗି
ଗଡ଼ଜାତ ଲୁଗି ଆଖିଲ ବେଳ ।

ଗୁଡ଼ ବାସର ଅର୍ଦ୍ଦନ ଆହେ   ଶେରଗଡ଼ର ରଇତ ଆନ୍ଦୋଳନେ
ବିଜୟୀ ହୋଇଛି   ପାଣ୍ଡବେ ନେଇ
ନ୍ୟାୟ ଅଧିକାର
କୌରବ କୁଳର   ପରାଉବ ତେଣୁ
ଶୁଣୁଥିଲ ଦିନେ ଦିନେ,
ଲଞ୍ଛିତ ପାଇଁ   ବନ୍ଧୁତ କୁମୁଦ ସିନା
ତୁମ ଅବଦାନ
ସତେ କି ବୁଝିଛି କାଳ ?

ପରଶ ମଣିର   ପରଶ ବାଜ
ଆସିକା ଅଞ୍ଚଳ   ସଂଧାର ହୋଇ
ହୁଯୁଛି ଆଜି ।

(୪) .

ନୂତନ ଭାରତ ସୌଧ ନିମନ୍ତେ
ଭୁମର ନାତି,
ପୁନାଦିକୁ ଆଶ କରିବା ପାଇଁ
ଲୁହ ଲୁହ ଡାଳି ପାତଙ୍ଗ ଛୁଟି ।

ବର୍ଣ୍ଣିକା ସମ ଜଳ ଜଳ ତମେ
ପହାଁ ହରଇ ଆଲୋକ ଦେଲ,
ଗୁରୁ ଦୋଷ ପର କୁରୁଷେଷରେ
ପଣ୍ଡ ଶିଷ୍ୟକୁ ବିଜୟୀ କଲ,
ଶୋଷିତ ଜାତିର କର୍ଣ୍ଣଧାର !

ସ୍ଵାଧୀନ ସିନା ଅଣିଦେଲ ସବୁ
ଜଳ-ଜଳନେତା ବୁଝନି ମୂଲ୍ୟ ।
ସ୍ଥାଣୁ କି ଆଜି ସେ ଅଭିମାନେ ?

ମୋ ମନ ପଡ଼ୁଛି ପୀଶୁଙ୍କର ଭାଷା
ଭୁମର ପଳିତ ନେଷ କୋଣେ ।

ସୀମାଞ୍ଚଳ ନାହାକ

ଆସିକା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କାଳଣ୍ଡପୁର ଗ୍ରାମନବାସୀ ତଥା ଗଞ୍ଜାମର ପ୍ରଶ୍ନ୍ୟାତ ମତିବାଘ ଓ ନିଷ୍ଠାପର କମ୍ପୁନିଷ୍ଟ ରାଜନୈତିକ ଓ ଆସିକା ନିଦାନନ ମଣ୍ଡଳୀର ଭୂତମୁଖ ବଧାୟକ ଶ୍ରୀ ହରିହର ଦାସଙ୍କ ଦାର ଲିଖିତ ଓ ପ୍ରକାଶିତ ‘ଗପ ନୁହଁ’ ବହୁଟି ପାଠକର ଅଭିଶ୍ଵେ ଆନନ୍ଦ ଉପଲବ୍ଧ କଲା । ଲେଖକଙ୍କ ପିତାମହ ଧରକୋଟ ରାଜଦରବାରର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ପଣ୍ଡିତ ଓ ଧର୍ମ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବିଦ୍ଯକଷ୍ଟ ଓ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପ୍ରାଚୀତ ହୋଇ ଦୁର୍ଗୀୟ ହିଙ୍ଗା ମତନ ମୋହନ ସିଂହଦେଖ ତାଙ୍କୁ ବୟବସ୍ଥାରେ ଉପାଧରେ ଭୂଷିତ କରିଥିଲେ । ସୁର୍ଗତ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି ତାଙ୍କ ‘ଧରକୋଟ ଦର୍ଶନ’ ବନ୍ଦରେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଯେଉଁ ଦୁଇ ପଦ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ତାହା ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଗଲା —

ହେ ମାରୁଣି ରୟବୁରୁ ଅଟନ୍ତି ଆପଣେ,
ଧର୍ମର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦାତା ସ୍ବ-ପଣ୍ଡିତ ଜଣେ
ଅଧିକ ତୁମକୁ ଆଉ କହିବ ମୁଁ କିସ
କରିପିବ ତୁମ୍ଭ ପର କେତେଜଣ ଶିଷ୍ୟ ।

ଏହିପରି ଜଣେ ସନାତନ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକବାଘ, କୁଳୀନ ବ୍ୟାଙ୍ଗଣ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟା ଲଭରୁ ବିଶ୍ଵତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ବାଲ୍ୟଜୀବନରୁ ସମାଜର କୁଷମାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରି ଅସିଛନ୍ତି ।

ନିଜ ଗୁଣରେ ତୁଳସୀ ଦୁଇ ପଥରୁ ବାସିଲ ଭଲ ସେ ଯେ ଜଣେ ସମାଜ ସେବକ ହେବେ ଏହା ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ନାହିଁ ପ୍ରଣାତ ହୋଇଥିଲା । ହୃଦୟ ଜୀବନରୁ ଜନ୍ମସେବା ଥିଲା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ବୃତ୍ତ । ଜନତା ଭିତରେ ସେ ଜନାର୍ଦନଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରୁଥିଲେ । ନିଜେ କମ୍ପୁନିଷ୍ଟ ଦଳର ଜଣେ ଅଧିକର୍ତ୍ତାର ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ରାଜନୈତିକ ଗୁରୁମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯଥୋତ୍ତମ ସମ୍ବାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି ଓ ରାଜନୈତିକ ମତବାଦର ବିରୋଧ ସହେଲୀ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜନୈତିକ ଦଳର କମ୍ୟୁନିଟି ପ୍ରତି ନିଜର

ଅସ୍ତ୍ରୀ ପାଦ ଆହାରୀ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ନାହାନ୍ତି । ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତାମୂଳକ ସୁଭାବ ସରଳ ଭାଷାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଜନୈତିକ କର୍ମୀ ଓ ନେତାଙ୍କର କର୍ମ ଓ ଚରିତ୍ରକୁ ବିଶ୍ଲେଷଣ କରି ସେମାନଙ୍କର ସାଧୁତା ଓ କର୍ମ ଦକ୍ଷତା ପାଇଁ ପ୍ରଶଂସା କରିଛନ୍ତି ।

ଶାସକ ଦଳର ନାନା ପ୍ରଲୋଭନ ଓ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ସବ୍ରେ ଦଳ ବଦଳକୁ ଗ୍ରହଣ ନକରି କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ଦର୍ଶନକୁ ନିଜ ଗଜନୈତିକ ଜୀବନର ପାଥେୟ କରିଛନ୍ତି । ନିଜ ଜନ୍ମଭୂମି କାଳତ୍ତଣ୍ଡପୁରର ହାଣ୍ଡିଶାଳତାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଗଞ୍ଜାମ, ଓଡ଼ିଶା, ଭାରତ ଓ ରଷିଆର ବହୁ ସାମାଜିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ, ଗଜନୈତିକ ଓ ସାହୁତିକ ବିଷୟରେ ଆବେକପାତ କରିଛନ୍ତି ।

ସ୍ଵାଧୀନତା ସତ୍ରାମରେ ଗଞ୍ଜାମ ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ଯେଉଁ ଗଜନୈତିକ କର୍ମୀ ଓ ନେତାଙ୍କ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରି ଅସୀମ ତ୍ୟାଗ, କଷ୍ଟ ଓ କାରବରଣ କରିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ବିଚୟରେ ବହୁ ତଥ୍ୟ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ସଙ୍କଳନ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରତାନ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଗ୍ରହଣ ଗଞ୍ଜାମ ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ଵାଧୀନତା ସତ୍ରାମୀ ଓ ସ୍ଵାଧୀନୋତ୍ତର ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଭାରତ ଗଠନରେ ଯେଉଁମାନେ ନିଜ ଜୀବନକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଏକ ଫଣ୍ଡିଟ୍ ଉତ୍ସର୍ଗ ହୋଇ ରହିବ ।

ଶ୍ରୀ ପ୍ରଦୀପ ଦାସଙ୍କ ଜୀବନ ଗଞ୍ଜାମର (୧୯୩୮-୧୯୮୮ ଖ୍ରୀ-ଆ- ଯାଏଁ) ଅର୍ଦ୍ଦ ଶତାବୀର ବଜନୈତିକ ଉତ୍ସର୍ଗ କହିଲେ ଅର୍ଦ୍ଦ ହେବନାହିଁ । ଏ ଯୁଗର ଯେଉଁ ସ୍ଵର୍ଗ ଶିକ୍ଷିତ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ସୁବନ୍ଦୀ ବୁଝ ନିଜକୁ ଅସହାୟ, ଭୁଲ ମନେକର ସାମାଜିକ, ଧାର୍ମିକ, ଗଜନୈତିକ ଓ ସାହୁତିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମାଦନରୁ ଦୂରେଇ ରହୁଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ପୁଷ୍ଟକ ଏକ ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ ହୋଇ ରହିବ ।

ମୁକ୍ୟ ଦାସବାବୁ ପ୍ରଥମେ ଜଣେ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀ ଭାବରେ ନିଜକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଜଣେ ସଙ୍ଗୋଟ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍

(୭)

କର୍ମୀ, ସ୍ବାଧୀନତା, ସତ୍ରାମୀ, ସଂଗଠକ, ରୂପୀନେତା, ଖୋଗୀ, ସାଥୀ ବସ୍ତଳ,
ଉତ୍ତାପ୍ତ୍ତି, ନିରଳସ, ନିର୍ଭାବ ବକ୍ତା ଓ ଉଚକୋଟୀର ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ଦ୍ଵାରା
ନିଜକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ବଳଷ୍ଟ ଲେଖନୀ ରୂଳନା ଦ୍ଵାରା
ଅତ୍ୟନ୍ତ ସରଳ, ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଘଣାରେ ଉପବେକ୍ଷ ଗ୍ରହ ପ୍ରଣୟନ କରି ଓଡ଼ିଶାର
ଇତିହାସ ତଥା ସାହିତ୍ୟର ଶ୍ରୀ ସମ୍ମାଦନ କରି ପାରିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ
ସମ୍ମିଳିତ ବଜମାନରୁ ଟିକିଏ ଦୂରେର ଯାଇଥୁଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଗଞ୍ଜାମବାସୀଙ୍କ
ହୃଦୟ ସିଂହାସନ ଲାଭ କରି ପାରିଛନ୍ତି ।

ଶିବବାମ ରଥ

୨୨-୭-୮୮

ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ପୁଲବାଣୀ ଶିକ୍ଷାମଣ୍ଡଳାଧିକାରୀ

ନାରୀପୁଣ୍ୟପୁର ଶାସନ

ଫୋ: ଜଗମୋହନ (ଗଞ୍ଜାମ)

ଉମେବ ମାତା ତ ପିତା ଉମେବ
 ଉମେବ ବନ୍ଧୁଷ୍ଟ ସଖା ଉମେବ
 ଉମେବ ବିଦ୍ୟା ଦ୍ଵାବଣଂ ଉମେବ
 ଉମେବ ସବ୍ଦଂ ମମ ଦେବ ଦେବ ।

ଓଁ ସଦେ ଭବନ୍ତ ସୁଖିନଃ
 ସଦେ ସନ୍ତ ନିରାମୟା
 ସଦେ ଭବାଣି ପଶ୍ୟନ୍ତ
 ମା କଣ୍ଠିଦ୍ଵ ଦୁଃଖଭାଗ୍ ଭବେତ୍
 ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ

ଅସରୋ ମା ସଦ୍ଗମୟ
 ତମସୋ ମା ଜ୍ୟାତିର୍ଗମୟ
 ମୃତ୍ୟୋର୍ମି ଅମୃତଂର୍ଗମୟ
 ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ

ସଙ୍ଗ ଧର୍ମ ପ୍ରାର୍ଥନା

ଓ ଶାନ୍ତି ଶାନ୍ତି ଶାନ୍ତି
 ଓ ତତ୍ତ୍ଵର ଶା ନାଶପୁଣ ତୁ,
 ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଗୁରୁ ତୁ,
 ଯିତି ବୁଦ୍ଧ ତୁ, ସ୍କନ୍ଦ ବିନାଶକ,
 ସବତା ପାବକ ତୁ,
 ବ୍ରହ୍ମ ମଜ୍ବ ତୁ,
 ପାହିବ ଶକ୍ତି ତୁ,
 ଉସ୍ତୁ ପିତା ପ୍ରଭୁ ତୁ,
 ହୃଦ ବିଷ୍ଟ ତୁ, ଗମ କୃଷ୍ଟ ତୁ,
 ରତ୍ନମ୍ ତାଣ ତୁ;
 ବାସୁଦେବ ଗୋ-ବିଶ୍ୱରପ ତୁ,
 ତଦାନନ୍ଦ ହରି ତୁ,
 ଅଦ୍ଵିତୀୟ ତୁ, ଅକାଳ ନିର୍ଭୟ,
 ଆମ୍ବଲିଙ୍ଗ ଶିବ ତୁ ॥

ଆନ୍ତୁକାତିକ ଗାନ୍

ଉଠ ଜାଗ ଭୋକ ଶୋଷୀ ବନୀ
 ତୋଳ ତୋର ଲଲ ତଳ୍ପୁର
 ମୁଳତି ପାଗଳ ମଜଦୁର
 ଚର ଅନଶନ ଅତ୍ୟାରୁର

ତୋହର ରକ୍ତେ ରଞ୍ଜିତ ବିଶ୍ଵ
 ତୋର ଅଣ୍ଟୁ ଧାରେ ଥରହର
 ତେ ବରଚର ବେଢି ବବନ ଭାଙ୍ଗ ହୋଇ ଏକାକାର
 ଅନ୍ତିମ ସଂଗ୍ରାମେ ଆଗେ ଗୁଲ
 ବିଶ୍ଵ ଜନତାର ଅଭିଯାନ

ଗାଥ ଉଣ୍ଡରନାସନାଳ
 ଭବ ସୁତନ୍ତତାର ଗାନ
 ଅନ୍ତିମ ସଂଗ୍ରାମେ ଆଗେ ଗୁଲ
 ବିଶ୍ଵ ଜନତାର ଅଭିଯାନ
 ଗାଥ ଉଣ୍ଡର ନାସନାଳ,
 ଭବ ସୁତନ୍ତତାର ଗାନ ।

ଦେଶ ଆଗେଇଛି

ଦେଶ ଆଗେଇଛି
ଦେଶ ଆଗେଇଛି
ଆଗକୁ ପାଇଛି ପଇକୁ ଠେଲୁଛି
ଆଗ ପଇ ହୋଇ ଦେଶ ଆଗେଇଛି

ଦେଶ ଆଗେଇଛି
ଦେଶ ଆଗେଇଛି
ଇନ୍ଦ୍ର ‘ହାତ୍ମା’ ଇନ୍ଦ୍ର ବଜାଇ
ସଞ୍ଜୟ ପ୍ରସବ ସଞ୍ଜୟ କର୍ତ୍ତ୍ତୁଙ୍କ

ଦେଶ ଆଗେଇଛି
ଦେଶ ଆଗେଇଛି
ପୁରୁଣା ପୁରୁଣା ଯାଉଛନ୍ତି ଖୀ
ନୂଆଁ ଗଜା ଲେଣ୍ଡା ଅସୁରନ୍ତି ପଣି

ଦେଶ ଆଗେଇଛି
ଦେଶ ଆଗେଇଛି
ଅକିଞ୍ଚତା ନେତା ଷେଟରେ ହାରିଲେ
ନୂଆଁ ଦୂର ନେତା ଗାଦିକୁ ଥ୍ୟାଯିଲେ

ଦେଶ ଆଗେଇଛି
ଦେଶ ଆଗେଇଛି
ସୁବକର ‘ଗୁଣ’ କର୍ତ୍ତନ ବୁଝିଛି
ରେଡ଼ିଓ ଖବର ପ୍ରଗ୍ରାମ ବୁଲିଛି

ଦେଶ ଆଗେଇଛି
ଦେଶ ଆଗେଇଛି
ଟିକଟ ନ ପାଇ ସ୍ଵଧୀନ ହୋଇଲେ
ସେଟରେ ଲେ କିମି ଦଳକୁ ଫେରିଲେ

ଦେଶ ଅଗେଇଛି
 ଦେଶ ଅଗେଇଛି
 ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବଦଳ ହୋଇବ
 ଏମ୍.୬ଲ୍.୬.କ୍ଳ ରୂପେ ପୁଣି ରଦ୍ଦ ହେବ
 ଦେଶ ଅଗେଇଛି
 ଦେଶ ଅଗେଇଛି
 କେଲ୍ ଭିତରେ ବୋମା ଧୂଟୁଥିବ
 କର୍ମଚାରୀ ହାତରେ ଖଣ୍ଡା ଧୂଲୁଥିବ
 ଦେଶ ଅଗେଇଛି
 ଦେଶ ଅଗେଇଛି
 ବଜାର ଭିତରେ ଗୁଣ୍ଡା ଉପଦ୍ରବ
 ମର୍ଦବା ଲୋକଙ୍କୁ ପୋଲିସ୍ ବାନ୍ଧବ
 ଦେଶ ଅଗେଇଛି
 ଦେଶ ଅଗେଇଛି
 ମାରିଥିବା ଗୁଣ୍ଡା ଅଢ଼ଶ୍ୟ ହୋଇବ
 ମନ୍ତ୍ରୀ ଦରେ ଯାଇ ଆଶ୍ରୟ ଲଭିବ
 ଦେଶ ଅଗେଇଛି
 ଦେଶ ଅଗେଇଛି
 ନଳକପ ଆଉ ଟାଇଲର ଦର
 ପାଶୋର ଗଲେଣି ଜନତା ଏଥର
 ଦେଶ ଅଗେଇଛି
 ଦେଶ ଅଗେଇଛି
 ଗାଆଁଟି ଯାକରେ ଦଃଗୋଟି ଲୋକ
 ଜାନକି ବାବୁଙ୍କ ଧରିଥିବେ ଭେକ
 ଦେଶ ଅଗେଇଛି
 ଦେଶ ଅଗେଇଛି
 ଗାଁ ଯାକ ସବୁ ଗାଧୋଇଣ ହିବେ
 ଚରାବ ହଟାଅ ମନ୍ତ୍ର ଜପୁଥିବେ

ଦେଶ ଆଗେଇଛି
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି
 ହଜାର ସନ୍ଧ୍ୟାର ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା
 ଜାନଙ୍ଗ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ଵପ୍ନର ଭବନା
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି
 ବଢ଼ୁ ଯୋଜନାର ଶିଳ୍ପର ଅଞ୍ଚଳ
 ଜାନଙ୍ଗ ବାବୁଙ୍କ ବରଗ୍ର ଫଂକ
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି
 ନିବାଚନ କର୍ମୀ ରୂପ ପାଉଥୁବେ
 ମଟରରେ ଚତି ଅକର୍ମୀ ହୋଇବେ
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି
 ବାଟ ଘାଟ ସବୁ ଗଛ ଲୁଗିଯିବ
 ଗାଁ ଗଣ୍ଡା ସବୁ ଅରଣ୍ୟ ହୋଇବ
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି
 ଘରେଇ ଚିକିତ୍ରା ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇବ
 ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପଇସା ଖରଚ ହୋଇବ
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି
 ଡାକ୍ତର ଖାନାରେ ଭିଷଧ ନଥୁବ
 ଚିକିତ୍ରା ଅଗ୍ରବେ ମରଣ ହୋଇବ
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି

ଆର. କ. ଓ ସାହୁକୁ   ଉଠାଇଣ ଦେବେ
 ଗ୍ରାମ୍ୟ ରାସ୍ତା ସବୁ   ଲିପ୍ରାଇଣ ଦେବେ
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି
 ଗ୍ରାମ୍ୟ ବୁଡ଼ା ବୁଡ଼ୀ   ଅଚଳ ଅଷମ
 ସମ୍ପଦ ଦେଖାକୁ   ନେଉଅଛି ଯମ
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି
 ଦେଶ ଆଗେଇଛି ।
 (ଜାନଙ୍କ ବଜ୍ରି ପଞ୍ଜନାୟକଙ୍କର ପ୍ରଥମ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ
 ବେଳେ ଏହି ଲେଖା)

୧୩-୭-୮୦

ମୁକ୍ୟ ହରିହର ବାବୁ,
 ଭୂମିଷ୍ଟ ପ୍ରଣାମ ନେବେ ।

“ବୁଆଁ ଦୁନିଆଁ” ତା ୧୩-୭-୮୦ ରିଖରେ ରମ୍ୟରଚନା “ଦେଶ
 ଆଗେଇଛି” ରଚନାର ପଦ୍ୟଟି ଅଛି ବଢ଼ିଆ ହୋଇଛି । ଭାଷା, ଭାବ
 ସବୁ ଭଲ । ଆପଣଙ୍କର ଏପରି କବିତା ମୁଁ ଏଇଥର ବୋଧେ ପଡ଼ିଲି ।
 ଆଉ ଟିକିଏ ବୁଦ୍ଧି କରି ଦଶପରିସିଆ ହାର ବକା ଆକାରରେ ଛପାଇଲେ
 ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ଅପରିଚିତ । ବନମାଳୀ ବାବୁ ଓ ଶିବାଜୀ
 ବାବୁ ଜାଣନ୍ତି ।

ଆପଣଙ୍କର ଆସା ଖାଦ୍ୟ ବୋର୍ଡରେ ପାଣିଗ୍ରାସ୍ତା ବାବୁ ଡାକ୍ତର
 ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ର କବିରାଜେ ଏଠାକଥା ଜାଣନ୍ତି । ମୁଁ ଅସିକା ଗଲେ ସାଷାତ
 କରିବ । ପ୍ରଥମ ଥର ଲେଖିବାର ଦୋଷାଦୋଷ କ୍ଷମା କରିବେ । ଇତି ।

ଆପଣଙ୍କର
 ଦାଶରଥ୍ ଗବନାୟକ
 ବାଞ୍ଛାନିଧି ପାଠଗାର, ଉଦୟପୁର

[୮]

ମହତାବଙ୍କ ଖବର କାଗଜ 'ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର'ରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ।
(ସେ ସଂପର୍କରେ ମୋର କବିତା)

ସୁଚନ୍ଦୁ ଦଳ ସହିତ ଜନ କଂଗ୍ରେସ ମହତାବଙ୍କର ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ
ସମୟରେ ସେତେବେଳକୁ କଂଗ୍ରେସ ଦୁଇଭାଗ । କମ୍ଯୁନିସ୍ଟ ପାର୍ଟି
ଦୁଇଭାଗ । ସାମ୍ୟବାଦୀ ଦଳ ଦୁଇଭାଗ ।

"ତୁମେ ତ କଂଗ୍ରେସ, ଆମେ ତ କଂଗ୍ରେସ
ଆସ କଥା କୁହା କୁହି ହେବା
ତୁମେ କମ୍ଯୁନିସ୍ଟ, ଆମେ କମ୍ଯୁନିସ୍ଟ,
ଆସ ପିଠା ପିଟି ହୋଇ ମରିବା
ତୁମେ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଆମେ ସାମ୍ୟବାଦୀ,
ଆସ-ଛେଟ ବଡ଼ ମାପ କରିବା
ତୁମେତ ଦୁଇନ୍ଦ୍ର, ଆମେ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର,
ଆସ ରଜା-ପ୍ରଜାବେଶ ଧରିବା
ତୁମେ ଅଫିସର ଆମେ ସରକାର
ଆସ ଆଇନ ନାମରେ ଲୁଟିବା

(ଏହି କବିତା ଉପରେ ପଣ୍ଡିତ ରମ୍ଯନାଥ ମିଶ୍ର ଏମ୍. ଏଲ୍. ଏ. କ୍ଷ.
ମନ୍ତ୍ରବଳ ଓ ଚିଠି ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ।)

ଭୁଲସୀପୁର, କଟକ-୧

ଡା. ୮-୧୨-୭୯

ପ୍ରିୟ ଦଶବର ବାବୁ,

“ସମାଜର” ଡା. ୮-୧୨-୭୯ ସଂଖ୍ୟାରେ ଆପଣଙ୍କର ଷ୍ଟୁଡ଼୍ଟ୍-କଚିତା ପଢିଲି । କବିତା ପାଇଁ ଅନ୍ତରେ ତିନୋଟି ଲକ୍ଷଣ ଲେଡ଼ା—ଘବ, ଭାଷା, ଭୂଷଣ; ଏହି ତିନୋଟି ଥିଲେ କବିତା ନିମନ୍ତେ ସୁନ୍ଦରୀ, ରମଣୀୟା, ମନୋଜ୍ଞ ବୋଲି ସବସ, ସବଦା ଦ୍ଵିବେଗତ ହେବା କଥା । ସମସ୍ତ ଆଉରଣ ଯେପରି ଭୂଷଣ, ନିରଭରଣତା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଏକ ଭୂଷଣ (ଅଳକାର) । ଆପଣଙ୍କ କବିତାରେ ଆଉରଣ ଓ ଅନାଉରଣ ସଂକାର୍ଯ୍ୟ ଘଟିଲା । ଏହା ଘବ ଓ ଘଷାରେ ସ୍ଵତଃ ଷ୍ଟୁଡ଼୍ଟ୍ ହୋଇ ଉନ୍ନତ । ଆପଣଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ଗଜମାତି ତାଳିକାର ଅନ୍ତଭୂକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଘବରେ । ଆପଣ କବି ଘବରେ ଆଜି ପରିଚିତ ନୁହନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କର ଏ ଘବନା ଆପଣଙ୍କୁ କବିତା ଦେଇଛି । ମନୀଁ ନିଜ୍ୟାନର ନିଜକୁ ଜଣେ ଲେଖକ (କବି) ଘବରେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଆପଣ ତାଙ୍କ କୋଟୀର ବୋଲି ସେ ଗ୍ରହଣ କରି ମନେ ରଖିବା ସକାଶେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଆଜି ଏକ ଚିଠି ଦେଇଛି । ଆପଣଙ୍କ ଏ ରଚନା ପାଇଁ ସାଂସ୍କୃତିକ ବିଭାଗ ଆପଣଙ୍କର ସବୋଦାର ଆୟୋଜନ ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଛି ମଧ୍ୟ ।

ସରମୁଖଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନାକରେ ଆପଣଙ୍କ ଲେଖମକୁ କବିତାର ନିର୍ମିତରେ ପରିଣତ କରନ୍ତୁ । ସମ୍ପର୍କ ସଂଧାନ କବିତାର ପ୍ରତି ପଦରେ ଫୁଟି ଉଠୁ ।

ଆଶାକରେ କୁଣ୍ଡଳରେ ଅଛନ୍ତି ।

ଆପଣଙ୍କର ସ୍ନେହାଧୀନ
ରଘୁନାଥ ମିଶ୍ର, ଏମ୍.ଏଲ୍.ୟ.

ନନ୍ଦିନୀଙ୍କର କଟକ ଭୋଟ କଟକ ଭୋଟ “ନିଯୁତି” ଡାକ

କଟିଲ ହିଅ ଲେ କଟିଲା ହିଅ,
ବାଟ ହୃଡ଼ ଦେଲା ଅଣ୍ଟିର ପୁଅ ।
ସର ଗରମ ସେ କଟକ ଭୋଟ,
ମରେନ୍ ହାଟରେ ବିଜୁର ନାଟ ।
ମହାତାବ ବାବୁ ବଜାନ୍ତି ତାଳି,
ବଲଙ୍ଗିର ରଜା କରନ୍ତି କେଳି ।
ବାପା ବିଶ୍ୱାନାଥ ଆଖି ବୁଜିଲେ,
ବାବୁ ଘଧାନାଥ ଚୁପ୍ତ ରହିଲେ ।
ନଳମଣି ବାବୁ ଗଲେ ବିଦେଶ,
ପବିଷ ବାସୁଦ୍ଵା ଶିଖ୍ଣୀ ବେଶ ।
ପଣ୍ଡିତ ଭାଇନା ଛୁଡ଼ିନ୍ତି ରହି,
ବନମାଳୀଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଭିଡ଼ ।
ମତରେ ଦୃଢ଼ ଯେ କାର୍ଯ୍ୟ ନିପୁଣ,
ତେବେ ସେ କଣିବ ଭୋଟର ମନ ।
“କାଳନୀ” ହିଅର ବଡ଼ ସାହସ,
ଶମ୍ଭୁ ବାକେୟ ତା’ର ମୁରକି ହସ ।
ଦରେ ଦରେ ଦିଶେ ଉଦୟ ଛବି,
କଟକେ ଜଣିବେ ନନ୍ଦିନୀ ଦେଖ ।

(କଟକରେ ନନ୍ଦିନୀ ଦେସଙ୍କ ଉପନିଷାଦନ ବେଳେ କେଉଁ ନେତାଙ୍କର
କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ତାହା ଏହି କବିତାରେ ରହିଛି)

ନନ୍ଦନ ଦେବ ବିଜୁତ୍ତ ବିଜରନ୍ ମିନ ପ୍ରାର୍ଥୀ । ତା ମୂର୍ଖ ସରେନ୍
ମିନ୍ କଟକରେ ସବୁବେଳେ ନିର୍ବାଚିତ ହେଉଥାନ୍ତି । ଅଣ୍ଟିର ପୁଅ ବୋଲି
ବାରେନ୍ ମିନ୍କୁ କୁହାଯାଇଛି । ସେ କଂଗ୍ରେସରୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ନ ହୋଇ କଂଗ୍ରେସ
ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାର୍ଥୀ । ଏଣୁ ବାଟ ହୃଡ଼ିଲେ । ବାରେନ୍ ହାଟ କହିଲେ କଟକ
ସହର । ବାରେନ୍ ମିନଙ୍ ପାଇଁ ବିଜୁ ବାବୁଙ୍ ପ୍ରଭୁର । ବାରେନ୍ ଓ ନନ୍ଦନଙ୍କୁ
ଲଗାଇ ମହତାବ ମଜା ଦେଖନ୍ତି । ବିଶ୍ୱାସ ଦାଶ କୌଣସି ପକ୍ଷକୁ ନ ଯାଇ ଚୁପ୍ତ
ରହିଥାନ୍ତି । ମାଳମଣି ବାବୁ ସେତେବେଳେ ବିଦେଶରେ ଥାଆନ୍ତି । ପଦିମ୍
ମୋହନ ପ୍ରଧାନ ଏ ପଟ ସେପଟ । ପଣ୍ଡିତ କହିଲେ ବିଶ୍ୱାସ ପଣ୍ଡିତ ।
ଖୁବ୍ ଜୋରୁରେ ନନ୍ଦନ ଦେବ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲୁଗିଥାନ୍ତି । ବନମାଳୀ ପଙ୍କନାୟକ
ମଧ୍ୟ ନନ୍ଦନ ବିରୁଦ୍ଧରେ । କାଳିନୀ ପାଣିଗ୍ରାହକର ଝିଅ ନନ୍ଦନ ଶତପଥୀ ।
ଶୟୁମାନଙ୍କୁ ବେଶାତିରୁ । ଉଦୟକର ଆଶୀର୍ବାଦରେ ସେ କ୍ଷେଟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ।

ମୋର କବିତା ପଢ଼ି ଗୋବର ଗ୍ରାମର ଗଂଜାମର କଂଗ୍ରେସ ନେତା
ଶ୍ରୀ ବାଞ୍ଛାନିଧି ପଞ୍ଚନାୟକ କବିତା ଆକାରରେ ମୋତେ ସଂବୋଧନ
କରିଥିବା ।

ଗୋବର

ଡା. ୧୮-୧-୭୭

“ଆହେ,

କବିବର ହରିହର,
ତବ କବିତା ମଧ୍ୟର
“ପ୍ରତିଭା”ରୁ କରି ପାନ
ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ଉଠିଲା ପ୍ରାଣ,
ମନ ହୃଦୟ ସନ୍ଧିତ
ଅନ୍ଧିବାଦନ ବନ୍ଦିତ,
ହେବକ ଦେନା ହେ ତବ
ମମ ପ୍ରେରତ କୌତବ ?
କବିତା ପ୍ରତିଭା ତବ,
କରିଥିଲା ଅନୁଭବ ।
ଲୁଗୁର ଯା ରଖିଥିଲ
ଏବେ ପ୍ରକାଶ କରିଲ ।
ଏତେ ଦିନ ହୋଇ ସାଙ୍ଗ
ତୁମେ ଏତେ ଚୀତ ଦ୍ୱାଙ୍ଗ
ଜଣାଇ ନଥିଲ କେବେ,
ଧର ପଡ଼ିଗଲ ଏବେ,
ଲେଖା ଲେଖ ଯେତେ ପାର
ହେବ ଆନନ୍ଦ ଅପାର ।
ସହଜେ ତ ବ୍ୟଙ୍ଗ ପ୍ରିୟ
କବିତାଟି ବ୍ୟଙ୍ଗମୟ
ପଢ଼ି ମୁଣ୍ଡ ଲୋକ ମନ

ସମ୍ମୋଷ ହେବ ନିଦନ,
 ଦେନ ହେ ଅନ୍ତିବାଦନ
 ପୁଣି କରେ ନିବେଦନ,
 ଅଶା ସୁଖରେ ସମସ୍ତେ
 ଥିବ ନମସ୍ତେ ନମସ୍ତେ ।
 ମନେ ପଡ଼େ ନିରବଧ୍ୟ
 ଗୀତ କହେ ବାଞ୍ଛାନିଧ୍ୟ ।”

ଶ୍ରୀ ବାଞ୍ଛାନିଧ୍ୟ-ପଞ୍ଜନାୟକ

(ନିଦନ ଦେବଙ୍କର କଟକ ଉପନିଦାନନ ଭୋଟ ବେଳେ ଶ୍ରୀ ବାଞ୍ଛାନିଧ୍ୟ
 ପଞ୍ଜନାୟକ ମୋ ପାଖକୁ ଲେଖିଥିବା କବିତା ଓ ଚିଠି ।

ଓଡ଼ିଆ ବିଧାନସଭାରେ କବିତାରେ ଭ୍ରମଣ

ଟଙ୍କା ନାହିଁ ସରକାର	
ଯୋଜନା ଅଛି ଅପାର	। ୧ ।
ମନ୍ତ୍ର ଦୋଷଶାରେ ପଟୁ	
ଖବର କାଗଜ ରୁଟୁ	। ୨ ।
ତାତ୍ତ୍ଵିକ ମନ୍ତ୍ର ଦୋଷଶା	
ସର୍କାରୀ କଳରେ କଣା	। ୩ ।
ମନ୍ତ୍ର ଯାକ କଲୁ ଗଲି	
କଂଗ୍ରେସ ଖାଇଲୁ ଗାଲି	। ୪ ।
କର ଟିକସ ବସିଲା	
ଗରିବ ବାପୁଡ଼ା ମଲୁ	। ୫ ।
ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବଚନ	
ଜିଭରେ ଦେଇଛି ଶାଶ	। ୬ ।
ସଭରେ ତାଙ୍କର କଥା	
ବିଜୁକୁ ଲୁଗଇ ବ୍ୟଥା	। ୭ ।
ବିଜୁ ରଜୁ ମହତାବ	
ବିଶେଷ ଦଳରେ ଠାବ	। ୮ ।
ଚିଲିକା ଭେଟ ସରିଲା	
ବାଣପୁର ହାରିଗଲା	। ୯ ।
ପୂରୁବ ଗରବ ନାହିଁ	
ଅଛେ ସିନାଥ ଗୋସାଇଁ	। ୧୦ ।

— — —

ଶ୍ରୀ ହରିହର ଦାଶ, ଏମ୍.୬ଲ୍.୬. (ଆସିନା)ଙ୍କୁ
୭୭ ବର୍ଷ' ଜନ୍ମଦିବସ ଉପଲକ୍ଷେ ଉପହାର ।

ଶ୍ରୀ ହରିହର,

ଦୈନିକ ଜୀବନଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବିଧାନସଭା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତି ଷେଷରେ ଆପଣଙ୍କର ଯେଉଁ କୌତୁକମୂଳ୍ୟ ଅଲୋଚନା ହୁଏ, ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତ, ବା ହାସ୍ୟ ରସାୟକ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ତାହା ବିଶେଷ ହାସ୍ୟରମ୍ବାଦୀପକ ଓ ଅବସର ବିନୋଦନ ଅଟେ । “କବିତାରେ ଭାଷଣ”, “ମୁଁ ଓଡ଼ିଆରେ କହୁଛି” ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ସାଧାରଣପରି ପରିଦୃଷ୍ଟ ହେଲେମଧ ବିଷୟବ୍ୟୁବଧୁ ଯାହା ସାହିତ୍ୟକ କଳାରେ ପରିପୁଣ୍ୟ ।

ମୋର ଧାରଣା ସାହିତ୍ୟକ ଜୀବନ ସେପରି ଦନ୍ତାଣ୍ଡ ଓ ସରସ, ରାଜନୈତିକ ଜୀବନ ସେପରି ଦନ୍ତବହୁଳ ଓ ମାରସ । ତଥାପି ଆନନ୍ଦର ବିଷୟ ଆପଣଙ୍କର ସାହିତ୍ୟକ ଦୃଷ୍ଟିଭାଙ୍ଗୀ ମଧ୍ୟ ଏକ ବାସ୍ତବ ଭାବୀ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏଣୁ ଆପଣଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ପ୍ରକାଶିତ କେତେକ ଲେଖା ସଂକଳନ କରିବା ଆଗ୍ରହ ମୋର ଜାତ ହେଲା । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ୭୭ତମ ଜନ୍ମ ଦିବସ ଉପଲକ୍ଷେ ତାହା ଉପହାର ସ୍ଵରୂପ ପ୍ରଦାନ କରୁଛି, ଗ୍ରହଣ କରିବେ ଏବଂ ଭଗବାନଙ୍କ କୃପାରୁ ପର୍ବତୀଙ୍ଗା ହୋଇ ସାଧନା ପଥରେ ସିରିଲଭ କରନ୍ତି ।

ରାଜମାତି ସାପର୍କରେ ଜଣେ କବି ଲେଖିଛନ୍ତି—

ପାପେ ଖାଗୀ ଗୁଣେ ରଗୀ କ୍ଷେତ୍ରୀ ପରିଜନେଃ ସହ
ଘବୋବୋଦ୍ଧା ରଣେ ଯୋଦ୍ଧା ପ୍ରଭୁଃ ପଞ୍ଚଗୁଣ ଭବେତ୍ ।

ପଣ୍ଡିତ ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର, ଭାଷାପ୍ରକଳ୍ପ
ରାଜ୍ୟ ପୁରିଷାର ପ୍ରାପ୍ତ

ଶ୍ରୀ ବିଧାନସଭାରେ ‘କବିତାରେ ଭାଷଣ’ ସମାର୍ଥୀ ପଣ୍ଡିତ ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ମିଶ୍ରଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କଣାଣ

ନମସ୍ତେ ନମସ୍ତେ ଇନ୍ଦର	ଘରତର ମାତା
ପାପୀ ତାପୀ ଜନକର ଅଟୁ ମାଣକଣ୍ଠୀ ।	
ନମସ୍ତେ ନମସ୍ତେ ଇନ୍ଦର	କଂଗ୍ରେସ କରତା
ବୁଦ୍ଧ ହୁନ୍ୟ, ଜ୍ଞାନ ହୁନ ଲୋକଙ୍କର ନେତା ।	
ନମସ୍ତେ ନମସ୍ତେ ଇନ୍ଦର	ସଞ୍ଜୟୁର ମାତା
ସଞ୍ଜୟ ଅପାବେ ତୋର ହେଲ ଦୁରବସ୍ଥା ।	
ନମସ୍ତେ ନମସ୍ତେ ଇନ୍ଦର	ଏକଛତ୍ର ବାପୀ
ଗୋଡ଼ାଣିଆ ଲୋକ ଧର କରୁ କାରସାଧା ।	
ନମସ୍ତେ ନମସ୍ତେ ଇନ୍ଦର	ଅବଶ୍ୟାସୀ ନାମୀ
ତତେ ଯିଏ ଅଶ୍ରାକଳ ହେଲ ଦୁରଗୁରା ।	
ନମସ୍ତେ ନମସ୍ତେ ଇନ୍ଦର	ଗରିବର ନାମୀ
ଗରିବ ରକତେ ଆଜି ଧନୀ ହୁଏ ଧନୀ ।	
ନମସ୍ତେ ନମସ୍ତେ ଇନ୍ଦର	ଅଟୁ ମହାକାଳ
ତତେ ଯିଏ ଅଶ୍ରାକଳ ହେଲ ତାର କାଳ ।	

ସଞ୍ଜୁ ଗାନ୍ଧୀ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଉଦ୍‌ଘକ୍ଷର ବନ୍ଦନା ।

ଜୟପ୍ରକାଶ—ଇନ୍ଦ୍ରିଆ

ବାପାର ହିଅର	ଲଗିଛି ଖେଳ
ବାପର ପାଦୁକା	ହିଅର ଗାଲ ।
ପାଦୁକା ଧରଣ	ହିଅ କାନ୍ଦଇ
ଶଧାନସବ୍ବକୁ	ନ ଭଙ୍ଗ ତୁହି ।
ହିଅ ଗାଲ ଧରି	କାନ୍ଦଇ ବାପା
ମୋର ଜିଦ୍ଧ ରଖ	ଦେଶର ଅପା ।
ଭୁଲ ରାଜନାତି	ମୋର ଜୀବନ
ତଳେ ପଡ଼ିଗଲି	ରଖ ମୋ ପଣ ।
ରଜା ଜମିଦାର	ଗୋପ ଆମର
ତାଙ୍କୁ ମାରିକରି	କି ହେବ ତୋର ।
ମହାକୁଦକାଣ୍ଠ	ଖାଇଲେ ମତେ
ସମରପି ଦେଲେ	ମାର୍କିନ ହଷ୍ଟେ ।
ପ୍ରତିନିଧୀଣୀଙ୍କ	ହାତ ବାରିସୀ
ପଦାରେ ନ ପଡ଼ୁ	ମିବା ଲେ ଖସି ।
କମ୍ଯୁନିସ୍ଟ ସାଥୀ	ମାରିବେ ମୋତେ
ଲୋକ ଦଳ ବନ୍ଧୁ	ଖାଇବେ ଚୋତେ ।
ହିଅ ମୋର ତୁହି	ବଡ଼ ଚତୁରୀ
ପ୍ରଗତି ପଛରେ	ବୁଲ ତୋ ହୁଏ ।
ଦେଶର ଅଣିରେ	ପକା ତୁ ଧୂଳି
ପ୍ରଗତିର ଚକ	ଯାଉ ଲେ ବୁଲି ।

କଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କର ଅନୋକନ ସମୟ ।

ଜୟପ୍ରକାଶ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିଆଙ୍କ ସବୋଇ କୁଟୁମ୍ବ ସମ୍ପର୍କ । ବାପ-ହିଅ ସମ୍ପର୍କ ।
ରାଜନାତିରେ ପରମ୍ପର ବିରେଧୀ । ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ଆମେରିକା ସପର୍କ ଥିବା
ପ୍ରଭୁର ଓ ରଷ ବିରେଧୀ । ଇନ୍ଦ୍ରିଆ, ରଷ ସହିତ ମୈସୀ ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନନ୍ଦି ନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ଉପଲକ୍ଷେ

ଓଡ଼ିଆ ବିଧାନସମ୍ବରେ ଭାଷଣ ।

ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ମାଗୋ	ସକ୍ରିଂ ତାରଣୀ
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ମାଗୋ	ଦିପଦ ଉଦ୍ଧାରଣୀ । ୧ ।
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ମାଗୋ	ଦଳ ରକ୍ଷାକଲୁ
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ମାଗୋ	ଏସ୍.୬ଲ୍.୬. ତୋପିଲୁ । ୨ ।
ରଜାନୁ ମାରିଲୁ ମାତି	ବିଜୁକୁ ଚତିଲୁ
କଟକ ସହରେ ମାତି	ଶମ୍ବୁ ସହାରିଲୁ । ୩ ।
କଟନ ନଗରେ ମାତି	ଶତ୍ରୀ ବୋଲଇଲୁ
ଓଡ଼ିଶା ମୂଳକରେ	ନେଷ୍ଟୀ ତୃପ ନେଲୁ । ୪ ।
ବୁଜୁଆ ଗୋପ ତୋର	ନୋହୁ ସବାହରା
ଯେତେ ଯିଏ ଚେଷ୍ଟା କଲେ	ନ ଦେଉଛୁ ଧର । ୫ ।
ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ୍ୟା ବିବୁଦ୍ଧରେ	କରୁଛୁ ସତ୍ରାମ
ରଣ ଶତ୍ରୀ ମାତି ତୁହି	ସେନରେ ପ୍ରଣାମ । ୬ ।

[କଟକ ଉପନିଷାଦନରେ ଜୟୟୁକ୍ତ ହୋଇ ନନ୍ଦମା ଦେଖି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ବିଜୁ, ଶରେନ, ବଲଜୀର ରଜା ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରଭୁରକ, ସମସ୍ତେ ପରାସ୍ତ । ନନ୍ଦମା ପୂର୍ବେ କମ୍ପ୍ୟନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ରହି ଜେଲ ଭୋଗ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ଜନସାଧାରଣ ତାଙ୍କୁ ଏବେମଧ କମ୍ପ୍ୟନିଷ୍ଟ ଭବାପନ ବୋଲି ଧରିନେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ବୁଜୁଆ ଦଳର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ । ରଣିଅ ସହ ମୌଷି ସପର୍କ ଥିଲେ ସୁନ୍ଦର ସମାଜବାଦକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବାରେ ଅସମ୍ଭବ ।]

ବାପା ଡେର କାହିଁକି ?

ବେଳ ତ ଗଲୁଣି ମଠ ମଠ କାହିଁକି ?

ବାପା ଡେର କାହିଁକି ?

‘ଶ୍ଵର’ ‘ଶ୍ଵର’ ରବ ଶୁଭ୍ର ନାହିଁ କି ?

ବାପା ଡେର କାହିଁକି ?

ଗଙ୍ଗା, ମାଦ୍ରି, ରବି ଝିଂକ ଦେଲେ କି

ବାପା ଡେର କାହିଁକି ?

ସୃତି ଉତ୍ତଳ ମାରି ଦେଲେ କି

ବାପା ଡେର କାହିଁକି ?

ଗୋରୁ ଗାନ୍ଧ ଦଳ ଲୁଚ କଲେ କି

ବାପା ଡେର କାହିଁକି ?

(ରାମକୃଷ୍ଣ ପଞ୍ଜନାୟକ) ‘ରାମ କୃଷ୍ଣ’ ନାମ କାଳ ହେଲାକି

ବାପା ଡେର କାହିଁକି ?

(ବୃଦ୍ଧାବନ ନାୟକ) ବୃଦ୍ଧାବନ୍ଧ ସେବା କରୁଥୁଲ କି

ବାପା ଡେର କାହିଁକି ?

‘ଛେନା ପୋଡ଼ା ପିଠା’- ଲୁଗିଗଲ କି

ବାପା ଡେର କାହିଁକି ?

‘ବାର ହାତ ଗାଡ଼’ ଶୁଦ୍ଧ ଦେଲକି

ବାପା ଡେର କାହିଁକି ?

‘ଅତିଥି ଭବନ’ ମନେ ପଡ଼େକି

ବାପା ଡେର କାହିଁକି ?

ଘର ବନ୍ଦ କାମ ସର ନାହିଁକି

ବାପା ଡେର କାହିଁକି ?

ଦେବା ଦେଖା ମୂଜା ସର ନାହିଁକି

ବାପା ଡେର କାହିଁକି ?

ମନ୍ଦର ସଂସାର ରହିଗଲ କି
 ବାପା ଡେରି କାହିଁକି ?

 ବାବାଙ୍ଗ ମନ୍ତ୍ରର ଭୁଲି ଗଲକି
 ବାପା ଡେରି କାହିଁକି ?

 ହରି ହରିବୋଲି ଢାକ ଦେଲକ
 ବାପା ଡେରି କାହିଁକି ?

(ଶିଶୁନାଥ ଦାଶ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର-ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ
ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପତ୍ତିପା ପାଇଁ ଜୋରଦୀରରେ
ଆନ୍ଦୋଳନ ରୂପିତାଏ । ସରକାରୀ ଦଳରେ ମଧ୍ୟ ବିଚାରି ଓ ଅସମ୍ଭବ ।
କେତେଜଣ ଏମ୍.ୱ୍ଲୋ.ୱ୍କ୍ ମଧ୍ୟ ବିରୋଧ । ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଉତ୍କଳ ସହ ସହଯୋଗ
କରିବା ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ମହାରତର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଆସୁଥିଲା । ‘ବନଦ ଚିନ୍ହ’ (ଗୋରୁ
ଗାନ୍ଧି) କଂଗ୍ରେସର ନିର୍ବାଚନ ଚିନ୍ହ ! କଂଗ୍ରେସ ଲୋକ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁଙ୍କ
ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆନ୍ଦୋଳନ । ‘ରାମକୃଷ୍ଣ ପଟ୍ଟନାୟକ’ ଉତ୍କଳ କଂଗ୍ରେସ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ ।
ସେ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁଙ୍କୁ ଅପମାନ ଦିଅନ୍ତି । ତୁଠାବଣ୍ଟା ସେବା ଅର୍ଥାତ୍ ତୁଳସୀ
ଗନ୍ଧ ସେବା ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ । ଗେଷ୍ଟ ହାଉସ୍‌ରୁ ଛେନା
ପୋଡ଼ାପିଠା ଜଳଶିଆ ଏବଂ ସରକାରଙ୍କ ବାରହାତ ଲମ୍ବର ଗାଡ଼ି ବ୍ୟବହାର
ହୁଏ । ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁଙ୍କ ବନ୍ଦୁ ବାନ୍ଦବ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଜରିଆରେ କାମ
ହାସଲ କରୁଥାନ୍ତି । ଦେବ ଦେବୀ ମୂଜା ଓ ମନ୍ଦିର ସମ୍ବାଦରେ ବିଶ୍ୱନାଥ
ବାବୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇଥାନ୍ତି । ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁଙ୍କର କଷ୍ଟ ପୁଅ ଦରହର ଦାସ ।)

“ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ” ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଇଷ୍ଟପା ପ୍ରସଙ୍ଗ

ବାପା ମୋର ଗୁଲକ କଲେ
ଛୁଡ଼ି ଦେବ ବୋଲି ରଡ଼ି ଛୁଡ଼ିଲେ
ଲଟ ଭବନକୁ ଦଉଡ଼ି ଗଲେ,
ଗଳାରେ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ଥିଲେ

ରାଜଜ ଯାକରେ ପଡ଼ିଲା ହୃଦି
ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୁଡ଼ାଟା ପିବ କି ମର
ଶ୍ୟାମ, ରାମ, ହର ଏକାଠି ହେଲେ,
ରଜା, ମନ୍ତ୍ରୀ, ପାପ ଧାଇଁ ଅସିଲେ
ବାପା ମୋହର ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ
ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେଲେ ।

“ତୁମ୍ଭାରେ ତୁମ୍ଭା ମିଛୁଟାରେ ମିଛୁଟା
ଛୁଡ଼ି ନାହିଁରେ ଛୁଡ଼ିନାହିଁ ଯାଇନାହିଁ ରେ ଯାଉନାହିଁ ।”

“ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁ ଇଷ୍ଟପା ଦେବା ଖବର କାଗଜରେ ବାହାରିଲା । ରଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ପାଖକୁ ଇଷ୍ଟପା ପତ୍ର ଧରି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଗଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ (ଗଳାରେ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ଥିଲେ) । ତାଙ୍କର ପୁତ୍ରର ପ୍ରାଇଭେଟ ସେନେଟର ଶ୍ୟାମସୂନ୍ଦର ଦାଶ । ପୁତ୍ରର ରାମନାଥ ଦାଶ ଓକିଲ । ପୁଅ ହରିହର ଦାଶ । ବଲଙ୍ଗୀର ରଜା ଓ ଅନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଇଷ୍ଟପା ନ ଦେବା ପାଇଁ ରୂପ ପକାଇଲେ । ତା'ପରେ ଘୋଷଣା ହେଲା ଇଷ୍ଟପା ଦେବା ମିଛ । ବିଶ୍ଵନାଥ ବାବୁ ଗାଣ ଛୁଡ଼ି ନାହାନ୍ତି” ।

ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶ ପୁତ୍ର-ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ କଂଗ୍ରେସର ନେତା ଓ ମୁଖ୍ୟମନ୍ୟୁ ।

ଆମର ନେତା ମନୀ ହୃଥିତ୍ତ

ଆଖି ବୁଜିକରି ପବୁ ଖାଆନ୍ତି
ପାଣି ପିଇଲେ ମୂଜା କରନ୍ତି

ହରିଜନ ଦେଖିଲେ ତଳେ ବସନ୍ତ ।

ନେତା ହେଲେ —

ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇବେ ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି

କରଣ ମରିବେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି

ଗୁଣୀମାନଙ୍କର ମୂରିଲ କାଳ

ମୂଳିଆ ମରିବେ ବୁଦ୍ଧାଳ ଖାଳ ।

କବିରାଜମାନେ କରିବେ କେଳି

ଡାକ୍ତର ମରିବେ ଲବାଟ କିଳି

ନଥୁଲ ସମ୍ମାନ କରିଲେ କି କର୍ମ

ବୁଡ଼ାଇଲେ ଜାତି ପତି

ମୁଁ ହରିହର ଦାସ

ନୁହେଁ ମୋର ପିତା ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶ ।

(ହୃତ୍ତ ଦଳ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ କଂଗ୍ରେସ ମିଳିତ ମନୀମଣ୍ଡଳ ବେଳେ
ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶଙ୍କୁ ନେତା କରଗଲ । ମୁଖ୍ୟମନ୍ୟୁ ହେଲେ । ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ
ସେତେବେଳେ ମୂଳ କଂଗ୍ରେସରେ ଥାଆନ୍ତି । ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ ଖାଇଲାବେଳେ
ଆଖି ବୁଜି ଭଗବାନଙ୍କୁ ମୂଜା କରନ୍ତି । ଗୁଣୀ ମୂଳିଆଙ୍କର ସ୍ଵର୍ଥ ପ୍ରତି
ତାଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ନଥୁବାର ଜଣା ଯାଏ । ସେ ଅପୂର୍ବେତ ଚିକିତ୍ସା
ପ୍ରିୟ । ବ୍ରାହ୍ମଣ କରଣ ମନୋଭବ ରଜମାତରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥାଏ । ତାଙ୍କର
ସାମ୍ୟବାଦ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ନଥାଏ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ସମ୍ମାନରେ ବାଧା
ପଢ଼ୁଥାଏ । କଂଗ୍ରେସ ଛୁଡ଼ି ହୃତ୍ତ ଦଳରେ ମିଶିବା ହିଁ ଜାତି ପତି ଗଲ
ବୋଲି ଲେଖା । ତାଙ୍କର ପୁଅର ନାମ ହରିହର ଦାଶ । ତେଣୁ ମୁଁ ଲେଖିଲ
ମୋର ପିତା ନୁହେ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶ ।)

ନୀଳମଣି ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ସମୟରେ

ମଥାମଣି ମୋର ହେ ମାଳମଣି
ହଳଦିଆ ମୁହଁ ନାଲି ଥୋବଣି
ପାଠିରେ ଶୁଣୁଛ ଆଖିରେ କହୁଛ
ସବୁ ଜାଣି ଶୁଣି ଚୂପୁ ରହୁଛ
ଲମ୍ବ ପାଞ୍ଚ ତୁମ ପକେଟ ଭାବ
ପାଖ ଲୋକଙ୍କର ହୃଦୟ ରୈବ
ନେତା ହୋଇକରି ନେତା ଶୋକୁଛ
ନେତାଙ୍କୁ ଧରିଣ ବାଟ ହୃଡ଼ୁଛ
ନନ୍ଦମା, ବରେନ, ବିଜୁ, ସଦାଶିବ
ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ପାଇ ପରାଭବ
ମହତାବଠାରୁ ଦୂରେଇ ଗଲ
ବୁଦ୍ଧି ଶିଖିଲତ ଏକଲ ଚଲେ ।

(ମାଳମଣି ବାବୁ ନେତା ଓ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବିଜୁ ପଞ୍ଚନାୟକ
ତାଙ୍କର ନେତା । ବରେନ ମିଷ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀରୁ ଗଲ ପରେ ମାଳମଣିଙ୍କୁ
ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ କରା ନଯାଇ ସଦାଶିବ ସିପାଠୀଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ କରାଗଲ । ବିଜୁ
ବାବୁଙ୍କ ଠାରୁ ଓ ସଦାଶିବ ବାବୁଙ୍କଠାରୁ ପରାଭବ ପାଇଲେ । ନନ୍ଦମା ସହ
ବିରୋଧ ହେଲା । ବରେନ ବାବୁଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ପରାଭବ ପାଇଛନ୍ତି । ମହତାବ
ବାବୁ ତାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ନେତା ଥିଲେ, ପରେ ଦୂରେଇ ଗଲେ । ସେ ପାନ
ଖାଇ ତାଙ୍କ ପାଠି ରଙ୍ଗ । ସବୁ କଥା ଜାଣିଲେ ମଧ୍ୟ ଚୂପୁ ରହନ୍ତି । ଅନ୍ୟ
ଲୋକ ସଙ୍ଗେ କଥା ହେଲାବେଳେ ପାଠି ଆଁ କରି ରହନ୍ତି । ଆଖି ଦାଖ
ରଣାର ଦିଅନ୍ତି ।)

ରଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେବ

ମହାରାଜା !

ବଲକୀର ରାଜା !

ପାଠଣ ମହାରାଜା !

ରାଜା ସାହେବ !

ସିଂହ ଦେଓ !

(ରଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେବ)

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ-ଉପମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ-କର୍ତ୍ତରେଧ କଳର ନେତା-ଉପନେତା
ଗଣତନ୍ତ୍ର-ସୁତନ୍ତ୍ର- ଲୋକଦଳ କର୍ମକଞ୍ଚିତ୍ତା

କେତେବେଳେ ମହତାବ ସହ— ବିଜ୍ଞ ବିରୁଦ୍ଧରେ

କେତେବେଳେ ବିଜ୍ଞ ବାବୁ ସହ—ମହତାବ ବିରୁଦ୍ଧରେ

କେତେବେଳେ ମହତାବ—ବିଜ୍ଞ ସହ ଗୋଟିଏ ଡ୍ରଙ୍ଗାରେ

ରାଜମାତ୍ର ଖେଳ—ଖେଳିଲ ହେ ବନ୍ଧୁ—ଖେଳିଲ ସେଶର ଫର୍ତ୍ତୁତ୍ତାତ୍ତ୍ଵ

‘ଚାଲ କିପର’ ଭାବେ ଯେବେ ଉଭାଷେବ ଛୁଟିଲ ଓଡ଼ିଶା ଦେଶ

ଅନ୍ତର୍ଭାବ ହେଲ, ଗଲିଯେ ଗଲ, କୁଆଡ଼େ ଗଲ ?

ଆଉ ତ ଫେରିଲ ନାହିଁ—

ଦେଖିଲୁ ତୁମର ଶବ !

ଫୁଲମାଳ ଦେଇ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଦେଲୁ—ଆଉ ତ ରୁହିଁଲ ନାହିଁ

ରାଜମାତ୍ରରେ ଅଶେଷ ଦାନ

ବିଜ୍ଞ-ମହତାବ-ପବିଷ୍ଟଙ୍କୁ ନେଇ—ବସିଲ ଏକା ଆସନ

ଧୀର ପ୍ରିର ବଚନ ମଧ୍ୟର—ଜାଣିଥୁଲ ଯୁଦ୍ଧର କୌଣସି

ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲଢ଼ିବାରେ ଧୂରନ୍ଧର

ରାଜକୁମାର !

ମୁଁ ହରିହର !

(ବଲଙ୍ଗୀର ସଜା ରଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଖ ଶିରେଧ ଦଳରେ
ଥିଲବେଳେ ମୃଞ୍ଜ୍ୟ ହେଲା । ସେହି ସମୟରେ ମୋର ଏହି ଲେଖା । ତାଙ୍କୁ
ବିଭିନ୍ନ ନାମରେ ସମ୍ମୋଧନ କରିଯାଏ । ବିଭିନ୍ନ ଦଳ ଗଢ଼ିଥିଲେ ଏବଂ
ବିଭିନ୍ନ ଦଳରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଶେଷକୁ ଶିରେଧୀ ଦଳରେ
(ଗୋଲ୍ କିପର୍) ଆବେ ରହିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରୁ ବାହାରେ ଯାଇ ଟକିଛିତ
ହେଲେ, ଆଉ ଫେରିଲେ ନାହିଁ, ଶବ ଆସିଲା ।)

ହରି ହରି ବୋଲ,

ହେ ‘ଚକଳଙ୍ଗଳ’
 କଂଗ୍ରେସ ଉଛଳ
 ଗଲ କାହିଁ ?
 ଗଲ କାହିଁ ?
 ନାହିଁ ଆମ ଦୋଷ
 ପାଳିଛୁ ଅଦେଶ
 ଦେଲୁ ଅମେ ଘୋଟ
 କଲ ତୁମେ ନାଟ
 ନେଲ ଜାତ ପଡ଼ି
 ହେଲୁ ହେ ଅଜାତି
 ନ ମିଳେ ଭାତିଆ
 ହେଲୁ ଅଜାତିଆ
 ଏ’ ମାଟିରେ ଜାତ
 ମାଟିରେ ନିପାତ
 ଅସିଗଲ କାଳ
 ହରି ହରି ବୋଲ ।

(ବିଜ୍ଞ ବାବୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଚକଳଙ୍ଗଳ ଶିଖ ନେଇ ଉଛଳ କଂଗ୍ରେସ
 ଗଢାହେଲ । ନିବାଚନରେ ଜୟପୁରୁଷ ହେଲେ । ସରକାର ଗଢାହେଲ ।
 ମୁଠଳ ଦଳ ସହ ମିଶି ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶଙ୍କୁ ନେତା କଲେ । ନାତିଗତ ଭାବେ
 ସରକାର ବିପଳ ହେଲେ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଭାବିଲ ।)

ସୁବ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଉପରେ
ସଙ୍କଟମୋତ୍ତନ କବିତା

ସୁବ କଂଗ୍ରେସର ଗାଳିମାଡ଼ି
ଭାଙ୍ଗିଲି ଦେଶର ମେରୁହାଡ଼ି । ୧ ।
ଛେମବଣ୍ଣ ନନ୍ଦନ ବଢୁଗୁଣା
ନନ୍ଦନ, ଗଣେଶ ଜଣାଶୁଣା । ୨ ।
ବାମପନ୍ଥୀ ଶକ୍ତି ଏକୟୁଟ୍,
ଜଗଚ୍ଛାନ୍ତ ରାମେ କଲେ ଦେଖ । ୩ ।
ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ କଂଗ୍ରେସ ଗଡ଼ାହେଲ
ସଞ୍ଜ୍ଞୟ ହୃଦ୍ଦମ ପଛେଇଲ । ୪ ।
ବାଉଁଆ ଗଣତନ୍ତ୍ର ମଜବୁତ
କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ଛୁଡ଼ିବ ଦୂର । ୫ ।
ସଙ୍କଟ ମୋତ୍ତନ ‘ବରହଗିରି’
ସକଟ କାଳରେ କରନ୍ତି ହୁରି । ୬ ।
ଥରେ ସଙ୍କଟରୁ ରଖିଥିଲେ
‘ରାଷ୍ଟ୍ରପତି’ ପାଇଁ ଲାଢିଥିଲେ । ୭ ।
ଜରୁରାକାଳୀନ ପ୍ରକଟ ବେଳେ
ଶିର ଛାଡ଼ାହେଲେ ଲୋକଙ୍କ ମେଲେ । ୮ ।
ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲରେ ଘର ତାଙ୍କର
ପୁଅ ଲୋକପାଇଁ ଯିବ ଏଥର । ୯ ।

“ସଞ୍ଜ୍ଞୟ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ ସୁବ କଂଗ୍ରେସଙ୍କ ଗୋଳମାଳ ।
ନନ୍ଦନ, ବଢୁଗୁଣା ଓ ଜଗଚ୍ଛାନ୍ତ ରାମ ଇନ୍ଦର କଂଗ୍ରେସରୁ ଜସ୍ତିଷ୍ଠା ଦେଇ
ଅଳଗା ହେଲେ । “ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ କଂଗ୍ରେସ ଦଳ” ତଢ଼ା ହେଲା । ବରହଗିରି
ପାନ୍ତିଲୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି, ଜରୁରାକାଳୀନ ପରିଷ୍କାର ବେଳେ । ତାଙ୍କ ପୁଅ
ଲୋକପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ । (ସେତେବେଳର କବିତା) ।”

ପଞ୍ଚସଖା ବନ୍ଦନା

ବୁଜ, ବାଙ୍କ, କାହୁ, ମିଳେଠନ
ଭଜମନ ।
ଭଜମନ ସୁବ କଂଗେସ
ଭଜ ଭଜ ଦେବୁ ମୁହୁକି ହସ ।
ଜୟ ରାମ ଯେ
ନବନ ସୁନ୍ଦର ରାମ ଯେ
ଜନକୀ ବନ୍ଧୁଭ ରାମ ଯେ
ଜୟ ରାମ ଯେ, ଜୟ ରାମ ଯେ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ଜଣାଣ

ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ ହରେ
ବିପିନ ବିହାରୀ ହାରେ ।
ରାମ ରଥ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ
ଜାନକର ପୁଲେ ଛୁଟି ।
ଗୋକଳଶ୍ରୀ ଭର୍ତ୍ତି ହେଲ
ଶିଧାନ ସନ୍ତ ଭର୍ତ୍ତିଲ ।

ସ୍ତୁତି

ଅଯୋମୀ ସାତୁତା
ସୁବଦଳ ନେତା (ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥ)
ପାଇଛୁ ସମୀକ୍ଷା ବର
ଜାନକା ଗର୍ଭରୁ
ଜନ୍ମ ଅଛୁ ସେହି
ନାହିଁ ତାକୁ କାର ଡର ।

“ଉଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ସୁବ କଂଗ୍ରେସକୁ ଧରି ଗୋଲମାଳ । ନନ୍ଦନା ଗଲେ । ବିନାୟକ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ସୁବ କଂଗ୍ରେସର ସମ୍ପଦ ପାଇଁ ଲଡ଼େଇ । ନନ୍ଦନା ଗୋଷ୍ଠୀର ବିପିନ ବିହାରୀ ହାଇଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ ପକ୍ଷନାୟକ ଜିତିଲେ । ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାନ୍ତି, କାନ୍ତୁଲେକ୍ଷା, ବାଙ୍ମ ବିହାରୀ ଦାଣ, ସିଲେଚନ କାନ୍ତୁମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଉତ୍ତମନ ବେହେର ଏହି ପାଞ୍ଜଣ ପ୍ରଥମ ଗୋଷ୍ଠୀ ବିଦ୍ୱାତ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଜାନନୀ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ପକ୍ଷନାୟକ ଓ ରମତନ୍ତ୍ର ରଥ ଏମାନେ ବିବେଧୀ ଗୋଷ୍ଠୀର ନେତୃତ୍ବ ନେଲେ । ସମ ରଥ ସୁବ ଦଳର ନେତା । ଜାନନୀ ବାବୁଙ୍କର ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆଣୀଙ୍କାଦ । “ଚେର ମୂଳ” ନ ଥାଇ ହଠାତ୍ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥ ନେତା ହୋଇଗଲେ ।”

ଆଜ୍ଞା,

ଆପଣଙ୍କ କବିତା ‘ପ୍ରତିଷ୍ଠା’ ପରିକାରୁ ପଡ଼ିଲି । କି ସୁନ୍ଦର କବିତା !
ସତରେ, ଅପଣ ସାହିତ୍ୟକୁ ଛାଡ଼ି ରଜମାତକୁ କାହିଁକି ଧରିଲେ ? ପୁରୁ
ସମୟ ଦେଇ ସାହିତ୍ୟ କରିଥିଲେ କେତେ ଭଲ ହୋଇଥାଏନା ।

ଆପଣଙ୍କ ସହ ଥରେ ଅସିକାରେ ସାଷାତର ସୌଭାଗ୍ୟ ମିଳିଥିଲା ।

ଆପଣଙ୍କର ଧ୍ୱନିର

କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଜେନା, ଏମ୍. ଏ.

ରିଡ଼ର, ଇତିହାସ

୪-୧-୧୯୭୭

ଓଡ଼ିଶା ରଜନୀତରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶୋକ ଓ ଧର୍ମଶୋକ

ଓଡ଼ିଶା ରଜନୀତରେ ଉନିଜଣ ନେତା
ବିଜୁ, ମହିତାବ, ନନ୍ଦମା ସମସ୍ତେ ବିଜେତା
ତାରଣ ମାରଣ ରଜନୀତି ଭେକ
ଦଳ ବଦଳରେ ଏକକୁ ଅରେକ
କଥା ଓ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବହୁତ ଫରକ
କେବେ ଚନ୍ଦ୍ରଶୋକ କେବେ ଧର୍ମଶୋକ

—୮—

(ଉପର ନେତାଗଣ ଦଳ ବଦଳାଇବାରେ ଏବଂ ନଆ ଦଳ
ଚଢ଼ିବାରେ ଧରନ୍ତର । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କିଏ କେବେ ସରକାରରେ ତ
କିଏ କେବେ ବିରୋଧୀ ଦଳରେ । ବେଳେ ବେଳେ ସମସ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଏକା
ଦଳରେ ।)

ଆମେ—ଅପିସର

ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଅପିସର
 ଅଣ୍ଟାପାଣି, କାକର ପବନ, ବିଜୁଳି ଘର
 ପିତୁ ଘେଡ଼ର ମଟର କାରୁ
 ପିଲଙ୍କ ପାଇଁ, ହୁଲ ଘର
 ଫୋନ୍‌ରେ ଆସେ ଡାକର,
 ପାମ୍ ଅଣ୍ଟା—ପାମ୍ ଷୀର
 ପେଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚରେ—ଆମେ ଧୂରର
 ମନ୍ଦୀ ବାଢ଼ିଲେ କରିଛୁ ଘର,
 ନ ହେବୁ କେବେ ଟ୍ରାନ୍ସପର ।

— ୦ —

“ସାଧାରଣତଃ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ରହିଥିବା ଅପିସରମାନେ
 ଦିଦଳହେବା ପାଇଁ ରୁହାନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଥୁପାଇଁ ‘ଲଟର ପଟର’ ହୁଅନ୍ତି ।”

ଶବ୍ଦ ପରେ ଶବ୍ଦ ଘର ଅର୍ଥ ତାର	ଦାଣ୍ଡକୁ ଶୁଭ୍ରାତି କିଏ ସେ ବୁଝୁଛି ?
------------------------------	-------------------------------------

ରୁଷିଆ ବିରୁଦ୍ଧ—Hegemonism (ହେଜମୋନିଜମ)
 ଉଦ୍ଧବ ବିରୁଦ୍ଧ—Authoritarianism (ଅଥରିଟେରିଏନିଜମ)
 ଡାଙ୍ଗେ ଅଭିଯୋଗ—Sectarianism (ଦେକ୍ଟେରିଏନିଜମ)
 ଡାଙ୍ଗେଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧ—Opportunism (ଅପରଚ୍ୟନିଜମ)
 ନକ୍ଷତ୍ର ବିରୁଦ୍ଧ—Adventurism (ଅଡଭେନ୍ଟୁରିଜମ)
 ସ୍ପ. ପି. ଆଇ. ବିରୁଦ୍ଧ—Parliamentarism (ପାଲିଅରେଣ୍ଟାଜିଜମ)
 ସ୍ପ. ପି. ଏମ୍. ବିରୁଦ୍ଧ—Un-Marxism (ଅନ-ମାର୍କିସ୍‌ଜମ)
 ଅନ୍ତରୀ ବିରୁଦ୍ଧ—Escapism (ୱସ୍‌କେପିଜମ)

ମାର୍କ୍ସ୍‌ବାଦ ପାଠ	ଅଟେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ
ଭୁଲ କରି ଦେଲେ	ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେବ ଭ୍ରମ୍ଭ
ଚଣ୍ଡୀ ପାଠ ପରି	କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାଠ
ପ୍ରୟୋଗ ଜାଣିଲେ	ଜୀବନଟା ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ଚଣ୍ଡୀ ପାଠ ଭଲ	ଭୁଲ ହେଲେ ସଳ

— — —

(କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ଘପା । ସବୁ ମତବାଦ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ନାମକରଣ ।
 ମାର୍କ୍ସ୍‌ବାଦ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ପାଠ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଚଣ୍ଡୀ ପାଠ ପରି । ମାର୍କ୍ସ୍-
 ବାଦକୁ ଠିକ୍ ଭାବେ ପ୍ରୟୋଗ କରିପାରିଲେ ଲକ୍ଷ୍ୟହାସଳ ହେବ । ଭୁଲରେ
 ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭ୍ରମ୍ଭ ହେବ । ଯେପରି କୁହାଯାଏ—ଚଣ୍ଡୀ ପାଠ ନିଶ୍ଚାର ସହ ପ୍ରୟୋଗ
 କରିଲେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଳ ହୁଏ । ଭୁଲ ହେଲେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭ୍ରମ୍ଭ ହୁଏ ଏବଂ ବିପଦ
 ଦର୍ଶକ ।)

ହାତଚିନ୍ଦ୍ର

୧	ହାତକୁ ହାତ ବାଜିଲ	କରତାଳ ନାମ ହେଲ
୨	ହାତକୁ ହାତ ମିଶିଲ	ସବୁ କଳି ଛୁଟିଗଲ
୩	ହାତରେ ହାତ ପଶିଲ	ହାତ ଚିନ୍ଦ୍ର କଯୁ କଲ
୪	ହାତ ଯୋଡ଼ି ଯୋଡ଼ି ଗଲ	ମଧୁର ଭାଷଣ ଦେଲ
୫	ହାତ ଚିନ୍ଦ୍ର ଘେଟ ନେଲ	ମା' ଛେଉଣ୍ଠର ପିଲ
୬	ହାତର ବଳ ବଢ଼ିଲ	ହାତରେ କଳ ରହିଲ
୭	ହାତକୁ ବାତ ଧରିଲ	ହାତ କାମ ଶେଷ ହେଲ
୮	ଜ୍ୟୋତିଷ ହାତ ଦେଖିବ	ହାତର ଭାଗ୍ୟ କହିବ
୯	ହାତ ଖାଇଲଣି ଗାଳି	ହାତ ଗଲୁଣି ହୁଏଲି
୧୦	ହାତ ଯେବେ ମୁଠା ହେବ	ହାତର ବଳ କମିବ
୧୧	ହାତରେ ହାତୁଡ଼ି ଥିବ	ହାତ ଚିନ୍ଦ୍ର ଲୈପ ହେବ ।

(ହାତ ଚିନ୍ଦ୍ର ଦେଖାଇ ରାଜୀବ ଗାନ୍ଧୀ ନିବାଚନରେ ଜୟୁସୁକ୍ତ କଲ
ପରେ ଏହି କବିତା ଲେଖାଯାଇଛି ।)

ଲେନିନ—ଶତବାଷିକ ଉତ୍ସବବେଳେ

ଲେନିନ୍ ହେ ମୋର
ଦେଶ ରକ୍ଷା କର
ମେ ଦୁଇ ଅମେ
ତାଙ୍କର ଗୁରୁ । (ଶୋ...ମୋହର)

ତାଙ୍କ ବଣ ଲୋପ
କରିଥିଲ ପର
କେତେ ରହି ଗଲେ
ନ ଦେଲେ ସେ ଧର ।

ନାଗସାପ ମନ୍ଦ
ରହିଗଲ ବିଷ
ଗରିବ ଲୋକର
ତୁଟିଛି ଆୟୁଷ ।

(ଲେନିନଙ୍କ ବାବୀ) ଏକା ପର୍ଦ୍ଦା ବମ
ପୃଥିବୀ ବୁଲିଲ
(ହାତ୍ମାଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କାର) ବଜ ବଞ୍ଚିବୁ ସେ
ନିପାତ କରିଲ ।

(କୁନ୍ତୁଆ ନେତା) କେପାରୀଆ ବଂଶ
ହୋଇଗଲେ ଘଜା
ଶାସନ ନ ଜାଣି
କଲେ ସେହି ମଜା ।

ବଣିକ ପିଲାଏ
ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇଣା (ବୁନା)
ହାତ କରିନେଲେ
ପାପ ମନୀନଣ ।

ଧୟାନ ବଳି
 ବୁଦ୍ଧି ସରତେ
 ସମର୍ପି ଦେବେ
 ଅଯୋଧ୍ୟା ହଣ୍ଡି ।
 କୃତ୍ତବ୍ୟ ଶ୍ରମିକ
 ହୃଦୟକୁ ଡାକ
 ବର୍ଷିଆ ରତ୍ନିଆ
 ରଖ ରଖ ରଖ ।
 ଦିନ ପରେ ଦିନ
 ଲେନନ୍ଦର ଧର୍ମ
 କାର୍ଯ୍ୟରେ ହଜିଛୁ
 ଲେନନ୍ଦ କର୍ମ ।
 ଦେଶ ପରେ ଦେଶ
 ଲେନନ୍ଦ ନଚର'ପ
 ଟଳ ପଢୁଛନ୍ତି
 ଦେଶର ନରେଣ୍ଠ ।
 ନଥୁବେ ବେଜାଏ
 ନଥୁବେ ସାବାଏ
 ନ କରିବେ ଗୈବ
 ଭବ କେବ ଧର ।
 ନଥୁବ କସଇ
 ନଥୁବ ଉଦ୍‌ଦେଶ
 ଘନକୁ କରିବ
 ଦେଶ ସବୁଦେଶ ।

—୦—

('ନୂଆ' ଦୂନିଆ' ମାର୍ଗ' ୨୫, ୧୯୭୫ ମୟିହା ପ୍ରକାଶିତ ।)

ମୁଁ ନକ୍ସାଲପନ୍ତ୍ରୀ

“ସାହୁକାର-ଜମିଦାର”ର ଶୋଷଣ, କଷଣ, ଅନ୍ୟାୟ, ଅନ୍ତିମ,
ଦୁର୍ଗତି, ଦୁରାଗୁର, ପଡ଼ୁଯନ୍ତ, ହତ୍ଯା ଓ ଧର୍ଷଣ ସଂପର୍କରେ ବହୁ ଉତ୍ତରାସ
ଲେଖାଫେଲା । କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତରାସରୁ ଶିକ୍ଷା ହେଲନାହିଁ ।

ଘରାୟଣ, ମହାସରତ, ଗୀତା, ଭଗବତ ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ପୁରଣ ଅର୍ଦ୍ଧଶାସ୍ତ୍ର
ଲେଖା ପଡ଼ା ହେଲା । ତାର ଉପରେ ବହୁ ନାଟକ ଅଭିନ୍ୟା କରାଗଲା, କିନ୍ତୁ
ସାହୁକାର ଶୋଷଣ, ଜମିଦାର କଷଣ ଗଲନାହିଁ ।

ଦେଉଳ ମଠ ମନ୍ଦିର ତଥାର ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଶୋଷଣ କଷଣ ଗଲା
ନାହିଁ । ବରଂ ଧର୍ମମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ିକ ସାହୁକାର ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ମଠ ହେଲା ।

ଅଛିବ ଲେକଙ୍କ ହରିଜନ ନାମ ହେଲା—ଲଜଳା ଲେକଙ୍କୁ ଆଦିବାସୀ
କୁହାଗଲା । “ସଜଳ ଦେହେ ନାରାୟଣ”, ‘ଧନ ଅର୍ଜିଲେ ଧର୍ମ କରି’, ‘ଗ୍ରେଶ
ମହା ପାପ’, ‘ପର ଧନ ହରଣ ନର୍କରେ ବାସ’, ‘ଜୀବନ ପାଣିଫୋଟକା’,
ଅତି ଲେବ ବିନାଶର କାରଣ—‘ପ୍ରାଣୀର ଭଲମନ୍ଦ ବାଣୀ ମରଣ କାଳେ
ତାହା ଜାଣି’, ‘ଦେଇଥିଲେ ପାଇ’ ପ୍ରଭୃତି ଶ୍ଲୋକ, କାବ୍ୟ, କବିତା,
ଚାପ, ଡିଗ ସବୁ କଣ୍ଠ ପଇଠ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଶୋଷଣ କଷଣ ରହିଗଲା ।
ଜମିଦାର, ସାହୁକାର ଗଲନାହିଁ କି ମଲନାହିଁ ।

ଶମ, କୃଷ୍ଣ, ବୃଦ୍ଧ, ତେତନ୍ୟ, ଗାନ୍ଧୀ ପ୍ରଭୃତି ଦେବପୁରୁଷ, ମହା-
ପୁରୁଷ ଅବତାର, ଭଗବାନ ଆତିଥୀ’ର ହେଲେ ଗଲେ, କିନ୍ତୁ ଶୋଷଣ
କଷଣ ଗଲନାହିଁ ।

ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ପ୍ରଭୃତି ହୃଦୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲନାହିଁ । ଜମିଦାର-
ସାହୁକାର ଗଲେନାହିଁ । ବରଂ ସାହୁକାର, ଜମିଦାରଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଗାନ୍ଧୀ
ପଟ୍ଟୋ ମୂଳାପାଇଲା ।

ଜାଣ୍ୟ ସରକାର—ସ୍ଵଦେଶୀ ସରକାର ଜନତାର ସରକାର ଗଢ଼ା-
ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସାହୁକାର ଓ ଜମିଦାରମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଆଇନ କାନ୍ତିନ
ନ୍ୟାମ କାଟ କଲନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ କାମ ହେଲନାହିଁ ।

ପବିଷ ସମ୍ବୁଧାନ ଢୋହେଲା । କିନ୍ତୁ ସମ୍ବୁଧାନର କୌଣସି ବିଧାନ ସାହୁକାର ଜମିଦାର ପ୍ରତି ଲଗୁ ହେଲା ନାହିଁ ।

ଶାରଧୂଷରବର, ଡ୍ୟାଗସର, ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ନେହୁକୁଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ସାହୁକାର ଜମିଦାର ଉପରେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ନେହୁକୁଙ୍କର ଗର୍ଜନ ଉର୍ଜନ ସବୁ ଫାଙ୍କା ଅବାଜ ହେଲା ।

ନିବାଚନ ପରେ ନିବାଚନ ହେଲା । ସାବାଳକ ନିବାଚନ ହେଲା । ଦଳ ପରେ ଦଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା । ପ୍ରତିନିଧି ପରେ ପ୍ରତିନିଧି ବଦଳିଲା । କିନ୍ତୁ ଜମିଦାର ବଦଳିଲା ନାହିଁ । ସାହୁକାର ବଦଳିଲା ନାହିଁ । ବର୍ଷ ସାହୁକାର ଜମିଦାର ନିବାଚନ ହେଲେ, ଗୌରବ ପାଇଲେ, କୋର୍ଟ୍, କତେଣ୍ଠ, ଦରବାର ସାହୁକାର ଜମିଦାରଙ୍କର ରଖା କବଚ ହେଲା ।

ତାଣ୍ଟରେ, ବାଟରେ, ଘାଟରେ, ସଭାରେ, କାନ୍ଦରେ, ବାଡ଼ରେ କେବଳ ଜମିଦାର-ସାହୁକାର ଲୋପ ଲେଖା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସ୍ଵୟଂ ସାହୁକାର ଜମିଦାରମାନେ ମନ୍ତ୍ରୀ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ଶୋଣଣ କଣେକୁ ଅଛନ ସିନ୍ଧ କଲେ ।

ଅନ୍ଧୋଳନ, ଅନନ୍ତନ ଧର୍ମୀଯତା, ଦେବତା ସବୁ ସଲିଲ । ‘କଟ୍ଟମୋସନ’, ‘ଆଡ଼ିଜୋର୍ମେଣ୍ଟ’, ‘କଲ ଅଟେନ୍ସନ୍’, ‘ଡେକ୍ଲପନ୍’, ‘ନୋ କନ୍ପିଡ଼େନ୍ସ’ ସବୁ ରୁଳିଲା । କିନ୍ତୁ ପୁରୁଣା ନିଯମ ରହିଗଲା ।

ତା’ ପରେ ନକ୍ସଲପଣ୍ଠୀ-କର୍ମ-ଶେଷ-ବଣଜେଳ ନେତା ମାଓସେ-ତୁଙ୍ଗ-ମାରିବ ବା ମରିବି- ଗାନ୍ଧୀ ବନେ କର ବା ମର ।

—○—

(ନକ୍ସଲପଣ୍ଠୀ ଅନ୍ଧୋଳନ ବା ଉପବ୍ରଦ୍ଧ ସମୟରେ ମୋର ମାନସିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ୍ୟା । ନକ୍ସଲପଣ୍ଠୀ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ ମୁଁ ସହମତ ନଥିଲେ ତୁଙ୍ଗ ବଜନାତିର କେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଦଟ୍ଟୁଛି ସେ ସର୍ବରେ ମୋର କବିତା)

ନକ୍ସାଲପତ୍ରୀ କିଏ ହେବ ।

ନକ୍ସାଲପତ୍ରୀ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।
 ସେଥିପାଇଁ ମୋର ଜୀଗ ନାହିଁ ।
 ପାଉଥିବା ସୁଯୋଗ ହୁଅବି ନାହିଁ ।
 ମର ପାରିବ ନାହିଁ, ମାରି ମରିବ ନାହିଁ ।
 ଅଞ୍ଚାରୁରର ପ୍ରତିଶୋଧ ପାଇଁ ବଳ ନାହିଁ ।
 କୁଟୁମ୍ବ ମୋହ ଦୂଡ଼ି ପାରିବ ନାହିଁ ।
 ନିଜ ଉପରୁ ଆସ୍ତା ତୁହିନାହିଁ ।
 ମନରେ ଛପାଣ ଅସିନାହିଁ ।
 ସରଠନରୁ ବିଶ୍ୱାସ ଯାଇନାହିଁ ।

ଫରାର ବିଶରେ ବୁଲିବ ନାହିଁ ।	କଣ୍ଠା ଖୁଣ୍ଝ ଆଉ କୁଦିବ ନାହିଁ ।
ଚପଳ ନଥୁଲେ ରୁକ୍ଷିବ ନାହିଁ ।	ମଇଳା ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବ ନାହିଁ ।
ରୁଙ୍ଗ ନଥାଇ ଚକିପାରିବ ନାହିଁ ।	ମୁଣ୍ଡ ବ୍ୟଥା ଆଉ ସହିବ ନାହିଁ ।
ମଣ୍ଡା, ମାଣ୍ଡି, ଓଡ଼ିଶା ଦାଉ ସହିବ ନାହିଁ ।	ମଙ୍କା, ସୁଆଁ ଖାଇ ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ ।
ଜାହାନ ପଣ୍ଡି ପିଇବ ନାହିଁ ।	କାହୁଅ ଭତରେ ପଣିବ ନାହିଁ ।

ନକ୍ସାଲ ପତ୍ରରେ ଯିବି ନାହିଁ ।

ଅଞ୍ଚାରୁର ସବୁ ଦେଖୁଥି
 ଦେଶର ନେତା ସାକ୍ଷିଥି
 ଆରାମ ଚୌକରେ ବସିଥି
 ନକ୍ସାଲଆ କଥା କହୁଥି
 ଯାହା ଦକ୍ଷତିକ ସହୁଥି
 ଖବର କାଗଜରେ ଲେଖୁଥି ।

— — —

ମୁଁ ନକସଳପଛୀ ବୋଲି ଖବର କାଗଜରେ ମୋର ଲେଖା
ବାହାରିଲୁ ପରେ ମୋର ସମର୍ଥକମାନେ ବିସ୍ତୃତ ହେଲେ ଓ ତାଙ୍କର ପ୍ରତି-
ଦ୍ୱିପ୍ରା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ସେଥିପାଇଁ ବାଧ ହୋଇ ନକସଳପଛୀ ହେବା ସହଜ
ନୁହେଁ ବୋଲି ମୋର ଦ୍ୱିପ୍ରା ଲେଖା ପ୍ରକାଶ କଲି । ସେତେବେଳେ
ସମାଜ, ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ରରେ ନକସଳପଛୀଙ୍କୁ ଗୁଲିକରି ମାରି ଦେବାରେ ଅସନ୍ନୋଷ
ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା । ତା' ଉପରେ ଏହି ଲେଖାରେ ମୋର ସମାଲୋଚନା
ରହିଛି ।)

ଗୋହତ୍ୟା ପୁରାଣ

ଗୋହତ୍ୟା କରିଛୁ ବାବା ଗୋହତ୍ୟା କରିଛୁ,
ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ କଷ ବୁଲି ଖର୍ତ୍ତେ ବାହାରିଛୁ
ପାପକୁ ପ୍ରକାଶ କଲି ପାଠେ ଲେଖା ଅଛି,
ଗୋହତ୍ୟା କରିଛୁ ମୁହଁ କୁଙ୍କମ୍ କରିଛୁ   । ୧ ।

ପଞ୍ଜିଳ ସୁଭବ ମୋର ଘେର, ଖେ, ଠକ,
ବଦମାସ ବେଇମାନ ବିଶ୍ୱାସ ଦାତକ ।
ବାହାରକୁ ଭବ ମୁହଁ ଉତରେ ନରକ,
'ଜପ' ନାହିଁ 'ତପ' ନାହିଁ କାମ ପାଶବକ ।
ଗୋହତ୍ୟା କରିଛୁ ବାବା ଗୋହତ୍ୟା କରିଛୁ,
ପାପକୁ ଉତ୍ଥାର ପାଇଁ ପୁରୀ ବାହାରିଛୁ   । ୨ ।

ବାପାଙ୍କୁ ଖାତିର ନାହିଁ ମାଆକୁ ଧମକ,
ନିଜ ପାଇଁ ଦାଣି ହୋଇ ଗଲା ଦିନଯାକ ।
ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଅମାନ୍ୟ କରିଛୁ,
ଅବଦ୍ୟା କରିଛୁ ମୁହଁ ବିଦ୍ୟା ପାଶୋରିଛୁ ।
ଗୋହତ୍ୟା କରିଛୁ ମନ୍ତ୍ର ଗୋହତ୍ୟା କରିଛୁ,
ନିଜକୁ ମାରିଛୁ ମୁହଁ ଦୋଷକୁ ମାନୁଛୁ ।   । ୩ ।

ଦୁଷ୍ଟ, ନଷ୍ଟ, ଘରୀ ଦୋଧୀ ବଡ଼ ଅହକାଶ,
ଖଲ ଲୋକ ତାଳିକାରେ ହେଲି ଅଧୂକାଶ ।
ଘେର କାମ କଲି ମୁହଁ ପକେଟ ମାରିଲି,
ଡକାପୁତ୍ର କର ମଧ୍ୟ ଭଦ୍ରଲୋକ ହେଲି ।
ଗୋହତ୍ୟା କରିଛୁ ମୁହଁ ଗୋହତ୍ୟା କରିଛୁ,
ବାବାଙ୍କ ପାଖରେ ମୁହଁ ପ୍ରକାଶ କରୁଛି   । ୪ ।

ସାହ ପଡ଼ିଶାକୁ ମୁହଁ ତାସ୍ରଳ୍ୟ କରିଛି,
ସାଙ୍ଗ, ସାଥୀ, ବନ୍ଦୁ ଜନେ ହତାଶ କରିଛି ।
ସାଙ୍ଗ, ସାଥୀମାନଙ୍କର ଦୋଷକୁ ଦେଖିଛି,
ସାଥୀଙ୍କର ଭଲଗୁଣ ଲୁଗୁଳ ରଖିଛି ।
ଗୋହତ୍ୟା କରିଛି ବାବା ଗୋହତ୍ୟା କରିଛି,
ବାବାଙ୍କ ପାଖରେ ପଢ଼ ଶରଣ ମାରୁଛି । ୫ ।

ମିଛ କହି ମିଛ ଲେଖି ଧନ ଅରକିଛି,
ମଦ, ମାଂସ ଅପଳତ୍ରି ଦିନ କଟାଇଛି ।
ବିଧାନ ସଭା ସଭ୍ୟ ଥାଇ ଅସଭ୍ୟ ହୋଇଲି,
ସଞ୍ଚ ପାଇଁ ବୃତ୍ତ କରି ଅସଭ୍ୟ ଘର୍ଷିଲି ।
ଗୋହତ୍ୟା କରିଛି ବାବା ଗୋହତ୍ୟା କରିଛି,
ବାବାଙ୍କ ପାଖରେ ମୁହଁ ପ୍ରକାଶ କରୁଛି । ୬ ।

ଦୁଃଖୀ, ରଙ୍ଗି, ଧେଗୀଙ୍କୁ ମୁଁ କରିଅଛି ଦୁଃଶା,
ନିଜେ ବନ୍ଦୁ ଯିବା ପାଇଁ ବୁଦ୍ଧି ବାଟ ଜଣା ।
ଦୁଃଖୀଙ୍କୁ ରୁଦ୍ଧଳ ମୁଠେ କରିଦିଏ ଦାନ,
ରୁଦ୍ଧଳ ମୁଠାକେ ମଧ୍ୟ ନଥାଏ ମୋ ଶ୍ରମ ।
ଗୋହତ୍ୟା କରିଛି ବାବା ଗୋହତ୍ୟା କରିଛି,
ପାପ ନ କରିବା ପାଇଁ ଶପଥ ନେଇଛି । ୭ ।

ପିଷାଜିତ ସମ୍ପତ୍ତିରେ କୁଟୁମ୍ବ ପୋଷିଲି,
ମୁହଁ କଳି ମୁହଁ କଳି ଅହଙ୍କାର କଳି ।
ବଡ଼ଲୋକ ଦରେ ଜନ୍ମ ଅହଙ୍କାର,
ଅହଙ୍କାର ଯୋଗୁ ମୁହଁ କରେ ତରମାର ।
ଗୋହତ୍ୟା କରିଛି ମୁହଁ ଗୋହତ୍ୟା କରିଛି,
ବାବାଙ୍କୁ କହିବା ପାଇଁ ଖର୍ତ୍ତେ ବାହାରିଛି । ୮ ।

ରଜନୀତି କଳି ବାବା ପାପ ଭୟ ଗଲ,
ଯାହା ପାରୁ ତାହା କଳି ହେଲି ଭଲପିଲ ।
କୁଏକୁ ନୟାଇ ମଧ୍ୟ ପଣ୍ଡାରେ ପାଶ,
ମନ୍ତ୍ର ନାହିଁ, କାମ ନାହିଁ ବିଧାନକୁ ଦୋଷ ।
ଗୋହତ୍ୟା କରିଛି ବାବା ଗୋହତ୍ୟା କରିଛି,
ରମ, ହିଂସା, ତମ ଗୁଣ ମୁଁ ଦାଣି ହେଉଛି । ୯ ।

ଯାହାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୁହିଁ ହେଲି ଜଣେ ରଥୀ,
ମୋତେ ଅଞ୍ଚା କରିଛନ୍ତି ସବୁ ସାଙ୍ଗ ସାଥୀ
ତାଙ୍କର ପାଇଁତ ମୋର ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ବାଟ,
ଅଯଥା ବେଶ ପିନ୍ଧି ହୁଏ ଛପପଟ ।

ଗୋହତ୍ୟା କରିଛି ମୁହିଁ ଗୋହତ୍ୟା କରିଛି,
ଗୁରୁ ମାତ୍ର ଗୋରୁଦାନ ମୁହିଁ କରୁଅଛି । ୧୦ ।

ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କଳି ମୁହିଁ ପାଠଶାଳା ଗଲ,
ବର୍ଷ ପରେ ବର୍ଷ ଧରି ପାଠକୁ ଦୋଷିଲି ।
ବିଦ୍ୟା ଭବ ଘୋଷିଦେଲି ଅବିଦ୍ୟା କୋଇଲି,
ବିଦ୍ୟା ନାହିଁ ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ ଶତେ ବଞ୍ଚିଗଲି ।
ଗୋହତ୍ୟା କରିଛି ବାବା ଗୋହତ୍ୟା କରିଛି,
ପାଠ, ଶାଠ, ବୁଦ୍ଧି, ବିଦ୍ୟା ସବୁ ଦରକାରୀ । ୧୧ ।

ଜାତି, ଗୋପ, ପ୍ରବର ମୁଁ କରିଲି ପ୍ରକାଶ,
ସାଇ ଭକ୍ତ ମୁନିଗଣ ଦିଅ ମୃଦୁ ହାସ ।
ଭଗବାନ ଭଗବାନ ସତ୍ୟସାଇ ଧ୍ୱନି,
କୃପା କରି ମତେ ଦିଅ ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ଧ୍ୱନି ।
ଗୋହତ୍ୟା କରିଛି ବାବା ଗୋହତ୍ୟା କରିଛି,
ସତ୍ୟସାଇ ଭରସାରେ ଆଗେଇ ଚାଲିଛି । ୧୨ ।

[ଗଞ୍ଜାମ, ବୁନ୍ଦପୁରତାରେ ଓଡ଼ିଶା ସନ୍ଧ୍ୟସାର ସମିତିର ବାଣୀକ ଉତ୍ସବରେ ମୁଁ ଯୋଗଦେଇଥିଲି । ମୋର ବନ୍ଧୁ ବୁନ୍ଦାନନ୍ଦ ପଣ୍ଡା ସଭାପତି ଆଅନ୍ତି । ସେଠାରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭାଷଣ ଶୁଣିଲି । ସେଥିରେ ମୋର ଯାହା ପ୍ରତିନିଧ୍ୟା ହେଲା, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହା କବିତାଟି ସେହି ହାନରେ ଲେଖି ପଢିଲି ଓ ପ୍ରଶଂସିତ ହେଲା । କବିତାଟି ପଢ଼ିଲେ ଜଣାପଡ଼ିବ, ଏହା ମୋର ଆୟୁ ସମାଲୋଚନା । କିନ୍ତୁ ଏହା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍‌ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିଲା ।]

ନକ୍ସଳପତ୍ରୀଙ୍କ ଦୃଢ଼୍ୟାଷ୍ଟଳ ବେତାରସିଂର ସେହି ପଥର ଚଟାଣ

ସେମାନେ ଠଥାଗୀ କି ଛୋଟୀ, ଦୋଷୀ କି ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ, ବେତାର ମିଂହର ସେହି ପଥର ଚଟାଣ ହାଁ କହିବ । ସେମାନଙ୍କୁ ମାରି ଦିଆଯାଇଛୁ ମାତ୍ର ଯେଉଁଥିଲାଗି ସେମାନେ ମଲେ ସେ ଉତ୍ତରେଜନା, ସେ ବିପ୍ଲବ ମରି ନାହିଁ ।

ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ଆରୁ. ଉଦୟୁତିରିର ରାମଗିର ଘୃରମାଇଲତାରୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ବେତାର ସିଂର ଗ୍ରାମ । ଏଠାରେ ତିନିଜଣ ନକ୍ସଳପତ୍ରୀଙ୍କୁ ଶୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ପୁଲିସ ଗୁଲିରେ ହରଣ କରଯାଇଛୁ । ଏହା ଏକ ଅଦିବାସୀ ଅଞ୍ଚଳ । ଏଠାରେ ଲେକେ ରାଷ୍ଟ୍ର, ଦାଟ, ଗାଡ଼ ମୋଟର, ଚିଠି, ଟେଲିଗ୍ରାମ, ଫୋନ୍, ଡାକର, ଅନ୍ତର୍ମାର, ସମବାୟ ରଣ, ଷ୍ଟେଟ ବ୍ୟାଙ୍କ ରଣ, ବିହନ, ପତିଆ ଜମିକୁ ରୁଷ କରିବା, ରିଲିଫ୍, ଶିକ୍ଷା, ସାମ୍ବ୍ୟ, ଆଲୁଅ, ପଶୁଚକହା, ଛଇଜା, ବସନ୍ତ ପ୍ରତିରେଧକ କ'ଣ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ନକ୍ସଳ-ପତ୍ରୀମାନେ ସରକାର ଗଢ଼ିଲେ, ଏମାନେ ସବୁ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇବେ କୋଣି ଅଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଏ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି ।

ନକ୍ସଳପତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରଯାଇଥିବା ସମ୍ବାଦ ଖବର କାଗଜରୁ ଏତିବା ପରେ ଅମେ ଘଟଣାଷ୍ଟଳକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ଦ୍ରୁଷ୍ଟିପୁର ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ରାସ୍ତାର ଛେଳିଗଡ଼ ଛକଠାରୁ ଦଶ ମାର୍ଗଳ କରୁ ରାସ୍ତା ପରେ ବାମଗିରିରୁ ରୂରମାଇଲ ଗୁଲି ଗୁଲି ଯିବା ପରେ ବେତାର ସିଂ ଗ୍ରାମରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଏହି ମଣିଷ ଯୀବା ରାସ୍ତାରେ ମଧ୍ୟ ବଣ, ପଦ୍ମତ, ନଈନାଳ ଚଢ଼ି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲ । ବାଟରେ ଗଞ୍ଜାମ ଏସ୍.ପି.କୁ ରେଟିଲୁ । ଘଟଣା ଷ୍ଟଳରେ ପୁଳିସ୍ ଜନ୍ସ-ଫେର ଶର୍ଣ୍ଣବାବୁଙ୍କୁ ଅବସ୍ଥାପିତ କରଯାଇଛି ।

ଯେଉଁ ପାହାଡ଼ର ପଥର ଉପରେ ଶୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତିନିଜଶି ତ୍ୟାଗୀରର ନକ୍ସଳପତ୍ରୀଙ୍କୁ ମରଯାଇଛି—ସେହି ପଥର ଉପରେ ବସି ଅମେ ସେମାନଙ୍କ ଶହୁଦ ଅସ୍ତ୍ରାର ସଦ୍ଗତି କାମନା କଲୁ । ଅଣିରୁ ଲୁହ ପୋଛୁ ଘଟଣା ଷ୍ଟଳରୁ ଫେରିଲୁ ।

ମରିଥିବା ତିନିଜଶି ନକ୍ସଳପତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହିହେଲେ ଗଞ୍ଜାମର ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ଜଣେ ଆନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶର, ଆଉ ଦୁଇଜଣା ସମ୍ବବତଃ କୋରପୁଣ୍ଡ ଜିଲ୍ଲାର । ଖସି ପଳାଇ ଯାଇଥିବା ମହିଳା ଜଣକ ମଧ୍ୟ ଆନ୍ତ୍ରର । ନକ୍ସଳପତ୍ରୀମାନେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳକୁ ଅନିବା ଯଥର ପ୍ରଥମ ନୁହେଁ । ବହୁବାର ଅନିବାର ଅନୁମାନ କରାଯାଏ । ଶ୍ଵାମୀୟ କୌଣସି ଆଦିବାସୀ ନକ୍ସଳପତ୍ରୀ ନୁହେଁନ୍ତି । ମାସ ଶ୍ଵାମୀୟ ଗ୍ରାମରଷ୍ଟୀ ଓ ବେତାର ସିଂ ଗ୍ରାମର ଦୁଇଜଣା ମୂଳିଆ ଲୋକଙ୍କ ଠାରୁ ଖବର ପାଇ ପୁଲିସ୍ ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ପୋଲିସଙ୍କ ବୀରତ୍ତ୍ଵ—

ସେହିଦିନ ଏହି ରୂରିଜଣ ନକ୍ସଳପତ୍ରୀ ସନ୍ଧାବେଳକୁ ବେତାର ସିଂ ଗ୍ରାମରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଗାଁରେ ପଦ୍ମ, ସମିତି, ଶଅପିଆ ସରିଲା । ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ପାହାଡ଼ । ପାହାଡ଼ର ଏକ ଗୁଞ୍ଜଡ଼ା ଉପରେ ସେମାନେ ଶୋଇଲେ । ପୋଲିସ୍, ଖବର ପାଇଲେ ରାତ ୫୩ ବେଳେ । ରାମଗିରିରୁ ରୂରମାଇଲ ବାଟ ଗୁଲି ବୁଲି ଅନି ପୋଲିସ୍ ସିଧାସଳଖ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ଏହି ପଥର ଗୁଞ୍ଜଡ଼ା ପାଖରେ । ଦେଖିଲେ ନକ୍ସଳପତ୍ରୀ ବର ରୂରିଜଣ ନିଦୋଡ଼ ନିଦରେ

ଶୋଇଛନ୍ତି । ପୋଲିସ୍ କୌଣସି ସଂଘର୍ କରିବାକୁ ପଢ଼ିଲା ନାହିଁ । ସେମାନେ ବୋମା ମାଡ଼ିର ସମ୍ମଣୀନ ହେଲେନାହିଁ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଗୁରୁ ଧାୟର କଲେ ଏମାନଙ୍କ ଉପରକୁ । ମୁହଁତ୍ତିକରେ ସବୁ ଶେଷ । ପୋଲିସର ମରନ୍ତକୁ ସରକାର ପ୍ରଶଂସା ନ କରି ରହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ହୃଦୟ ଏମାନଙ୍କୁ ପଦକ ଦିଅନ୍ତିବ । ଯେଉଁମାନେ ବିନା ସ୍ଵୟର୍ଷରେ ତିନିଜଣ ନକ୍ସଳପତ୍ରୀଙ୍କୁ ମାରିଦେଇ ପାରିଲେ ସେମାନଙ୍କ ପଦୋନ୍ତି ନିଶ୍ଚିତ । ପୋଲିସ୍ ମହିଳରେ ଚର୍ଚା ଦେଉଥିବ । ନକ୍ସଳପତ୍ରୀମାନେ ଏମିତି ଯଦି ସବୁଠାରେ ଶୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ତାହାହେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ମାରି ବାହାବାହା ନେବାର ଫୁଯୋଗେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମିଳନା ।

ଅଠଜଣ ସଶ୍ରୀ ପୋଲିସ୍ ତିନିଜଣ ନକ୍ସଳପତ୍ରୀଙ୍କୁ ମାରିଦେଇ ପାରିଲେ ଏହାଠୁ ବଳ ବାହାଦୁରୀ କ'ଣ ଥାଇପାରେ ।

ମାନ ସେମାନେ ଯଦି ନ ଶୋଇ ଚେଲେ ରହିଥାନ୍ତେ ସେମାନେ ଯେପରି ହୃଦୟାଜନକ ପ୍ଲାନରେ ଥିଲେ ସେଥିରେ ଆଜନେଙ୍କ ହାତରେ ଆଠଟି ବାହୁଦ ଟେହେଟି ବର୍କୁ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚିଥାନ୍ତେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନି । ଯେଉଁ ମହିଳା ନକ୍ସଳପତ୍ରୀ ଜଣକ ଖ୍ୟାତି ପଲେଇଲେ, ବୋାହୁଦ ତାଙ୍କ ନିଦ ପଢ଼ିଲା । ପୋଲିସ୍ ଆଗମନର ସ ଚିନା ପାଇବା ମାତ୍ରେ ବୋମା ପଣ୍ଡି ସେ ଧୂଆଁ ଭିତରେ କୁଆଡ଼େ ଅନ୍ତର୍ଭାବୀ ହୋଇଗଲେ । ନକ୍ସଳପତ୍ରୀ ପାଖରୁ ୨୬ ବର୍କୁ ମୂରିଲେଡି ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ପଢ଼ିଛି । ଏଥିରୁ ଅନ୍ତର୍ଭାବୀ କରିଯାଇ ପାରେ ଯେ ସେମାନେ ଗୁରୁ ବିନିମୟ କରିବାକୁ ସମୟ ପାଇନାହାନ୍ତି । ଯେଉଁ ବୋମା ଥିଲା ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଛି, ଆଉ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧୁଟି ।

ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ନିରପେକ୍ଷ

ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ନିରପେକ୍ଷ । ନକ୍ସଳପତ୍ରୀ ଆମିଲେ ସେମାନେ ବର୍କୁ । ପୋଲିସ୍ ଅଧିକେ ସେମାନଙ୍କ ଅନୁଚର । ସେବିନ ପୋଲିସଙ୍କ ସାଥୀରେ ଗାଁର କେତେଜଣ ବାଟ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଯାଇଥିଲେ । ମାନ ବୋମା ପଢ଼ିବାରୁ ଭୟରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ପଳାଇ ଆମିଲେ ।

ନକ୍ଷଳପତ୍ରୀମାନେ ସାଧାରଣ ଗରିବ ଗୁରୁବାଙ୍କୁ ମାରୁ ନଥିଲେ । ମାରୁଥିଲେ ଶୋଷକ, ଟାଉଟର ଶ୍ରେଣୀର ଧନୀ ମହାଜନ ପାଡ଼ୁକାରମାନଙ୍କୁ । ଏମାନେ ଲୋକଙ୍କୁ ରଣ, ଧାର ଉଧାର ଦେଇ ଚନ୍ଦ୍ରଭାବୀ ହାରରେ ସୁଧ ନିଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ସବସ୍ଥାନ୍ତ କରାନ୍ତି । ନକ୍ଷଳପତ୍ରୀଙ୍କଠାରୁ ପୁଡ଼ାବନ୍ଧା ଅବସ୍ଥାରେ କେତେକ ସୁନା ମିଳିଛି । ଏହି ସୁନା ହେଉଛି ଗରିବ ଲୋକଙ୍କର । ସାଡ଼କାରମାନଙ୍କୁ ଗରିବଲୋକେ ଏସବୁ ବନ୍ଦା ଦେଇଥିଲେ । ଏ ପୁଡ଼ିଆ ଶୁଣିକରେ ବନ୍ଦା ଦେଇଥିବା ଲୋକଙ୍କ ନାମ, ଶ୍ରାମ, ସୁନାର ପରିମାଣ ଲେଖିଥିଲୁ । ଅନୁମାନ କରାଯାଉଛି ଯେ ନକ୍ଷଳପତ୍ରୀମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଏ ସୁନା ଯାହାର ତାକୁ ଫଳାଙ୍କ ଦେଇଥାନେ । ନକ୍ଷଳପତ୍ରୀମାନେ ତେଲୁଗୁ ଚାହିଁଥିବାରୁ ପୁଡ଼ିଆରେ ଲେଖାଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଅଷ୍ଟରରୁ ଠିକଣା ଜାଣିବାପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ଢାଏସା ଧର ପଢ଼ିଛି ସେଥିରେ ଜେଉଁ ସାଡ଼କାରକୁ କେବେ ହଣ୍ଡା କରଗଲୁ ତାହା ଲେଖାଅଛି । ଏପରି ଅନେକ ଗୁପ୍ତବ୍ରଷ୍ଟ୍ୟ ଲେଖାଅଛି ଯେଉଁଥରୁ ଯେ କେହି ଜାଣିବ ସେମାନେ ଡକାୟତ ଦୁଇନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ଜନସେବକ ।

ପୋଲିସ ସୁମରୁ ପ୍ରକାଶ ଯେ ସେମାନେ ବଣ, ଜଙ୍ଗଳରେ ଶୀତ, ବର୍ଣ୍ଣରେ ବୁଲୁହିଲେ ମଧ୍ୟ ଏବଂ ନିଶାପାନ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ମିଳାନିଶା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନକ୍ଷଳପତ୍ରୀଙ୍କର କୌଣସି ନିଶା ନଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ଏକମାତ୍ର ନିଶା ଥିଲୁ ଯେଉଁମାନେ ଲୋକଙ୍କୁ ଶୋଷଣ କରୁଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ହଣ୍ଡା କରିବା । ମଦ ପିଇବା ତ ଦୂରର କଥା, ସେମାନେ ଦୀନାରେଟ୍ ପିଇ ନଥିଲେ କି ପାନ ଖାଉ ନଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ଟକ୍କ ଲାଇଟ ମୁଦ୍ରା ନଥିଲା । ଅଥବା ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଅଗନା ଅଗନା ବନସ୍ବି ଭିତରେ ବିଚରଣ କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରରୂପର ମିଳିଛି—ଘୋମପେଣ୍ଟ କମ୍ପ୍ୟୁନ୍ସଟ୍ ପାର୍ଟିର ।

ପାଣିଟୋପେ ବି ମିଳିଲାନୀ—

ଗୁଳିରୂଳନା ପରେ ସେମାନେ ଠିଆ ହୋଇ ‘ମାଓ ସେ ତୁଙ୍କ’ ଜନ୍ମାବାଦ ଧୂନି କରିଥିଲେ । ପୋଲିସ କୁକୁର ବୋଲି ଧୂନି କରିଥିଲେ । ଜାବନ

ରକ୍ଷା ପାଇଁ କାଳୁଡ଼ି ମିନତି କରି ନଥୁଲେ କିମ୍ବା ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟଲୁଗି ଆମେ ଦୋଷୀ ବୋଲି କହି ପୋଲିସ୍ ଆଗରେ ସମାରିଷା କରିନଥୁଲେ । କେବଳ ମରିବା ମୁଦ୍ରାରୁ ସେମାନେ ମନ୍ଦାଏ ପାଣି ମାଗିଥୁଲେ । ପାଣି ପାଖରେ ନଥୁଲ । ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦେବ କିଏ ? ସରକାରଙ୍କ ସମାନଙ୍କୁ ମାରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ସିନା ଅଛି, ପାଣି ଦେଇ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନାହିଁ ।

ଆମେ ଏଠାରେ ବହୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲେକଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲୁ । ନକ୍ସଲପତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ମାରି ଦିଅଗଲ— ପୋଲିସଙ୍କ ଧାରଣା ଲେକେ ନଷ୍ଟିନି । ମାନ ଲେକଙ୍କ ଧାରଣା ଅଲଗା । ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ବହୁତ ଦୁଃଖ ବର୍ଣ୍ଣ ପୋଲିସଙ୍କ ଉପରେ ଭାଗ । ତା'ର କାରଣ ସହଜେ ଅନୁମେୟ । ସ୍ଥା ବୋଲି ସେମାନେ ନକ୍ସଲପତ୍ରୀ ନୁହଁଣ୍ଡି ତଥାପି..... ।

ଲାଲପଢାକା ଏଇ କ'ଣ ?

ମୁଁ କମ୍ବ୍ୟନ୍ସ୍ ପାର୍ଟିର ଲାଲ ପଢାକା ଲଗାଇ ଜିପ୍ ଗାଡ଼ି ଧରି ଯାଇଥିଲି । ଏ ପଢାକାକୁ ଏଠାର ଲେକେ ପ୍ରଥମ ଥର ଦେଖିଲେ । ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ପୋଲିସ୍ ଫୋର୍ସ୍ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ରହିଥିବାରୁ ଲେକଙ୍କର ପୋଲିସଙ୍କୁ ବଡ଼ ଭୟ । ବାହାରର ଲେକଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ କମ୍ । ଆମକୁ ଦେଖି ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଲେକେ କବାଟ ପକାଇଦେଇ ଲୁଗିଲେ । କେତେଜଣ ଦ୍ଵୀଲ ଗୁମ୍ଫ ପ୍ରଥମେ ସାହସର ସହିତ ଆମ ପାଖକୁ ଅନ୍ତିମିଥିଲେ । ଏଠାରେ ଶବର ଶ୍ରେଣୀର ଲେକ ଅଧିକ । ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ ଚଷ୍ଟରେ ପୁଲିସ୍ ଓ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନେ ସମାନ । ଲେକେ ଭୟରେ ଦେଇ ବାହାରୁ ନଥାନ୍ତି । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶ ଜନଶୂନ୍ୟ । ବିଲବାଡ଼ କାମ ବନ୍ଦ । କୌଣସି ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ଲେକଙ୍କୁ ବିଲରେ କାମ କରୁଥିବା ଦେଖିଲୁ । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି ପରୁରିଲେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତର ନାହିଁ ।

ପୋଲିସଙ୍କ ପ୍ରତି ଭୟର କାରଣ ହେଉଛି ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ନକ୍ସଲପତ୍ରୀ-ମାନେ ଆସିବା ଦିନଠାରୁ ଲେକଙ୍କୁ ନାନା ଭାବରେ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଉଛି, ହକରାଣ କରାଯାଉଛି । ନକ୍ସଲପତ୍ରୀ ସହ ସାପର୍କ ରଖିଥିବା ଅଭିଯୋଗରେ

ବହୁ ନିରାନ୍ତ ଲେକଙ୍କୁ ଧରା ଯାଇଛି । ଯାହାହେଉ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏସ୍. ପି. ଓ ପ୍ଲାମ୍‌ପୋଲିସ୍ ଜନ୍ସପେକ୍ଷର ଶଶିବାବୁଙ୍କୁ ମୁଁ ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଥିବାରୁ କେବଳ ଧମକ ଚମକ ଛିଡ଼ା ଆଉ କୌଣସି ଦମନ ହେବନାହିଁ ବୋଲି ଆଶା ।

ଗୁରୁରେ ଘଟଣାପ୍ଲାକରେ ଜଣେ ନକ୍ସଲପଣ୍ଡୀଙ୍କର ମୃଞ୍ଜୁ ହୋଇଥିଲା । ଆଉ ଦୁଇଜଣ ପରେ ମଲେ । କେତେ ସମୟ ପରେ ମଲେ ଜାଣି ହେଲା-ନାହିଁ । ମାସ ଜାଣିଲୁ ଯେ ସେମାନଙ୍କୁ ଡାକ୍ତରଣାନାକୁ ନିଆୟାଇ ନଥିଲା କିମ୍ବା କୌଣସି ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା କରିଯାଇ ନଥିଲା । ପାଖରେ ଡାକ୍ତରଣା ନାହିଁ । ରୁଚି ମାଇଲ ରାସ୍ତା ରୂପୀ ରୂପ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆହୁତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଟେକନେଇ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ରମଣିର ଥାନାରେ ଗାଡ଼ି ନାହିଁ । ଉଦୟଗିର ଅନ୍ତିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସୁବିଧା ନାହିଁ । ତେଣୁ ବିନା ଚିକିତ୍ସାରେ ଆହୁତ ଅବସ୍ଥାରେ ଘଟଣା ପ୍ଲାକରେ ସେମାନଙ୍କୁ ନିହତ କରଗଲା ।

ରମଣିରେ ଆଙ୍ଗେଣ ରିଜର୍ ପୋଲିସ୍ ରଣ୍ୟାଇଛି । ଅଥବା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ନାହାନ୍ତି । ଘଟଣା ଦିନ ଥାନା ଅଫିସର ନଥିଲେ । ହାବିଲିଦାରଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ ପୋଲିସ୍ ଯାଇ ତିନିଜଣ ନକ୍ସଲପଣ୍ଡୀଙ୍କୁ ମାରିଦେଇ ଆସିଲେ । ଏଥିରୁ ସେଠାରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଜୀବନ କିପରି ନିରାପଦ ଅନ୍ତମାନ କରିଯାଇ ପାରେ ।

ବଲଙ୍ଗୀର ରଜା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଜମି ଦଖଳ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲା । ପୋଲିସ୍ ଫୋର୍ସ ସହିତ ମୁତନ୍ତ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ସେତେ-ବେଳେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ମାସ ମାସ ଧରି ବଲଙ୍ଗୀର ଜିଲ୍ଲା ରାମ୍‌ପୁର ଡାକବଙ୍ଗାଳରେ ସୁତନ୍ତ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଆସିରେ ବହି ରହିଥାନ୍ତି । ମାସ ଅନ୍ତିବାସୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ନକ୍ସଲପଣ୍ଡୀଙ୍କୁ ମାରିବାପାଇଁ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ନଥିଲେ କି ଥାନା ଅଫିସର ନଥିଲେ ।

ରମଣିର ନିର୍ଜନ ବଣ ଜଙ୍ଗଳ ଭିତରେ ରତ୍ନ ଅଧରେ ବର୍ଣ୍ଣାପାଣି କାହୁଅରେ ହାବିଲିଦାରଙ୍କ ନେତୃତ୍ଵରେ ଯେଉଁ ଆଙ୍ଗେଣ ମିଳିଟେଣ୍ ପୋଲିସ୍

ଦିଟଣାସ୍ତୁନକୁ ଯାଇ ତିନିକଣଙ୍କୁ ମାରିଲେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମଦ ଖାଇଥିଲେ ।
ଏକଥା ଲୋକେ କହନ୍ତି ।

ସାହୁକାର ରଜ—

ରାମଗିରି ଅଞ୍ଚଳରେ ସାହୁକାରମାନଙ୍କର ତ ଅଞ୍ଚାରୂର ରହିଛି,
ଅବକାଶ, ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ ଓ ରାଜୟ ବିଭାଗ ଏବଂ ସଦୋପର ପୋକିୟ
ବିଭାଗର ଦମନ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । କର୍ମରୂପମାନେ ସାହୁକାରମାନଙ୍କ ଦରେ ରହି-
ଆଅନ୍ତି । ତେଣୁ ସାହୁକାରମାନେ ହିଁ ନେବା । ଏଣେ ଅଫିସରମାନେ
ସାହୁକାରଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି କୌଣସି କାମ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଅଫିସର
ସାହସର ସହିତ ସାହୁକାରମାନଙ୍କ ବିଚ୍ଛରଣରେ ଗଲ ତାର ରୁକ୍ଷା ଗଲ ।
ତେଣୁ ନକସଲ୍‌ପଛୀମାନେ ସାହୁକାରମାନଙ୍କୁ ହିଁ ମାରୁଛନ୍ତି । ପ୍ଲାନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ
ସାହାଯ୍ୟ ସମର୍ଥନ ନଥୁଲେ ଏପଣ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ସାହୁକାରମାନଙ୍କୁ ମାରିବା
ସହଜ କଥା ନୁହେଁ ।

ସାହୁକାରମାନଙ୍କୁ ଜବତ୍ କରିବା ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କର କୌଣସି
ଆଇନ ନାହିଁ । ଯାହା ବା ଆଇନ ଅଛି ତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାଶ କରାଯାଉ ନାହିଁ ।
କୌଣସି ରାଜନୈତିକ ଦଳ ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇନାହାନ୍ତି—କେବଳ ଓଡ଼ିଶାର
ଭୁଦାମା ଚୌକିଶା ବଂଶ ଓ ତାଙ୍କର ସହଯୋଗୀମାନେ ଉକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳରେ
ସାମାନ୍ୟ ଭାବରେ ପରିଚିତ । ମାସ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ସରକାର ହେବା ଦିନଠାରୁ
ସେମାନଙ୍କର ରସ୍ତା ବନ୍ଦ । ତେଣୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକମାସ ରାଜନୈତିକ ଦଳ
ନକ୍‌ସଲ୍‌ପଛୀ ।

ଉଦୟଗିର ଜଣେ ଖ୍ୟାତନାମା ଟାଉଟର ଓ ବେତାର ସିଂର
ଟାଉଟର ହେଉଛନ୍ତି ପୁଲିସ୍‌ର ସବୁଠାରୁ ବିଶୁଷ୍ଟ ଲୋକ । ସେମାନେ ଯେଉଁ-
ମାନଙ୍କ ନାଁ କହିବେ, ପୁଲିୟ ଘେମାନଙ୍କୁ ଧରିବେ । ବିଚିତ୍ର ବିରୁଦ୍ଧ ।

ମୁଁ ଓଡ଼ିଆରେ କହୁଛି

Tourରେ ଯାଇଥିଲା । Campରୁ ରତ୍ନ ବାରଟାରେ ଫେରିଲା । ଭରି Tired, bedରେ ପଡ଼ଇଲା । Switch off କଣ୍ଠେ Light ବନ୍ଦ କରିଦେଲା । Fanଟା slow କରିଦେଲା । ଲୁଟୋ ବେଳକୁ Late । Bath room କୋମ ଯାଇଲା । Tooth paste ଓ brush ଦୋଷରେ ମାର୍ଗଦର୍ଶକ 7'o clock bladeରେ ଦାଉଣି Shave ହୋଇ Snow, Powder, Oil ମଜାମଞ୍ଚି ହୋଇ Ready ହୋଇଗଲା । Bed Holder କୁଠରେ ନଗାଟିଏ Full shirt, ଗୋଟିଏ Half shirt, Sweater, Mufler ଏବଂ coat ପୁରାଇଦେଲା, Handkerchiefଟା pocketରେ ମାଟା Pen ଖୋଜି cap ଲାଗାଇ Dressup ହୋଇଗଲା । Time pieceଟା ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । wrist watchଟାକୁ ଅନାଇଲ ବେଳକୁ ଗାଉଣି time ହୋଇଗଲା । Gogglesଟା ଖୋଜି ପାଇଲା ନାହିଁ । Bag, Bedding, Suitcase ଏବଂ ହାତରେ ପଠାଇଦେଲା । Low-blood pressure ପାଇଁ Medicene କିମ୍ବା ମାଙ୍କଦେଲା, cycle ଦେଖିଲ ବେଳକୁ seat ଚିରଯାଇଛି । Mudgear ଭଳି ଯାଇଛି । pedal rodଟି ଛାଡ଼ିଯାଇଛି । crankରୁ chainଟା ବାହ୍ୟରେ Freewheel ଭିତରେ ପଣ୍ଡ ଯାଇଛି । Handleଟା loose ଅଛି । Tyre condition ଭଲ ନୁହେଁ । Tubeଟା puncture ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ପାଖରେ wrench ନାହିଁ କି plier ନାହିଁ । କେବଳ Screw driver ଟା ଗଡ଼ିଛି । Rickshaw ଧରି ସ୍ଥିତି Bus standରୁ ଉଚିତଗଲା । Royal Express Bus ସେବକେଳକୁ ଆସେଇଛି । ସେହି ଟାର �stoppage ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଦେଖି driver ଗାଉଣା ରଖିଦେଲା । Top ଉପରେ କିନିଷ ଲାଦାଳଦି ହେଲା । Tarpauline ଦୋଡ଼ାହେଲା । Conductor ଠାରୁ ଟିକେଟ ଦେଇ ଅବିଲି । Ten rupees Noteଟା ଦେଇଦେଲା । change ପରେ ଦେଖାଯାଇଁ ଲେଖିଦେଲା । upper lower ଏବୁ seat full. cleaner seatରେ ବସିଲି । Driver stearing ଉପରେ ହାତ ମାଝ Horn ଦେଲା । Sixty miles speedରେ ଗାଉଣ୍ଡିଲା । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ Tyre burst ହେଲା । stearing rod ଛାଡ଼ିଗଲା । Accident ହେଲା । ବହୁତ ଲୋକ wounded ହେଲେ । Ambulance ତ ନାହିଁ । Truckରେ load କରି Hospitalରୁ ପଠାଇଥାଗଲା । କାହାର death ହୋଇନାହିଁ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ Taxi ଧରି capital

ମୁକଳି । ବାଟରେ Mobile court ଚାଲିଥିଲା । Drivers licence ନାହିଁ । ଗାଡ଼ିର Tax ଦାଖଲ କରାଇଲାଏହି । overload ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କଣେ M.L.A. ହୋଇଥିବାରୁ ଓ Assembly ବସିବା time ହୋଇ ଥିବାକୁ Constable ଗାଉ ବନ୍ଦ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ magistrate ଗାଉ pass ଦେଇଦେଲେ । ମୋର quarterରୁ Secretariat ସାମନା ଦେଇ power house ବାଟେ Guest house ଦେଇ ଅର୍ଥିଲା । Office ଘର ମୂଳ୍ୟ ଖୋଲି Table ଉପରେ ଦେଖିଲା, Assembly ଭାବ । Budget session, Governor open କରିବେ । Question paper, Assembly notice, Speakerଙ୍କର ସବୁ ଦେଖିଲେ । ସିଧା Canteenରୁ ଚାଲିଗଲି । vegetable chop, chicken, omlet, poach ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା ଲେଖାଏଁ piece ଫାଇ, ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାସ ଥଣ୍ଡାପାଣି ପିଇ one cup tea ଖାଇଲେ । peon ଠାରୁ କୁହିନେଇ First Bell ହୋଇଲାଏହି । ଦେଖିଲା Speakerଙ୍କର car ଅବିନାହିଁ । Deputy speakerଙ୍କ Roomରେ Cuttackର ଜଣେ Judge ଓ Munsif ସହିତ Advocate General ଦେଇଛନ୍ତି । Gate ପାଖରେ ଦୁଇ ଛିନ୍ତା watch & wardଙ୍କ ସହିତ ଆମ Marshalଙ୍କର କଣ୍ଠ Tug of war ଚାଲିଛି । ଆମ ଅସିକାର ଜଣେ Pleaderଙ୍କ ଦର୍ଶକ ଦେଖାଇଲେ । visitors galleryରୁ ଦୁଇଟି Pass ଡାକ୍ସି sign କରିବେଇ ଗଲି । ମୋର ଗୋଟିଏ criminal caseର court date ଦେ ତାଙ୍କ Diaryରୁ ଦେଖି କରିଲେ March Firstରେ ମୋନେ Aska Tahasildarଙ୍କ ପାଖରେ Attend କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । B.D.O., Assistant Engineer ଓ ଜଣେ Agriculture overseer, ଜଣେ Electric Lineman ଏ ସମ୍ପଦେ ମଧ୍ୟ ପାଞ୍ଚ୍ୟ ଦେବାକୁ ଅପ୍ରେବେ । First Bell ବାଲିଲା । Secretary, Deputy Secretary, Assistant Secretary ଯେହା ବାମରେ ବ୍ୟେହ ଓ Call Attention Noticeର File ମରି Legislative Branchର Head, Assistant ପାଦି ବାରୁ Hall ଭାବରୁ Secretaryଙ୍କ ପଇରେ ଖାଦ୍ୟ ଛାଇ । Assembly, main gateରେ ହେ ଦିନ କଣ୍ଠ ଚୋଟାଏ Demonstration ହେଲା । Military Police, O.M.P. steel Hamlet ସହିତ ଦୁଇ ନିରୀ vanରେ ହୁନ୍ଦି ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । District Magistrate, R.D.C., S.D.O. ଏ ଏକଟେ Gate ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ହେ ଦିନ ଭାବୀ Restriction । ମୁଁ ଟିକାଏ Librarian ପାଖକୁ ଯାଇ Newspaper Head line ଦେଖିଦେଇ, Accountantଙ୍କ ପାଖକୁ ଦୁଇଖଣ୍ଡି, T.A. Bill Form ମରାଇ ପାଇଲା । ଦେଇଦେଲାକୁ

chief minister ଅତି ନଥାନ୍ତି । Private Secretary, P.A. Steno କେହି
ନଥାନ୍ତି । Telephone କରି ବୁଝିଲେଣ୍ଟ୍ chief minister start କଲେଣି ।
Second Bell ଧାଜିଲ । Hall ଉଚରକୁ ପଣିଲ ଦେଲେ Lobby ରେ କାହାକୁ
ଦେଖିଲି ନାହିଁ । Attendance Registerରେ ମାର୍କ କରି ଦେଇ ଭିତରେ
ପଣ୍ଡିଳ । ସମଟେ Hall ଉଚରେ ଯେଉଁ seatରେ । Official Gallaryରେ
Secretary, Additional Secretary, Joint Secretary, Deputy
Secretary, Under Secretary, Assistant Secretary, Director,
Additional Director, Joint Director, Deputy Director,
Assistant Director, Commissioner, Engineer, Doctor, I.G.,
d.i.g., d.p.c. ପ୍ରକଳ୍ପ ବ୍ୟାପ ଧାରିଲେଣି । Speakers Gallary, Visitor's
Gallary ସବୁ full । ସେତେ ଜଣେ କିଏ V.I.P ମଧ୍ୟ ଆସିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଖରେ
ନାହିଁ M.P. ଆଜି ଜଣେ କିଏ centre liaison officer ଦସିଥାନ୍ତି ।
Reserved seatରେ ଜଣେ କିଏ European Lady ଦସିଥାନ୍ତି । ସେହନ
Governorଙ୍କ ଭାଗରେ ଅଛି । Speakerଙ୍କ ଟେବୁଲ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ chair
ଏବଂ ଗୋଟିଏ crown, press Reporter | Radio reporter repre-
sentativeମାନେ ଲୁହୁ ବସିଥାନ୍ତି । ଅମ୍ �seatରେ note କରିବା ପାଇଁ Pencil
ଅଣ୍ଟି ଥିଲୁ ହୋଇଛି । Governorଙ୍କ speech ଓଡ଼ିଆ ଏବଂ Englishରେ
ଦୁଇଶତ୍ର ବହି ଦିଅଯାଇଛି । Governor ତାଙ୍କର speech ଅରହୁ କଲେ ।
ସେତେବେଳେକୁ Myke ଭଲ କାମ ଦେଇନି । ପାଠି ହେଲି—“ଦେଉରେ କୁହ” ।
“ଦେଉରେ କୁହ” ।

Order—order—ତାପରେ Table କାହିଆ । Point of order
—speaker sir, speaker sir—suspend, walk out, strike—
protest, Boycott,

ଇନ୍ଦିରାବାଦ
ଓଡ଼ିଆ ଭଷା କିନ୍ମାବାଦ

— — —

(ବିଧାନ ସଭାରେ ଘୋସନ୍ତିଷ୍ଠିତ ପାଠି ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ସାହୁ ସରକାର କାରକାର
ସବୁ ଦେଉରେ ହେବା ପାଇଁ ଦାଖ କରୁଥିଲେ । ତାହାର ଉପରେ ମୋର ଏହି
ଲେଖା ।)

କଲିକତା·କାଳୀ

କଲିକତାରେ ବହୁ ଓଡ଼ିଆ ଶ୍ରୀମିକ କାମ କରନ୍ତି । ନିଜେ କାମ କରନ୍ତି,
କିନ୍ତୁ ନିଜ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନଥାଏ । ରୁକିଶାରୁ ଛଟେଇ ନ ହେବାପାଇଁ
ମାଳିକର କୋପଦୂଷ୍ଟିରେ ନ ଦଢ଼ିବା ପାଇଁ, କାମ କଲୁବେଳେ କାରଣାନା
ଦୁର୍ଯ୍ୟକଣ୍ଠା ନ ଘଟିବା ପାଇଁ, ରୁକିଶାରେ ପ୍ରମୋସନ ପାଇଁ, ନିଅଣ୍ଟ ଦରମାକୁ
ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ, ପାଉଥିବା ଦରମା ବଳକା କରି ଦରକୁ ପଠାଇବା ପାଇଁ;
ଦରେ ପିଲାପିଲିର ରୋଗ ବୈରଗ ନ ହେବା ପାଇଁ, ଘର ଉପରେ ଦେଇ
ବିପଦ ନ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ, ମୋଟ ଉପରେ ସଂସାରରେ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚଲିଯିବ
ପାଇଁ ନିଜ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନଥାଏ । ନିଜ ଉପରେ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ
ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଜଣକ କିଏ ? ଗାଁରେ
ବାପା, ମାଆ, ଭାଇ, ସାଙ୍ଗସୁଖ, ଗାଁ ଅଧିକାରୀ, ଗାଁ ସାହୁକାର, ଗାଁ ନେତା,
ଗାଁ ଟାଉଟର, ଗାଁ କର୍ମୀ, ଗାଁ ମାମଳତକାର ଏପରି କେନ୍ତର ଆଖି ଆଗରେ
ପଡ଼ିବେ । କିଏ କରନ୍ତୁ ବା ନକରନ୍ତୁ, କା'ର କରିବାର ଷମତା ଥାଉ ବା
ନଥାଉ ପ୍ରଗ୍ରହ ଜରିଆରେ ବିଶ୍ୱାସ ଥାଏ । କୌଣସି ବିପଦ ଆପଦବେଳେ
ତା ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଗୋଟିଏ ‘ଭରସା’ ।

କଲିକତାରେ ଭରସା କ'ଣ ? ବିଶ୍ୱାସ କ'ଣ ? ମା' କାଳୀଙ୍କର କୃପା,
ମା' କାଳୀଙ୍କର ଆଧୁନା, ମା କାଳୀଙ୍କର ମୂଜା, କାଳୀଙ୍କ ପାଖରେ ସହିବା,
'ମାନୟିକ' କରିବା, ମନବାଞ୍ଚ୍ଚା କରିବା, ଶପଥ କରିବା, ଯାହା ଦରକାର
କାଳୀଙ୍କ ମାଗିବା । ମା କାଳୀ ନ ଦେଉଥିଲେ, ମା କାଳୀ ନ କରୁଥିଲେ
କେହି କାଳୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସନ୍ତା ନାହିଁ ।

ଦେବାର ନେବାର କିଏ ଦେଖେ ନାହିଁ । ସିଏ ଦିଏ ସିଏ ନିଏ
ସେମାନେ କେବଳ ଜାଣନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ମଧ୍ୟ କାଳୀଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା ପାଆନ୍ତି ।
ପ୍ରଗ୍ରହ କରନ୍ତି । କାବ୍ୟ କରିତା ଗୀତା ପାଠ ବହୁତ ଲେଖା କରନ୍ତି । ଏହିପରି
ପ୍ରଗ୍ରହ ହୋଇଛି ଯେ ନ ପାଉଥିବା ଲେକ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରି 'କାଳୀ'ଙ୍କ
ଧରିଛି । କାଳୀ ସବ୍ବବ୍ୟାପୀ, ସବ୍ବଜନପ୍ରିୟା, ସମସ୍ତଙ୍କର ମା' । ଶମ୍ଭୁମି

ସମସ୍ତଙ୍କର ‘ମା’ । କିନ୍ତୁ କାଳୀଙ୍କଠାରୁ ପାଇବାକୁ ହେଲେ ଧ୍ୟାନ, ଧାରଣା, ନିଷ୍ଠା, ବିଶ୍ୱାସ, ଧର୍ମ, କର୍ମ ବହୁତ ଦରକାର । ଯଦି ନ ହୋଇପାରୁଛି ନଜର କିଛି ସୁଚି ଯୋଗୁଁ ହୋଇପାରୁ ନାହିଁ । ସୁଚିକୁ ସଶୋଧନ କରିବା, ଥରେ ନହେଲେ ବାରମ୍ବାର ଯିବା—କଳିକତା କାଳୀ ‘ମହତାବ’ଙ୍କୁ ବଡ଼ଲୋକ କଲେ, ମାଳମଣିଙ୍କୁ ମନୀ କଲେ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପଞ୍ଚନାୟକଙ୍କୁ ମେ.୩୬.୬ କଲେ, ବିଶ୍ୱନାଥଙ୍କୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣର କଲେ, କଳିକତା କାଳୀର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସମସ୍ତେ ଦେଖିଲେ । କଳିକତା କାଳୀ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକ । ଶ୍ରମିକଙ୍କର କାହିଁକି ନ ହେବ ? ରାମ ମାଳମଣି ପ୍ରମୁଖ ବାର ଓଡ଼ିଆ ହେଲେ, ଗୁଡ଼େ ଖାରୁ ଓଡ଼ିଆ ମଖରୁ ବାର ଓଡ଼ିଆ ବାହାରିଲେ ।

[ମୁଁ କଳିକତାରେ ଶ୍ରୀ ଚରଣ ବରଳଙ୍କ ସହିତ, ରମାକାନ୍ତ ପାଣି, ଶୀରେଦ ଚନ୍ଦ୍ର ନାୟକ, ବୈଷ୍ଣବ ପରିତ୍ରାଙ୍କ ସହ କିଛିଦିନ ରହିଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଚରଣ ବାବୁ ‘ପ୍ରତିନିଧି’ ନାମକ ଗୋଟିଏ ଖବରକାଗଜ ବାହାର କରୁଥାଏ । ସେହି ଖବରକାଗଜ ପାଇଁ ମୋର ଲେଖା ।]

— — —

ଶକ୍ତି କେନ୍ଦ୍ର

ଆସିକା ଅଞ୍ଚଳ କମ୍ପ୍ୟୁନ୍ସ୍ଟ ପାର୍ଟୀର ଗୃହଶୋଭି ଶକ୍ତି କେନ୍ଦ୍ର

ଶକ୍ତିକେନ୍ଦ୍ରର ଶକ୍ତି ପ୍ରଭାବରେ, ଦଶ ପ୍ରଶାସକ ଓ ସଂଗଠକ ଭାବେ କେତେକ ନେତୃଯ୍ୟାମାୟ କର୍ମୀ ଆସିକା ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନ୍ମନେଲେ । ଏହି ନେତାମାନଙ୍କର ଅଳ୍ପାଳ୍ପ ପରିଶ୍ରମ ଓ ଅମ୍ଲାନ ସହଯୋଗ ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ଆସିକା ଅଞ୍ଚଳର ନେତା ଓ ବିଧାନସଭର ଦାୟିତ୍ବ ଭୁଲଇବା ସହଜସାଧ ହେଉଥିଲା ।

ନିଷ୍ଠା, ପରିଶ୍ରମ, ସମାଜବାସ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ, ଗଣଭେଦ, ଆୟବିଶ୍ୱାସ, ଆଲୋଚନା, ସମାଲୋଚନା ଓ ଦୃଢ଼ ନେତୃତ୍ବ ରହିଲେ ପାର୍ଟୀର ସଂଗଠନ ବଞ୍ଚିବ ଓ ତା'ର ଅଭାବରେ ସଂଗଠନ ମୃତ ।

ଆସିକା ଅଞ୍ଚଳର ଶକ୍ତିକେନ୍ଦ୍ରର ଗୁଡ଼ିକ ଯଥା— ଆସିକା, ଶେରଗଡ଼ି, ରାମଚନ୍ଦ୍ରପୁର ଓ ଗୁଣ୍ଡପଡ଼ା । ଆସିକା ସହର ପାର୍ଟୀର ହେତ୍ତ ଅପିସ୍ ଓ ମୋର ଏବଂ ଅନ୍ୟ ନେତାମାନଙ୍କର ଦର ଆସିକା ବା ତା'ର ଆଖାପାଖ ହୋଇଥିବାରୁ, ଆସିକା କେନ୍ଦ୍ର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ କେନ୍ଦ୍ରର ମୁଖ୍ୟ ପରିଚାଳକ ଥିଲା ।

ଆସିକା କେନ୍ଦ୍ରର ପରିଚାଳକ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ସିଂହ, ଭରତ ଜେନା, ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ବାମୀ, ବନମାଳୀ ନାହାକ, ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ ଆରୁଣ୍ୟ, ରାଧା ପରିତ୍ରାଣ, ଡାକ୍ତର ପ୍ରଧୁନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ରୀ, ଓକିଲ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ । ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ହିମାନ୍ୟୁରେ ପାର୍ଟୀର ସେବିତେଣା । କିନ୍ତୁ ପାର୍ଟୀର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବେ ଦୁୟତିକୃଷ୍ଣ ପତ୍ରୀ ଏମାନଙ୍କ ସହଯୋଗ କରନ୍ତି ।

ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ସିଂହ ଓ ଭରତ ଜେନା ମୃତ । ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ବାମୀ ରାଜନୀତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅର୍ଦ୍ଧମୃତ । ରାଧା ପରିତ୍ରାଣ ନ ଥିବା ସହିତ ସମାନ । ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ ଆରୁଣ୍ୟ ବନମାଳୀ ନାହାକଙ୍କର ଅବସର ଗ୍ରହଣ । ଡାକ୍ତର ପ୍ରଧୁନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ରୀଙ୍କର ବିଶ୍ଵାମ । ଏହି ସାଧୀମାନଙ୍କର ଲତୁଆ ଭୂମିକା ସୁରଣୀୟ । ଏମାନଙ୍କ ପରିଶ୍ରମରେ ଆସିକା ଲାଲ ଏରିଆ ଭାବେ ପରିଚିତ ଥିଲା ।

ପାଟ୍ ସଂଗଠନ

ଆସିକା ବିଧାନସଭା ନିବାଚନମଣ୍ଡଳୀକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଆସିକା ପାଟ୍ ସଂଗଠନ ହେବ ନା ଖେମୁଣ୍ଡି ଅଞ୍ଚଳକୁ ମିଶାଇ ଗୋଟିଏ ପାଟ୍ ସଂଗନେ ହେବ ? ଅଗ୍ରା ଆସିକା ତାଲୁକା କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାଟ୍ ସଂଗନେ ନାମ ଥିଲା । ୧୯୪୭ ମସିହା ନିବାଚନ ପରେ ‘ଆସିକା ବିଧାନସଭା ନିବାଚନମଣ୍ଡଳା’ କରିବା ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସିଲା । ତା’ର ବିଶେଷ ମଧ୍ୟ ହେଲା । ମତାନ୍ତର ଓ ମନାନ୍ତର ଉଚିତିଲା । ପରେ ବୁଲକ ଅଞ୍ଚଳକୁ ନେଇ ଜୋନାଲ୍ କମିଟି ହେବାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହେବାରୁ ମତାନ୍ତର ତୁଟିଲା । ମନୋମାନିନ୍ୟ ଗଲା, କାମ ଆଗେଇଲା ।

ପ୍ରତି ବୁଲକରେ ଅଳଗା ଅଳଗା ଜୋନାଲ୍ କମିଟି ଯଥା— ଆସିକା, ରେରଗଡ଼ ଓ ଖେମୁଣ୍ଡ ଜୋନାଲ୍ କମିଟି ଗଡ଼ାଗଲା । ଆସିକା ଓ ଶେରଗଡ଼ ଜୋନାଲ୍ କମିଟି ପରମ୍ପର ସହଯୋଗରେ କାମ ଚାଲିଲା । ଧରକୋଟ ବୁଲକରେ ପାଟ୍ଟିର ପ୍ରଭାବ ଓ ଶିକ୍ଷା ଅଭିଭବୁ ସେହି ବୁଲକର ପାଟ୍ ଶାଖାଗୁଡ଼ିକ ଆସିକା ଜୋନାଲ୍ କମିଟି ସହ ମିଶି ରହିଲା । ତେଣୁ ଧରକୋଟ ଅଞ୍ଚଳର ପାଟ୍ ନେତା ଲୁଟି ରେତ ଆସିକା ଅଞ୍ଚଳର ଅନ୍ୟତମ ପରିବୁଲକ ରହିଲେ ।

ପ୍ରଥମ ଶକ୍ତିକେନ୍ଦ୍ର ଆସିକା

ସେହେଟେଣ୍ଟା ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ସିଂହ, ସନ ୧୯୪୭ ଭାରତକୁଡ଼ି ଅନୋକନରେ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀ । ମୁଁ ଓ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ସିଂହ ଅଟକବନୀ ଭାବେ ବୁଝୁପୁର ଜେଲ୍ ରେ ଥିଲୁ । ବୁଝୁପୁର ଜେଲ୍ ରେ ଉଭୟେ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାଟ୍ଟିରେ ଯୋଗ ଦେଲୁ । ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ସିଂହ ମୋଠାରୁ ବୟସରେ ସାନ । ସେ ମୋ ଅଗ୍ରା ଖଲସ ହୋଇ ଆସିକାରେ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାଟ୍ଟିର ସେହେଟେଣ୍ଟା ଭାବେ କାମ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ସିଂହଙ୍କର କାହା ବଡ଼ ଦୁଦଳ । ଯାହା କୁହାଯାଏ ‘ପୁକିଦେଲେ ଉଡ଼ିଯିବ’ । କିନ୍ତୁ କଥା ବଡ଼ ଟାଣ, ପଣ୍ଡିତମୀ । ଭାକର କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଷତ୍ ଓ କାମର ଟେବା ଯୋଦୁଁ ଆସିକାରେ ଗରିବ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ପାଟ୍ଟିର ଭଲ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଲା । ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ସିଂହ ଅଛିପାଠୀ ହୋଇପାରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧି ହୁଏଇ ଓ ବାହାପିଆ । ଏହାକର ଆସିକାରେ ଜୀବିତଗାସ ନାହିଁ ।

ଏହାଙ୍କର ପିତା ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ବା ରାଜସ୍ଥାନରୁ ଅସିଥିଲେ । ଅସିକାର ମାଳିକଦାର କୃଣ୍ଣଳ ରାଣ୍ଡ ପଣ୍ଡିତ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବ୍ୟାହଳ । ଦନାଢ଼'ନ ସିଂହଙ୍କର ପିତା ମାଳିକଦାରଙ୍କୁ ଆଶା କରି ଚଳପ୍ରଚଳ ହେଉଥିଲେ । ଏମାନେ ରାଜ୍ୟପୁତ୍ର ଦୃଶ୍ୟ ।

ଦନାଢ଼'ନ ସିଂହ ପାଟ୍ଟ କାମ ସହିତ ନିଜେ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରେସ୍ ଦୋକାନ କଲେ । କୁଠୁମ୍ବ ଜଞ୍ଜାଳ ଯୋଗୁଁ ଦମଶ୍ଶ ନିଷ୍ଠୁଁ ଯୁ ହେଲେ । ମୁଁ ଜେଲ୍‌ରୁ ଅସିବା ପରେ ପାଟ୍ଟ ସେଫେଟେଶ୍ନରୁ ଅବ୍ୟାହତ ନେଲେ । ତା'ପରେ ଭରତ ଜେନା ସେଫେଟେଶ୍ନ ହେଲେ ।

ସେଫେଟେଶ୍ନୀ ଭରତ ଜେନା

ଭରତ ଜେନାଙ୍କର ଦର ଅସିକା ନିକଟ ପୁଡ଼ୁଗେଣୁରପଲ୍ଲୀ । ଗ୍ରୋଟ ରୂପୀ । ବହୁ କୁଠୁମ୍ବୀ । ଗୁଡ଼ିଏ ଝିଅ, ପୁଅ ନାହିଁ । ଶିଶ୍ବ ପ୍ରଥମିକ ଶ୍ରେଣୀ । ଛ୍ରେଟ ବୟସରୁ ରଜମିହୀମାନଙ୍କର ସହଯୋଗୀ ଭାବେ ଗାଁର କଣ୍ଠୁକଣ୍ଠର କର ମହାରାଣାଙ୍କ ଧରି ସମର୍କ ରଖି, କିନ୍ତୁ ଦିନ ରାଜମିହୀ କାମ କରୁଥିଲେ । ମୁଁ ଆସିକାରେ କଂଗ୍ରେସ କାମ କରୁଥିଲାବେଳେ ଭରତ ଜେନା ଓ ପୁଡ଼ୁଗେଣୁରପଲ୍ଲୀର ଗ୍ରାମବାସୀ ମୋର ସହଯୋଗୀ ଥିଲେ । ପଲ୍ଲୀ ଗୋଟାରେ କଂଗ୍ରେସ ସଭା ହୋଇଥିଲା । ସଭାରେ ବିଶ୍ୱାନାଥ ଦାଶ ଭାଷଣ ଦେଇ ତିନିମାସ ଜେଲ୍‌ରେ ରହିଥିଲେ । ସେହି ସଭାପରଠାରୁ ଭରତ ଜେନା ମୋର ସହକର୍ମୀ ଭାବେ ରହି ଅସିଥିଲେ ।

ମୋର ପିତା ଭରତ ଜେନାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ସହ ଗୁରୁଶିଖ୍ୟ ସଂପର୍କ ଥିବାରୁ ଭରତଙ୍କର ମୋ ପ୍ରତି ଭକ୍ତ, ସ୍ନେହ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥାଏ ।

ଭରତ ଜେନା ଅସିକା କମ୍ୟନିଷ୍ଟ ପାଟ୍ଟ ସେଫେଟେଶ୍ନ ହେଲେ ଏବଂ କାଳଶ୍ରୀପୁର ପଞ୍ଚାୟତର ସରପଞ୍ଚ ହେଲେ । ତା' ମୁଦ୍ରା ମୁଁ ସରପଞ୍ଚ ଥିଲା । ପାଟ୍ଟରେ ରହ ସେ ନିଜେ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି । ଏହି ସରପଞ୍ଚ କାର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କପାଇଁ କାଳ ହେଲା । ଅଭିଭାବେକର ଦ୍ୱାଳଭରଟକା ରହିବା ଅସ୍ଵାଭବିକ ନୁହେଁ । କାଳଶ୍ରୀପୁରର ସରପଞ୍ଚ ପାଇଁ ଲାକ୍‌ମୁଦ୍ରା

ଥିବା ଜଣେ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ କର୍ମୀ ଶମତନ୍ତ୍ର ବିଶ୍ୱାଳ, ଭରତ ଜେନାଙ୍କର ବିନ୍ଦୁଭରେ ଲାଗିଲେ । ପଞ୍ଚାପୁର ସେହେଟେଣ୍ଟ୍ ଭୁବନେଶ୍ୱର ସାହୁ ଜଣେ ପାରଙ୍ଗମ ଲୋକ ଥିଲେ । ହିସାବପଞ୍ଚରେ ଶଣ୍ଠଗୋଳ ଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟକର, ତା ବିନ୍ଦୁଭରେ ଖୋଲିତାଡ଼ କରୁକରୁ ଏଥିରେ ଭରତ ଜେନା ସଂପୃକ୍ତ ଥିବାର ଜଣାଗଲା । ମୋର ଜଣେ ଭାସ୍ତ୍ର ଦାମୋଦର ଦାଶ, ଶମତନ୍ତ୍ର ବିଶ୍ୱାଳଙ୍କୁ ଏଥିରେ ସହଯୋଗ କରୁଥାନ୍ତି । ଭରତ ଜେନାଙ୍କୁ ଦିଣ୍ଡିମୁଥର ସରପଞ୍ଚ ହେବା ମୃତ୍ୟୋଗ ମିଳିଲ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେହି ପୁତ୍ରଗେଣ୍ଟ୍ରପଞ୍ଜୀ ଗ୍ରାମର ଭରତ ଜେନାଙ୍କର ସହକର୍ମୀ ବନମାଳୀ ନାହାକ ସରପଞ୍ଚ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଶମତନ୍ତ୍ର ବିଶ୍ୱାଳ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପ୍ରତିଦିନତା କରି ହାରିଲେ, ପାଟ୍ଟି ବିରେଧୀ ହାଇ ପାଟ୍ଟିରୁ ଗଲେ ।

ଭରତ ଜେନା କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାଟ୍ଟି ସେହେଟେଣ୍ଟ୍ ଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ବିଧାନ-ସଭାର ମନ୍ୟ । ସେ ମାନ୍ୟକ ତରଣ ଟଙ୍କା ପାଟ୍ଟି ଭାବ୍ ପାଉଥାନ୍ତି । ମୋର ବିଧାନମତ୍ତା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବହୁତ ସହଯୋଗ କରୁଥାନ୍ତି । ବହୁ ଗ୍ରାମ ସହିତ ସର୍ପକ ରଖିଥାନ୍ତି । ନୃତ୍ତନ ନୃତ୍ତନ ପାଟ୍ଟିମତ୍ତ କରୁଥାନ୍ତି । ଅସିକାରେ ଭଡ଼ାରେ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାଟ୍ଟି ଅଫିସ ରଖିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର କୌଣ୍ଠଳ ହେଲା ପ୍ରତି ହୋମବାର ହାଟପାଳିରେ ଅଫିସରେ ଜାଗିରହିବେ । ହାଟୁଆମାନଙ୍କଠାରୁ ଗ୍ରାମଗୁଡ଼ିକର ରିପୋର୍ଟ ସାଗର କରିବେ । ଗ୍ରାମ୍ୟନେତାଙ୍କ ସହ ସର୍ପକ ରଖିବେ । ପ୍ରଭୁରପତ୍ର ଛୁପିବେ, ସଭାସମିତି କରଇବେ । ବର୍ଷରେ ଥରେ ବା ଦୁଇଥର ଅସିକା ଅଞ୍ଚଳର କର୍ମୀ ବୈଠକ ହେବ । ଭରତ ଜେନାଙ୍କର ରିପୋର୍ଟ ଓ ମୋର ବିଧାନ ସହ କାର୍ଯ୍ୟର ବିବରଣୀ ଆଲୋଚନା ହେବ । ପରିଷକ୍ତ ମାଲିକ-ଦାରଙ୍କ ଦରେ ବୈଠକଖାନା ହେଉଥିଲା । ରକ୍ଷାବଡ଼ା, ଶିଆପିଆ ନେଉ-ଥିଲା । ଭରତ ପୁତ୍ରଗେଣ୍ଟ୍ରପଞ୍ଜୀର ବୟସ ସମର୍ଥକ ସାଧୁ ଜେନା, ଶମ-କାମ, ଟକ୍କିବଳ ନାହାକ, କିନ୍ତୁ ମହାରଣା ଏବଂ ସମୀକ୍ଷା ପୁରୁଷକ ବନମାଳୀ ନାହାକ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାହାକ, ମାଧବ ପାତ୍ର, ଗୋଦିନ ବେହେର, ନାଡ଼ୀ ପ୍ରଧାନ ଓ ଦଣ୍ଡୁଆ ପାଟ୍ଟି ଏବଂ ଭାରତଜ୍ଞାଳା ପାଟ୍ଟିକୁ ଧରି ପୁତ୍ରଗେଣ୍ଟ୍ରପଞ୍ଜୀକୁ ଲାଲ ଗାଁ କରଇ ପାରିଥିଲେ ।

ଉରତ ଜେନା ଦ୍ଵିତୀୟବାର ସରପଞ୍ଚ ନ ହେବାରୁ ଅଯଥାରେ ମୋ ଉପରେ ଅସନ୍ତୃଷ୍ଟ ରହିଲେ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ କୁମଳଣାରେ ପଡ଼ିଲେ । ଅସିଲା ନିବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରେ କମ୍ୟନଷ୍ଟ୍ ପାର୍ଟି ରହିପରୁ ସେ ନିଜେ ନିବାଚନରେ ଲଢ଼ିବା ପାଇଁ ଉତ୍ତରିଆ ପଡ଼ୁଥିଲା ଶିକାର ହେଲେ । ସନ ୧୯୭୧ ନିବାଚନ ପୂର୍ବରୁ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା କମ୍ୟନଷ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ବୈଠକ ଆଲପୁର ଗ୍ରାମରେ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ବୈଠକରେ ମୁଁ ଉପସ୍ଥିତ ନଥିଲା । ବୈଠକରେ କୁଆଡ଼େ ଆଲୋଚନା ହେଲା ଯେ ଅସିକା ବିଧାନସଭା ପାଇଁ ଉରତ ଜେନା ପାର୍ଟି ରହିପରୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବେ । ଏହି ପ୍ରୟାବର କର୍ତ୍ତା ନଗନ୍ଧାଥ ସ୍ବାମୀ । ଏହାର ପ୍ରତିନିଧିଦ୍ୱାରା ଅସିକାର ନେତା ଡାକ୍ତର ପ୍ରଫୁଲ୍ଛ ଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ରୀ ଅସନ୍ତୃଷ୍ଟ ହେଲେ । ବିରୋଧ କଲେ । ପରେ ପରେ କମିଟିରେ ଆଲୋଚନା ହୋଇ ମୁଁ ନିବାଚନରେ ଲଢ଼ିବା ପାଇଁ ଠିକ୍ ହେଲା ।

ଉରତ ଜେନା କମ୍ୟନଷ୍ଟ୍ ପାର୍ଟି ସେହେତେଶାରୁ ଅନ୍ତର ହେଲେ । ପାର୍ଟିର କାମଧାମରେ ନିଷ୍ଠ୍ରିତ ହେଲେ । ଶେରଗଡ଼ ବହୁମଣୀ ସମବାୟ ସମିତିରେ ଚାଲିଲା ।

୧୯୭୭ ମସିହାରେ ମୁଁ ରଷ୍ଟିଆରୁ ଫେରିଲା । ନିବାଚନରେ ଲଢ଼ିଲା । ଉରତ ଜେନା ସ୍ବାଧୀନ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଭାବେ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିକରିତା କଲେ । ଏକ ହଜାର ଭୋଟ ପାଇ ପରାକିତ ହେଲେ । ଉରତ ଜେନାକର ଜାତି ଆଳିଆ । ଅସିକା ନିବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରେ ଆଳିଆ ଗୋଷ୍ଠୀ ବହୁଳ । ସେହି ଆଶାରେ କମ୍ୟନଷ୍ଟ୍ ପାର୍ଟି ବରେଣ୍ଯ ଆଳିଆ ନେତାକର କୁମଳଣାରେ ପଡ଼ିଲେ । ତାକର ପାର୍ଟି ଭିତରର କିଏ କିଏ ବର୍କୁକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ ହେଲା ସିନା, ଉରତ ଜେନା ଏମ୍.୬୯୯.୬ ହୋଇପାରିଲେ ନାହିଁ । ପାର୍ଟି ଭାଗ ଭାଗ ହେଲନାହିଁ । ସେ କେବଳ ଏକାକୀ କମ୍ୟନଷ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିରୁ ଗଲେ । ବାଜନୌଡ଼ିକ ମୃତ୍ୟୁ ଲଭିଲେ । ପରେ ତାକର ଅଧାବୟସରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା । ସେ ମୋର ବର୍କୁ, ସାଥୀ, ସହ୍ୟୋଗୀ, ସହକର୍ମୀ । ତାକର ଖବକୁ ଧରି ଚାନ୍ଦାନକୁ ଯାଇଥିଲା ।

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିରୋଧତା ବା ଶତ୍ରୁ ନିବାଚନରେ ଫଳ ଦିଏନା । ନିବାଚନରେ ତାକର ପ୍ରଭୁର ଥିଲା, “ଆମେ ସବୀ ଯୋଗାଡ଼ କରିବୁ—ଏ

ବାବୁ ସଭପତି ହେବେ” ଓ “ଆମେ ପଟି ପକାଇବୁ—ଏ ବାବୁ ବସିବେ” । କେତେଦିନ ଆଉ ବୁଜୁଲା ବୋହିବୁ ?

ମୋର ଉତ୍ତର ହେଲା “ଗଧ ପିଠିରେ ଶାଳଗ୍ରାମ ବସିଥିଲେ ଲୋକେ ସମାର୍ଥନ କରି ସବର୍କାରୀ କରିବେ । ଗଧ ପିଠିରୁ ଶାଳଗ୍ରାମକୁ ଉଠାଇ ନେଲେ ଗଧକୁ ସବର୍କାରୀ ମିଳିବା ତେଣେ ଆଉ ମାଡ଼ ଖାଇ ମରିବ ।”

ସେହେଟେରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ବାମୀ

ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ବାମୀ ସେହେଟେରୀ ହେଲେ । ସେ ଜଣେ ଗର୍ବବ ଯୁବକ । ନିଜ ଘରଦାର ଅସିକାରେ ନଥୁଲ । ଟେଲେରଂ କାମରେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରୁଥାନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଉପାର୍ଜନରେ ସହଜ ଓ ସୁବିଧାରେ ହାଟପଦାରେ ଗ୍ରେଟିଆ ବଖରଟିଏ କଣିଥିଲେ । ମଙ୍ଗଳପୁରର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ନେତା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ୟାମୀ ପାନ୍ ଏଥିରେ ସହଯୋଗ କରିଥିଲେ । ଏହାକର ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷା ଦଶା ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଲେଖା, ପଢ଼ା ଉନ୍ନତ । ନିଜର ବୁଦ୍ଧି, ବିଦ୍ୟା ଓ ଅଧିବ୍ୟାପୀୟ ବଳରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ ହିସାବରେ ସମାଜରେ ଗଣ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ପାଟି ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ଯୋଗ ଦେଇ ଜଣେ ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ଲାନେଟ୍ ନେତା ହୋଇପାରିଥିଲେ । ନିଜର ଅହକାର ଯୋଗୁ ‘ହଠାତ୍ ଭାର୍ଯ୍ୟାଳଭ’ ଉପନ୍ୟାସ ପରି ଉପର ନେବୁନ୍ତ ପାଇଁ ପ୍ରବଳ ଆକାଂକ୍ଷା ରଖିଲେ ।

ଉଚ୍ଚ ଜେନାକ ପରେ ଅସିକାର ଅନନ୍ତକତା ଲୋପ କରି ‘ହାତୀ ସୁନା କଳେସ’ ଢାକିଲା ପରି ପାଟିର ନେତା ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ସଦାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତିକର ଅନୁଭେଦରେ ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ବାମୀ ନିଜର ବ୍ୟବସାୟ ଦିନ୍ତା କାମ ମୁକ୍ତ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାଟିର ମୂର ସମୟ କର୍ମ’ ଭାବେ ଯୋଗ ଦେଇ ଅସିକା ପାଟିର ସେହେଟେରୀ ହେଲେ ।

ଦୁର୍ଗାଗ୍ୟନ୍ଧମେ ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ବାମୀ ସହ ମୋର ଭଲ ସଂପର୍କ ନଥାଏ । ଏହା କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ନୁହଁ, ଗଜନୌତିକ ମଧ୍ୟ । ତାଙ୍କର ଟେଲେରଂ ଗୁରୁ ବାଧୁତ୍ତି ନାମରେ ଜଣେ ସରହରୁ ତେଲଗୁ ଯୁବକ ଥାଅନ୍ତି । ସେ କାଳରେ ଅସିକାରେ ରଜନୀତି ଉତ୍ତରେ ଖୁବୁଣ୍ଡାଡ଼ କରୁଥାଅନ୍ତି ।

ଅସିକାର ଦିବାକର ଦଳିଆ ନିଷ୍ଠାପର କଂଗ୍ରେସ ନେତା ବିରବକୁ ପଣ୍ଡିତ ଓ ଚାକର ଭାଇ ଆର.ଡି.ଡି. (ଶମ ଦାସାନୁଦାସ) ଜଗନ୍ନାଥ ପଣ୍ଡିତ, କଂଗ୍ରେସ କାମରେ ଅସିକାରେ ସମ୍ମିଳିତ ଥାଅଛି । ବାସୁଦ୍ଧା ଏହି ନେତାଙ୍କର ଜଣେ ଦିନକୁ ସହଯୋଗୀ । ମୁଁ ଅସିକାର କଂଗ୍ରେସ ନେତା ନିରଞ୍ଜନ ପକ୍ଷନାୟକଙ୍କର ସହକରୀ । ଏଣୁ ବାସୁଦ୍ଧା ଓ ମୁଁ ଉତ୍ତର ପରିଚର ବିବେଧ କେମ୍ପର ଲେକ । ସେ ହିସାବରେ ବାସୁଦ୍ଧା ସହିତ ମୋର ବଳ ସମୀକ୍ଷା ନଥାଏ । ବାସୁଦ୍ଧାଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ଥାମୀଙ୍କ ଉପରେ ଥାଏ । ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ଥାମୀ କମ୍ୟନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ଯୋଗଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଓ ଆମେ ଏକାଠି କାମ କଲେ ମଧ୍ୟ ଏକାଠି ବୃଦ୍ଧପୁରୁଷେଲରେ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ପରିଚର ମଧ୍ୟରେ ତିକ୍ତତା ଲୋପ ପାଇଲା ନାହିଁ । ‘ନିଆଁରେ ଦିଅ’ ଡାକିଲା ପରି ବୃଦ୍ଧ ପାଇଲା । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ଦୁଦ୍ଧପୁର ଜେଲରେ ଆମେ ବନ୍ଦିଥିବା କମ୍ୟନିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବଜାନେତିକ ମତ ସଂଘର୍ଷ ଓ ମନାନ୍ତରରେ ଦୁଇ ଚାପ୍ ହୋଇଗଲୁ । ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ଥାମୀ ଅନ୍ୟ ଗୁପ୍ତରେ ରହିଲେ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ଥାମୀ ଅସିକା ପାର୍ଟିର ସେହେଟେଣ୍ଟ ଓ ମୁଁ ଅସିକା ଅନ୍ତରର ନେତା ଓ ବିଧାନସଭାର ସଦସ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ପରିଚରର ସହଯୋଗରେ କାମ ହେଲା ନାହିଁ । ବରଂ ବାଧା ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଦେଖାଦେଲା । ମୋର ନେତା ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ସହ ବଜାନେତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ମନାନ୍ତର ଓ ମତାନ୍ତର ରହୁଥାଏ । ତାହାର ପ୍ରଭାବ ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ଥାମୀଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ୁଥାଏ ।

ମୁଁ ବଢ଼ିବର୍ଷ ଧରି କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ରହି ଅସିଥିବାରୁ ଅନ୍ୟର ମତାନ୍ତର ପ୍ରତି ସତର୍କ ନଥାଇ ଏକାକି କାମ କରିଯିବାର ଅଭ୍ୟାସ ଥାଏ । କମ୍ୟନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ନେତା ଓ ଏମ୍.ଏଲ୍.ୱ. ହେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅଭ୍ୟାସ ରହୁଥାଏ । ଏହା ମୋର ପ୍ରଧାନ ଦୁଦ୍ଧକତା । ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ଥାମୀ ସେହେଟେଣ୍ଟ ହେବା ପରେ ମୋର ଦୁଦ୍ଧକତାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଆହୁମଣ ଆରମ୍ଭ କଲେ । କିନ୍ତୁ ତାହା ପାର୍ଟି ପରିତରେ ନକର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ହେଲା । ମୁଁ ଏମ୍.ଏଲ୍.ୱ. କାର୍ଯ୍ୟର ଚାପାରେ ଏକପିଙ୍ଗିଆ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଯାଉଥାଏ । ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ଥାମୀଙ୍କର ସହଯୋଗ ନଥାଏ । ସ୍ଥାମୀ ପାର୍ଟି ପରିତରେ ପକାଇ କାମ କରିବାକୁ

ରୁହିଁଲେ । ଏହା ସ୍ଵାଗତଯୋଗ୍ୟ । ଏହା ତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏଥୁପାଇଁ ତ ସେହେଟେଣ୍ଟା ହେବା କଥା । ଅସିକା ପାଠୀରେ ଆଲୋଚନା ଓ ସମାଲୋଚନା ହେଉଥାଏ । ମୁଁ ଉପର କମିଟିର ସଲ୍ୟ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତଳ କମିଟିର ମୋ ପ୍ରତି ସମାଲୋଚନାରେ ଘର ମେଇ ପାଠୀ ଶୁଣିଛନ୍ତି ହେବା ପାଇଁ ରେଖା କରୁଥାଏ । ମୁଁ ଉପର କମିଟିରେ ରହିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ବାମୀଙ୍କର ଧୋଗ, ଶୁଣୁ ନିବାସ, କେଳୁ ଜୀବନ ଯୋଗୁଁ ପାଠୀ ଉଚରେ ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ବାମୀଙ୍କର ସମ୍ମାନ ଥିଲ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ବାମୀ ଅପନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହି ମୋ ସମ୍ପର୍କରେ ଉପର କମିଟିକୁ ଦରଖାସ୍ତ କଲେ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା ଉପର କମିଟିଦ୍ୱାରା ବିରୁଦ୍ଧ ଓ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବିଳମ୍ବିତ ହେଲ । ଶେଷକୁ ଉପର କମିଟିର କମିଶନ ଆୟୋଜନକୁ ଆସିଲେ । ଧୂଚୁରେଣ ପଞ୍ଚନାୟକ, ଗଜାଧର ପାଇକରାୟ, ବାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର କମିଟି ସନ୍ଧ୍ୟ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲେ । ଶେଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କ'ଣ ହେଲ ଲାପିବଦ୍ଧ ରହିବାର ଜଣାନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କମିଟି ଏକମତି ହୋଇପାରିଲେ ନାହିଁ । ସାଷ୍ୟ ଦେବାରେ ଡା. ପ୍ରଧାନ ଚନ୍ଦ୍ର ପାଢ଼ୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଆସିକା ଅଞ୍ଚଳର ବହୁ ସାର୍ଥୀ ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ବାମୀଙ୍କ କାରବାର ସମ୍ପର୍କରେ ମତ ଦେଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ବାମୀଙ୍କର ଅଭ୍ୟୋଗ, “ରୁଲୁଣି ହୁଅସ୍କୁ କହିଲୁ ପର” । କମିଶନ ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲି-ବେଳକୁ ହାତ ପାପୁଳିର ଗୁଡ଼ କହୁଣୀକୁ ବୋହିଲଣି । ପରଶେଷରେ ମୁଁ ପାଠୀରେ ରହିଲ । ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ବାମୀ ପାଠୀରୁ ଗଲେ । ସେହେଟେଣ୍ଟା ପଦରୁ ଗଲେ । ସେ ପାଠୀ ନେତା, ପାଠୀ ସେହେଟେଣ୍ଟା ଦୁର୍ଗାଚରଣ ମହାନ୍ତିକ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗଲେ । ଖବରକାଗଜରେ ଗାଲ ଦେଇକରି ବିବୁଦ୍ଧ ଦେଲେ । ନିର୍ବାଚନ ବେଳେ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଗ୍ରହପତି ବାଣୀଲେ । ଶେଷକୁ ଥରେ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଦିନତା କଲେ । ଜଣିବା କଥା ତ ନଥ୍ଯନ୍ତି ହଜନେତିକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତେ ସେ ବଞ୍ଚିଭାବେ ସେ ବଞ୍ଚିଭାବେ ବୋଲି ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେଲ ।

ସେହେଟେଣ୍ଟରୀ ବନମାଳୀ ନାହାକ

ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ପରେ ବନମାଳୀ ନାହାକ ପାଠୀ ସେହେଟେଣ୍ଟା ହେଲେ ଏବଂ ସରପଞ୍ଚ ଭରତ ଜେନଙ୍କ ପରେ କାଳଶୃଷ୍ଟିର ପଞ୍ଚାୟତର

ସରପଞ୍ଜ ହେଲେ । ଡାକ୍ତର ପ୍ରଧୁଳି ଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ରୀ ସେହେଟେଣ୍ଟ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥବାରୁ “ନାହିଁ ମାମ୍ବୁଠାରୁ କଣାମାମ୍ବୁ ଭଲ” ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବନମାଳୀ ନାହାକ ସେହେଟେଣ୍ଟ ନିବାଚିତ ହେଲେ । ଏହାକର ଶିକ୍ଷା, ଅକ୍ଷା ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରର । ଜଣେ ସୁଦର୍ଶନ ଗୁର୍ଣ୍ଣ ଦୂରକ । ପୁଞ୍ଜୁଗେଶୁରପଙ୍କୀ ଗାଁର ନେତା । ଧୀର, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ମାତା ପ୍ରକୃତିର । ମୋର ଏମ୍.୬ଲ୍.୬. କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଣ୍ଡ ସହଯୋଗ କରୁଥାନ୍ତି । ବିଜଣତା ନଥବାରୁ ସେହେଟେଣ୍ଟ କାମରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କବାର ସମାଲୋଚନା ହୁଅନ୍ତି । ସରପଞ୍ଜ କାମ, ଗ୍ରାମର କାମ, ଏମ୍.୬ଲ୍.୬.କ୍ଲ କାମ, ନିଜର ଗୁଣବାସ ଓ ପାଠିର ସେହେଟେଣ୍ଟ । ଯେତେ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ କାମ କଲେ ମଧ୍ୟ କାମର ଭିତ୍ତି ସମ୍ମାଳ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମୋର ଦନ୍ତଷ୍ଟ ସହଯୋଗୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବାଧିହୋଇ ସେହେଟେଣ୍ଟ ପଦ ଛୁଟିଲେ ।

ଏତିକିବେଳେ ଦ୍ୟୁତିକୃଷ୍ଟ ପଣ୍ଡା ଆସିକାରେ ପୁରୁଷମ୍ଭରେ ଓକିଲଙ୍କ ଆରମ୍ଭ କରିଯାଇଲେଣି । ଅନ୍ୟପଟେ ପାଠିର କାମଧାମରେ ନେତୃତ୍ବ ନେଇ ସାରିଲେଣି । ବନମାଳୀ ନାହାକକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦ୍ୟୁତିକୃଷ୍ଟ ପଣ୍ଡା ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିବ୍ୟକ୍ତି ।

ସେହେଟେରୀ ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ ଆଗ୍ରହୀ

ଯୋଗ୍ୟତା ଓ ଶିକ୍ଷାଦର୍ଶକ ଅନୁସାରେ ଜଣେ ଯୋଗ୍ୟ ସେହେଟେଣ୍ଟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସବୁ ନେତାମାନଙ୍କର ମନଧରି କାମ କରିବାକୁ ପଢ଼ୁଆଏ । ଗୁରିଜଣ ନେତା ଦ୍ୟୁତିକୃଷ୍ଟ ପଣ୍ଡା, ପ୍ରଧୁଳି ଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ରୀ, ଗୋଦିନ ପ୍ରଧାନ ଓ ହରିହର ଦାଶ । ସମସ୍ତେ ଏକକୁ ଆରେକ । ଆଗ୍ରହୀ ବାବୁ ଉତ୍ତର ପ୍ରକୃତିର ଦୁହିନ୍ତ । ପେଟର ବ୍ୟଥା ମୁହଁରେ ଧୂଟାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ନିଜର ଅର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ସ୍ଵର୍ଗକ ହୁହେଁ । ନାହୁଁ ଅର୍ଥିକ ସହଯୋଗ ଦେବା ଯେତେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହେଲେମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୁଏନାହିଁ । ପୁରୁଷା ଲୋକ । ବହୁ ଅଭିନ୍ନତା । ମୋର ସମସାମୟିକ ବନ୍ଦୁ । ନିଜର ଅର୍ଥିକ ଅସୁବିଧା ସାଙ୍ଗକୁ ପାଠି ନେତାଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କର୍ମ ପରିଭରେ ଶ୍ଵାସରୁବ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କର ନିଜ ଦର ଶେରଗଡ଼ । ଆସିକାକୁ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି । ଆସିକାରେ ରହିବା ପାଇଁ ଅପିସ ନାହିଁ କି ଦର ନାହିଁ । ପର ଦର, ପର ଦ୍ୱାରରେ

ଦୋଷାତି ହୁଆନ୍ତି । ଭଗ୍ୟର କଥା, ଏତିକରବଳକୁ ଜଣେ ରୂପୀ ଯୁବକ ସୁଦଶ ମେନାନ୍ତଲ୍ ଡାଇଭର ସାଥୀଙ୍କର ପାଟ୍ଟି ଭିତରେ ଆବର୍ଦ୍ଦାବ ହେଲା । ସେହି ଯୁବକଙ୍କୁ ଅଗ୍ରଶ ସେଫେଟେଶ୍ବର ଦାୟି ର ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ଭାବନାନ୍ତ ମନକୁ ଲାଭ କଲେ । କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରେସରେ ମୁଣ୍ଡ ସହଯୋଗ କରୁଥାଆନ୍ତି ।

ସେଫେଟେଶ୍ବୀ ରାଘବ ପରିତା

ରାଘବ ବାବୁ ସେଫେଟେଶ୍ବର ପଦ ସାଙ୍ଗକୁ ଅସାନ୍ ବେଳର ସଭପତି ଓ ଅସିକାର ଏନ୍. ଏ. ମ୍ର. କାଉନ୍‌ସ୍ମିଲର ହେଲେ । ସେ ଜଣେ ପୁରୁଷ ବ୍ୟକ୍ତି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏକସିଙ୍ଗିତ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଜାମ କରିବା ଅର୍ଥାୟ ରହିଲା ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଚଳି ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଅସିକା ଏନ୍. ଏ. ମ୍ର. ର ଚେଯୁରମ୍ୟାନ୍ ଓ ପାଟ୍ଟିର ନେତା ଡା. ପ୍ରପୁଣି ଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ରୀଙ୍କର ଏନ୍. ଏ. ମ୍�ର. ପରିଶୁଳନାର ପଞ୍ଚତିକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାଇଲେ ନାହିଁ । କ୍ୟାଙ୍କର ସଭାପତି ହିସାବରେ ଡାଇରେକ୍ଟରମାନଙ୍କ ହେତେ ଅସନ୍ତୋଷ ଓ ବିଭ୍ରାଟ ଦେଖାଦେଲା । ଅନ୍ୟ ଡାଇରେକ୍ଟରମାନେ ପୁରୁଷ ପ୍ରଦୟାଗ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଡାଇରେକ୍ଟରମାନେ ପ୍ରପୁଣି ଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ କନ୍ତେ ଶୁସ୍ଥର୍କ ରଖିବାକୁ ବାଧ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ରାଘବ ବାବୁ ବ୍ୟାଙ୍କ ପରିଶୁଳନାର ବିଶ୍ୱବିମ୍ବ ସମର୍କରେ ଅଲୋଚନା କଲେ ନାହିଁ । ଶେଷକୁ ବ୍ୟାଙ୍କ ସଭାପତି ପଦରୁ ଅବ୍ୟାହତ ପାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଦ୍ୱାରା ବାବୁ ସଭାପତି ଥିବା ସମୟରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ୟାଙ୍କର ବହୁ ଉନ୍ନତି ହୋଇପାରିଛି । ଅଣୀଦାରମାନେ ବହୁ ରହ ପାଇପାରିଛନ୍ତି ।

ଅସିକା ପାଟ୍ଟି ନେତାମାନଙ୍କ ସହିତ ମତାନ୍ତର ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ନିଜର ସେଫେଟେଶ୍ବର କାମରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ସହଯୋଗ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ନିଜର କର୍ମପଞ୍ଚତି ଯୋଗୁଁ ପାଟ୍ଟି ସଂଗଠନ ଗଢ଼ିବାରେ ଦୁଇଲତା ଦେଖାଦେଲା । ପାଟ୍ଟି ସେଫେଟେଶ୍ବର ପଦ ଛୁଟିଲେ । ଲୁଚ ଛପିକର ପାଟ୍ଟିରୁ ପାଇ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ‘ହର’ଙ୍କୁ ଛୁଡ଼ି ‘ରମ’ଙ୍କୁ ବରିଲେ । ଏମ୍. ଏଲ୍. ଏ. ହେଲେ । ପରେ ରମଙ୍କୁ ଛୁଡ଼ି ଜାନଙ୍କଙ୍କୁ ଧରିଲେ, ପୁଣି ଦ୍ୱିତୀୟ ବାର ଏମ୍. ଏଲ୍. ଏ. ହେଲେ । କର୍ମୀ ନଥାଇ କଂଗ୍ରେସର ନେତା ହେଲେ ।

ରୁଦ୍ଧ ବାବୁ ପାଟ୍ଟିରେ ଥିଲବେଳେ ମୋର ଅନ୍ତର୍ଗତ ନିକଟତମ ଚହିଁଥିଲେ । ମୋ ଗ୍ରାମରେ ବସା କରି ସକୁଟିମୁଁ ରହୁଥାନ୍ତି । ମୋ ସନ୍ତତ ମନାନ୍ତର ବା ମତାନ୍ତର କିଛି ନଥିଲ । ମୋର ଏମ୍.୬ଲ୍.୬. କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହଯୋଗ କରି ମୋର ଭାବନାନ୍ତି ମନକୁ ଉଣ୍ଟାସ କରୁଥିଲେ । ମୋର ନେତୃତ୍ଵରେ କମାଗଡ଼ ଗରିବ ଘୁଣୀଙ୍କର ଜମି ଦଖଲ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତୃତ୍ଵ ନେଉଥିଲେ । କମାଗଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଆମର ଜଣେ ସମର୍ଥକ ମଲେ । ଫିମିନାଲ୍ କେଣ୍ଟ ହାଇକୋର୍ଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲା । ଯେହି ଲଡ଼େଇରେ ରୁଦ୍ଧ ବାବୁଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଫିମିନାଲ୍ କେଣ୍ଟ ହୋଇଥିଲ । ନିକର ଦଷ୍ଟା ଅନୁସାରେ ଲଡ଼େଇ ପରିଚାଳନା କରି ଶେଷକୁ ଜୟୟୁକ୍ତ ହେଲେ । ବାଉରିମାନେ ଜମି ପାଇଲେ ।

ଡେଟନାଙ୍କ ବାଉରିମାନଙ୍କର ଦଖଲରେ ଥିବା ଜମି ସେତେବେଳୀର ଏମ୍.୬ଲ୍.୬. କବିରାଜ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରୀପାଠୀ ବେଦଖଲ କରିବାରୁ ଖାରୁ ଅନ୍ଦୋଳନ ହେଲା । ମୁଁ ଓ ରୁଦ୍ଧ ପରିଢ଼ା ନେତୃତ୍ଵ ନେଇଥିଲୁ । ବାଉରିମାନେ ବେଦଖଲ ହେବା ବନ ହେଲା । ତହେଲ୍ଲାଦାର ଓ ଏସ୍.ଡି.ଓ.ମାନେ କରିବାକଙ୍କ କଥାରେ ପଡ଼ି ଯେଉଁ ଭୁଲ କରୁଥିଲେ ତାହା ସଂଶୋଧନ ହେଲା । ଯେ ଆଖୁରୁଷୀ ସଂଗଠନ ଭିତରେ ତନ କାରଖାନା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସହଯୋଗ କରି ଉପୟୁକ୍ତ ନେତୃତ୍ଵ ମଧ୍ୟ ଦେଉଥାନ୍ତି ।

ରୁଦ୍ଧ ପରିଢ଼ା ସନ ୧୯୭୭ ନିବାଚନରେ ଆସିକା କମ୍‌ଯୁନିଷ୍ଟ୍ ପାଟ୍ଟି ଟିକଟରେ ଆସିକାରେ ନିବାଚନ ଲାଭିଥିଲେ । ମୁଁ ପ୍ରତିଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵାରା କରିନଥିଲା । ପ୍ରତିଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵାରା ହରି ସ୍ଥାର୍କ ପଢ଼ିଥିଲ ଯୋରୁଁ ଶୁଭ ଅନ୍ତି ଭେଟରେ ହାରିଲେ ।

ସେ ଲୁଚିଛପି ପାଟ୍ଟିରୁ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ଏକାଙ୍କ ଯାଇନାହାନ୍ତି । ବହୁ କମ୍‌ଯୁନିଷ୍ଟ୍ କର୍ମୀଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ମୁଁବେ ଭରତ ଜେନା ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ଥାମୀ ପାଟ୍ଟିରୁ ଗଲିବେଳେ ଏକାଙ୍କ ଯାଇଥିଲେ ।

ରୁଦ୍ଧ କଂଗ୍ରେସ ଟିକଟରେ ମୋ ସହ ପ୍ରତିଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵାରା କଲେ । ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଶ୍ନରେବେଳେ କିଛି କହିନାହାନ୍ତି । ବରଂ ବହୁତ ପ୍ରଶଂସା କରିଛନ୍ତି । କମ୍‌ଯୁନିଷ୍ଟ୍ ପାଟ୍ଟି ବିରୁଦ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ କିଛି କହିନାହାନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ

ଭାବେ ଅନ୍ୟ ସାଥୀମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ କିଛି କହିନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଏହି ପ୍ରଗ୍ରହ କୌଣସି ଯୋଗୁଁ ବହୁ ପାଠ୍ୟ ସମର୍ଥକ ତାଙ୍କପଠକୁ ଆଉଜି ଯାଇଛନ୍ତି । ନିବାଚନରେ ଆମର ପ୍ରଗ୍ରହ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ରୂପ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆନ୍ଦମଣି ଥିଲା । ସେଥିଯୋଗୁଁ ଲେଜମାନଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିଯୁଁ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା ।

ନିଜର ସୂଖସୁଧା ପାଇଁ ସେ ପାଠ୍ୟ ପୁଣିଛନ୍ତି । ସୂଖସୁଧା ଉପଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ପାଠ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ କାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ କିଛି ନ କହି ଚାପ୍ରଚାପ୍ ଗୀଳୁ ଗୀ ଦଖଲ କରି ରୂପିଛନ୍ତି । ବରଂ ତାଙ୍କର ଶତ୍ରୁ ତାଙ୍କର ଦଳର କେବେକା ଏମ୍-ଏଲ୍-ୱେ ଓ ନେଡ୍ରିଲ୍‌ମାୟ ଲୋକ । ଜନତା ଦଳ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଶତ୍ରୁ ।

ଘରାରେ ବା ସଭାରେ ପାଠ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ କିଛି ନକହି, କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆସିକା ଅଞ୍ଚଳରେ ଉନ୍ନତିମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେଉଥିବା ଅଭିଯାଗ ହେଉଛି ।

ସେବେଟେରୀ ତାଙ୍କର ପ୍ରଫଳ ଚନ୍ଦ୍ର ପାଢ଼ୀ

ରୂପବ ପରିତାଙ୍କ ପରେ ଡା. ପ୍ରଫଳ ଚନ୍ଦ୍ର ପାଢ଼ୀ ସେବେଟେରୀ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଲେ । ପାଠ୍ୟର ବହୁ ଦିନର ଆଶା ଆକାଶା ମୁରଣ କଲେ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜେ ସେବେଟେରୀ ନଥାଇ ସେବେଟେଶାମାନଙ୍କୁ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଉଥିଲେ । ଏବେ ବୋଲି ନିଜ ମୁଣ୍ଡକୁ ନେଲେ । ସେ ଜଣେ ତଳ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ । ଡାକ୍ତର ବ୍ୟକ୍ତିସାଧୁ । ଏଣୁ ମୁଗ୍ଧ ସମୟର କମାଁ ନୁହନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରକାଥା, ନିମ୍ନଲିଙ୍ଗ ରରିତି । ଚନ୍ଦ୍ରାଶିନ୍ୟ ଭାବେ କହନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟର କଥାରେ ସହଜେ ଏକମତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ନେତାଙ୍କ ମଧ୍ୟ ସମାଜେଚନା କରିବାରେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାହିଁ । ଟାଣୁଆ ଓ ପ୍ରଭାବ ଥିବା ସାଥୀ, କିନ୍ତୁ ମୁଖ୍ୟ ଦୁଇଲ । ଗୀ ଗଣ୍ଠାକୁ ଯିବା ଆସିବା କରିବା ପାଇଁ ଗାଉ ଯୋଡ଼ା ଅଭାବ । ବିଶେଷକର ସ୍ଵାମ୍ୟ କାରଣରୁ ସେ ମଧ୍ୟ ବେଶିଦିନ ସେବେଟେରୀ ପରିବର୍ତ୍ତ ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ ପାର୍ଟି ତରଫରୁ ଅସିକା ଏନ୍.ୱୀ.ର ଚେଷ୍ଟାରମେନ୍ ହୋଇପାରିଥିଲେ । ଅସିକା ଏନ୍. ଏ. ସି.ରେ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ ପାର୍ଟିର ବିଶେଷ ସଭ୍ୟ ନ ଥିବାରୁ ବଡ଼ ସତର୍କତା ସହିତ ଚେଷ୍ଟାରମେନ୍ କାମ ପରିବୁଳନା କରୁଥାନ୍ତି । ଅସିକାର ପ୍ରଦ୍ବବଶାଳୀ, ବୁଦ୍ଧିମାନ, ପୁରୁଣା କଂଗ୍ରେସ ଓଳଳ ଆଦିକର ସାହୁ ଓ କଂଗ୍ରେସ ଓଳଳ ବୃଦ୍ଧାବନ ଦାସ । ଏହି ଉତ୍ତରପୁ କାଉନ୍‌ସିଲର ସହ କୌଣ୍ଠର ସହିତ ବ୍ୟବହାର କରୁଥାନ୍ତି । ପାର୍ଟିର କାଉନ୍‌ସିଲର ଅପେକ୍ଷା ଆଦିକର ସାହୁ ଓ ବୃଦ୍ଧାବନ ଦାସଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଉଥିବାରୁ କାହାର କାହାର ଅସନ୍ନୋଷ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଏହାଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରମେନ୍ ଅମଳରେ ଅସିକା ସହରର ବହୁ ଉନ୍ନତିମୂଳକ କାମ ହୋଇପାରିଛି । ପ୍ରପୁଣି ବାବୁ ପାର୍ଟିର ଉପର କମିଟିକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ-ଯିବା ପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ ହୁଏନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କରିନାହାନ୍ତି । ଏହା ତାଙ୍କର ମନ୍ତିଗତ । ଯେହେତୁ ନିଯୁମ ଶୁଙ୍ଗଳାରେ ପାର୍ଟି ବୈଠକଗୁଡ଼ିକ ଯୋଗଦେବାର ଆଖଙ୍କା ବା ଯୋଗ ଦେଇପାରିବେ ନାହିଁ ।

ସେନ୍ଦ୍ରେଟେରୀ ନିଜ୍ୟାନନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ ଓ ଲୁଟି ରେଡ଼ି

ନିଜ୍ୟାନନ୍ଦ ପ୍ରଧାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଦାୟିତ୍ବ କବିସ୍ମୟନଗର ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ଓ ଶେରଗଡ଼ ଜୋନାଲ୍ କମିଟି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ କେହି ଯୋଗ୍ୟ ଅଭିଜ୍ଞ ପାର୍ଟି ସଭ୍ୟ ଅଭ୍ୟବରେ ନିଜ୍ୟାନନ୍ଦ ପ୍ରଧାନଙ୍କୁ ବାଧବାଧକତାରେ ପାର୍ଟି ସେନ୍ଦ୍ରେଟେଶ୍ଵର କରଗଲା । ନିଜ୍ୟାନନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ ଅସିକାରେ ଓଳଳ ଓ ଆସିକାରେ ଘର କରିଥିବାରୁ ସେନ୍ଦ୍ରେଟେଶ୍ଵର ଦାୟିତ୍ବ ସହକସାଘ । ସେ କିନ୍ତୁ କମିଟିର ସଭ୍ୟ । ସେ ଆସିକା ଚନ୍ଦକଳ ଶ୍ରମିକ ସଂଦର ସେନ୍ଦ୍ରେଟେଶ୍ଵର ଓ ନିରାର ଓଳଳତ ବ୍ୟବସାୟ ସାଙ୍ଗକୁ ଅସିକା ଜୋନାଲ୍ କମିଟିର ସେନ୍ଦ୍ରେଟେଶ୍ଵର କାମ ତୁଳନାବାରେ କେତେବୁର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରିବେ ତାହା ତାଙ୍କ କର୍ମକୌଣ୍ଠରୁ ଜଣାପଦିବ । ଶେରଗଡ଼ ଜୋନାଲ୍ କମିଟିର ନେତା ହର ଆଗ୍ରହୀ ଓ ଗୋପାଳ ପାଢ଼ୀଙ୍କ ସହଯୋଗ ଅନ୍ୟନ୍ତ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ଜୋନାଲ୍ ପାର୍ଟି ନେତା ବା ସେନ୍ଦ୍ରେଟେଶ୍ଵରମାନେ ମଧ୍ୟସଲ ଗୁମାନଙ୍କ ସହ

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପର୍କ ରଖି ନପାର କେବଳ ସହର ବଜାରରେ ରହି ନିଜ ବ୍ୟବସାୟ ସହ ପାଠୀ ସଙ୍ଗଠନ ଗଢ଼ିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅସିକା ପାଠୀ କର୍ମୀମାନଙ୍କର ଏ ସପର୍କରେ ଅସନ୍ତୋଷ ଯଥାର୍ଥ । ଅସିକା ପାଠୀ ସବ୍ବ, ସମିତି, ସମ୍ମିଳନ, ବିଷେତ, ଧାରଣା, ସଂଖ୍ୟାଗ୍ରହ, ପଟ୍ଟଆରରେ ଭାଗ ନେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟନମ୍ବ ପାଇଁ ସାଥୀମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିପାରୁ ନାହିଁ । କର୍ମୀମାନଙ୍କର ସମୟ ଅସାବ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ସଙ୍ଗଠନର ଦୁର୍ଲକ୍ଷ୍ୟ ରହିଛି ।

ଖବରକାଗଜରେ ବିବୃତି ଛପାଇ ପାଠୀ ବଢ଼ିପାରିବ ନାହିଁ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ନିଜେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇପାରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ତଳଟା ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟାନ ।

ଉପର କମିଟିର ଡ୍ରାକରରେ ଧରାଯାଇ, ଇକାଇଙ୍କି କରି ନିଜେ ଟଙ୍କା ପଇସାର ଦାୟିତ୍ୱ ଦେଇ କିଣ୍ଠି ରୁଦ୍ଧାରେଦା କରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାମଟି କରାଯାଇପାରେ । ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ ଆଖିଦୂଷିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଭିତରଟା ପମ୍ପା । କୌଣସି ବ୍ୟାପକ କମିଟି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନାହିଁ, କାଗଜ କଳମରେ ରହିଛି । ସରକାରୀ ରିପୋର୍ଟ ପରି ଉପରକୁ ରିପୋର୍ଟ ଯାଉଛି ।

ପାଠୀ ସେହେଠେଣା ମୁଖ ସମୟ ଦେବେ, ଖୋଗ କରିବେ, ଅନୁଭୂତି ହବ, ସମସ୍ୟାରୁତିକର ଜିନ ଥବ, ଲୋକଙ୍କ ସହ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ପର୍କ ଥବ, ତେବେ ଯାଇ ନେତୃତ୍ୱ ପ୍ରତି ଶ୍ରବା, ଭକ୍ତି, ବିଶ୍ୱାସ ରହିବ । ସଙ୍ଗଠନ ହେବ ।

ଆସିକା ଅଞ୍ଚଳ ସମସ୍ୟା

ପୁତୁଗୋଟୁରପଞ୍ଜୀ ଗ୍ରାମକୁ ମୁଖ୍ୟ କରି ଆସିକା କେନ୍ତେ । ପରେ ପରେ ମକୁନ୍ଦପୁର ଓ ଦାମୋଦରପଞ୍ଜୀର ମୁଣ୍ଡେ ସହଯୋଗ ଦେଇ ପଡ଼ାଳ, ଜୟପୁର, କେନ୍ଦ୍ର ପଦର, ମନ୍ଦିରପଡ଼ା, ଚରୟିଙ୍କି, ମାଗୁର, କୋଟିନଡ଼ା, ବାବନପୁର, ନୀଅଗ୍ରା, ବେଣିଆ, ତୁଳୁଣୀ, ସାପୁର, ହମୁଳ, ତୁରଗ୍ଗା, କମାଶାସନ, ଯାସବିଲି, କୁଣପଡ଼ା, କଇଠାର, ଦାନଗ୍ଗା, ପଞ୍ଜଳବାତି, ଖମାର, ମହୁପଦର,

ପାନ୍ଧପୁର, ସୁନାମୋହି, କୁଳଗଡ଼ି, ନଳବଣ୍ଠା, ପାଟଳିଗୁଡ଼ା, ସମେଇଗୁଡ଼ା, ନାଥଗୀରୀ, ଲଜ୍ଜମନପଳ୍ଲୀ, ଚଢ଼େପୁଷ୍ପାପଳ୍ଲୀ, ଭୁମ୍ବାଠେଜାପଳ୍ଲୀ, ବରଗୀ, ରଧାବାପଳ୍ଲୀ ପ୍ରଭୃତି କେତେଣ୍ଣ ଗୀରେ ପାଟିର ପ୍ରବେଶ ଦେଲା । ମୁଁ ଏମ୍. ଏଲ୍. ଏ. ହେଲା ପରେ କାଳଶୃଷ୍ଟିପୁର ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରଭାବ ରହିଲା ।

ଉନନ୍ଦାମ ଦାଶ, ବାସୁ ପରିଡ଼ା, ବରଗୀର ବେହେରମାନେ, ମକୁଳପୁର ଗଙ୍ଗା ବେହେର, ଦଣ୍ଡପାଣି ପ୍ରଧାନ, ବାବନପୁରରେ ମୋ ନନାଙ୍କର ଯଜମାନ ଶିଷ୍ୟ, ନାହାକ ପୁଞ୍ଜା, ହାଡ଼ ମହାରଣା, ଭଗବାନ ପଞ୍ଚନାୟକ, ଶ୍ରାନ୍ତବାସ ପାତ୍ରୀ, ଘୋଲ ଲେଙ୍କା, କୈବିଲ ଲେଙ୍କା, ଅଗାମୁ ନାହାକ, ଦାମୋଦରପଳ୍ଲୀ ରେଡ଼ମାନେ, ଦଣ୍ଡପାଣି ପଡ଼ିଛାଇ, କଇଠା ନାସ୍ତୁ ରେଡ଼ି, କୁଣ୍ଠରବ ବାରିକ, ଦାନର୍ଗା ମହାନ୍ତି, ନାଥଗୀ ସନ୍ଧ୍ୟବାଣୀ ପାତ୍ରୀ ପ୍ରମୁଖ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଧରି ଉପରେକ୍ତ ଗୀରୁଡ଼ିକ ସହ ସଂରକ୍ଷଣ ରହିଥାଏ । ନିରାଚନ ବେଳେ ଗୀରୁଡ଼ିକ ସନ୍ଧିୟ ଥାଅନ୍ତି । ଗୀର ନେତାମାନଙ୍କର ସହ୍ୟୋଗ ଥାଏ । ବୁରିଥର ନିରାଚନ ହୋଇଛି । ପରାପ୍ର ହେଲେତୁବା ଘେଟ କମି ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସନ ୧୯୮୫ ମସିହାର ନିରାଚନର ଫଳାଫଳରୁ ଜଣାଗଲା ବୁଦ୍ଧି ଘେଟର ଅମ ସହ ନାହାନ୍ତି । ନେତୃତ୍ବ ଦୋହଳ ମୋହଳ । କେତେକ ଗା ପୁରପୁର ଆମ ପାଖରୁ ବୁଲିଗଲେଣି ।

“ଶ୍ରୋତା ବକ୍ତା କେହି ନାହିଁ, ବେଦନ କରୁ କାହିଁପାଇଁ ।”

ମାଲିକଦାର, ଜନାମଦାର, ଜମିମାଲିକ, ଦେଶ ଆନ୍ଦୋଳନ

ଆସିକାରେ କେତୋଟି ମାଲିକଦାର ଗ୍ରାମ ଥିଲା । ମାଲିକଦାର ଜଣେ ବିଦେଶୀ ମହାରଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଦ୍ୱାରା ଶାନ୍ତି । ନିଜର ଦରଦାର କର ବସବାସ କରୁଆନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମହାରଷ୍ଟ୍ର ସହିତ କୌଣସି ସଂରକ୍ଷଣ ନଥିଲା । ତେଲୁଗୁ କମା ଦ୍ୱାରା ସହିତ ମିଳାନିଶା କରି ଚକ୍ରଥାନ୍ତି । ଜଣେ ଧର୍ମପ୍ରାଣ ବ୍ୟକ୍ତି । ପ୍ରଜାପୀକ୍ରକ ନୁହନ୍ତି । ଏହାର ସ୍ଵୀଯୋଗ ରୁଷିମାନେ ନେଇ କିଏ କିଏ ଲଭବାନ ହୋଇଥାନ୍ତି । ପରେ ନିଜର ଜମିଦାର ଅସିକାର ରାମନାଥ ପଣ୍ଡା ଓ ରଘୁନାଥ ପଣ୍ଡାଙ୍କୁ ବିନ୍ଦୀ ହୋଇଗଲା । ଏଠାରେ ମୁଣ୍ଡାଦାର ପ୍ରଥା ନଥାଏ । ଜମିରେ ନଗଦ ଜଣା ହୋଇଯାଇଥାଏ । ରୁଷି ଅନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ୁଥାଏ ।

ମାଳିକଦାର ଜଣେ କିମ୍ବୁ ତ କିମାକାର ଲୋକ । ପରିଚୂଳନା ପାଇଁ
କୌଣସି ଦର୍ଶକ ନଥାଏ । ଶୁମାସ୍ତା, ପାଇକ, କରଣ, କାର୍ଯ୍ୟୀ ସମସ୍ତେ
ସୁଧା ନେଉଥାନ୍ତି । ମାଳିକଦାର ଶୁଷ୍ଠୀମାନଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତ ସଫର୍କ ରଖି
ଆନ୍ତି । ଏକୁଟିଆ ବଳତ ଗାଡ଼ରେ କେବେ କେବେ ଗୋଟିଏ ମାନଙ୍କୁ ଯାଆନ୍ତି ।

କୁଷ୍ଟଗେଣ ପ୍ରତି ଅତିଶୟ ଭୟ । ତା'କୁ ଧରି ତାଙ୍କର ଶୁଳିଚଳନ
ଗୁଣଥାଏ । ତଥା କଣେ ଖଟରେ ବସି ରହିଥାନ୍ତି । ଖଟରେ ବସି ଅଲୋଚନା,
ନିର୍ଦ୍ଦେଶ, ଦେଶାସାଧାତ ସବୁ ରୁଳେ । ହାତରେ, ଗୋଡ଼ରେ ମୋଜା
ସବୁବେଳେ । ନିଜ ଶୌର କଲାବେଳେ ଅନ୍ୟ କିଏ ପାଣି ଢାଳେ ।
କାଗଜରେ ଶୁନ୍ତାଇ ପିକା ଖାଅନ୍ତି । ଟଙ୍କା, ପଇସା ଖୋଲ ହାତରେ ଧରିବେ
ନାହିଁ, କାଗଜରେ ଧରିବେ । ସେବୁ କୁଷ୍ଟଗେଣଜନିତ ଭୟର କାରଣ ।
ଦାନପୁଣ୍ୟ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତି ମାସରେ ହୁଏ । ତାଙ୍କର ପରିଚୂଳକମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣ
ଗାଳି ଦେଖୁଆ । ପୁନ୍ତୁଗେଣରପଞ୍ଜୀ ଓରପା ନରସିଂହପଞ୍ଜୀରେ ବସବାସ
କରନ୍ତି । ଏହାଙ୍କର ବିଷ୍ଟାର ଦର, ରୁରି ପାଞ୍ଜଣ ରୁକର, କୁଟୁମ୍ବ ଗହଳି ।
ମାଳିକଦାର କୁଣ୍ଡଳ ରାତ୍ରି ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ତାଙ୍କର ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କ
ଠାରୁ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ସହଜ ସୁଧାରେ ଜମିବାଡ଼ କଣିନେଲେ । ନୂତନ
ଘରଦାର କର ନୂତନ ବର୍ଷି ତଥାର କଲେ । ମାଳିକଦାର ମରିବା ପରେ
ମାଳିକଦାରଙ୍କର ଖାଲି ପଡ଼ିଥିବା ଘର କରୁଦିନ ପାଇଁ ସେ ଗୁଣ୍ୟନଷ୍ଟ୍ରି-
ମାନଙ୍କର ଡକ୍କାବଧାନରେ ରହିଥିଲା । ସେଠାରେ ପାଟିର ସଭାସମିତି ହୁଏ ।

ଶେରଗଡ଼, ଧରାକୋଟ, ଶୁମୁସର ଜମିଦାରର କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ଲଟ ହେଉଛି
ଆସିକା । ଶୁଣାଯାଏ ସେବର ରଜା ବା ଜମିଦାରମାନେ ଆସିକାରେ ଥିବା
ଗୋଟିଏ ବେଶ୍ୟା ପୂର୍ବକୁ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଗ୍ରାମ ଦାନ କରିଥିଲେ । ସେହି ବେଶ୍ୟା
ସେ ଗୋଟିଏ ମାଲିକ ହେଲେ । ବେଶ୍ୟା ମରିବିବା ପରେ ତାଙ୍କ ସହ
ଦରବାର ସଫର୍କ ରଖିଥିବା ଲୋକ ମାଲିକଦାର ହେଲେ । ପରେ ପରେ
କୁଣ୍ଡଳରୀ ପଣ୍ଡିତ ମାଲିକଦାର ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

ଜମିମାଳିକ କୃପାସିନ୍ଧୁ ପାଣିଗ୍ରାହୀ

ଚର୍ଯ୍ୟିଙ୍ଗି ଗ୍ରାମର ଭଗବାନ ପଞ୍ଜନାୟକ ଓ କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଦର ଗ୍ରାମର ହାତ୍ତୁ ମହାରଣାଙ୍କ ଉପରେ ହରଢାପଦର ଗ୍ରାମର ଦୁରମ୍ଭା ଜମିମାଳିକ ଓ ମୁଖ୍ୟାଦାର କୃପାସିନ୍ଧୁ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କର ଆନ୍ଦମଣି ହେଲା । ତାଙ୍କର ସହଯୋଗୀ ଦୂର୍ଦ୍ଵାରା ଦଶପାଣି ସ୍ଥାନ୍ତିରେ ଏବଂ ଦଶପାଣି ଗୌଡ଼ିଙ୍କ ଦାରୁ ମୋର ସାଥୀ ଶତ୍ରୁ ବୈଷେଷଙ୍କୁ ଶାଳରେ ଶୁଦ୍ଧି ଦିଆଗଲା । ଅମେ ଦୁଇଜଣ ହରଢାପଦର ଅଞ୍ଚଳରେ ପଣି ଦୁର୍ଦ୍ଵାରାନଙ୍କ ବିବୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯାନ ଚଳାଇଥିଲୁ । ମାତ୍ର ଖାଇଲ ପରେ ରିତିମତ ଆସିକାରେ ସବ୍ରାପମିତି ହେଲା । ଭଗବାନ ପଞ୍ଜନାୟକ ଓ ହାତ୍ତୁ ମହାରଣା ଟାଣୁଆ କମ୍ପୁନିଷ୍ଟ ପମର୍ଥକ ହୋଇ ବାହାରିଲେ । ତାଙ୍କର ହ୍ରାମ ଚର୍ଯ୍ୟିଙ୍ଗି ଓ କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଦର ପୁରୁଷୁର କମ୍ପୁନିଷ୍ଟ ଗ୍ରାମ ଭବରେ ପରିଚିତ ହେଲା ।

ତା'ପରେ ଅସିକା ସବ୍ରାପମିତିକୁ କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଦର ଗ୍ରାମ ନେତୃତ୍ବ ନେଇ ଯାକ୍ୟମକରେ ପଢୁଆର ବାହାରୁଥାଏ ।

କଇଠା ରାମଚନ୍ଦ୍ରପୁର ଜନାମ ଗ୍ରାମ

ମୁଖ୍ୟାଦାର କୃପାସିନ୍ଧୁ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ବିବୁଦ୍ଧରେ ରୂପୀମାନଙ୍କ ଲଡ଼େଇ । ଶାନ୍ତିଯାକ ରେଡ଼ି ରୂପୀ । ଶାନ୍ତି ନେତା ନାହିଁସୁ ରେଡ଼ି । ଅନ୍ଦୋଳନ ରୂପିଲା । ଜମିଦାରୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ ସାମିଲ ହେଲା । ବର୍ଷ ସଖ୍ୟା ଧାନ ଗଦା ହୋଇ ଖକାରେ ଖତ ହେଲା । କୋର୍ଟ କରେଇ ହେଲା । ରୂପୀ ଜୀବିଲେ, ଜମି ଦଖଲ କଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ କୃପାସିନ୍ଧୁ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ନିଜ ତ୍ରାମରେ ହାଣ ଖାଇଲେ । କଇଠା ଗ୍ରାମବାସୀ ବର୍ଜିମାନ ଲଢୁଆ କମ୍ପୁନିଷ୍ଟ । ଏହାଙ୍କର ନେତା ଲୁଟି ରେଡ଼ି ଓ ନଟବର ଗୌଡ଼ି ।

ଆମ୍ବୁଆବାଡ଼ି ଶୁଷ୍ଟି

ଶା'ର ମାଳିକ ପଡ଼ାଳ ଗ୍ରାମନବାସୀ ଆକୁଳ ଦାସଙ୍କର ଭାଇ ପୁରୁଷୋଡ଼ମ ଦାସ । ନିଜେ ଜମିବାତି ବୁଝନ୍ତି । କଷ ଗାମୁରୁ, କଷ ଚଦର, ବାକି ବାଜି ଓ ବଢୁଆ ତାଙ୍କର ବେଶଭୂଷା ।

ଥରେ ଗ୍ରାମର ପ୍ରାୟ ଦଶକଣ ରୂପୀ ମୋ ନେତ୍ରଭେଳେ ତତ୍ତଵ ବାକିରେ ସ୍ଥୁଗାନ ଦେଇ ପଡ଼ାଳ ଗ୍ରାମରେ ପଣ୍ଡିଲେ । ମୋ ସନ୍ଧିତ ଥିବା ରୂପୀମାନେ ଧୋବା ଓ ଗଉଡ଼ । ସମସ୍ତେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦାସଙ୍କର ହାତାନ୍ତିରାଷ୍ଟ୍ର । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ବାବୁଙ୍କର ବିରାର ବୁଦ୍ଧି ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଚରଣରେ ଦୃଷ୍ଟା ପ୍ରକୃତି । ତାଙ୍କର ଭାଇନା ଆକୁଳ ଦାସ ସେଫିନ ଉପର୍ଯ୍ୟତ ନଥିଲେ । ସେ ଜଣେ କୌଣ୍ଠଳୀ ଲେକ । ଧୀର, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ବଚନ ମ୍ୟାର । ଏହାଙ୍କର ଅନୁପର୍ଯ୍ୟତ ଯୋଗୁଁ ଆମେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ବାବୁଙ୍କ ହାବ ଅମଦ୍ଦାର ହେଲୁ ।

ଆମର ସ୍ଥୁଗାନ ଦ୍ୱାରା ସେ ବିଦୃତ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ଖରବେଳିଆ ନିବା ନାହିଁଲେ । ଲଳ ଆଖି ସହ ଝୁପ ବଚନ । ଶଳା, ବେହିମାନ ବୋଲି ଅନ୍ତରୁ ଘାସରେ ଗାଳି ହେଲ । ଏହି ଭାଗରେ ସେ ରୂପୀମାନଙ୍କୁ ସଦାବେଳେ ମନ୍ୟାଧନ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଆମେ ସଠକ ନଥିଲେ ଦୁଆରେ ଆଉଜା ହୋଇ-
ଥିବା ଠେଣାରେ ପ୍ରହାର ଖାଇଥାନ୍ତି ।

ମୋର ନନାଙ୍କର ସେ ସାହୁକାର ଓ ଯଜମାନ ମୋତେ ଭବୁ ଉପଦେଶ ଦେଇ ତିରଷ୍କାର କଲେ । ଏପରି ଯୁବସୁଲଭ ଦୁଃସାହୟିକ କାମ ନ କରିବା ପାଇଁ ମୋର ଶିଷ୍ଟା ହେଲ । ରୂପୀମାନେ କିନ୍ତୁ ଜମି ଦଶକରେ ରହିଲେ । ଆକୁଳ ଦାସ ହସ୍ତଷେଷ କରି ଜମି ଭାଗ ବଣ୍ଟିଆଯି କରି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ପରିସମାପ୍ତ କଲେ । ଆମ୍ବୁଆବାଢି କମ୍ପୁନିଷ୍ଟ ତ୍ରାମ ହୋଇ ରହିଲ ।

ସୁନାପଞ୍ଜୀ ଇନାମ ଚାରୀ

ମାଲିକ ପାଣ୍ଡିଆ ପଥର ଗ୍ରାମର ସର୍ଦ୍ଦାର । ତେଲୁଗୁ ଭାଷୀ । ଗୁମୁଷର ଗଜାଙ୍କ ଅମଳର ଏମାନେ ସବୁ ପାଇକ ସର୍ଦ୍ଦାର । ସୁନାପଞ୍ଜୀ ଗାଁକୁ ଇନାମ ସ ମନ୍ତର ଗଜାଙ୍କ ଠାରୁ ପାଇଥିଲେ । ରାଜା, ଗୋଜା ସବୁ ଗଲେଣି । କିନ୍ତୁ ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କ ମୁହଁ ଭାଙ୍ଗି ନଥିଲା ।

ରୂପୀମାନଙ୍କର ସାଗ୍ରାମର ଭରତ ଜେନାଙ୍କ ସହ ଲଳ ପତାକା ଥରି ରୂପୀମାନଙ୍କ ଗଢ଼ଣରେ ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରେ ଧାରଣା ଦେଇଥିଲୁ । ସର୍ଦ୍ଦାର

ଜଣେ ବଡ଼ ଉଗ୍ର ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏମ. ଏଲ୍. ଏ. ଥିବାରୁ ଆମକୁ ଖାତିର କରି ଆଲୋଚନା କଲେ । ସଗଠିତ ଲଡ଼େଇ ସହ କୋର୍ଟ କରେଇ ରୂଳିଆସ । ବ୍ରଦ୍ଧପୁରର ଅଇ. ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ବାଣୀ ଆମର ଓକିଲ । ଗାଁର ନେତା ଶ୍ରମ ମହାରଣା, ଏବେ ସେ ମନେ କି ଗଲେ ଖବର ନାହିଁ । ପାଣ୍ଡିଆପଥର ଗାଁରେ ସର୍କାରଙ୍କ ଜାତିଆ ଲୋକ ସବାଧିକ । ସେହି ଗାଁ କାଟେ ରୂପୀମାନେ ଶିବାକୁ ଡିରନ୍ତ । ଗାଁର କୁମୁଦୀ ବ୍ୟବସାୟୀ ଗଜାଧର ପାନ ଆମର ସମର୍ଥକ । ଗାଁରେ ସଉ ହେଲା । ସର୍କାରଙ୍କୁ ଶୋଧା ହେଲା । ରୂପୀମନଙ୍କର ବଳ ବଢ଼ିଲା । ମାଲିକ ମୁଣ୍ଡ କୁଆଁଇଲେ । ରୂପୀମାନେ ପାହସ ପାଇଲେ । ଜମି ଦଖଲ ଛୁଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । କୋର୍ଟ କରେଇରେ ଜାତିଲେ । ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଖଣି ପକାଇଲେ । ଜଳସେତନ ନିମନ୍ତେ ପୋଖରୀ ଛାଇବାର କଲେ । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ୍ ହେଲେ । ଆସିକା ସବାକୁ ଲାଲ ପତାକା ଧରି ମୁଣ୍ଡାନ ଦେଇ ମାଲିକଙ୍କର ଦ୍ୱାର ଦେଇ ପଟ୍ଟୁଆରରେ ରୂଳିଲେ ।

କେରିକେରିଖୋଲା ।

ଏ ଗ୍ରାମରେ ଜମି ସମ୍ପର୍କରେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ହେଲା । ଗାଁର ଜମି ପାଖ ଗାଁର ଢକ୍କିଶାଳର ଜଣେ ଦଖଲ କରି ନେଇଥିଲା । ତା' ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଡ଼େଇ ହେଲା । ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ପାଖରେ ଜମି ରହିଲା । ରଜନାମାରେ କାମ ଛୁଡ଼ିଲା । କେରିକେରିଖୋଲା ହାମ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ୍ ହୋଇ ରହିଲା ।

କୋଟିନିତ୍ତା ।

ମାଲିକ ମୁସଲମାନ ସଂପ୍ରଦାୟ । ଜମି ଦେବୋତ୍ତର ସମ୍ପର୍କୀୟ । ମାଲିକ ମଧ୍ୟ ଜମି ଦଖଲରେ ଥାଆନ୍ତି । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ କୋର୍ଟ କରେଇଆ ଦହାଇଗଲା । ରୂପୀମାନେ ଜମି ଦଖଲ କରିପାର ନାହାନ୍ତି । ଏବେ ଯୁଦ୍ଧା ମିମାଂସା ସରନାହିଁ ।

ତୁଙ୍କୁଣୀ ରୂପୀ ।

ଜମି ମାଲିକ ହୃମୁକି ଗ୍ରାମର ଗଦାଧର ପାଣିଗ୍ରାହୀ । ଏଠାରେ ଲଟକ୍କର ଦରକାର ପଡ଼ିଲା । ସିଏ ନୂଆ ଖେଳାଳୀ ଥିବାରୁ ସବୁକଥା ଖେଳାୟୁଦ୍ଧ

ଉଳ ରୁଳିଥାଏ । ଜନପ୍ରିୟ ମାଲିକ ହେବାପାଇଁ କୌଣସି କରୁଆଥାନ୍ତି । ରୂପୀମାନଙ୍କ ସହ ଉଳ ସମର୍କ ରଖି ଚକ୍ରଥାନ୍ତି । ରୂପୀମାନଙ୍କୁ ଲଡ଼େଇ ନିତରକୁ ପେଳି ନଦେଇ ସଲ ମୁହଁରରେ ରୂପୀମାନେ ରୂପ କରୁଥିବା ଜନି ସେମାନଙ୍କୁ ଶିଖି କରୁଥାନ୍ତି । ନିବାରନ ବେଳେ ରୂପୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଆମ ଠାଳୀ ପ୍ରଗୁରରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ହୃମୁକ ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ଭୋଟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିକୁ ମିଳେ । ଗାଁର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ୍ ପାର୍ଟି ନେତା ଖଳ ପଣ୍ଡା ନେତୃତ୍ବ ନେଉଥାନ୍ତି ।

କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ନିରଦ୍ଵିଂନ ପଣ୍ଡା ଓକିଲଙ୍କ ସହ ପାଣିଗ୍ରାନ୍ତିକର ଯୋର୍ବେଳ ଶଳା ସମର୍କ ଥିବାରୁ ଧର୍ମମନେ ମଧ୍ୟ ପରିହାସର ପାଦ ହେଉ । ରୂପୀମାନଙ୍କୁ କଣ୍ଠାବାଡ଼ରେ ଲୁଗା ପକାଇ ଗେଲ କରିବା ଦରକାର ପଡ଼ିଲା । ଓକିଲ ଦ୍ୱାରେ ଅଧିକା ପଞ୍ଚବା ଦରକାର ପଡ଼ିଲା । କରେଇକୁ ଯାଇ ନାହାନ୍ତି ।

ଗଦାଧର ପାଣିଗ୍ରାନ୍ତ୍ ଜଣିତ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପରେ ହୃମୁକ ଗ୍ରାମରେ ବିକ୍ରାଟ ଦେଖାଦେଇଛି । ତାଙ୍କର ପୋଣ୍ୟପୁଷ୍ଟଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଗାଁ ଭାଗ ଭାଗ ହୋଇଯାଇଛି । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ୍ ପ୍ରଭାବ କ୍ଷୁଣ୍ଣ ହୋଇଛି ।

ମୁଖ୍ୟ ଶକ୍ତିକେନ୍ଦ୍ର_ ଶୈରଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳ

ଶୈରଗଡ଼ ପ୍ରଧାନଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ରିତ ଶୈରଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳର ସଗଠନ । ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ସହକର୍ମୀ ଲାକ ଭାଇ ବଧାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଧାନ ଓ ତାଙ୍କରଡ଼ର ଦୁଇଜୀଶ୍ଵର ଦାଶ, ଶୈରଗଡ଼ର ସ୍ଵର୍ଗନାରାୟଣ ଆଶ୍ରମ, ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ପାଦ, କାଶେଣ୍ଟିର କାର୍ଣ୍ଣିକାଥ ସାହୁ, ବୁଦ୍ଧପୂର (ବି. ବୁଦ୍ଧପୂର) ଗ୍ରାମର ଅନନ୍ତ ଦ୍ୱାନ, ନାରୟଣ ସ୍ଵର୍ଗ ଅଗେର ।

ସ୍ଵର୍ଗନାରାୟଣ ଅରୁଣ ମୋର ସହକର୍ମୀ । ମୋର ସମବ୍ୟସ୍ତ ପାଥୀ । ଧୀର, ପ୍ରିଯା, ଅଙ୍ଗବତ । ନେତାମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟକାଣ୍ଡ । ଅଧିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛି ପାରଦିନୀତା ଥାଏ ।

ମୁଁ କଂଗ୍ରେସ ସେହିଟେଣ୍ଟ ଥିଲାବେଳେ ସେ ଶେରଗଡ଼ରେ କଂଗ୍ରେସ ଭକ୍ତ ପାଦବେ ପରିଚିତ । ପରିବାର ଭରଣପୋଡ଼ୀ ପାଇଁ ନିଜେ ସୁନାକାମ କରୁଥିବା ବିଭାଣୀ । ତାଙ୍କୁ ସଞ୍ଚାଗ୍ରହରେ ସାମିଲ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଓ ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ପ୍ରାକୃଷ୍ଟ ପଢ଼ିଦ୍ବାଶ ଶେରଗଡ଼ ଯାଇଥିଲୁ । ଏଥେ ସୁନା କାମରେ ଜୀବିକା ନିଜାଛ କରୁଥିବା ଯୋଗୁଁ ସଞ୍ଚାଗ୍ରହ କରିପାରି ନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗ ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ର । ସେ କୁମୁଟି ବ୍ୟବସାୟୀ । ଏହି ଦୁଇଁ ସୁନାଶ ଓ କୁମୁଟି । ମୁଁ ଟୁଆଁ ଟୁର୍ମ ବୋଲି ପରିହାସରେ କହେ । ଉଭୟେ ଖଦକ୍ତଧାରୀ ।

ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନଙ୍କର କଂଗ୍ରେସ ସମୟରେ ଏମାନେ ସହକର୍ମୀ ଥାଆନ୍ତି । ଆବୁଶାଙ୍କର ସମୟ କୁଟୁମ୍ବ ପାଠୀର ପ୍ରଭାବରେ ଥାଆନ୍ତି । ଗୁପ୍ତବାସ-ବେଳେ ଏହାଙ୍କର ଘର ଜପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ସୁର୍ଯ୍ୟନାଶ୍ୟକ ଆବୁଶା ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ ପାଠୀର ନେତା । ପ୍ରାଦେଶିକ କାଉନ୍‌ସିଲର ସଭ୍ୟ । କୃଷକ ସଭାର ସହାଦକ । ମୋ ସହିତ ଗୁପ୍ତବାସରେ ଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ପରେ ବୃଦ୍ଧପୁର ଜେଲ୍ ରେ ମୋ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ରଧାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଧାନ ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ଏକମାତ୍ର ସାନ ଭାଇ । ରଧା ଆନ୍ଦୋଳନର କର୍ମପଦତି ସମର୍କରେ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କର ଅମେଳ ଥାଏ । ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନଙ୍କର ସମୟ ତରୁ ଓ ତନ୍ତ୍ର ବିପ୍ଳବାୟନ ଥିବା ସ୍ଵାପ୍ନିକ । ରଧାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଧାନ ବାସ୍ତବ ଅବସ୍ଥା ଦୃଷ୍ଟିରୁ କୋର୍ଟ କରେଇଆ ହେବାକୁ ବାଧ ହୁଅନ୍ତି । ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଲକ୍ତୁଆ ପଢ଼ା ଯେତିକ ଦରକାର, ଆଇନା-ନୁମୋଦିତ କୋର୍ଟ କରେଇ କାମ ସେତିକ ଦରକାର । ମୁସ୍ତାଦାର, ଜମିଦାରମାନେ ରଧାମାନଙ୍କ ଉପରେ ମକଦମା କରନ୍ତି । ତେଣୁ ଓକିଲ ଲଗାଇ ଲାତିବା ମଧ୍ୟ ଦରକାର । ରଧାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଧାନ ତାଙ୍କ ସହଯୋଗୀଙ୍କ ସହ କୋର୍ଟ କରେଇଲୁ ଧାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧତି କରୁଥାଅନ୍ତି । ବହୁ ରୂପା ଅଦାଯୁ ହୁଏ । ଖର୍ଚ୍ଚ ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ହିସାବ ସେମାନେ ହିଁ ଜାଣନ୍ତି ।

ଗୁରୁଚରଣ ବାବୁଙ୍କ ଅଦମ୍ୟ ଉଦୟମରେ ରଧାକୃଷ୍ଣ ପାଠୀ ସର୍ବ ହୋଇଥିଲେ । ରଧାକୃଷ୍ଣ ଜିଲ୍ଲା ରମ୍ଭନ ସଭାର ସେହିଟେଣ୍ଟ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ।

ବଧାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଧାନ ଓ ତାଙ୍କର ସହ୍ୟୋଗୀ ଦୁଇଜଣ କାଶୀନାଥ ଓ ଦୁଃଖୀଯୋମ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟ ଥିଲେ ସୁଭା ଭଜନେତିକ ଆନ୍ଦୋଳନରୁ ଦୂରେଇ ରହୁଥାଆନ୍ତି । ରୂପୀନେତା ଭଜନମ ସ୍ଵାର୍ଥକର ସହିତ ଏମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ଥାଏ । ଜମିଦାରୀ ରୟୁତ ସଭାରେ ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ ଓ ଭଜନମ ସ୍ଵାର୍ଥ ଏକାଠି କାମ କରୁଥିଲେ । ପରେ ଭଜନମ ସ୍ଵାର୍ଥ ବିଶୁନାଥ ତାଙ୍କ ଜମିଦାରୀ ରୟୁତ ସଭାରେ ରହିଲେ । ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ ଅଳଗା ହେଲେ । ଉଭୟଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ ଭଲ ଥାଏ । ଉଭୟେ ନନ୍ଦା ଭଇ ବୋଲି ଡକାଡ଼ିକ ହୁଅନ୍ତି । ଭଜନମ ବାବୁ ବୋଧଦ୍ଵୀପ ପୋକିସ୍ ଇନିସ୍‌ପ୍ରେକ୍ଟରୁ ସମ୍ବନ୍ଧେ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ପଢା ନଥୁବା ଓକଲ । ‘କଳା ପ୍ଲିଡ଼ର’ ବୋଲି ଏହାକୁ କୁହା ଯାଏ । ଓକଲମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହାଙ୍କଠାରୁ ପରମର୍ଶ ନିଅନ୍ତି । ବଧାକୃଷ୍ଣ ମଧ୍ୟ କେଣ୍ଟ ସପର୍କରେ ଏହାଙ୍କ ସହିତ ପରମର୍ଶ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଭଜନମ ବାବୁଙ୍କ ସତ ଆମର ଭଜନେତିକ ସମ୍ପର୍କ ଭଲ । ତାଙ୍କର ପ୍ରସବ ବଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼େ । ଏପରି ଅବସ୍ଥା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବଧାକୃଷ୍ଣ ଜଣେ ଚିପ୍ଲବୀ ନେତା ହେବାରେ ପ୍ରତିବନ୍ଦିକ ହେଲା । ପରେ ପରେ ଯେ ନିଷ୍ଠୀୟ ହୋଇ ଦରଖନାରେ ରହିଲେ ।

ବଧାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଧାନ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟି ଟିକଟରେ ପାଠ୍ୟର ଅଞ୍ଚଳରୁ ଜିହ୍ଵା ବୋର୍ଡକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇପାରିଥିଲେ ।

ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନଙ୍କର ବିଦ୍ୟାନପଥ ନିର୍ବାଚନବେଳେ ବଧାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଧାନ ଦଳ, ବଳ, କଳ ଧରି ସାହାଯ୍ୟ କରୁନଥିଲେ ତୋବିନ ବାବୁଙ୍କର ପାର୍ଟିର ସମସ୍ତ ପ୍ରତିପଦ୍ଧି ସତ୍ରେ ଜଣିବା କଷ୍ଟକର ହୋଇପଡ଼ିଲା । ବିଶେଷ କରି ୧୯୫୭ ସାଲ ଭଞ୍ଜନଗର ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀରେ ।

ବଧାକୃଷ୍ଣ ମୋତାରୁ ବୟସରେ ସାନ, ପ୍ରାୟ ସମବ୍ୟସ । ବ୍ୟସରେ ସାନ ହେଲେସୁଭା ମୋର ସମସ୍ତ କର୍ମ ଅପକର୍ମରେ ମୋର ସାଙ୍ଗ । ତାଙ୍କ ସହିତ କଟକ ଓ ହଳଦିଆପଦର ଦ୍ୱାଉଟି ଟ୍ରେନିଂ କେମ୍ବରେ ତାଙ୍କମ ପାଇଛି । ତାଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟସର ଜେଲ୍‌ରେ ଅଟକ ରହିଛି ।

ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କର ସମସ୍ତ ପରିବାର କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ କିମ୍ବା ସମର୍ଥକ । ଏପରିକି ତାଙ୍କର ବାବାଙ୍କ ଜଣା ନେଇଥିବା ବାପା ବଳନମ ପ୍ରଧାନ ମଧ୍ୟ

ପାଟ୍ଟିର ସହଯୋଗୀ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପୁଅ ପୁତ୍ରୀରମାନେ କମ୍ୟନିଷ୍ଟ ପାଟ୍ଟିର ସଭ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି । ଗୌର ପ୍ରଧାନ ଶରଗଡ଼ କୁବର ଚେଯାରମେନ୍ ଓ ଅସିକା ନିନ କାରଣାନାର କିଛି ଦିନ ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟଦାର ଥିଲେ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର କୁଣ୍ଡ ସଭର ସଭାପତି । ନିଧ୍ୟାନନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ ଅସିକାର ଓକିଲ, ରଣ୍ଜିତ ନେତା, ଶ୍ରମିକ ନେତା, ନବସୂର୍ଯ୍ୟନଗର ନିବାଚନମଣ୍ଡଳୀର ପ୍ରାର୍ଥୀ । ଏହି ନିବାଚନରେ ନିଧ୍ୟାନନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ ପରାୟ ଲଭିଲେ ସୁନ୍ଦର ଏଠାରୁ ସଦାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତି ଦୁଇଥର ଓ ଦଣ୍ଡପାଣି ସର୍ଦ୍ଦିର ଥରେ ନିବାଚିତ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି ।

ଖେମୁଣ୍ଡି ଅଞ୍ଚଳ (ସାନଖେମୁଣ୍ଡି ଓ ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି)

ଜମିଦାର ବିବେଧୀ ଅନୋକନ ଫେରଗଡ଼ରେ ଉତ୍ତର ତୁପ ନେଉଥିଲ ବେଳେ ମେମୁଣ୍ଡି ଅଞ୍ଚଳର ଦୁଇଜଣ ନେତାଙ୍କର ଅବର୍ତ୍ତାବ ହେଲ । ଗୌତମୀ ଦଣ୍ଡପାଣି ସର୍ଦ୍ଦିର ଓ ବିଳମ୍ବ ଧର୍ମପୁର କୁର ପାଏ । ସର୍ଦ୍ଦିର ଗୌତମୀରୁ ଗୋଟିଏ କମ୍ୟନିଷ୍ଟ କେନ୍ଦ୍ରପେ ଚଢ଼ିଲେ ।

ସର୍ଦ୍ଦିର

କମ୍ୟନିଷ୍ଟ ପାଟ୍ଟିର ନେତା । ଶିଶୀ ଅନ୍ତରେ ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଗୌତମୀ ସାହାଯ୍ୟପ୍ରାୟ ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଓ ମେନେଜର । ନାମକୁ ମାତ୍ର ମାତ୍ର । ସ୍କୁଲକୁ ଯିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ଅଧ୍ୟାନରେ । ସ୍କୁଲର ମେନେଜର ହୋଇ ଫେରେ ଗ୍ରାମର ଓ ପରେ ଅଞ୍ଚଳର ମେନେଜର ହୋଇଗଲେ । ବିଧାନ ସଭାକୁ ମଧ୍ୟ ନିବାଚିତ ହୋଇପାରିଲେ । ପାଟ୍ଟିପୁର ବଳ୍କ୍ଷ ଚେଯାରମ୍ୟାନ୍ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରି ଥିଲେ । କେବଳ ରାଜନୈତିକ ଅନୋକନ ନୁହେଁ, ସମୟ ଗ୍ରୀ ଗହକର ସାମାଜିକ କଳହର ନିଷ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ଭୂମିକା ନେଲେ । ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଭକ୍ତି, ଶ୍ରଦ୍ଧା ସହିତ ଭଦ୍ର କାରଣ ମଧ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । କୁର ପାବକ ଭାଣରେ ‘ନାଟ୍ଟିଆ ଗୋବର୍ଧନ’ ବୋଲି ସମ୍ମାଧନ ପାଇଲେ । ଜମିଦାରୀର ଓ ସଲକମାନଙ୍କ ଭଦ୍ର କାରଣ ହେଲେ ।

ସର୍ବାରକ ଆନ୍ଦୋଳନ ‘ଜୋରଦାର ମୁଲକ ତା’ର’ ଥିଲା । ‘ଠେଣାକୁ ଠେଣା’ ଏହା ଥିଲା ତାଙ୍କର ମାତ୍ର । ଜୁର ପାପ ଓ ସର୍ବାର ଉଭୟେ ଚାଣୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତରପୁଞ୍ଜ ପଢ଼ନ୍ତି ଅଳଗା । ଗାଁ ମାମଳତକାରେ ଏମାନେ ପରଷ୍ପର ବିଶେଷୀ କେମେରେ ରହିଯାଆନ୍ତି । ଜୁର ପାପ ଜଣେ ‘କଳାପିତ୍ତର’ କହିଲେ ଚଳେ । କୋର୍ଟ କରେଣ୍ଣ କାମରେ ବିତରଣ ବୁଦ୍ଧି, ଯୁକ୍ତିର୍ଦ୍ଵାରା ପାରଙ୍ଗମ ।

ଗଞ୍ଜାମର କଂଗ୍ରେସ ଦୁଇଘାଗ ହେଲାବେଳେ ଦଣ୍ଡପାଣି ସର୍ବାର ଦିବାକର ବାବୁଙ୍କ ସହ ରହିଥିଲେ । ଦିବାକର ବାବୁଙ୍କର ଲତ୍ତୁଆ ମନୋ-ବୃତ୍ତି ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ପୁଣିବାଦ, ସାମନ୍ତବାଦ ନେତୃତ୍ବ ଭିତରେ ରହିଗଲେ । ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁ ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିକୁ ଆଶ୍ରାକରି ଲତ୍ତୁଆ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ମିଶିଲେ । ଗୌତମୀ ନିକଟ ନିର୍ବବନ ଗ୍ରାମର ଦିବାକର ଦଳିଆ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଜରିଆରେ ସର୍ବାର ଦିବାକର ଦଳରେ ରହିଯାଇଥିଲେ । ରପୁତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଦୃଢ଼ ହେଲା ପରେ ସର୍ବାର ଦିବାକରଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଗୋବିନ୍ଦକୁ ଧରିଲେ । ଗୌତମୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦେଉଳପୋଡ଼ି, ସିପେଇ ଆମ୍ବଠା, ମାଟିଆ-ବୋରେଇ, ଭୁବନ୍ଦୁକି, ପଦ୍ମତୋଳା, କଳାଗପଦର ପ୍ରଭୃତି ଦଶ ପନ୍ଦର ଶ୍ରମ ସ୍ଵଗଠିତ ଭାବେ ରପୁତ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ରହିଲେ । ଖେମୁଣ୍ଡି ଅଞ୍ଚଳ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ମାନଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ ରହିଲା । ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାସ ପଛଦୁଆ ଦେଲେ । ସାନଖେମୁଣ୍ଡି ଜମିଦାରୀ କୋର୍ଟ ଅଫ୍ ଓ୍ରୁର୍ଡ୍ସ୍‌ରେ ଥିବା ହେଉଁ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦୟଙ୍କ ଭାଇ ବିପ୍ରରତଣ ଦାସ ମ୍ୟାନେଜର ଥାଆନ୍ତି । ବିନ୍ଦୁଖେମୁଣ୍ଡିର ଜମିଦାର ଖେମୁଣ୍ଡିରେ ନ ରହି ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ରହନ୍ତି । କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ମାନଙ୍କ ଆଧାତ ଦେବାଉଳ ଶକ୍ତି ଏହି ଦୁଇ ଜମିଦାରଙ୍କର ନଥାଏ । କେବଳ କଂଗ୍ରେସର କୁପ୍ରଭାବରେ ଗାଁରେ ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ଧନ ଲୋକ ମୁଣ୍ଡାଦାର ଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ସ୍ଵଗଠିତ ଦୁଇନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡାଦାର ଅନ୍ତର୍ମନ ପ୍ରଧାନ ଭାଲ କେତେଜଣ ବାହାପିଆ କୁରଦ୍ଦୀ ବେଳେ ବେଳେ ଆମ ସନ୍ଧି ଖରେ ଦେଖ୍ୟାଆନ୍ତି ।

ପୋଡ଼ାମାରିର ମହନ୍ତ, ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାସଙ୍କର ଭକ୍ତ । ମହନ୍ତ ଗୁଣୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ କମ୍ପୁୟନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ଭିରୋଧୀ । କିନ୍ତୁ ସେହି ଗାଁର ଗୋଦା-
ବିଶ୍ୱାଶ ଦାଣଶର୍ମୀ ରୂପତ ଆନ୍ଦୋଳନ ସପଷ୍ଟରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ।
ଆମର ଟାଣୁଆ ସମର୍ଥକବିଶ୍ୱାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି । ଗୋଦାବିଶ୍ୱାଶ ବାବୁ ଏବଂ
ଆମସହ ଲାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଗୋଦାବିଶ୍ୱାଶ ବାବୁଙ୍କର ଦୁର୍ବାସା
ରୂପରେ ମହନ୍ତ ଲୁଣିଯାଆନ୍ତି ।

ବଞ୍ଚିମାନ ଖେମୁଣ୍ଡି ଅଞ୍ଚଳରେ ଦଣ୍ଡପାଣି ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କର ୨-୮-୮୭ ରେ
ଦେହତଥାଗ ହେଲା । ଜୁର ପାଦ ବାଜନାତରୁ ଖେଗଲୁ ପରେ ଇହଲାନା
ସମ୍ବରଣ କରିପାରିଲେଣି । ଦଣ୍ଡପାଣି ସର୍ଦ୍ଦାର ସାଙ୍ଗକୁ ଖେମୁଣ୍ଡି ଅଞ୍ଚଳରେ
ବହୁ କର୍ମୀ ନେତା ହୋଇ ସାରିଲେଣି । ଜୁର ପାଦଙ୍କ ପୁଅ ଉଦୟ ତତ୍ତ୍ଵ
ପାଦ କମ୍ପୁୟନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ନେତା ।

ଲେଙ୍କାଖାଲି

ଶେରଗଡ଼ କେନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯୋଜା ଲେଙ୍କାଖାଲି ଗ୍ରାମ ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀ ।
ଡାକରଡ଼ାରେ ଶୁନିକାଣ୍ଡ ମୁଖରୁ ଯେଉଁ ସମର ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯାଉଥିଲ,
ଲେଙ୍କାଖାଲିର ଯୁବକମାନଙ୍କର ତାହା ମୁଖ୍ୟ ଭାଗ ଥିଲ । ଏମାନେ ଓଡ଼ିଆ
ଜାତି । ଖେମୁଣ୍ଡି ଅଞ୍ଚଳର ଏହି ଓଡ଼ିଆ ଗୋଷ୍ଠୀ ଟାଣୁଆ ଓ ଯୋଜା ।
ଖେମୁଣ୍ଡି ଗ୍ରାମର ମୁଖ୍ୟାଦାର ମନ୍ଦିର ମୋହନ ପାଢ଼ୀ ଓଡ଼ିଆ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କୁ
ବ୍ୟବହାର କରି ଶବ୍ଦ କୁ ଦମନ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଗାଁ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆଉ
ଗୋଟିଏ ଗାଁକୁ ସର୍ଦ୍ଦାର ଲିଗାନ୍ତି । ସେହି ସର୍ଦ୍ଦାର ଚମଜାର । ଖଣ୍ଡା, କାତି
ଠେଙ୍ଗା, ମୁଣ୍ଡରେ ସିନ୍ଦୁର ମାର ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯାଆନ୍ତି । କଉଡ଼ିଆ, କଙ୍କାରଡ଼ା,
ଆଡ଼ପଡ଼ା, ଏରେଣ୍ଟ । ପ୍ରଭୃତି ଲାଗ ଲାଗ ତାମଗୁଡ଼ିକରେ ଏହି ସର୍ଦ୍ଦାର
ହୁଏ ।

ଏହି ଓଡ଼ିଆ ଟଗାଷ୍ଟୀ ଭାତିରୁ ଲେଙ୍କାଖାଲି ଲ୍ରେଟିଆ ପଣ୍ଡି ଗାଁର ଏହି
ବାର ଓଡ଼ିଆ ଯୁବକମାନେ ଶେରଗଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନର ଲାଲ ସେନା ।
ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ଥାନ୍, ଦଣ୍ଡପାଣି ପରିଡ଼ା, ଦଣ୍ଡପାଣି ଜେନା, ଯୁଧସ୍ତିର, ରଦ୍ବନାଥ,

ଅରସିତ, ସିନାଥ ପ୍ରଭୃତି କେତେଜଣ ଯୁବକଙ୍କ ନାମ ମୋର ମନେ
ପଡ଼ୁଛି । ଶେରଗଡ଼ କେନ୍ଦ୍ର ଏମାନେ ପ୍ରଧାନ ଛାଇ । ଲେକାଖାଳି ଗ୍ରାମ
ବୁଦ୍ଧିନିବାସର ଗୋଟିଏ ଟାଣୁଆ କେନ୍ଦ୍ର । ଦଣ୍ଡାସି ପରିତ୍ରାଙ୍କର କିଛି ଶିକ୍ଷା
ଦଶା ଥାଏ । ତାଙ୍କର ପୁଅ ରସିଆ ଯାଇ ପାଠପତ୍ରି ଫେରିଛନ୍ତି ।

ଶେରଗଡ଼ ପାଢ଼ୀ ସାହୁ

ଶେରଗଡ଼ ଜନିଦାରର କମ୍ୟନିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆସିମଣ ବେଳେ
ଏହି ପାଢ଼ୀ ସାହୁ ଅମର ପ୍ରଧାନ ସହାୟକ । ଏମାନେ ସଂଗଠିତ, ଟାଣୁଆ,
ବଜୁଆ । ଜନିଦାର ଦଲାଳମାନଙ୍କର ଏମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଭାସୁ । ଏହି ପାଢ଼ୀ
ସାହିରେ ବାସ କରୁଥିବା ସମସ୍ତ କୁମୁଟି ଓ ସୁନାଶ ମଧ୍ୟ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ
ଆଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ବିନା ସହଯୋଗରେ ଅମେ ଶେରଗଡ଼ ଟାଉନ୍‌ରେ
ସଭା କରିବା ପାଇଁ ଅଷ୍ଟମ । ଥରେ ବିଜୟ ଦାସଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ସଭା
ହେଉଥିଲା ବେଳେ ଟେକା ପଥର ବୁଝୁଁ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ଫାଟିଥିଲା ଓ ସେହି
ରକ୍ତାକ୍ତ ମାତ୍ର ପରେ ସେହି ପାଢ଼ୀ ସାହୁ ବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ସାହୁ ଆହୁର ଟାଣ
ହୋଇଗଲେ । ଶେରଗଡ଼ ଅନୋକନର ପ୍ରଭାବ ବଡ଼ଗଡ଼ ଜନିଦାରର
ଚଳମୁଠାରେ ପଡ଼ୁଛି । ରେଟସିଙ୍କ, ବାରସିଙ୍କ, କରତାକଣା, କୁମରପାଣି
ପ୍ରଭୃତି ଗୁରୁତ୍ବିକର ନେତୃତ୍ବ ଆମ ଅନୋକନ ସହିତ ଥାଆନ୍ତି ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଶକ୍ତିକେନ୍ଦ୍ର ପିତଳ, ରମଚନ୍ଦ୍ର ପୁର

ପୁଅ ଗଙ୍ଗାମାତା ମଠର ରମଚନ୍ଦ୍ର ପୁର ଗୋଟିଏ ଇନାମ ଗ୍ରାମ ।
ହାମର ନେତା ସୋମନାଥ ପାଣିଗ୍ରାହୀ । ଜଣେ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ।
ଅନ୍ତ୍ର ଜମିବାଢ଼ ଥାଏ । ସେ ବର୍ଣ୍ଣ ଫେରନ୍ତା । ଅଧିବସାୟୀ । ବର୍ଣ୍ଣରେ ନିଜକୁ
ଅନୁକ ଶିକ୍ଷିତ କରିପାରିଥିଲେ ।

କମ୍ୟନିଷ୍ଟ ପାଟି ଓ ଗଞ୍ଜାମ କିଲ୍ଲା ରମ୍ପତ ସଭାର ଆନୋକନରେ
ଯୋଗଦେଲେ । ପାଟି ସଭ୍ୟ ହେଲେ । ଏହାଙ୍କର ଗ୍ରାମରେ ଏହାଙ୍କର
ପ୍ରଧାନ ସହଯୋଗୀ କୋର ସ୍ଵାର୍ଚ ଏବଂ ମହାଦେବ ପଣ୍ଡା (କାର୍ଯ୍ୟୀ) ।

ଗ୍ରାମରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଓ ରୟତ ସଭା କମିଟି ଗଡ଼ାଗଲା । ବହୁ ଯୁବକ ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଜଞ୍ଜାମ କଂଗ୍ରେସର ନେତା ବୃଦ୍ଧାବନ ନାୟକଙ୍କର ଶଳା ମହାଦେବ ପଣ୍ଡା ଦିମଣା ଅନୋକନରୁ ନିର୍ବୃତ ହେଲେ ।

ମହନ୍ତ ବହୁ ସମୟରେ ପୁଣ୍ୟରୁ ଆସି ଏହି ଗ୍ରାମ ମଠରେ ରହି ଜମିବାଢ଼ି ବୁଝନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପ୍ରଗତିଭାବାପନ୍ଥ ଭାବରେ ଗ୍ରାମ ଲୋକଙ୍କ ସହ ମିଳିମିଳି ଚଳନ୍ତି । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସମର୍ଥନ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାନ୍ତି । ଗ୍ରାମବାସୀ ବିଦୋଷ ପର୍ବା ନ ଧରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଚର୍କରେ ଥାଆନ୍ତି । ପାର୍ଟିର ପସପତ୍ର କା ଅଣିବା, ପଡ଼ିବା, ପାଠାଗାର କରିବା ଜାମରେ ନେବୁଛୁ ଦିଅନ୍ତି । ମଠରେ ପାର୍ଟିର ବୈଠକ ହୁଏ । ତାଙ୍କ ସହିତ ଲୁଗୁଛପା କିଛି ରହେ ନାହିଁ । ମହନ୍ତ ଓ ମଠନେ ସବୁ ଧର୍ମିକ କଥା । ଏହିପାଇଁ ଗାଁରେ ଲୋକର ଅଭାବ ନଥାଏ । ମହନ୍ତ ନିଜ ଉପାୟରେ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କୁ ଆୟୁତରେ ରଖିଥାନ୍ତି । ଅନ୍ତିନ ପାତ୍ରୀଙ୍କ ଭଳିଆ ପୁରୁଣା ବୁଢ଼ା ଲୋକ ମହନ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମର ବିରେଧୀ ନଥାନ୍ତି । “ବାଘର ଭାୟ ବାଘକୁ, ଫାଗର ଭାୟ ଫାଗକୁ” । ମହନ୍ତଙ୍କର ଗୁମାସ୍ତା ବା ମ୍ୟାନେଜର ମୋର ବନ୍ଧୁ ଲାଲଶାସନର ସନ୍ତ୍ୟବାଦ ତୁପାଠୀ । ଜେଣାମାତା ମଠର ଇଲକାରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମର ପରିଗୁଲନା ବୁଝନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପଢ଼ାପଡ଼ି ବିଶେଷ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରବଳ । ସେ ମଧ୍ୟ ବାଧା ହୋଇ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ । ବିଶେଷ ଭାବରେ ମୋତେ ଭକ୍ତି ଓ ସମ୍ମାନ ଦେଖାନ୍ତି । ନାହାଚନରେ ଶୋଲଶୋଲ ଭାବରେ ସମର୍ଥନ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ସେ ଆଉ ଜୀବତ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପୁଅ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସଭ୍ୟ ଓ ସମର୍ଥକ । ଆସିକା କାଉନ୍‌ସିଲର ସଭ୍ୟ ।

ମୋର ଗୁପ୍ତାବାସବେଳେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଗୋଟିଏ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ଲାନ ଥିଲା । ପ୍ରଧାନ ରାଷ୍ଟ୍ରା ଉପରେ ଗାଁ ରହିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଗାଁର ଅଧିକ ପ୍ରତି ମୋର ସମ୍ପର୍କ ଥିବାରୁ ଗୁପ୍ତାବାସରେ ବାଧା ପଡ଼ୁନଥିଲା । ମୋତେ ‘ଜାଉଣିଆ ହରିଦାସ’ ବୋଲି ମହାଦେବ ପଣ୍ଡା କହୁଥାଆନ୍ତି । ଏ ଗାଁର ବର୍ଷ ବର୍ଷ ତିରଶ ଜଣ ଯୁବକଙ୍କ ବାତିରେ ତୁଳି ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଥାଏ । ଏହାକୁ ଗ୍ରାମବାସୀ

ସେନ୍ୟଦଳ ବୋଲି ନାମକରଣ କରଥାନ୍ତି । ପାଠି ଶିକ୍ଷା ଓ ଗୁପ୍ତାବାସର ନିୟମ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଥାଏ ।

ଗ୍ରାମର ଜଣେ ଯୁବକ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକ । ତାଙ୍କ ସର ବୁଝିପଡ଼ା । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ସହକର୍ମୀ । ଏହି ଯୁବକ, ଦଳର ନେତୃତ୍ବ ନେଉଥାନ୍ତି । ରାଜରେ ପାଖପଡ଼ିଶା ଗ୍ରାମକୁ ମାର୍ଛି ଦୁଇ । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ତାକରଢା ଲାଗେଇ ପାଇଁ ‘ସେବକଣ୍ଠ ପ୍ରଣ୍ଟ’ କହିଲେ ଚଲେ । ସେ ଯୁବ ଶିକ୍ଷକ ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ଅମର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଥିଲା “ବିନା ଓଡ଼ିଶାରେ ପୋକିସ୍ ଘରେ ପଶିପାରିବେ ନାହା । ଯଦି ପଣ୍ଡି ପ୍ରତିରୋଧ ହେବ ।” ତାକରଢା ଗୁଲିକାଣ୍ଠ ହେବା ଦିନକ ମୁହଁରୁ ରମରନ୍ତିରୁ ଗ୍ରାମରେ ପୋକିସ୍ ପଶିଲେ । ପ୍ରତିରୋଧ ମେଲା । ଦଣ୍ଡପାଣି ଗୌଡ଼ ପୋକିସ୍କୁ ଢିପେଇ ଗୋବା ପ୍ରହାର କଲେ । ପରେ ପରେ ଟିରଫ ହେଲେ । କରେରିରେ ଦଣ୍ଡ ପାଇ କେଲୁ ଗଲେ । ଗନ୍ଧିମାନଙ୍କର ନାମ, ନିୟମ, ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠା ଥାଏ । ଦଣ୍ଡପାଣି ଗୌଡ଼ ସେହି ବାହାରିଯିବେ କିପରି ? ସେତିକିବେଳକୁ ମୁଁ ନିକଟ କେନ୍ଦ୍ର ପରର ଗ୍ରାମରେ ଗୁପ୍ତାବାସରେ ଥାଏ । ଖବର ପାଇଁ ରମରନ୍ତିରୁ ଅୟିଲି । ଲୋକମାନେ ଉତ୍ସାହିତ ଓ ଆତକିତ ମଧ୍ୟ । ଯୁବକ ଦଳକୁ ତାକରଢା ଯାଇ ବୁଲିଅସିବା ପାଇଁ ପଠାଇଲି । ସେତେବେଳେ କିଞ୍ଚାର ସବୁ କେନ୍ଦ୍ରରୁ ପାଠି ସାଥୀମାନେ ତାକରଢା ଯାଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଘେର୍ଯ୍ୟ ସାହସ ଦେବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଥିଲା ।

ରମରନ୍ତିରୁ ଗ୍ରାମର ଗୁଲିକାଣ୍ଠ ବିଜୁଳି ବେଗରେ ବୁଝିଆଡ଼େ ପ୍ରଗର ମେଲା । ଗୁଲିକାଣ୍ଠ ଯୋଗୁ ରମରନ୍ତିରୁ ଗାଁର ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକେ ଆତକିତ ଓ କମ୍ବୁଳ ଲୋକମାନେ ଜତିଷ୍ଠତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ଏହି ଘଟଣା ତାକରଢା ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କୁ ହେବଣା ଦେଲା, ଉତ୍ସାହ ଅଣିଲା । ପ୍ରତିରୋଧ ପାଇଁ ମନୋ-ବଳ ଟାଣ କଲା ।

ଯୋମନାଥ ପାଣିଗ୍ରୁହଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ପାଖପଡ଼ିଶା ଗ୍ରାମ ନଗରନ୍ତିରୁ, ନାହିଁନ୍ଦୂର, ନନ୍ଦାପଞ୍ଜୀ, ପାକିତି, ପିତଳ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ପାଠିର ରସ୍ତା

ସବର ପ୍ରସାବ ପଡ଼ିଲା । ଏସବୁ ଗ୍ରାମ ଧରିକୋଟ ଜମିଦାରୀ ଅଞ୍ଚଳର । ଜମିଦାର ବିରେଧୀ ଓ ମୁଣ୍ଡାଦାର ବିରେଧୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ ଜଳସେଚନ ପାଇଁ ଦୁଇ ନମ୍ବର କେନାଳର ଏକସଟେନ୍ସନ୍ ସକାଶେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ କମିଟି ଗଡ଼ାଗଲା ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପୁର, ନରେନ୍ଦ୍ର ପୁର, କଣ୍ଠିପୁର ଏହି ଉନିଶତ୍ତ ଗ୍ରାମ ଲଢ଼ୁଆ କିନ୍ତୁ ହୋଇ ଠିଆ ହେଲା । କଣ୍ଠିପୁର ଗ୍ରାମର ମୃତ ଚନ୍ଦପାଣି ସ୍ଥାର୍ଛି ଓ କାର୍ତ୍ତିକ ସ୍ଥାର୍ଛି, ନରେନ୍ଦ୍ର ପୁରର ମୃତ ମୋହନ ପୋଲଇ ଏ ଶିମାନଙ୍କର ନନ୍ଦତୃତ୍ୱ ନେଉଥାନ୍ତି । ନନ୍ଦତୃତ୍ୱ ପୁର ପାଇତି ପବତି ତଳେ । ଗ୍ରାମକୁ ଯାତା-ପୂର୍ବ ପଥ ନଥିଲା । (ମୁଁ ଏମ୍.୬ଲ୍.୬. ହେଲିପରେ ସତ୍ତକ ପଡ଼ିଲା) । ଯାତାପୂର୍ବ ପଥ ନଥିବାରୁ ଗୁପ୍ତାବାସର ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଗପରି ଥିଲା । ଶୁଣି-ମାନେ କାଳିଞ୍ଜି କୁଳ । ପବତ ଦାର୍ତ୍ତିଆ, ନିର୍ଭାର ଓ ବକ୍ଷିଆ । ଏମାନଙ୍କର ଜମି ଜଳସେଚନ ବିହୁନ, ଅମତ୍ରା ଓ ପଦର । କେନାଳ ନଥାଏ । (ମୁଁ ଏମ୍.୬ଲ୍.୬. ହେଲିପରେ କେନାଳ ପାଣି ଅସିଲା) । କେନାଳ ପାଇଁ ଯୋମନାଥ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସଭାସମିତି ହୁଏ । ମୂର୍ବତନ ବିଧାନସଭା ସଦସ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଦନ ମହାପାତ୍ର ଶୁଭଗନ୍ଧୀର ହୁରରେ ଗର୍ଜନତର୍ଜନ କରୁଆନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଚର୍ଜନ ସାଙ୍ଗକୁ ମୋର ନିଷ୍ଠାପର କର୍ମକୌଣ୍ଡଳ କାମକୁ ଉପରିତ୍ତ କଲା ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପୁର, ନରେନ୍ଦ୍ର ପୁର ଓ କଣ୍ଠିପୁର ଏହି ଉନିଶତ୍ତ ଗ୍ରାମ ଗୁପ୍ତା-ବାସର ଗୋଟିଏ ବୁଝିଦିଲା । ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଗୀଁ ତୁଳନାରେ ନରେନ୍ଦ୍ର ପୁର ଟିକିଏ ଅନ୍ତରଳରେ ଥାଏ । ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ଗୁପ୍ତାବାସ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଘୋନ । ଆଗରୁ କହିଛି ଗୋଟିଏ ନାହିଁ, ରାଧା ଚିକଟା ମାଟି । ଦିନରେ ମଧ୍ୟ ଯାଇହୁଏ ନାହିଁ । ଗ୍ରାମବାପୀ ରାତିର ହିଙ୍କପର୍ଣ୍ଣ ଶିକାର କରି ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି । ଶିକାର ପାଇଁ ଦଶ ବାରଟା ଢାଢ଼ାଳ ପୋଷା କୁକୁର ଥାଏ । କୁକୁରଗୁଡ଼ିକ ଆମ ଗୁପ୍ତାବାସ ସହ ସମ୍ମନ୍ତ ଥାଆନ୍ତି । ଦଲଲ ବା ପୋଲିସ୍ ଗ୍ରାମକୁ ଯିବାକୁ ଭାବୁ କରନ୍ତି । ସମସ୍ତ ମୁକିଧା ସଫ୍ରେ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁ କେବଳ ଚାରିଟି ଦିନ ଏହି ଶିମାନଙ୍କର ରହନ୍ତି । ରାତରେ ପାଖପଡ଼ିଶା ଗ୍ରାମବାପୀଙ୍କର ସମ୍ମ ହୁଏ । ସଭା

ପରେ ଅମେ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମକୁ ରୂଳିଯାଉ । ଏହି ଗ୍ରାମର ସମୟ ସୀ, ପୁରୁଷ, ବାଲକ, ବାଲକୀ ଅମେ ଗୁଡ଼ାବାସରେ ଥିବା ଜାଣନ୍ତି । ଲୁରୁପା ନାହିଁ । ଏଣୁ ଗୁଡ଼ାବାସ ନିଯମ ଅନୁଯାୟୀ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁ ଅଧିକ ଦିନ ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁ ଫର୍ମକାଯୁ । ସରକାରଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ଢୁଣ୍ଡି ଚାଙ୍କ ଉପରେ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଏହି ଗାଁରେ ଦିନ ଦିନ କଟାଇଛି । ତିନିଶତ୍ତ ଗ୍ରାମରେ କେଳି କଲାପରି ଦୁଇ ଦୁଇଛି । ଦିନରେ ଯିବା ଅସିବା କରିଛି ।

ମୁଣ୍ଡରେ ଟଗଡ଼ିଆ ପାଗ ଓ ତଳରି, କାଳିଞ୍ଜିଆ ନିଶ, ଦ୍ୱାନ୍ତିଶିଆ ବୁକୁକା, ହାତରେ ଜଗାଳ ଠେଙ୍ଗା, ପାରିକହୁମର କସ ଗାମୁଛୁ, ନାସ ନଳା, ଗାଞ୍ଜିଆ, ବେକରେ ଗଞ୍ଜିଆ କଳା ମାଳ ଓ ଅଣାରେ ପଦାମାଳ ।

ନିବାଚନମଣ୍ଡଳୀ ଭାଗ ହେଲା

ଅସିକା ବିଧାନସଭା ନିବାଚନମଣ୍ଡଳୀରେ ମୁଁ ଦୁଇଥର ଲଗନଗ ୧୯୪୭ ଓ ୧୯୪୮ ରେ ନିବାଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଗୋଟିଏ ପଥ - ଗୋଟିଏ ପାଠ - ଗୋଟିଏ ପଠାକା—ଲୁଲ ପଠାକା ।

୧୯୪୭ ମସିହାରେ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରାର୍ଥୀ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ କବିବଜନ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପାଠୀ ଓ ଗଣଚନ୍ଦ୍ର ଦଳର ଧରକୋଟ ଜମିଦାର ପଦ୍ଧନାର ସିଂହତେଣ୍ଡ ଦୁଇଁ ପକ୍ଷପତ୍ର ହେଲେ । ତା'ପରେ ନିବାଚନମଣ୍ଡଳୀକୁ ଭାଗ କରି ଦିଆଗଲ । ଫଳରେ ଆମର ଲାଲ ଏରିଆ ଦୁଇଭାଗ ହୋଇଗଲ । କମ୍ୟନ୍ସ୍ ପାଠର ପ୍ରଧାନ ଶକ୍ତିକେନ୍ଦ୍ର ଶେରଗଡ଼ ଜମିଦାରର ବହୁଳ ଅଂଶ ଏବଂ ଦ୍ଵିତୀୟ ଶକ୍ତିକେନ୍ଦ୍ର ବାମଚନ୍ଦ୍ର ପୂର ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆସିକା ନିବାଚନମଣ୍ଡଳୀରୁ ବାହାର କରିଦେଇ କବିସାର୍ଯ୍ୟନଗର ନାମରେ ନୂତନ ନିବାଚନମଣ୍ଡଳୀ ସୃଷ୍ଟି କରଗଲ । ବିରେଧୀଦଳ ଭାବିଥୁଲେ ଆସିକା ନିବାଚନମଣ୍ଡଳୀରୁ କମ୍ୟନ୍ସ୍ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ ପରସ୍ତ କରିବେ । କିନ୍ତୁ ଫଳ ଓଳଟା ହେଲା । ଉଭୟ ନିବାଚନ-ମଣ୍ଡଳୀରୁ ଦୁଇ ଦୁଇଟା କମ୍ୟନ୍ସ୍ ନେତା ବିଧାନସଭାକୁ ନିବାଚିତ ହୋଇଗଲେ ।

ତୃତୀୟ ଶାକ୍ତକେନ୍ଦ୍ର, ଗୁଣ୍ଠପଡ଼ା

ଗୁଣ୍ଠପଡ଼ା କେନ୍ଦ୍ର ମୁଖ୍ୟ ନେତା କବିରାଜ ରଦ୍ଧନାଥ ପଣ୍ଡା । ତାଙ୍କର ସହଯୋଗୀ ଶଣ୍ଡବନ୍ଦ ଗ୍ରାମ ନିବାସୀ ଷେଷବାସୀ ବେବର୍ତ୍ତା । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗକୁ ସେ ଗ୍ରାମର ମୁଖୀଆ ସୁରନାଥ ପାଢ଼ୀ ଓ ମୂଳଆ ଗୌଡ଼ । ଏ ଦୁହେଁ ଥାକ୍ରି ଓ ବୁଲନ୍ତି । ସୁଅନ୍ତେ ପବନ ସେଆନ୍ତେ ଛତା ।

ଶଣ୍ଡବନ୍ଦ ଗ୍ରାମର ସୁବଗୋଷ୍ଠୀ ଗୋପାଳ ପାଢ଼ୀ, ବଲ୍ଲଭ ପାଢ଼ୀ, ଗୋବିନ୍ଦ ସୁଆର, ରଦ୍ଧନାଥ ପାଣିଗ୍ରାସ୍ତୀ, ବାସୁଦେବ ପଟ୍ଟନାୟକ; ଖଦାଳ ସାହର ମାର୍କଣ୍ଡ, ନାଇକ ଓ ମୀନା ନାଇକ; ଏମାନଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ବେବର୍ତ୍ତା ବାବୁ ରୟୁଚ ଅନୋକନରେ ଦୃଢ଼ ପଦକ୍ଷେପ ନେଉଥାନ୍ତି । ବେବର୍ତ୍ତା ବାବୁ ଜଣେ ଶୁଙ୍ଗଲିତ, ଧୀର, ଶ୍ରୀର, ଆଜ୍ଞାବହ୍ଵ, ବଳଷ୍ଟ ନେତା । ସେ ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ଆମ୍ବମାନଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ ବିଦାୟ ନେଲେଣି ।

ଗୁଣ୍ଠପଡ଼ା କେନ୍ଦ୍ରରେ କମ୍ୟନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଡ଼ାହେଲ । ସୁବସ୍ତ ଗଡ଼ା ହେଲା । ଲତ୍ତୁଆ ସୁବକ ବାହାରିଲେ । ଗାଁରେ ହାଇକ୍ସ୍ଲୁଲ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ । ବହୁ ଉନ୍ନତି କାମ ଗୁଲିଲୁ—ବନ୍ଦ, ବାଢ଼, କେନାଳ, ନଦୀବନ୍ଦ ହେଲା ।

ଗୁଣ୍ଠପଡ଼ା ସହିତ ଶଣ୍ଡବନ୍ଦ, ସାହସପୁର, ମହାରାଜଗୁର, ରାଜପଙ୍କୀ, ଜଗଦଳପୁର, ସୁମନ୍ତପଙ୍କୀ, ନିରାଳ, ରଷ୍ଟପୁର, ବାଲିଶିର, କମାଗଡ଼, ସାପୁଆପଙ୍କୀ, ଅସୁରେଇପଙ୍କୀ, ମଙ୍ଗଳପୁର, ନବରହମ୍ପୁର, ବାଲିଗୁର, ଝରପାର, ବାତ୍ରୁଳା, କଳାସୁତା, ଗବନଳା, ଅତରଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରାମଗୁଡ଼ିକ ପାର୍ଟି ନେତୃତ୍ବରେ ରହିଥାନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ରାମପଙ୍କୀ ଓ ଜଗଦଳଦୂର ଗ୍ରାମ ଦୁଇଟି ପରେ ପରେ ପଛେଇ ଗଲେ । କେବେ କଂଗ୍ରେସ, କେବେ ଚକଳଙ୍ଗଳ ହେଲେ । ମହାରାଜପୁର ଗାଁର ଲତ୍ତୁଆ ନେତା ହିନ୍ଦ୍ରା ମରିଗଲ ପରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସୁଅ ରଦ୍ଧନାଥ ପାତ୍ର ଗାଁର ନେତୃତ୍ବ ନେଇ କବିରାଜ ରଦ୍ଧନାଥ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ସହ ମୁଣ୍ଡୁ ସହଯୋଗ କରି ଆସୁଥାନ୍ତି । ଏବେ ନିକଟରେ ୧୯୮୫ ମସିହା ନିରାଚନ ବେଳକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାରଣରୁ ପାର୍ଟି ସହିତ ଅସହଯୋଗ କରି ଥିଲାରରେ ରହିଛନ୍ତି ।

ଗୁଣ୍ଡପଡ଼ା ଗ୍ରାମର ବହୁ ଲତୁଆ ସୁବକ ଓ ବୁଡ଼ା ବାହାରିଲେ । ନେଷାନନ୍ଦ ସ୍ଥାର୍କୀ, ଖଳ ପ୍ରଧାନ, ସହଦେବ ଗୌଡ଼ି, ରଜ ଓ ହର ପ୍ରମୁଖ ଲତୁଆ କମ୍ରୀ' ଏବଂ ବୁଡ଼ା ବାହାଦୁର ମହାନ୍ତିକର ମମତା ସ୍ଵରଣୀୟ । ସୁବକ ନେରା ବଙ୍ଗାଳ ପାତ୍ରଙ୍କର ବୁଢ଼ି, ବିଦ୍ୟା ଯୋଗୁଁ ଗୁଣ୍ଡପଡ଼ା ସନ୍ଧିୟ ରହୁଥିଲ । ବଜାଳୀ ପାତ୍ର ପଞ୍ଚାୟତ ସେବିଟେଶ୍ବର । ବଜାଳୀ ପାତ୍ର ଗାଁ ଛୁଡ଼ିଲେ ସିନା ପାଟି ରୁଦ୍ଧନାହାନ୍ତି କି ଗୁଣ୍ଡପଡ଼ା ପ୍ରତି ମମତା ବୁଢ଼ ନାହାନ୍ତି ।

କବିରଜ ରୟୁନାଥ ପଣ୍ଡାଙ୍କର ବ୍ୟବସାୟ କବିରଜା । ଗରିବ ଲୋକ । ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷା ମେଟିକ୍ । ସମଣେ କବିରଜ କାମ ପୁଣିଲେ । ପାଟିର ସଦା-ବେଳିଆ କମ୍ରୀ' ହୋଇଗଲେ । କବିରଜଙ୍କ ଅପ୍ରେସ ପାଟି ଅପ୍ରେସରେ ପରିଣତ ହେଲ । ତାଙ୍କର ଭାଇ କବିରଜ ବଲ୍ଲଭ ପଣ୍ଡା ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଭଞ୍ଜନଗର ଚାଲିଗଲେ । ସେଠାରେ କବିରଜା ବ୍ୟବସାୟ କରି ଭଲରେ ରହିଛନ୍ତି । ପାଟିର ସହଯୋଗୀ ଅଛନ୍ତି ।

ରୟୁନାଥ ପଣ୍ଡା ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତୃତ୍ବ ନେଇ ପ୍ରତିଦିନ ବିଭିନ୍ନ ଗ୍ରାମକୁ ଯିବେ । ବୈଦ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ସହିତ କମ୍ୟନିଷ୍ଟ୍ ପାଟି ଗଡ଼ିବେ । ଖର-ତରରେ ଅବେଳରେ ଘରକୁ ଫେରିବେ । କବିରଜଙ୍କ ଦେହ ଦୁର୍ବଳ କିନ୍ତୁ ମନ ଠାଣ । ସେ ବିନା ପାରିଶ୍ରମିକରେ ସଦାବେଳିଆ କମ୍ରୀ' ହୋଇଗଲେ । ଜେଲ ଗଲେ । ଜେଲରେ ପଞ୍ଚାବନ ଦିନଆ ଆମରଣ ଅନଣନ କରି ମରଣା-ନକ ହେଲେ ।

ଗୁଣ୍ଡପଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳ ଆନ୍ଦୋଳନ

ସନ ୧୯୪୭ ଦୁର୍ରକ୍ଷ ବେଳେ ଗୁଣ୍ଡପଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳରେ ରିଲିପ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିଲ । କମ୍ୟନିଷ୍ଟ୍ ପାଟି ନେତୃତ୍ବରେ ବଜଳାରୁ ଡାକ୍ତର ଅସି ମହାରାଜପୁରରେ ଚିକିତ୍ସା କେନ୍ଦ୍ର ଖୋଲ ଯାଇଥିଲ । ପୁଣ୍ୟମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ମୀ-ନାରାୟଣ ସାହୁ ପାଦରେ ରୁକ୍ଷ ରୁକ୍ଷ ଏ ଅଞ୍ଚଳ ବୁଲିଛନ୍ତି । ରିଲିପ୍ କାମ କରିଥାରେ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ କମ୍ୟନିଷ୍ଟ୍ ପାଟି ଗଡ଼ି ଉଠିଥିଲ । କବିରଜ ରୟୁ-ନାଥ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ରିଲିପ୍ କାମ ଚାଲିଥିଲ ।

ବଡ଼ନାଶ ବନ୍ୟାରେ ଏ ଅଞ୍ଚଳ ଗୁଣୀମାନଂକର ଜମି ବାଲିଚର ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଗୁଣୁପଡ଼ା କେନ୍ଦ୍ର ନେତୃତ୍ବରେ ବଡ଼ ନଦୀରେ ନଶବନ୍ଧ ପଡ଼ିଲା । ଆସିକାଠାରୁ କମାଗଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୁଣୀମାନେ ରଷା ପାଇଲେ । ବାଲିଚର ଜମିରେ ପୁଣି ରୁଷ ହେଲା ।

କଦମ୍ବ ଦାଇ, ମୁମନ୍ଦପଙ୍କୀ କେନାଳ, ଟୁଣ୍ଡିଆ ନାଳ, ମଙ୍ଗଳଦୂର କେନାଳ ପ୍ରଭୃତି ଜଳସେଚନ ଯୋଜନା ପାଇଁ ଗୁଣୁପଡ଼ା କେନ୍ଦ୍ର ବହୁ ଅନ୍ଦୋଳନ, ସଭା, ପଟ୍ଟଆର କରିଛି । ମୁଁ ବିଧାନ ସଭ୍ୟ ଥିଲାବେଳେ ଏ ସମସ୍ତ ଦାଶ ପାଇଁ ବାହାରେ ଓ ଭିତରେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିଛି । ଏ ସମସ୍ତ ଦାଶ ମୁଁଣ୍ଡ ହୋଇଛି । ଜମିରେ ପାଣି ମାଡ଼ିଛି । ଆଖୁ ଫସଳ କରି ଗୁଣୀ ଉପାର୍ଜନ କରି ପାରୁଛି ।

ଗୁଣୁପଡ଼ା ଶକ୍ତିକେନ୍ଦ୍ର କେବଳ ସଭା, ସମିତି, ପଟ୍ଟଆର ମାଧ୍ୟମରେ ନେତା । ରିଲିଫ୍ କାମ, ଉନ୍ନୟନ କାମ, କେନାଳ, ଜଳସେଚନ, ନଶବନ୍ଧ ଏମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ । ମୁସ୍ତାଦାଶ ଲେପ, ଜମିଦାଶ ଲେପ, ଜମିରେ ନଗଦ ଖଜଣା ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣୀ ଅନ୍ଦୋଳନ ସହିତ ଏମାନେ ସାପୃକ୍ତ । ଆସିକା ସଭା ସମିତିରେ ଏମାନେ ଆଗୁଆ ଭୂମିକା ନିଅନ୍ତି ।

ନିବାଚନ ବେଳେ ଏ ଅଞ୍ଚଳ ଅଧିକ କର୍ମଚାରୀ ଓ କୌଣସିକୀ । ଥରେ ନିବାଚନ ବେଳେ ଦେବଭୂମିର ପୋଲିଙ୍ଗ୍ ଏଜେଣ୍ଟ ଭାବେ ନିୟୁକ୍ତ ପାଇଁ ଥିବା ରଦ୍ୟନାଥ ପଣ୍ଡା ଓ ତାଙ୍କ ସହ ଅନ୍ୟ କେତେଜଣ ଶକ୍ତିପଣ୍ଡକ ଦାରୀ କବଳିତ ହୋଇ ବାଲିଶିବା ବଣରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ମରଣ ଆଣଙ୍କାରେ ଗୋଟିଏ ରାଷ୍ଟ୍ର ବଣରେ କଟାଇ ଥିଲେ ।

ପୁରୁଣା ନେତୃତ୍ବ ଓ ନେତାମାନେ ଦିମଣଃ ଆନ୍ଦୋଳନରୁ ଓହରି ଯାଉଇଛନ୍ତି । କର୍ମୀମାନେ ଇତିହ୍ସତ ହୋଇ ଯେ ଯାହା ଧନ୍ୟାରେ ରହି ଗଲେଣି । କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ସଗଠନ ନାହିଁ । କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ଅନ୍ତିରୁ ନଥିଲା ପରି ଜଣାଯାଉଛି ।

ଗୁଣପଡ଼ା ଗ୍ରାମର ଆଉ ଜଣେ ଗୁଣୀନେତା ଭଗବାନ ସ୍ଥାଇଁ ନିଜର ବ୍ୟବହାର ଦାରୀ ଗୁଣୀ ଅନୋକନରୁ ଅଳଗା ହୋଇ ବାରେନ୍ ମିଷକର ସେବାରେ ରହିଲେ । କିନ୍ତୁ ରୋଜଗାର ମଧ୍ୟ କଲେ । ସେ ଆଉ ଜହାନ ଜଗତରେ ନାହାନ୍ତି ।

ମୋହନ ଭୂଯ୍ୟାଁ

କବିରଜଙ୍କର ଅନ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ସହଯୋଗୀ ଝରପାଣୀ ଗ୍ରାମର ମୋହନ ଭୂଯ୍ୟାଁ । ବୟସ୍ତ ସାଥୀ । ପଢ଼ାପଢ଼ି ନାହିଁ । ବିନା ସାଇକେଲରେ ଗାଁକୁ ଗାଁ ଦୁଇବେ । ମୁଣାରେ ପ୍ରଗ୍ରହ ପତ୍ର, ବିତ୍ତିକାଟା, ଦିଅସିଲ । ଯେଉଁ ଗ୍ରାମକୁ ଯିବେ ଗୁଣୀ ଘରେ ଖାଇବେ, ରହିବେ, ଶୋଇବେ । ଦେବାଳୟ ଅଗରେ ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବସିବେ । ଅନ୍ୟ କାହାର ଦାରୀ ପ୍ରଗ୍ରହ ପତ୍ର ପଡ଼ାଇବେ । ସେ ଅଞ୍ଚଳର ସବୁ ଗ୍ରାମରେ ଏହାଙ୍କର ବହୁ । କାଳିଞ୍ଜି କୁଳ । ନିପଟ ଗାଉଁଳ ଭାଷାରେ ଲେକିଛୁ ବୁଝୋଇବେ । ଟଳା, ବେଳମାନ, ଦଗଳ-ବାଜ, ଦଳଲ, ଗୋଡ଼ିଆ, ଭାତୁଆ, ଟାଉଟର ପ୍ରଭୃତି ଦୂର୍ଭାଷା ପ୍ରଫ୍ଲୋଟ କରି ବିରୋଧପକ୍ଷକୁ ଗାଳଦେବେ । ପ୍ରତି ଗାଁରେ ଦଳଲ ସାଙ୍ଗକୁ ବିଶ୍ଵାନାଥ ଦାସଙ୍କର ସଙ୍ଗାତ ଭାଇ ଭଜରାମ ସ୍ଥାଇଁଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ବାନବ ଥାଆନ୍ତି । ଭଜରାମ ସ୍ଥାଇଁ ଓ ମୋହନ ଭୂଯ୍ୟାଁ ଗୋଟିଏ ଜାତି କାଳିଞ୍ଜି କୁଳ । ବନ୍ଧୁ ବାନବ ଲେଖାରେ । ମୋହନ ବାବୁଙ୍କର ରୁଷଶାଷ୍ଟା ପରିହାସରେ ଗୁହ୍ନତ ହେଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଶତ୍ରୁ ପ୍ରତି, ଜମିଦାର ପ୍ରତି ଓ ଟାଉଟରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋହନ ବାବୁଙ୍କର ଭାଷା ଗୁଣୀମାନଙ୍କୁ ବଳ ଓ ସାହସ ଦେଉଥାଏ । ଲଳ ପତାକା ଧରି ସବୁ ସମିତିକୁ ଯିବାପାଇଁ ବଳଦିଏ । ଶତ୍ରୁ ପ୍ରତି ମୋହନ ବାବୁଙ୍କର ମୁହଁତ ମୁଲକା ନଥାଏ । ଶତ୍ରୁ ପ୍ରତି ଦୃଢ଼ା ନ ହେଲେ ଲଢ଼େଇ କରିଛେବନି । ‘ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅଜ୍ଞନଂକ ଦଶା’ ହେବ ।

ଧରକୋଟ ଜମିଦାର ମଦନ ମୋହନ ସିଂହଦେଖ ଜଣେ ଦୃଢ଼ ଶାସକ । ଗୁଣୀ ଅନୋକନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦଳଲ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ପୁରୋହିତଙ୍କୁ ପ୍ରଗ୍ରହକ କରିପାରନ୍ତି । ହାତୀ ପୁରାଇ ଘର ଭାଙ୍ଗି ପାରନ୍ତି । ଏପରି ପ୍ରତଣ୍ଟ ଜମିଦାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଣିଷିତ ଗାଉଁଳା ଗୁଣୀ

ମୋହନ ଭୁବନ୍ଦୀ, ରୂପିମାନଙ୍କୁ ସନ୍ଦର୍ଭିତ କରିପାରିଥିଲେ । ମୁନାମୋହି ଓ ସାହାସପୁର ଲତ୍ତୁଆ କମ୍ବୁନିଷ୍ଟ ଗ୍ରାମ ଘବେ ପରିଚିତ କରାଇଲେ । ମୋହନ ବାବୁ ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଜନ୍ମ ଏବଂ ମରଣ ଖବର ଆମ ପାଞ୍ଜିରେ ବାହାରୁ ନାହିଁ । ମୃତ୍ତୁ ବାର୍ଷିକ ପାଳନ ହେଉନାହିଁ । ସେ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀ ଥିଲବେଳେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଫଟୋ ମୋ ଘରେ ଝୁଲୁଛି ।

ମୋହନ ଭୁବର୍ଦ୍ଦୀ ପାଟ୍ଟି ଚରଣରୁ ଜିନ୍ଧାବୋର୍ଡ ସର୍ବ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ପରାସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ସେତିକିବେଳେ କମାଗଡ଼ି ହରେକୁଷ୍ଟ ମହାନ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅସିକାରୁ ଜିନ୍ଧା ବୋର୍ଡ ସର୍ବ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ପରାସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଗୁଣୁପଡ଼ା ଗ୍ରାମର ପୁରୁଣା କବିରାଜ ଅନନ୍ତ ତ୍ରୁପାଠୀ ଶର୍ମୀ (କବିରାଜ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରୁପାଠୀଙ୍କର ବଡ଼ ଭାଇନା) କଂଗ୍ରେସ ଟିକଟରେ ଜୟୟୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଗୁଣୁପଡ଼ା ଗ୍ରାମରେ ଏମାନଙ୍କର ଘପ୍ରା ପୁରୋହିତ ବଣୀ । ଗାଁରେ ସାମାଜିକ ଓ ବାଜନୌତିକ ପ୍ରଭାବ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯୋଡ଼ି ବଳଦ ଯୁଆଳିରେ ମହାମ୍ବା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଫଟୋ ଓ ବଳଦ ଶିଙ୍ଗରେ କଂଗ୍ରେସ ପଢାକା ମାର ଭୋଟ ଯୋଗାଡ଼ି କରିଥିଲେ । ଏବେ ତ ଯୋଡ଼ି ବଳଦ ଫାଣ୍ଡିକୁ ଗଲି, ଗାଁର ବାହୁଦ୍ଵା ମଲେ, ଅନନ୍ତ ତ୍ରୁପାଠୀ ଏବେ କେଉଁ ଚିହ୍ନରେ ?

ଜିନ୍ଧା ବୋର୍ଡ ନିବାଚନ ବେଳେ ଦୁରୋହିତ, ଗୁରୁଗୋପେଇଁ ସାଙ୍ଗ କମ୍ବୁନିଷ୍ଟ ପାଟ୍ଟିର ଦୁଇଟି ଲତ୍ତୁଆ ଗାଁ ଘରପଲ୍ଲୀ ଓ ଜଗଦଳପୁର ଗାଁର ଭୋଟ ନେଇ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାର କରିଦେଲେ । ତା'ପରେ ତାଙ୍କ ଘର କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରୁପାଠୀ ୧୯୪୭ ନିବାଚନରେ ପ୍ରତିଦିନତା କରି ପରାସ୍ତ ହେଲେ ସୁନ୍ଦର ଘରପଲ୍ଲୀ, ଜଗଦଳପୁର, ଅତରଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରାମ ସହିତ ଗୁଣୁପଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳର ବହୁତ କ୍ଷତି କଲେ । ବିଭେଦ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଦଲଲ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଲତ୍ତୁଆ ଘବ ଦୁଇକ ହେଲା । ଶ୍ରୀ ୧୯୭୧ ରେ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରୁପାଠୀ କଂଗ୍ରେସ ମୁଦ୍ରି ଉଜ୍ଜଳ କଂଗ୍ରେସ ହେଲେ । ଚକଳଙ୍ଗଳ ଧରିଲେ, ନିବାଚନରେ ଜତିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏବେ ସେହି ଚକଳଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ମ କବିରାଜଙ୍କ ଦୁଆରୁ ଯାଇ ହରିହର ସ୍ଥାନିକ ଦୁଆରେ ଆଉଜା ହେଲଣି । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର

ତୁପାଠୀ ଗୁରୁଗୋପେଇଁ, ପୁରୋହିତ ହିସାବରେ ଯାହା ଷତ କରିଥିଲେ,
ଗୀ ଏକତାକୁ ଭାଙ୍ଗିଥିଲେ, ହରହର ସ୍ଵାର୍ଚ ଜାତିଆଶ ଭାବରେ ତଳିତଳାନ୍ତି
କଲେ ।

ସାହାସପୁର

ଶୁଣୁପଡ଼ା କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଭାବରେ ସାହାସପୁର ଗ୍ରାମ ଆଶୁଆ ହୋଇ
ବାହାରିଲା । ଶୁଣୁପଡ଼ାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କଲା । ଏହି ଗ୍ରାମଟି ନବଶାସନ ବାଢ଼ିଛିଲେ ।
ରୂପିମାନେ ଗୋପେଇଁମାନଙ୍କର ଜମିବାଢ଼ି ରୂପ କରନ୍ତି । ‘ଲଙ୍ଘନ ଯାଇ
ଭୂମି ତା’ର’ ମ୍ଲୋଗାନରେ ଶାସନ ଦ୍ୱାରା ବିଚିତ୍ରିତ । ଅସିକା ସାଧାରଣ
ସଭକୁ ସାହାସପୁର ଗ୍ରାମର ତୋଳ ପଟୁଆର ନବଶାସନ ଭିତରେ ପଣି
ମ୍ଲୋଗାନ ଦେଇ ଯିବାପାଇଁ ଡର ଛୁଟିଗଲା । ପେହି ଗ୍ରାମର ଜଣେ ଗରିବ
ପାଠ ପଢ଼ୁଆ ଟୋକା ପଦ୍ଧତିରଣ ଦାସ, ଗୀ ମାଷ୍ଟୁଙ୍କ ପୁଅ ଆନନ୍ଦାଳନରେ
ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ଗୀତ ରଚନା କରି
ସବୁ ସମିତିରେ ଗାଇଲେ । ପରେ ସରକାରୀ ରୂପିର ଭିତରେ ପଣିଲେ ।
ରୂପିରାମାନଙ୍କୁ ସଫାରି କରି ଦାଖି ଢାସନ କଲେ । ସେହିଭାଲି ପୁରକ
ଅଜି କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିରେ ଦେଖା ଦେଉନାହାନ୍ତି । ପଦ୍ଧତିରଣ ଦାସଙ୍କର
ସକଳ କୁଟ୍ଟମ୍ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ । ଗ୍ରାମର ମାଝିଣି ନାହାକ, କୈବଳ ଡାକୁଆ,
ଏମାନେ ଗ୍ରେଟ ରୂପି । ପାଠଶାଳ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ରୂପି ନେତା, ରୂପିମାନଙ୍କର
ନେତା । ଗୀ କରଣ ମୁଦର୍ଣ୍ଣନ ପଞ୍ଜନାୟକ ମଧ୍ୟ ରୂପିର ନେତା ହୋଇ-
ପାରିଲେ । ଲଳ ପଢାକା ଧରି ଅସିକା ଦାଣ୍ଡରେ ଗଲେ । ମୁଦର୍ଣ୍ଣନ ବାବୁଙ୍କର
ସକଳ କୁଟ୍ଟମ୍ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ଘର ଉଦୟନାଥ ପଞ୍ଜନାୟକ
କିନ୍ତୁ ବେଙ୍ଗର ସୁପର୍-ଭାଇଜର ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଆମର ସତ୍ତ୍ୟାଗୀ, ତାଙ୍କର
ଉଦ୍ୟମରେ ଅନ୍ୟ ସୁପର୍-ଭାଇଜର ବମଚନ୍ତୁ ସାହୁ ପ୍ରମୁଖ ଆମର ସହ୍ୟୋଗୀ
ଥିଲେ । ଉଦୟନାଥ ପଞ୍ଜନାୟକ ଆଉ ନାହାନ୍ତି ।

ଗୀର ଟାଣୁଆ ବିପୁଳ ନେତା ବିଶ୍ୱନାଥ ବେହେବକର ସହ ଗୀର
କ୍ଷେବସାୟୀ ଦଣ୍ଡାପୀ ପାପ ଗୀ ପରିଚୃଳନାରେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ଭାଗ ନେଉଛନ୍ତି ।

ଆଜି ସେହି ଲକ୍ଷ୍ମୀଆ ଗ୍ରାମ ଖେଣ୍ଟ-ଖେଣ୍ଟ, ବାଡ଼ି-ବାଡ଼ି । କେଶ-ମକନମା-
କଚେଶ-ଗୁଣୀଗାରିତ ପ୍ରଭୃତି ରୂପିତ୍ତି ।

ମଙ୍ଗଳପୁର

ଏହି ଗ୍ରାମରେ ରଜାକର ମନୀ, ପାପ, ମୁସ୍ତାଦାର, ଧନ, ଟାଉଟର
ରହିଥାନ୍ତି । ଜମିଦାରଙ୍କ ପ୍ରଭୁବରେ ଏହି ଗ୍ରାମଟି ଥାଏ । ପରେ ଗୁଣୁପଡ଼ା
କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଭୁବରେ ଏହି ଗ୍ରାମରେ କମ୍ୟନିଷ୍ଟ୍ ଜନ୍ମ ନେଲା । ନାମଯାତା
ଘରର ଜଣେ ପ୍ରଭୁବଶାଳୀ ଯୁବକ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ପାପଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଗାଁ
ରୂପୀମାନେ ଏକତ୍ର ହେଲେ । ସନ୍ଦର୍ଭିତ ହେଲେ । ଅନ୍ଦୋଳନ କଲେ ।
ମୁଖ୍ୟ ଦାବୀ ମଙ୍ଗଳପୁର କେନାଳ । ଆଜି ତାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇଛି ।
ବହୁତ ଗ୍ରାମ ଉପକୃତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ପାପ ମଙ୍ଗଳଦୁରରେ ନାହାନ୍ତି
କି ଜୀବଦଶାରେ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପୁଣ୍ୟ ବଳରେ ତାଙ୍କ ପିଲମାନେ ଆଜି
ମୁଣ୍ଡମରେଇର ନେବା ।

କମାଗଡ଼ି

କମାଗଡ଼ି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗାଁ । ଏହି ଗାଁରେ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ରୂପୀ ପରିବାର-
ଙ୍କର ରଜର । ଗାଁର ମୁସ୍ତାଦାର, ବେହେରୁ ପ୍ରଧାନଙ୍କର ଦୂଇ ପୁଅ ।
ହରେକୁଷ୍ଟ ମହାନ୍ତି ଓ ଗଣେଶ ମହାନ୍ତି । ଦୁହେଁ ଶିଷ୍ଟିତ । ରଘୁତ ଅନ୍ଦୋ-
ଳନର ନେତୃତ୍ବ ନେଉଥାଆନ୍ତି । ବଡ଼ଭାଇ ହରେକୁଷ୍ଟ ମହାନ୍ତି ଆମ ସହ
କଂଗ୍ରେସରେ ଥିଲେ, ଆମ ସହ କମ୍ୟନିଷ୍ଟ୍ ପାଠିକୁ ଅସିଲେ । ବେହେରୁ
ପ୍ରଧାନ ଜଣେ ଚୈଟିଆ ମୁସ୍ତାଦାର ଓ ଧରକୋଟ ଜମିଦାରଙ୍କ ଭକ୍ତ ଥିଲେ
ମଧ୍ୟ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କର ପ୍ରଭୁବରେ ସେ ମଧ୍ୟ ଆମ ସହ ରହିଲେ ।
ମହାନ୍ତିଙ୍କର ଗୁଡ଼ାଏ ଜମିବାଡ଼ି, ହଳିଆ ମୁଲିଆ ଲଗାଇ ରୂପ କଲେ ମଧ୍ୟ
କମ୍ୟନିଷ୍ଟ୍ ପାଠିର ସମର୍ଥକ । ସାନ ପୁଅ ଗଣେଶ ମହାନ୍ତି ଅସିକା ବୁକର
ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ଚେଯାରମେନ୍ ହୋଇପାରିଥିଲେ । ବଡ଼ ଭାଇ ହରେକୁଷ୍ଟ ଜିଲ୍ଲା
ବୋର୍ଡ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି କମାଗଡ଼ି ଗ୍ରାମରେ ମୋର ଗୁପ୍ତା-
ବାସ । ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଦରେ ବହୁ ସମୟ ରହିଛି । ସବୁ ବୁଦ୍ଧିକ ଉଆ ଭାବ,

କାନ୍ଦୁଳ ଡାଳି, ଗୁଆ ଘିଆ, ଗଡ଼ିଶ ମାଛ ଭୋଜନ କରିଛି । ମହାନ୍ତିକର ପରିବାର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅମ ସହିତ ରହିଛନ୍ତି । କୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତି ନେଉଭୁବନେଶ୍ୱର କିନ୍ତୁ ସେ ରଘୁବନ୍ଦ ପଛରେ ।

ମୁଁ ବିଧାନସଭାରେ ସଭ୍ୟ ଥିଲାବେଳେ; ନନ୍ଦମୀ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଟଳ ବେଳେ ଏହି ଗାଁର ହେତା ଜମି ରୂପ ପାଇଁ ଗଣ୍ଡାଗଳ ହେଲା । ହରିଜନ, ବାଉରିମାନେ ଜମି ଦଶଳ କଲେ । ଜମି ବିକ୍ରି କରିଦେବା ପାଇଁ ଜମିଦାର ଅନନ୍ତ ନାରୟୁଣଙ୍କର ପଢ଼ିପନ୍ଥ ପଣ୍ଡି ହେଲା । ଲଡ଼େଇରେ ମୋର ଜଣେ ଟାଣୁଆ ସାଥୀ ମୃଞ୍ଜ୍ୟବରଣ କଲେ । ତାଙ୍କର ପିତା ଗ୍ରାମର ନେତା କୃଷ୍ଣ ସାମଲ ବାଧ ହୋଇ ପାଠିରୁ ଗଲେ । ମଜଙ୍କମା ହାଇକୋର୍ଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲା । କୋର୍ଟରେ ଥମର ଲୋକ ସମସ୍ତେ ଖଲ୍ପ ହେଲେ । ବାଉରିମାନେ ଜମି ପାଇଲେ କିନ୍ତୁ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ଦବ ପରିଡାଙ୍କୁ ଭେଟ ଦେଲେ ।

କମାଗଡ଼କୁ ଲାଗି ଅସୁରେଇପଣ୍ଠି । ଏ ଗ୍ରାମର ବାଉତ ପରିବାର ଧନ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଏବଂ କମ୍ୟନିଷ୍ଟ୍ ପ୍ରଭାବିତ ।

କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଦର ଚିତ୍ରିତ

କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଦର ଛକରେ ଦୁଇଟି ସମାଧି । ଦୁଇଟି ପ୍ରତିମୁଣ୍ଡି । ଉତ୍ତରପୁ ସମାଧରେ ଦୀର୍ଘ ହାତୁଡ଼ି ଚିତ୍ର । ଏମାନେ କିଏ ? ନିଶ୍ଚିହ୍ନ କମ୍ୟନିଷ୍ଟ୍ ପାଠିର ଲୋକ । ପାଠିର କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରତିମୁଣ୍ଡି ବା ସମାଧି ଦେଖା-ଯାଉନଥିଲ ବେଳେ ଏ ଦୁଇଟି ସମାଧି କ'ଣ ? କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଦର ଅଞ୍ଚଳ କମ୍ୟନିଷ୍ଟ୍ ଅଞ୍ଚଳ ଦୁହେଁ, ସେଥିପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଶ୍ରମ୍ୟ ଲାଗେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଦୋରା

କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଦର ନିକଟ ଚିତ୍ରିତ ଗ୍ରାମ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟ ପଣ୍ଠି । ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଦୋରା ଓ ଉଲ୍ଲା ମନିକ ଦୁହେଁ ଛେତର ରୂପା । ପଡ଼ାପଡ଼ି ବିଶେଷ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପାଠିର ଏମାନେ ଟାଣୁଆ ଓ ଲାଣୁଆ ସାଥୀ ।

ଚନ୍ଦପାଣି ଗୋଟିଏ କ୍ରେଟିଆ ମିଲ୍ ପକାଇ ଗୁଜୁରାଣ ଚଳାନ୍ତି । ମୁଁ ଏମ୍.ୱଲ୍.୬. ଥିଲାବେଳେ ଏହାଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରହିଲା । ଡାକ୍ତର ପ୍ରଫୁଲ୍ଲି ଚନ୍ଦ ପାଡ଼ୀଙ୍କ ଜରିଆରେ ସେ ପାଟିର ସଭ୍ୟ ହେଲେ । ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ମାର୍କସ୍‌ବାଦ କ'ଣ ତାହା ଜାଣିବା ମୁଖ୍ୟ ତାଙ୍କର ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମାର୍କସ୍‌ବାଦର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ—ଶୋଷଣ ଓ ଅଞ୍ଚାରୂରର ବିଶେଷ କରିବା ପାଠ, ତାଙ୍କର ସୁଭାବ ଓ ଚରିତ ଥିଲା । ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ଜମିଦାରୀ ଅଞ୍ଚଳ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସାହୁକାର, ଜମି ମାଲିକ, ମଠ ମାଲିକ, ଟାଉଟରମାନଙ୍କର ଜୁଲୁମ୍ ଥାଏ । ଚନ୍ଦପାଣି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଲତ୍ତା ମନୋଭବ ଦୁଃଖାଳ । କିନ୍ତୁ ରୂଟ୍ଟଳା ଗ୍ରାମ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ ବୋଲି ପରିଚିତ । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ତାଙ୍କ ପୁଅ ପାଟି ସହ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଛନ୍ତି ଓ ଚନ୍ଦପାଣିଙ୍କର ସମାଧ୍ୟ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ।

ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ମଳିକ

ରୂଟ୍ଟଳା ଗ୍ରାମର ଚନ୍ଦପାଣିଙ୍କ ସାଥୀ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ମଳିକ ନାଟ ଆଖଡ଼ାର ମାସ୍ତୁ । ନାଟ ଜରିଆରେ ଗୋଟିଏ ସୁବକ ଗୋଷ୍ଠୀ ସବୁବେଳେ ପାଖରେ ରଖିଥାଆନ୍ତି । ନାଟ ମାସ୍ତୁ ବୋଲି ସମ୍ମୋଧନ । ସେହି କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଦର ଛକରେ ଗୋଟିଏ ରୂପା ଦୋକାନ ନିଜେ ଚଳାଇଥାନ୍ତି । ସେ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ ହେଲେ । ମୁମଗାତ ପଞ୍ଚାୟତର ସରପଞ୍ଚ ହେଲେ । ଗୁଣ୍ଣପଡ଼ା କେନ୍ଦ୍ର ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଲେ ।

ସରପଞ୍ଚ ଥାଇ ସୁବା ଅପିସ୍ ଓ ଅପିସରମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ା-ଦଉଡ଼ି କରିବା ପାଇଁ ଦୃଶ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବରଂ ଦୁନା ତିରସ୍ତ ଅପିସରମାନଙ୍କୁ ପରାସମିତିରେ ଭର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି । ଲଢ଼େଇ କରି କାମ ହାସଲ କରିବା ତାଙ୍କର ନାତି । ସରପଞ୍ଚ ହେଲୁ ପରେ ଭବ୍ର ଟାଉଟରମାନେ ଆତଙ୍କିତ ହେଲେ । ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ମଳିକ ନିଜର ସୁବକ ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ଜରିଆରେ ଟାଉଟରମାନଙ୍କୁ ଜବତ କରୁଥାନ୍ତି । ନିଜର ସରର ପରିଚାଳନା ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ନଥାଏ । ସରପଞ୍ଚ ହେଲୁ ପରେ ପୁରୀ ସମୟ ଦେଇ ଲୋକଙ୍କ କାମରେ ଲାଗିଲେ । ରୁ' ଦୋକାନ ଖଣ୍ଡିକ ଉଭେଇଗଲା ।

ସରପଞ୍ଜ ଭବରେ ସମାଜର ତଳଶ୍ରେଣୀର ଲୋକମାନଙ୍କର ଅଭିଷେକ ଅସୁରିଧା ପ୍ରତି ଘଟେଥ ଧାନ । ଉପର ଶ୍ରେଣୀ ତଥାକଥୁତ ମଧ୍ୟବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଉପେକ୍ଷା କଲେ । ଉପର ଶ୍ରେଣୀବାଲ, ଉଲ୍ଲ ମନ୍ଦିକଙ୍କୁ ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଭୟ ଲରୁଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ସମର୍ଥନ ଥାଏ । ‘ଯେସାକୁ ଚେଷ୍ଟା, ‘ଗୁଣ୍ଠାକୁ ହୃଦ୍ରା’ ନାତରେ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ । ତାଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ରୁଷ । ଅଳ୍ଲାନ୍ତ ପରିଣମୀ । ଦୁଦଳ ଲୋକ । ଗପରେ ନିଶା ସେବନ ଅଭ୍ୟାସ । ମନ୍ଦିକଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ହେଲେ ପରେ କମ୍ୟନ୍ଡଲ ପ୍ରଭାବ କମିଗଲୁ । ସେ ଅଞ୍ଚଳର ବାଙ୍ଗରଡ଼ାର ପହାଦେବ ମାସ୍ତୁ ନିର୍ବାଚନରେ ସନ୍ତୀୟ ଭାଗ ନେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଧୀର, ଶ୍ରୀ ର ଓ ଶାନ୍ତ । କୌଣସୀ ଦୁଇଁନ୍ତି । ଆଉ ଜଣେ କର୍ମୀ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀଲ । ସେ ନିରନ୍ତର ପଞ୍ଚାୟତ ବାଙ୍ଗରଡ଼ାର ସରପଞ୍ଜ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଆମ ସଙ୍ଗରେ ନାହାନ୍ତି । ଧରବ ଦ୍ଵାରା ପରିଚୁଲିଛି । କେନ୍ତେ ପୁଦର ଛକରେ ଥିବା ଉଲ୍ଲ ମନ୍ଦିକଙ୍କର ବୁଝା ଦୋକାନ ପଡ଼ିଥାରେ ଉଲ୍ଲ ମନ୍ଦିକଙ୍କର ସମାଧି । ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଓ ଲୁଲ ପତାକା ଢାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଛି ।

ଲୟାନାରାୟଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ସହିତ ନିର୍ବାଚନ ବେଳେ ଏ ଅଞ୍ଚଳ ବହୁତ ବୁଲିଛି । ଲୟାନୀ ବାବୁ କଂଗ୍ରେସ, ମୁଁ କମ୍ୟନ୍ଡଲ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପରିଷର ବୁଝାମଣା ରହିଛି । ୧୯୪୭ ରେ କଂଗ୍ରେସର କମ୍ୟନ୍ଡଲ ପାର୍ଟିକୁ ସମର୍ଥନ ଥିଲା । କ'ଣ ଗୋଟିଏ ବୁଝାମଣା ଥିଲା । ସେ ହିସାବରେ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀ ଭାବେ କେବଳ ଲୟାନୀ ବାବୁ ମୋ ସହ ସହଯୋଗ କରୁଥାନ୍ତି । ନିମିନା ଅଞ୍ଚଳରେ କଂଗ୍ରେସର ପ୍ରଭାବ ଅଧିକ । ଲୟାନୀ ବାବୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳ ଦାୟି ଭାବେ ଥାଆନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ନନ୍ଦମୀ ଶତପଥୀକର ପ୍ରଭାବ କଂଗ୍ରେସରେ ଥାଏ । ନନ୍ଦମୀ କଂଗ୍ରେସରୁ ଯାଇ ଜଗଜୀବନ ଧାରି ସହ ନୃତ୍ୟ ଧାରିମାତ୍ର କଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ପୃଥିକ ଦଳ ଗଢ଼ିଲେ । ଲୟାନୀବାବୁ ନନ୍ଦମୀ ଦେବାଙ୍କର ଦଳରେ ରହିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୟାନୀବାବୁ ଦଳବଦଳ କରି ବିଜୁ ବାବୁଙ୍କ ନେଟ୍ରିରୁରେ ଜନତା ଦଳର ମନ୍ତ୍ର୍ୟ । ଯେଉଁ ଦଳକୁ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସବୁବେଳେ ଏକାଙ୍କା । ମୋର ସବୁ-ବେଳର ବନ୍ଦୁ ।

କୃଷକ ପଦମାତ୍ରା

୧୯୪୭ ରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ବୈଠକ କଟକ ରେତେନ୍ଦ୍ରା କଲେଜରେ ହେଉଥାଏ । ଏହି ବିଧାନସଭାରେ କମ୍ୟନ୍ଡଲ ପାର୍ଟି ନେତା

ବୈଦ୍ୟନାଥ ରଥ ସତ୍ୟ ଥାଆନ୍ତି । ସେତେବେଳର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଜଣେ ପ୍ରତିନିଧି ବହୁପାଉଥିଲା ।

ଏହି ବିଧାନସଭା ସମ୍ମଗରେ ଗଂଜାମର ରୂପୀ ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ନିଜର ଦାଖା ହ୍ରାସଳ ପାଇଁ ଅସିକାରୁ ପଦୟାସା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ମୋର ଓ ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଦେବ ଶହ ରୂପୀ କର୍ମୀ ପଦୟାସା କରିଥିଲେ । କବିସର୍ପିନଗର-ଆଠଗଡ଼-କୋଡଳା-ବେଗୁନିଆପଡ଼ା-ଅଜାରିଙ୍ଗା ଦେଇ ପବତ ସନ୍ଧରେ ପଣି ଆରପଟ ପୁଣ୍ୟ ଜିନ୍ଧାର ବାଣପୁରକୁ ବାହାରିଲୁ । ସେଠାରୁ ଖୋର୍ଦ୍ଦରେ ପ୍ରାଣନାଥ ପଙ୍କନାୟକ ଓ ଗୋକୁଳ ବାବୁ ଆମକୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ସେଠାରୁ ବିଭିନ୍ନ ଗ୍ରାମ ଭିତରେ ପଣି ଚନକା ବାଟ ଦେଇ କାଠଯୋଡ଼ି ନଶ ପାର ହୋଇ କଟକରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ସେତେବେଳେ କାଠଯୋଡ଼ିରେ ପୋଲ ନଥିଲା । ଅସିକାରୁ ବାହାରିଲା ବେଳେ ସମସ୍ତ ଛକ ଜାଗାରେ ସବ୍ବକରି ଲୋଜଙ୍ଗୁ ବୁଝାଉଥାନ୍ତି । ପ୍ଲାନେୟ ଲୋକେ ଆମର ଖାଇବା ପିଇବାର ବନୋବସ୍ତ୍ର କରୁଥାଆନ୍ତି । ଖଳକୋଟ ରୂପୀନେତା ଆନନ୍ଦ ସ୍ଵାର୍ଥ ଓ କୋଡଳା ରୂପୀନେତା ବନମାଳୀ ମହାରଣା ଆମକୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଦେଇଥାନ୍ତି । ଆମର ଆହୋଳନ ଖଳକୋଟ ଆଠଗଡ଼ ଜମିଦାରୀରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଲା ।

ବିଧାନସଭା ଆଗରେ ଆମ ଦାନପତ୍ର ଉପଷ୍ଟାପନ କଲୁ । ମୁସ୍ତାଦାଶ ପ୍ରଥା ଲୋପ, ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ଲୋପ, ଜମିରେ ରୂପୀର ମାଲିକାନା ସ୍ଵଭାବ, ନଗଦ ଖଣଣା ଧାର୍ଯ୍ୟ, ଜନାମଦାର ପ୍ରଥା ଲୋପ, ଲଙ୍ଘଳ ଯା'ର ଜମି ତା'ର ଧୂନ ଦେଇ ବିଧାନସଭରେ ଆମର ଦାନପତ୍ର ଉପଷ୍ଟାପନ ହେଲା । ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ (ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ) ଥାଆନ୍ତି ।

ପଦୟାସାରେ ଯାଇଥିବା ବହୁତ ରୂପୀ କର୍ମୀ ଏବେ ଜୀବିତ ନାହାନ୍ତି । ୩ ନରସିଂହ ପାତ୍ର, ସର୍ବ୍ୟନାଗଯୁଦ୍ଧ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରମୁଖ ସକ୍ରିୟ ଥାଆନ୍ତି । ଏହି ନେତା ଓ କର୍ମୀଙ୍କ ଉତ୍ସାହରେ ଏହି ପଦୟାସା ରୁଳିଥିଲା । ଖଳକୋଟ କଲେଜର ଛୁଟ ବଡ଼କୁଣ୍ଡଳୀର ବିଶ୍ୱନାଥ ସାହୁ ଏହି ପଦୟାସାର ନେତୃତ୍ବ ନେଉଥାଆନ୍ତି । ସେ ପରେ ଗଂଜାମ ଜିଲ୍ଲା କମ୍ପ୍ୟୁନ୍ସି ପାର୍ଟିର ସେବେଟେଣ୍ଟ୍‌ର, ବିଧାନସଭର ସତ୍ୟ, ଓଡ଼ିଶା ପାର୍ଟିର ନେତାଙ୍କରେ ଖ୍ୟାତ ଅର୍ଜନ କଲେଣି ।

ଗଂଜାମ ରଇତ ଆନ୍ଦୋଳନର ଇତିହାସ

ତାକରତ୍ତା ସମ୍ପଦିଲନୀ

[୧୯୪୭ ରଇତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପଡ଼ାଯାଇଥିବା ରିପୋର୍ଟ : ତତ୍କାଳୀନ ଗଂଜାମ କିଞ୍ଚିତ ରଇତ ସବୁ ସପାଦକ ସାଥୀ ହରିହର ଦାଶ ।]

ଏ କିଞ୍ଚିତ ରଇତ ଅନ୍ଦୋଳନର ଇତିହାସ ଅତି ପୁରୁଣା । ବୁଟିଶ ଶାସନରେ ଏ କିଞ୍ଚିତ ରଇତ ବହୁବାର ‘ମେଳ’ କରିଛି । ଅତ୍ୟାରୁ ସୀମା ଲିଖନ କଲେ, ରଇତର ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅସ୍ଥାଳ ହେଲେ, ରଇତ ବିଦ୍ୟୁତ ଦେଖା ଦେଇଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁର ସଂଗଠନ ନଥିବାରୁ, ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ତେତନା ଅସବୁରୁ, ବିଦ୍ୟୁତ ହତୀର ତେଜିତ୍ତି ସରକାରୀ ନିର୍ମିମ ଅତ୍ୟାରୁ ଫଳରେ ଦବିଯାଇଛି । ଆଜି ବୁଟିଶ ଶାସନର ପୁରୁଣା ଇତିହାସ ଆଲୋଚନା କଲେ ‘ରଇତ ମେଳ’ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁତ ତଥ୍ୟ ମିଳିବ । ବୁଟିଶ ସରକାର ନିର୍ଜାମ କିଞ୍ଚାକୁ ଡ୍ରିଆ ଜିଞ୍ଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଳଗା କରି ବିଶାଳ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ନିର୍ଜରେ ଦୁଲ୍ଲିତେଇ ସବୁ ବିଷୟରେ ଏ କିଞ୍ଚାକୁ ଅବହେଳା କରି ଯେପରି ଅନ୍ଧାରେ ରଖିଥିଲା, ତାହାର ଫଳରେ ଶିକ୍ଷା ସସ୍ତ୍ର ଏଠାରୁ ଲୋପ ପାଇଥିଲା । ଭାରତର ବୁରିଆଢ଼େ ଯେଉଁ ନୁଆ ତେତନା, ନୁଆ ଜାଗରଣ ଦେଖା ଦେଲେ, ତାହା ଗଞ୍ଜାମକୁ ଅବୌ ଛୁଇଁଲା ନାହିଁ । ଗଞ୍ଜାମ ରଇତ ଅନ୍ଧାରରେ ସତି କପାଳ ଅଦର, କରମ ସୁମର ବ୍ୟଚିବା ପାଇଁ ବ୍ୟଚିଥିଲା । ବେଳେ ବେଳେ ଅତ୍ୟାରୁ ସୀମା ଟପିଗଲେ, ଅନ୍ଧ ଭାବରେ ଆଖି ବୁଜି ଯାହା ହାତକୁ ଅସିଲ ତାହା ରଇତ କରୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ତାହା ଛଣିକ ପାଇଁ— ପରେ ପରେ ନେତୃତ୍ବ ନପାଇ ଦବି ଯାଉଥିଲା - କିନ୍ତୁ କରିଛେବ ନାହିଁ, ଏପରି ନିରାଶ ଭାବ ରଇତକୁ ଗ୍ରାସ କରୁଥିଲା ।

ପ୍ରଥମ ମହାୟୁଦ୍ଧ ପରେ ନୁଆ ଆନ୍ଦୋଳନ

୧୯୧୪-୧୮ ମହାୟୁଦ୍ଧ ପରେ ଦେଶଯାକ ଏକ ଚହଳ ପତ୍ରଗଲ । ମହାମ୍ବା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଅସହ୍ୟୋଗ ଅନ୍ଦୋଳନ ଦେଶଯାର ବିଜୁଳି ଚମକ ଖୋଲାଇଦେଲ । ଆଗରୁ ପ୍ରଥମ ମହାୟୁଦ୍ଧ ରୂପୀର ଜୀବନକୁ ଦୋହଲଇ

ଦେଇଥିଲ । ସୁନ୍ଦର ଶେଷ ପରେ ରୂପୀ ଅର୍ଥ ସକଟ ଘେଗିଲ । ଦେଶର ଘୁରିଥିଲେ ରୂପୀଙ୍କ ଭତରେ ଅସନ୍ଧାଷ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିଲ, ଫଳରେ କେତେକ ପ୍ଲାନରେ କର ବନ ଆନ୍ଦୋଳନ ଦେଖା ଦେଲ । ରୂପୀ ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ଉଠିଲ । ଗଞ୍ଜାମ ରଇତଙ୍କ ମନରେ ଅସନ୍ଧାଷ, ବିଦ୍ରୋହୀ ଘବ ଦେଖା ଦେଇଥିଲ । କିନ୍ତୁ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଜ୍ଞା ଗରମାଣିରେ ଅତି ପର୍ବୁଆ ଥିବାରୁ ରଇତମାନେ କୌଣସି ଲଚୁଆ ପଛା ଧରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେବରେବେଳେ ଆମ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶରେ ଥିଲ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ ‘ଜଣ୍ଣୁସି’ ପାଟି ନାମକ ଏକ ଗଜଭକ୍ତ ଦଳ ରଇତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଉଥିଲେ । କେବେଳେ ଲଢ଼ିର ରିବା ସେମାନଙ୍କର ଜାତକରେ ନ ଥିଲ । କିନ୍ତୁ ରଇତଙ୍କ ଉପରେ ନିଜ ନେତୃତ୍ବ ରଖିବା ପାଇଁ ଦାବା ଦରବାର କରିବାରେ ରଇତଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କର ରଇତ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରକୃତରେ କୋର୍ଟ କରେଶାର ଆନ୍ଦୋଳନ ଥିଲ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଜମିଜମା ଆଇନରୁ ରଇତ କପର ଲୁଭ ଉତ୍ତାଇ ପାରିବ, ସେଥିପାଇଁ ଓଳିଲ ପରମାର୍ଗରେ ରଇତ ଆନ୍ଦୋଳନ ରୂପିତାଇଲ । ‘ସେଟଳମେଣ୍ଟ’ ‘କମ୍ବୁଡ଼ଟେସନ’ ଫର୍ମରେ କୋର୍ଟ କରେଶାର ଲଢ଼ିର ରୂପିତାଇଲ । ଆଇନକୁ ବଦଳାଇବା ପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ହେଉ ନଥିଲ, ଆଇନକୁ ରଇତ ସପକ୍ଷରେ ଅର୍ଥ କରାଇବା ପାଇଁ କୋର୍ଟ କରେଶାର ଅଶ୍ରୁ ନିଆ ଯାଉଥିଲ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଜମିଜମା ଆଇନ ଏକ ଗହନ ଜଙ୍ଗଳ । ସେଥିରେ ଧନ ଜମିଦାର କେବଳ ନିକ ଧନ ଦୌଲତ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରନ୍ତି । ଗରିବ ରୂପୀର ସେଥିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ମଳ ନାହିଁ । ବିଭିନ୍ନ ଓଳିଲ ବିଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ କରନ୍ତି । ପ୍ରିଭିକାଉନ୍‌ସିଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମକଦମା ଲୁଚିବାକୁ ପଡ଼େ । ଏସବୁ ଟଙ୍କା ପଇସାର ବ୍ୟବସାୟ । ଟଙ୍କା ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚରେ ରଇତଠାରୁ ଜମିଦାର ସହଜରେ ବଳିଯାଏ । ତେଣୁ ଅଧିକାଂଶ କେସିରେ ଜମିଦାରର ଜୟ ହୁଏ, ରଇତ ଟଙ୍କା ଶ୍ରାବ କରି କେବଳ ସବସ୍ଵାନ ହୁଏ । ଏହି ରଇତ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଧନ ମୁୟାଦାର ଟ୍ରେନିଂର ଲେକେ ନେତା ହେଉଥିଲେ । କୋର୍ଟ କରେଶା, ଟଙ୍କା ପଇସାର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସେମାନେ ଆଗୁଆ ହେବା ଅତି ସ୍ଵାଭାବିକ ! ରଇତମାନଙ୍କ ଠାରୁ ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ପ୍ଲାନ ହୋଇ ଦାବାଦରବାରରେ ବ୍ୟୟ ହୁଏ ।

ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଟଙ୍କା ଅପବ୍ୟୁତ ହେବାର ପ୍ରମାଣ ନିଲେ । ସାଧାରଣଟିଏ ଏହି ଧରଣର ଅନୋକନରେ ଲଭିଅପେକ୍ଷା କ୍ଷତି ଦେଶୀ । ରଙ୍ଗ ଅତି ଦୁଃଖ ଅଛି ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲାବେଳେ ଏପରି ଅନୋକନ ରଙ୍ଗର ଜମିଦାର ବିବେଧୀ ଚତେନାକୁ ଜନ୍ମଦିଏ । କିନ୍ତୁ କୋଟ୍ କଟେଶ୍ଵରେ ଲଭିବା ଛତା, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ରକମ ଅନୋକନ କଲେ ରଙ୍ଗର ନିଜ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ, ଅମୃବଳ ବଢ଼ିପାରେ ନାହିଁ, ତାହା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଆଜି କୋଟ୍ କଟେଶ୍ଵର ନାଁ ଶୁଣିଲେ ରଙ୍ଗ ଭବୁରେ ଥିଲୁଛି । ଜମିଦାର କଥା କଥାକେ ଦାବାଦରବାର ଧମକ ଦେଇ ରଙ୍ଗକୁ ଜବତ କରୁଛି । କୋଟ୍ କଟେଶ୍ଵର ଅନୋକନ ଫଳରେ ଅଣ୍ଡାତରେ ରଙ୍ଗକୁ ଯେଉଁ କ୍ଷତି ସହିବାକୁ ପଡ଼ିଛି, ସେଥୁପାଇଁ ଆଜି ମକିଦମା କଥା ଉଠିଲେ ରଙ୍ଗର ହୃଦୟ ଥର ଉଠୁଛି ।

ଆମ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଜମିଦାରୀରେ ପ୍ରଥମ ମହାୟୁଦ୍ଧରେ ଏହି ଧରଣର ରଙ୍ଗ ଅନୋକନ ଦେଖା ଦେଲା । ସେ ସବୁର ନେତୃତ୍ବ ନେଇଥିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱାନାଥ ଦାଶ । ଦାବାଦରବାର ଦିଗରେ ରଙ୍ଗର ନିଜର ଡଳିବାରୁ ମୂରବୀ ଅସଜାନିତ ‘ମେଳ’ ମଧ୍ୟ ସ୍ଵପ୍ନ ହେଲା । ଯାହା କିନ୍ତୁ ଲଭିଆ ଭାବ ରଙ୍ଗର ଥିଲ, ତାହା ଅସ୍ତ୍ରେ ଅସ୍ତ୍ରେ ଲେପ ପାଇଲା । କୋଟ୍ କଟେଶ୍ଵର ବିଷ ଫଳ ଜଞ୍ଜାମ୍ପି ରଙ୍ଗକୁ ଭେଗିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ବହୁଦିନ ଅନୋକନ ବଞ୍ଚି ପାରିଲା ନାହିଁ, ୧୯୩୦ ବେଳକୁ ପ୍ରାୟ ଲେପ ପାଇଗଲା । ନୃଥା କିନ୍ତୁ ଅନୋକନ ଏହାର ପ୍ଲାନରେ ଦେଖା ଦେଲା ନାହିଁ । କୌଣସି ନେତୃତ୍ବ ନ ପାଇ ଗଞ୍ଜାମ ରଙ୍ଗ ଭାଇ ନିଜର ଭାଗ୍ୟ ଆଦରିକାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଜମିଦାର ମୁଣ୍ଡାଦାରଙ୍କ ପ୍ରକୋପ

ରଙ୍ଗ ଅନୋକନର ଦୁଃଖତାର ସ୍ଵୀଯୋଗ ଜମିଦାର-ମୁଣ୍ଡା-ଦାରମାନ ନେଲେ । ସେ କାଳର ରଙ୍ଗ ନେତାଙ୍କ ଉପରେ ଜମିଦାର ମୁଣ୍ଡାଦାରଙ୍କ ଚଢ଼ାଉ ଚାଲିଲା । ଧରକୋଟରେ ହାଣୀ ନେଇ ରଙ୍ଗ କର୍ମୀଙ୍କ

ଦର ଉଚାହେଲା । ମିଛ କେସ୍ କରି ରଙ୍ଗତ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ କୋଟି କତେଶ୍ୱର ହଜରଣ କରିଗଲା । ଜମିଦାରମାନଙ୍କର ଅବାଧ ବଜୁଡ଼ି ନିଜ ଜମିଦାଶ୍ୱମାନଙ୍କରେ ରୁଳିଲା । ଏପରିକି ୧୯୩୭ ସାଲରେ ମ୍ଫକେ ଦଳାରେ କଂଗ୍ରେସ ନେତାମାନଙ୍କର ରଙ୍ଗତ ସବୁ ଜମିଦାରଙ୍କ ଲୋକେ ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ସାହସ କଲେ । ସେ ବର୍ଷ ପଣ୍ଡିତ ଜବାହରଲ୍ଲାଲ ନେହୁରୁ ଜଞ୍ଜାମ ବୁଲିଲା ବେଳେ ଖଲିକୋଟ ଢାରେ ଲୋକେ ଜମା ହେବା ପାଇଁ ମନା କବନ୍ଦା । ଦୋକାନଦାର କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କୁ ଜିନିଷ ବିନ୍ଦି କରିବା ପାଇଁ ନିରଣ୍ୟ କ'ରିଗଲା । ସେତେବେଳେ ରଙ୍ଗତ ନେତା ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାସ୍କ୍ରୀ ଖଲିକୋଟ ଗଡ଼ରେ ପ୍ରବେଶ ଏକ ପ୍ରକାର ମନା ଥିଲା । ଜଞ୍ଜାମ ସାନ ବଡ଼, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜମିଦାଶ୍ୱରେ ମୋଳେ ଅମଳର ବଜୁଡ଼ି ରୁଳିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ରଙ୍ଗତ ନେହୁରୁ ବା ସଗଠନ ପାଉ ନଥିଲା । କୌଣସି ରଙ୍ଗତ ଦୁଃସାହସ କରି ପ୍ରତିବାଦ କଲେ, ଜମିଦାର ମିଛ ମନ୍ଦିରମା କରି ତାର ଦର ଉତ୍ତର ପଣ୍ଡିକ ନିଲମ କରି ନେଉଥିଲା । ଏବେର ଟଟଣା, ବଡ଼ଖେମଣ୍ଡି ଝରପଦର ଗାଁର ଲୋକେ ମୁସ୍ତାଦାର ବିଚୁକ୍ରରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିବାକୁ ମକଦମା କରି ମୁସ୍ତାଦାର ଟ ଗ୍ରେଡ କା ଛଳରେ ରଙ୍ଗତର ୩୦୦ ଭରଣ ଜମି ନିଲମ କଲା । ଅନ୍ତମୁକ୍ତା ୧୭୦୦ ଟଙ୍କା ପାଇଁ ଡିନୀ ଅମଳ କରିବାକୁ ମୁସ୍ତାଦାର ବସିଛି । ରଙ୍ଗତର ପ୍ରତିବାଦ କରିବା ଶକ୍ତି ଭାଙ୍ଗିଦେବା ପାଇଁ ଜମିଦାର ମୁସ୍ତାଦାର ସବୁ ପ୍ରକାର ହତିଆର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।

ପ୍ରଥମ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀ ଅଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗତ ଆନ୍ଦୋଳନ

୧୯୩୭ ପରେ ଭାରତର ରୁଗିଆଡ଼େ ଗୁଣୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ୧୯୩୭ ସାଲରେ ରୂପୀକୃ ସଗଠିତ ଲତ୍ତେଇ ବାଟରେ ନେବା ପାଇଁ ନିର୍ଣ୍ଣିଲ ଭାରତ କୃତକ ସବୁ ଗଡ଼ାଗଲେ । ଜଞ୍ଜାମରେ ସେଇ ଲତ୍ତୁଆ କୃତକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଦେଖାଦେଇ ନ ଥିଲେ ମ୍ଫା, ରାଜେର ମନରେ ନାଆ ଜାରଣଣ ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । ଖଲିକୋଟ-ଅଙ୍ଗଗଡ଼ରେ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ଦୁର୍ଗମ୍ ଟେ ରୁଦ୍ଧର ସାନ୍ଦର୍ଭ ନେହୁରୁରେ ନୁଆ ରଙ୍ଗତ ଆନ୍ଦୋ-

କନ ମୁଣ୍ଡ ଟେକ ଉଠିଲ । ଗୌଶଙ୍କରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାକର ସହକର୍ମୀ ଶ୍ରୀ ବନମାଳ ମହାରାଣା ଅନୋକନକୁ ଆଗେଇ ନେଲେ । ୧୯୩୭ କଂଗ୍ରେସ ଭେଟ ପ୍ରଧାର ରଜତଙ୍କ ଭିତରେ ନୂଆ ଆଶା ଖେଳାଇ ଦେଲ, ରଜତର ପୁଣି ସାହସ ବଢ଼ିଲ । ତେଣୁ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଶଢ଼ା ହେବା ପରେ ତରେ ଚୋଟିଏ ରଜତ ସଗଠନ ଦରକାର ବୋଲି ଅନେକ ଅନୁଭବ ନଲେ । ସେ ସମୟର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶଙ୍କ ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ଉତ୍ସ୍ମୟମରେ ପୁଣି ଜମିଦାରୀ ରଜତ ସନ୍ଧ ଗଢ଼ାଇଲ । ଶେରଗଢ଼ ଠାରେ ଶ୍ରାମଣ ମାଳତି ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସଭପତିଲ୍ଲାରେ ଜମିଦାରୀ ରଜତ ସନ୍ଧ ସମ୍ମିଳନ ହେଲ । ସେଠାରେ ମୁଣ୍ଡାତାରୀ ପ୍ରଥା ଲୋପ କରିବା ପାଇଁ ଡାକ ଦିଅହେଲ । ଆନୋକନ ଶେରଗଢ଼, ସାନଖେମୁଣ୍ଡ, ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡ, ଧରକାଟ ପ୍ରତ୍ୟତି ଜମିଦାରୀମାନଙ୍କରେ ଦେଖା ଦେଲ । ଆନୋକନର ପରମର୍ଦ୍ଦତା ଭାବରେ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶ ଅନେକ କେମରେ କୋର୍ଟ କରିବାର ଅଶ୍ରୁ ନେବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେଉଥିଲେ । ରଜତ ଅନୋକନ ଲଡ଼ିଛର ବାଟ ଧରି ପାରିଲ ନାହିଁ, କୋର୍ଟ କରିବାକୁ ଦେଇ ତ ଫେରବତ୍ତ ଦୁହୁହୁଣ୍ଡା, ସାନଖେମୁଣ୍ଡ ସିପାଧ୍ୟାମୂଳା, ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡ ଫରିଦର ରଜତମନେ ଅଜୟ ଟକା ଶ୍ରାନ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ଭାରତର ବୁଝିଅଢ଼େ ଗୁଣୀ ଅନୋକନ ଅତି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଲଡ଼ିଆ ରୂପ ନେଲାବେଳେ ଜେମର ରଜତ ଅନୋକନ ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ରହିଲ, ଉପରକୁ ଉପିପାରିଲ ନାହିଁ । ଖଳକୋଟ-ଆଠଗଢ଼ ରଜତ ଅନୋକନ ଜିଲ୍ଲା ଅନୋକନଠାରୁ ଅଳଗା ଭାବରେ ବୁଲିଥିଲ । ତାର ସବୁଠାରୁ ବଜ ଦୁର୍ବଳତା ହେଲା ଅଳଗା ହୋଇ ରହିବାରେ । ଭାରଣ୍ୟ କୃଷକ ଅନୋକନ କିମ୍ବା ଓଡ଼ିଶାର କୃଷକ ଆନୋକନ ସହିତ ପ୍ରପଳ ନ ରଖି ବୁଲିବା ଫଳରେ ବାହାରୁ କିଛି ସାହାପ୍ଯ ପାଇ ପାରିଲ ନାହିଁ । କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଅମଳରେ ଖଳକୋଟ-ଆଠଗଢ଼ରେ ପୁନଃ ସାହାପ୍ଯରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅସୁଲ ହେଲାବେଳେ ପ୍ରଦେଶର ଅନ୍ୟ ଆଠଗଢ଼ ଅନୋକନ ହୋଇ ପାଇଲା ନାହିଁ । ଫଳରେ ଖଳକୋଟ-ଆଠଗଢ଼ର ଅନୋକନ ଅଷ୍ଟ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଗଲ ପ୍ରାଦୁ ହୋଇଗଲ ।

ହେତା ଖେଟା ଆନ୍ଦୋଳନ

ହେତା ଖେଟା ଜମି ଶତ ଶତ ବର୍ଷ ଧରି ରଇତ ସ୍ଵେଚ୍ଛକର ଆସିଥିଲା । ମୁସ୍ତାଦାଶ ନ ଥିବା ଜମିଦାଶମାନଙ୍କରେ ରଇତ ସର୍ବରେ ରଇତମାନେ ଭେଗ କରି ଅସୁନ୍ଦର । ମୁସ୍ତାଦାଶ ପ୍ରତିକଳନ ଥିବା ଜମିଦାଶମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ରଇତ ସେପରି ଅନୁଭୋଗ କରି ଆସୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ୧୯୩୭ରେ କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀ ମଣ୍ଡଳ ଗଢ଼ା ହେବା ପରେ ଜମିଦାଶ ଲୋପ ପାଇପିବା ଉପରେ ଜମିଦାରମାନେ ହେତା ଜମି ‘ନିଜଗୁଷ’ ଜମି ରୂପେ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ବାହାରିଛନ୍ତି । ଧରକୋଟ ଜମିଦାର ପୋଡ଼ିଙ୍କି, ଜାହାରିଙ୍କି ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ଠାର ‘ହେତା’ ଭୂମି ରଇତଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ଜବରଦସ୍ତି ବିନ୍ଦି କରି ଦେଲେ । ଏହା ଦେଖି ରଇତଙ୍କ ଭିତରେ ଚମକ ଆସିଲା, ଏହି ଅନ୍ୟାୟ ବନ କରିବାକୁ ରଇତ ବାହାରିଲେ । ଲଣ୍ଠାୟୁଆଳ ପ୍ରଭୃତି ଗାଁର ରଇତମାନେ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାରୁ ଜମି ଛଡ଼ାଇ ହେତା ବିକିବାପାଇଁ ଜମିଦାର ସାହସ କଲେନାହିଁ । ହେତା ବିକିବାରେ ଧରକୋଟ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଅନୁକରଣ କଲେ ଶେରଗଡ଼ ଜମିଦାର । ‘ହେତା’ ନିଜ ଗୁଷ ଜମି ବୋଲି ପ୍ରମାଣ ଦିଆଇ କରିବା ପାଇଁ ୧୯୩୮ ତାରୁ ଅଳଗା ମୁରୁଲିକାରେ ‘ହେତା’ ଭୂମି ପୁତ୍ର ଦେଲେ । ରଇତଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରତିରୋଧ ପାଇଁ ହେତା ବିଷୀ କରିପାର ନାହାନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧ କଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ନିଜେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଥିବାବେଳେ ‘ହେତା’ ରଇତର ବୋଲି ଘୋଷଣା କରି ଏକ ଆଇନ କଲେନାହିଁ । ଫଳରେ ଆଜିଯାଏ ରଇତ ଜମିଦାର ଭିତରେ ମନ୍ଦମା ରୁକ୍ଷିତ, ଉଭୟ ପକ୍ଷରୁ ବହୁତ ଟଙ୍କା ଶ୍ରାବ ହୋଇ ସାରିଲାଣି । ଜମିଦାଶ ଉଠିଯିବା ଅଣକାରେ ଅଉଥରେ ଧରକୋଟ ପ୍ରଭୃତି ଜମିଦାରମାନେ ହେତା ବିକିବାପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଛନ୍ତି । କେବଳ ହେତା ବିକି ଧରକୋଟରୁ ୧୫ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ମାରିନେବା ପାଇଁ ଜମିଦାର ଯୋଗାଡ଼ କରୁଛନ୍ତି ।

ଗଞ୍ଜାମରେ ଭାରତ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ

୧୯୫୭ରେ ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁଙ୍କ ପରାମର୍ଶ'ରେ ଜମିଦାରୀ ରକ୍ତ ସଭା ଚଢ଼ିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କେତେକ ବର୍ଷ'ର ଅନୁଭୂତି ଫଳରେ ସେ ବୁଝି ପାରିଲେ 'ଜମିଦାରୀ ରକ୍ତ ସଭା' ରକ୍ତ ଅନ୍ଦୋଳନକୁ ଅଗେଇ ନେଇପାରୁ ନାହିଁ, ହେତା ଅନ୍ଦୋଳନ କୋର୍ଟ୍ କରେଣ୍ଟ ଉତ୍ତରେ ବାନ୍ଧ ହୋଇ ରହିଲା । ମୁସ୍ତାଦାରୀ ଉଠାଇବା ଆନ୍ଦୋଳନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ନିଜେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁ ମୁସ୍ତାଦାରୀ ଉଠାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଜମିଜମା ସଂଶୋଧନ ବିଲ୍ ଏପେମ୍ବିରେ ପାସ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଆଇନ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଗଞ୍ଜାମର ରକ୍ତ ଅନ୍ଦୋଳନ ଲତ୍ତୁଆ ରୂପ ନେଇ ନ ଥିବାରୁ, ବଡ଼ଲଟ ବିଲ୍‌ଟିକୁ ରକ୍ତ କରିବାକୁ ସାହସ କଲେ, କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶା ଜମିଜମା ବିଲ୍, ସେଠାର ରୂପୀ ଅନ୍ଦୋଳନ ଲତ୍ତୁଆ ଥିବା ହେଉ, ଜମିଦାରଙ୍କ ବଡ଼ ଆପତ୍ତି ସର୍ବେ ଆଇନ ହୋଇ ପାରିଲା । ୧୯୩୯ ସାଲରେ ମୁସ୍ତାଦାରୀ ଅଣ୍ୟାଗୁର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲତ୍ତେକକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସେବର ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ପଢ଼ିହାରୀଙ୍କୁ ଜମିଦାରୀ ରକ୍ତ ସଭାର ସଭାପତି ଭାବରେ ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ, ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ "ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶ୍ରେଣୀ ସଂଦର୍ଭ' ଅନ୍ଦୋଳନକୁ କଂଗ୍ରେସ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ ନାହିଁ । କଂଗ୍ରେସର ବଡ଼ ବଡ଼ ନେତାମାନଙ୍କର କୃଷକ ଅନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରତି ଅଣ୍ଣତା ଭାବ ଦେଖି, ସେବର ଜମିଦାରୀ ରକ୍ତ ସଭାର ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରାଦେଶିକ କୃଷକ ସଂଘ ସହିତ ସମ୍ବଲ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ଅପନ୍ନା ପାଷକ ସପାଦକଙ୍କର ପ୍ରାଦେଶିକ କୃଷକ ସଭାର ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟ୍ ଶାଖା ଗଞ୍ଜାମରେ ଗଡ଼ା ଯାଇଥିଲା । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସତ୍ୟାଗ୍ରହରେ ଜମିଦାରୀ ରକ୍ତ ସଭାର ସଭାପତି ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁ ଓ ସପାଦକ ଶ୍ରୀ ନାର୍ବୁଣି ପାପ ଜେଲ ଯିବାରୁ ରକ୍ତ ସଭାର ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଜମିଦାରୀ ରକ୍ତ ସଭା କାର୍ଯ୍ୟତଃ ଛଞ୍ଚିଲେ ।

ଜ୍ଞାମ କିଳା ରଙ୍ଗତ ସହାର ଜନ୍ମ

୧୯୪୭-୪୮ ସାଲର ଜାଣ୍ଯ ସକଟ ଜ୍ଞାମ କିଳା ରୂପୀର ଜୀବନ-
ମରଣ ସକଟ ହେଲା । ମୁଣ୍ଡାଦାରମାନେ ରୈର ବେପାଶ ସାଜିଲେ ।
ଜମିଦାରମାନେ ଦିପୁ ବହୁଶୁଣ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ମୁଣ୍ଡାଦାର ଜୋର ଜୁଲମ
କର ରଙ୍ଗତକୁ ଶୋଷିବାକୁ ମରିଲେ ଲୁଣ, କରସିନ, ପିନ୍ଧବା ଲୁଗା ରଙ୍ଗତ
ପାଇଲା ନାହିଁ । ଦେରେ ଦୁର୍ବିଷ ହଚାର ହଚାର ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରାଣ ନେଲା ।
ରୈର ବେପାଶ, ଲାଞ୍ଛିଆ କର୍ମରୂପ ରଙ୍ଗତର ହାତ୍ମାଂସ ନେଇ ବ୍ୟବସାୟ
କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ରଙ୍ଗତକୁ ଏ ଦୁର୍ଦୀନରୁ ବଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ଲାଲ ପତାକା
ତଳେ ରଙ୍ଗତ ସବ୍ର ଗଢ଼ିବା ଦରକାର ବୋଲି କର୍ମୀମାନେ ଅନୁଭବ
କଲେ । ପୁରୁଷା ପରିଚରେ ଜମିଦାର ରଙ୍ଗତ ସବ୍ର ଗଢ଼ି ରଙ୍ଗତ କିଣ୍ଠି ପାଇ
ନଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଲାଲ ପତାକାର ସଗଠନ ରଙ୍ଗତକୁ କ'ଣ ଦେବ ତାହା
ଦେଖିବା ପାଇଁ ଜମିଦାର ରଙ୍ଗତ ସହାର ଦୁଇ ସହାପତି ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ
ଲାଲପଟାକାକୁ ରଙ୍ଗତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରକୁ ପାଗ୍ରେଷ୍ଟି ଅଣିଲେ । ଗଞ୍ଜାମର
ରଙ୍ଗତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରବର୍ଷର କୃତି ଅନ୍ଦୋଳନର ଏକ ଅଙ୍ଗ ରୂପେ
ଗଢ଼ି ଉଠିଲା । ଉପରର ଧନ ରଙ୍ଗତଙ୍କ ଭିତରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆବଶ୍ୟକ
ନ ରହି ଗରିବ ରୂପୀ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରକୁ ବ୍ୟାପିଲା । ଶେରଗଡ଼, ଧରକୋଟ,
ସାନଶେମ୍ବୁଣ୍ଡି ଏଷ୍ଟେଟମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ସାଧାରଣ ରଙ୍ଗତ
ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରକୁ ଅସିଲେ ।

ଲାଲ ପତାକା ତଳେ ଜ୍ଞାମ ରଙ୍ଗତ

ଯାହା କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରୀ ଅମଳରେ ଜମିଦାର ରଙ୍ଗତ ସବ୍ର କରିପାରି
ନଥିଲା, ଲାଲପଟାକାର ରଙ୍ଗତ ସବ୍ର ପାରଳା ଜମିଦାରଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ
ସମୟରେ ତାହା କରିପାରିଲା । ମୁଣ୍ଡାଦାରୀ ପ୍ରଥା କୋର୍ଟ ଅଧ୍ୟ ଓୃତ୍ତିଷ୍ଠ
ଏଷ୍ଟେଟମାନଙ୍କରୁ ଉଠିଗଲ—କୋଷ୍ଟରୟାନ୍ତରୁ ପ୍ରଚଳନ ହେଲା—ରଙ୍ଗତ
ସବ୍ରର ଆନ୍ଦୋଳନ ତାହା କରିପାରିଲା । ମୁଣ୍ଡାଦାରୀ ଉଠି ଦିବାରୁ ମୁଣ୍ଡା-
ଦାରମାନେ ବିଭିନ୍ନ ତ୍ରାମରେ ଜମି କଣି ନିଜେ ପଞ୍ଜାଦାର ହୋଇ ମୁଣ୍ଡାଦାରୀ

ତୁଥାକୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ରୂପରେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ କୃତମାତ୍ର ଚଳାଇଲେ । ରଙ୍ଗତ ସେମାନଙ୍କ ଏହି ନୃଆ ତନୀନ୍ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅନୋକନ କରି, ଏହି ସ୍ଵେଚ୍ଛମାନଙ୍କରେ ରଙ୍ଗତର ଏକତା ଗଢ଼ି ଆସମବାସୀ ଗୁରୁ ବୁଲୁ କରି ପାରିଛି ।

୧୯୪୩ର ଦୁର୍ଲିପ୍ରବେଳେ ରଙ୍ଗତ ସ୍ବର୍ଗ ଖାଦ୍ୟ କମିଟି ଟଢ଼ିବା ପାଇଁ ଡାକ ଦେଇଛି । ରଙ୍ଗତ ସ୍ବର୍ଗ ପ୍ରଭାବ ଥିବା ଗୁମାନଙ୍କରେ ଖାଦ୍ୟ କମିଟି ପ୍ରକୃତ କାମ କରି ପାରିଛି । ବାହାରେ ରୂପ ପାଞ୍ଚଅଢ଼ା ଦରରେ ଧାନ ବିନି ହେଲା ବେଳେ, ରଙ୍ଗତ ସ୍ବର୍ଗ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ୧୦୧୨ ଅଡ଼ା ଦରରେ ଧାନ ବିନି ହୋଇଛି, ରୈବବେପାଶ ଜବତ ହୋଇଛନ୍ତି । ନିରନ୍ତର ଲୋକଙ୍କୁ ଅନ୍ତରେ ଦେବାପାଇଁ ରଙ୍ଗତ ସ୍ବର୍ଗ ୧୦ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରାମରେ ଅନ୍ତରେ ଛପ ଖୋଲିଲା । ଦେଇନିକ ୭୦୦/୭୦୦ ଲୋକ ସେଠାରୁ ଖାଇ ଖାବନ ରଷା କଲେ । ରଙ୍ଗତ କାର୍ଯ୍ୟ ବହୁତ ପ୍ଲାନରେ ଲୋକେ ଅନୁକରଣ କଲେ । ପରେ ପରେ ଗଞ୍ଜାମର ବହୁଅଢ଼ା ଅନ୍ତରେ ଛମ ଟୋଲିଲା । ରୈବବେଜାର ଜବତ କରି କିର୍ବାସିନୀ ରଙ୍ଗତ କିପରି ପାଇବ, ସେଥିପାଇଁ ରଙ୍ଗତ ସ୍ବର୍ଗ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି, ଲୁଣ ଦୁର୍ଲିପ୍ର ବେଳେ ରଙ୍ଗତ ସ୍ବର୍ଗ ଯନ୍ତ୍ରରେ ରଙ୍ଗତ ସ୍ବର୍ଗ ଗ୍ରାମମାନ ନିପୁଣିତ ଭାବେ ନିଜର ଲୁଣ ପଣ ପାଇ ପାରିଛନ୍ତି । ବେଗ ବ୍ୟାଧି ବ୍ୟାପିବା ବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ରିଜିଷ୍ଟ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ରଙ୍ଗତ ଅଷ୍ଟଧ ବାଣ୍ଣିଛି । ରଙ୍ଗତ ସ୍ବର୍ଗ ପ୍ରକୃତରେ ସବୁ ରଙ୍ଗତଙ୍କ ସ୍ବର୍ଗ ରୂପେ କାମ କରିପାରିଛି ।

ଗଞ୍ଜାମର ବୁଣାଳୀମାନେ ସୁତା ଅଭିବରେ ନିଜର ଜୀବିକା ଛୁଟି, ଦର ଛୁଟୁଥିଲେ । ରଙ୍ଗତ ସ୍ବର୍ଗ ବୁଣାଳୀ ସ୍ବର୍ଗ ତେଣେ, ରୈବବେଜାରକୁ ଜବତ କରି ବୁଣାଳୀମାନଙ୍କୁ ନିପୁଣିତ ଭାବରେ ସୁତା ପାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲା । ଆଜି ଗଞ୍ଜାମରେ ବୁଣାଳୀ ସଦ୍ଧ ମୋଟିଏ ଟାଣୁଆ ସ୍ବାଧୀନ ଅନୁସ୍ଥାନ ଭାବରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି । ରଙ୍ଗତ ସ୍ବର୍ଗ ପ୍ରଭାବ ଥିବା ଗ୍ରାମ-ମାନଙ୍କରେ ଦୁର୍ଲିପ୍ର ଦାଉରୁ ପ୍ରାଇମେଣ୍ଟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଙ୍ଗତ ପୁଅର ଶିକ୍ଷାକୁ ବଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ହୋଇଛି । ସାଧାରଣ ରଙ୍ଗତର ମନରେ ନିଜ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମାଇ, ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ନିଜେ ଠିଆହେବା

ଶକ୍ତି ବଡ଼ାଇ, ରଇତ ସବୁ ସବୁଠୁଁ ବଡ଼ କାମ କରିପାରିଛି । ସାଧାରଣ ରଇତ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୌଣସି ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରକୁ ଅସିପାରି ନଥିଲା, ଲଲପତାକା ରଇତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରକୁ ତାହାକୁ ଟାଣି ଅସିପାରିଛି । ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ଲଞ୍ଚଖୋର ହେଲେ ତା ବିନ୍ଦୁତରେ ସାଧାରଣ ରଇତ ସବୁ ପଟୁଆର କରି ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଇବା ଗଞ୍ଜାମରେ ନଥା । ରଇତ ସବୁ ମରକାରୀ ବଡ଼ ଦାକିମମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅସଥା ଭୟ ଦୂର କରି ପାରିଛି । ‘ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ଲେପ ହେଉ’ ବୋଲି ଧୂନ କରି, ଜମିଦାରର ସମସ୍ତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟର ପଦରେ ପକାଇ ପଟୁଆର କରି ବାହାରିବା ଗଞ୍ଜାମରେ ନୂଆ କଥା । ଆଜିଯାଏ ଗଞ୍ଜାମ ରଇତ ଜମିଦାରକୁ “ଶ୍ରୀ ପ୍ରମନ୍” “ମଣିମା” “ଚଳନ୍ତି ବିଷ୍ଟୁ” ବୋଲି କହି ଆସୁଥିଲା । ଆଜି କିନ୍ତୁ ସେଇ ରଇତର ସେଇ ଘବ ନାହିଁ । ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ରଇତ ସବୁ ଗଞ୍ଜାମ ରୂପୀକୁ ଏକ ନୂଆ ମଣିଷ ଘବରେ ଗଢ଼ୁଛି, ତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଆ କରୁଛି ।

ରଇତ ଏକତା ଭାଙ୍ଗିବା ଉଦ୍ୟମ

୧୯୪୭ ସାଲରେ କେଳରୁ ଖଲସ ହେବା ପରେ ଜିଲ୍ଲା ରଇତ ସବୁକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେବାପାଇଁ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶ ତେସ୍ତା କରିଛନ୍ତି । ରଇତ ସବୁରେ ଅସି ଯୋଗ ଦେବାପାଇଁ ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ ବହୁବାର ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବୁଙ୍କୁ ଅନୁଭେଦ କଲେ । କିନ୍ତୁ ରଇତ ସବୁରେ କମ୍ବୁନିଷ୍ଟ ଅଛନ୍ତି, ତେଣୁ ଯୋଗ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ମନା କଲେ । ଠିକ୍ ସେପରି ୧୯୩୯ରେ ପ୍ରାଦେଶିକ କୃପକ ସମ୍ପର୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମ୍ବନ୍ଧବାଦ ଅଛନ୍ତି, ତେଣୁ ତାହା ସହିତ ସପରି ରଖନାହିଁ ବୋଲି ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ - ଆଜି କମ୍ବୁନିଷ୍ଟ ଦୁଆ ଉଠାଇଲେ । ଜିଲ୍ଲା ରଇତ ସବୁକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ, ପୁଣି ଏକ ଜମିଦାରୀ ରଇତ ସବୁ ମୁପ୍ତାଦାର ଶ୍ରେଣୀପୁ ନେକଙ୍କୁ ନେଇ ଗଢ଼ିଲେ । ଦୁଃଖର କଥା ତାଙ୍କ ଜମିଦାରୀ ରଇତ ସବୁର ବଡ଼ପଣ୍ଡମାନେ, ସାନ-ଜେମୁଣ୍ଡି ରେ ଗୁରୁଧନ ବଡ଼ାଇଛନ୍ତି, ମେନେଜରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ଆଜି ଧରିକୋଟରେ ଜମିଦାର ହେତା ବକିବା ଉଦ୍ୟମକୁ ମଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ବଡ଼ଗଡ଼ି ରଇତକୁ ରୂପିତ କାଟରେ ସିମ୍ବୁ ଦେବା ପାଇଁ ମତାଉଛନ୍ତି ।

ଅଜ ସବୁଟି ରଇତର ଏକତା ଭାବୀ, ରଇତର ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଦୁଇଲ କହୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାକର ଏହି ଦଳଭଙ୍ଗ ମାତ୍ର ଅଜ କାପ୍ୟକାଶ ହେବନାହିଁ । ରୂପୀ ମୂଳଅର ଅଜ ଯେଉଁ ନୃଆ ଚେତନା ଅହିଛି, ଲୁଡ଼ିଆ ଭବ ଜନ୍ମିଛି, ତାର ଆଗରେ ରଇତ ଏକତା ଭାବିନା ମାତ୍ର ଉଠେଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ରଇତର ଏକତା ବଞ୍ଚି ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ିବ ।

ଲୁଡ଼ିଇ ବାଟରେ ଗଞ୍ଜାମ ରଇତ

ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ରଇତ ସବୀ ବଢ଼ିବାରେ ଲୁଗିଛି । ଅଜ ରଇତ ସବାର ଶାଖା ଧରିବାଟ, ବଢ଼ିଗଡ଼, ଶେରଗଡ଼, ସାନଖେମୁଣ୍ଡ ଓ ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡରେ ଦେଖା ଦେଲୁଣି । ରଇତବାଶ ଅଞ୍ଚଳ ଦୁମୁସରରେ ରଇତ ସବାର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଲୁଣି । ଅଜିଯାଏ ରଇତବାଶ ଅଞ୍ଚଳରେ କୋଣସି ରୂପୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇ ନାହିଁ । ଦୁମୁସରରେ ଜମିଦାର ରେଣୁନାଥ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ସଭାପତିରୁରେ ଏକ କାଗଜ ଲେଖିର ରଇତ ସବ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଫୁଲୁରେ ଅଜିଯାଏ ଦୁମୁସରରେ ରଇତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଅବୋଇ ହୋଇନାହିଁ । ‘ଶିବୋଇ ଜମା’ ‘ଜଳକର ପେନାଳ୍ ଟି’ ‘ପଟା ଟ୍ରାନ୍ସପର’ ସପର୍କରେ ରଇତବାଶ ରଇବିଛି ଅୟୁବିଧା ଭୋଗୁଛି । ଏ ସବୁ ଦୂର କରିବାପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗଢ଼ି ଉଠିବାର ସୁଚନା ନିକୁଳି । ତେଣୁ ରମ୍ପିତର ଦାବା ନେଇ ଆନ୍ଦୋଳନ ଢିଲେ ରଇତବାଶ ଅଞ୍ଚଳରେ ଫୁଲୁର ରଇତ ସବୀ ଢିବିବ ।

୧୯୪୫ରେ ଅହିକାଠାରେ ଜିଲ୍ଲା ସମ୍ମିଳନ ବସିଥିଲା । ଅତି ଉଣାରେ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ରୂପୀ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଯେଉଁସବୁ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆଜିଯାଏ ଲଲପତାକା ଯାଇନାହିଁ, ସେପବୁ ଅଞ୍ଚଳରୁ ମଧ୍ୟ ରଇତ ପ୍ରତିନିଧି ଅସିଥିଲେ । ଗଞ୍ଜାମର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଏଷ୍ଟେଟର ପ୍ରତିନିଧି ସବକୁ ଅସିଥିଲେ । ଅଜ ସମସ୍ତ ଜିଲ୍ଲାରେ ରଇତ ସବାର ଶାଖା ଖୋଲିବାର ସମ୍ଭାବନା ଦିଶୁଛି ।

ଜିଲ୍ଲା ରଇତ ସମ୍ମିଳନରେ ରଇତ ସବୀ ଯୁଦ୍ଧ ଡାକର ଦେଇଛି । କେତେ ଦୁହାଶ ଜଣାରେ ବାଟ ଛୁଡ଼ି, ଲୁଡ଼ିଇର ବାଟ ନେବାପାଇଁ ସେଠାରେ ଛାଇ ହୋଇଛି । ଏବେବି ମୁହଁଦାଶ ଉଠିବ, ଯୁଦ୍ଧ-ମୂର୍ବ ଦଶ

ବର୍ଷ'ର ହାରର ଏକଚିତ୍ତପ୍ରାଂଶୁ କାଟରେ ନନଦ ସିମ୍ବୁ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେବ । ତାହା ଏହିବର୍ଷ' କରଇ ନେବା ପାଇଁ ରଙ୍ଗତ ସବୁ ସକଳୁ କରିଛି । ତେଣୁ ରଙ୍ଗତ ଏହି କାଟ ବିଲ ପାସ୍ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁର ସିମ୍ବୁ ନ ଦେବା ପାଇଁ ଶୁଣି ର କରିଛନ୍ତି । କାଟ ଦେବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ବିଲ ଆମୁଛି, ତାହା ପାସ୍ ହେବା ଦୂର୍ଦ୍ରବ୍ୟ ଜମିଦାରୀ ମୁଦ୍ରାଦାରମାନେ ସମସ୍ତ ସିମ୍ବୁ ଅସୁଲ କରିବାକୁ ବସିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ରଙ୍ଗତ ସବର ଡାକରେ ରଙ୍ଗତ ନିଜେ ନିଜର ଖର କାଟି ଅଣିଲ ଏବେ ପୁର ଶିମ୍ବୁ ଦେଇନାହିଁ । ବଡ଼ଗଡ଼ରେ ଜମିଦାର, ରଙ୍ଗତ ସବୁ ଗୁରିଥିବା କାଟରେ ରଙ୍ଗତ ସିମ୍ବୁ ଦେବାପାଇଁ କୁପରମଣ୍ଡ ଦେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଜିଲ୍ଲା ରଙ୍ଗତ ସବର ଡାକ ଶୁଣି ବଡ଼ଗଡ଼ ରଙ୍ଗତ ଆଜି-ଯାଏ ଅଟଳ ରହିଛି ।

ଅଜି ରଙ୍ଗତ ସବୁ ଗ୍ରେଟ ଟ୍ରେଟ ତାଙ୍କ କରି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ଗୁଣୀ ପାଇଁ ସୁନ୍ଦର ସ୍ଵାଧୀନ ଜୀବନ ଦେଇବା ଲାଗି ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ବିନା କ୍ଷତି-ଦୂରଣ୍ଟରେ ଲେପ କରିବାପାଇଁ ରଙ୍ଗତ ସବୁ ଡାକ ଦେଇଛି । ଏକବର୍ଷ' ଭାବରେ ମନ୍ଦୀରଣ୍ଟିକ ଜମିଦାରୀ ହୃଦୟ ଲେପ ନ କଲେ, ନିଜ ହାତରେ ରଙ୍ଗତ ଜମିଦାରୀ ହୃଦୟ ଉଠାଇବ ବୋଲି ପଣ କରିଛି ।

ଗରିବ ଗୁଣୀ ଓ ଭୁମିଦ୍ଵାନ ରୂପକୁ ଯେଦର ଗୁଣ କରିବା ପାଇଁ ଜମି ମିଳିବ ଯେଥିପାଇଁ ରଙ୍ଗତ ସବୁ ଅନ୍ଦୋଳନର ଡାକର ଦେଇଣି । ଦଳିତ ଜାତିର ଲେକିନ୍ଦ୍ରା ସଟିତ କରୁଛି, ସେମାନେ ନିଜର ତାଙ୍କୁ ନିଜର ଶକ୍ତି-ବଳରେ କିପରି ପାଇବେ, ସେହିପାଇଁ ରଙ୍ଗତ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ଵାରା ନେଇଛି ।

ଅଜିଯାଏ ସାଧାରଣ ରଙ୍ଗତ ବଜନାତିରୁ ବହୁଦୂରରେ ଅନିଭବରେ ରହୁଥିଲା । ଗୁଣୀ ମୂଳିଅଙ୍କ ଲାଗେଇ ପାଳରେ କେବେଳ ଦୁରଜ୍ୟ ଅସିପାରେ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଗୁଣୀ ମନରେ ରଙ୍ଗତ ସବୁ ଅଣିଛି । ଗୁଣୀ ନିଜକୁ ଟ୍ରେଟ ବୋଲି ନ ଭବି, ନିଜର ଶକ୍ତିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଶିଖିଛି ।

ଲାଲ ପତାକା ତଳେ ଜ୍ଞାମ କିଲ୍ଲ ରଙ୍ଗତ ସବୁ ପୁରୁଣା ମାନା ନାହିଁ, ଅଜି ଜ୍ଞାମର ଗୁଣୀକୁ ଲାଗେଇର ବାଟରେ, ଗୁଣୀ ମୂଳିଅର ସ୍ଵାଧୀନ

ସୁଖୀ ଭରତ ଗଢିବା ପାଇଁ ଚଳଇ ନେଉଛି । ଆଜି ଜ୍ଞାନ ରୂପୀ
ଭରତର ଅନ୍ୟସବୁ ଅଞ୍ଚଳର ରୂପୀଙ୍କର ସମାନ ହେବା ପାଇଁ ଅଣା ଭଡ଼
ବାହାରିଛି ।

“ ଜ୍ଞାନ କିଲୁ ରଙ୍ଗତର ଜୟ ”

ସ୍ଵାଧୀନ ଭାରତରେ ଗଂଜାମ ରୟୁତ

[୧୯୪୭ ଗଂଜାମ କିଲୁ ରୟୁତ ସମ୍ମିଳନର ତୃଣୟ ଅଧିବେଶନରେ
ଅର୍ଥଦିନା ସମିତିର ସମ୍ପଦି ୩ ବିଜୟଚନ୍ଦ୍ର ଦାସକର ବୃଦ୍ଧପୁରଠାରେ
ଭଣଣ ।]

ଜ୍ଞାନ କିଲର ରୟୁତ ଭାଇମାନେ,

ଭରତ ସ୍ଵାଧୀନ ହେବା ପରେ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ଆପଣମାନେ ବହୁ
ଧର୍ମରେ ଏକମ ହୋଇଛନ୍ତି । ସ୍ଵାଧୀନ ଦେଶର ନାଗରିକ ଭାବରେ ନିଜର
ଦାତା ହାସଳ କରିବା ପାଇଁ, ଅଧିକାର ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆଜି
ଅପମୋନେ ସମ୍ମିଳନ କରୁଛନ୍ତି । ବୃଦ୍ଧପୁର ତାନ୍ତ୍ରିକାର ରୟୁତ ଆଜି
ଜ୍ଞାନର ସବୁ ଅଞ୍ଚଳର ରୟୁତ ଭାଇଙ୍କୁ ବୃଦ୍ଧପୁର ସହରକୁ ନିମନ୍ତଣ
କରିଛି । ବୃଦ୍ଧପୁର ଅଞ୍ଚଳର ରୟୁତ ଆଜିଯାଏ ସଂଗଠିତ ହୋଇନଥିଲ,
ମହାଲନ ସାହୁକାରର ଜୋର ଜୁଲମ ଅଞ୍ଚାରୁର ମାରବରେ ଅଜିଯାଏ ସହି
ଅସୁଥିଲ । କିନ୍ତୁ ଏ ବର୍ଷ ଅଷ୍ଟୁ ୧୫ ତାରିଖଠାରୁ ତା'ର ଜୀବନରେ
ଯୋର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦଢ଼ିଛି । ଭରତ ସ୍ଵାଧୀନ ହେବା ସମ୍ବାଦ ପାଇ ସେ ନିଜେ
ସ୍ଵାଧୀନ ହେବାକୁ, ସ୍ଵାଧୀନ ମଣିଷ ପରି ଅଧିକାର ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ
ସାହୁସ ବାନ୍ଧିଛି । ଆଜି ତାର ଭାବାନ୍ତର ହୋଇଛି । ବୃଦ୍ଧପୁର ରୟୁତ

ମନରେ ଯେଉଁ ନୂଆ ଆଶା ଓ ଉତ୍ସାହ ଖେଳୁଛି, ତାର ପରିଚୟ ଦେବା ପାଇଁ, ସେହି ଉତ୍ସାହ ଓ ଅବେଗକୁ ସବଳ ଓ ସରଗିତ କରିବା ସକାଶେ ଆଜି ବୃଦ୍ଧପୁର ସହରରେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ସମ୍ମିଳନକୁ ସଫଳ କରିବାରେ ସେ ଲାଗିପଡ଼ିଛି । ଏ ଜିଲ୍ଲା ପୁରୁଷା ରୟୁତ କର୍ମୀ ଏବଂ ରୟୁତ ଯୋଜାମାନଙ୍କୁ ଦ୍ଵାରା ପୁରୁଷର ସେହି ଜାଗତ ରୂପୀମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ମୁଁ ଅଛିବାଦନ ଜଣାଉଛି । ଆମର ଆଶା ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ନୂଆ ଜୀବନର ପ୍ରଦାନ ଦେଖା ଦେଇଛି ତାହା ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳର ବହୁ ପୁରୁଷା ଲଭୁଆ କର୍ମୀଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ଓ ପ୍ରେରଣା ଲଭ କରି ଏକ ପ୍ରବଳ ଅନୋକନ ଭାବରେ ଆମ୍ବାକାଶ କରିବ ।

ଦେଶର ପୁନର୍ଗଠନରେ ରୂପୀର ଭାଗ

ଭାଇମାନେ, ସ୍ଥାଧୀନ ଭାରତର ରୂପୀ ମୂଢ଼ପରି ପାନ୍ଦୁନ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିବାକୁ ଆବେଦୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦୁଷ୍ଟେ । ନୂଆ ଭାରତ ଗଢ଼ିବାରେ ସେ ଭାଗ ନେବ, ଭାରତ ତାର ନିଜର ଭାରତ ହେବ, ସ୍ଵରଗ୍ୟ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ଉପଭୋଗ କରିବ । ଏହି ଆଶା ଓ ବିଶ୍ୱାସ ସାଧାରଣ ରୂପୀକୁ ଆଜି ଉତ୍ସାହିତ କରୁଛି, ରୂପୀକୁ ରାଜନୀତିରେ ଆଗୁଆ କରିଛି । ଆଜି ରୂପୀ ଦେଖୁଛି, ବୁଟିଶ ଶାସନ ଏ ଦେଶକୁ ଛୁରଖାର କରି ଦେଇଥିଲ, ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣପ୍ରସ୍ତୁ ଭାରତକୁ ଦୁର୍ରକ୍ଷଣ ମରୁଭୂତିର ମଶାଣୀ କରି ରଖିଥିଲ । ବୁଟିଶ ଶାସନ ଲେପ ପାଇଛୁ ସତ, କିନ୍ତୁ ବୁଟିଶ ଶାସନର ପାପ କାହିଁ ସବୁ ଆଜିଯାଏ ଲେପ ପାଇନାହିଁ । ବହୁବର୍ଷର ସାମ୍ବାଜ୍ୟବାଦୀ ଶୋଭଣ ଫଳରେ ଏ ଦେଶର ଅର୍ଦ୍ଦମାତ୍ର, ସମାଜନାତ୍ର, ସର୍ଜନାତ୍ର ସବୁ ଭାଙ୍ଗିବୁକି ପଡ଼ିଛି । ଭାରତକୁ ସଭ୍ୟ ସ୍ଥାଧ ନ ଦେଶ ଭାବରେ ଛିନ୍ନା କରିବା ନିମନ୍ତେ ନୂଆ ଭାବରେ ଦେଶକୁ ଗଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏ ଦେଶର କୃଷିନାତ୍ର, ଶିଳ୍ପନାତ୍ର, ଶିକ୍ଷା ପରିତ୍ରାଣ, ଶାସନବିଧାନ ପ୍ରକ୍ରିୟାକର ଆମୁଲଚକ୍ର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦରକାର । ଏହି ନବନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ଏ ଦେଶର ରୟୁତ ଆଜି ସରଗିତ ହେଉଛି । ଦେଶର ପୁନର୍ଗଠନରେ ଆଖି ଖୋଲି ସ୍ଥାଧୀନ ମନୁଷ୍ୟ ଭାବରେ ଭାଟ ନେବାପାଇଁ ରୟୁତ ନିଜ ଅନୋକନକୁ ଅଧିକ ଉଦ୍ୟମଣୀକ ଏବଂ ବ୍ୟାପକ କରିବାକୁ ବମ୍ବିଛି ।

ଭାରତର ଦୁଷ୍ଟଳ ଅର୍ଥନୀତି

ଯେ କୌଣସି ଅଧୂନିକ ସଭ୍ୟ ଦେଶର ତୁଳନାରେ ଭାରତ ବହୁ-
ପଛରେ ପଡ଼ିଛି । ଆଜି ଭାରତର ଶତକର ୨୧ ଜଣ କୃଷି ଉପରେ ଜୀବିକା
ପାଇଁ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି, କେବଳ ଶତକର ୫ ଜଣ ଅଧୂନିକ ଶିଳ୍ପରୁ ଜୀବିକା
ଉପାର୍ଜନ କରନ୍ତି । ବିଲୁଚରେ ଶତକର ୩୮ ଜଣ କଳକାରିଖାନାକୁ ନିଜର
ଜୀବିକା କରି ନେଇଛନ୍ତି, କେବଳ ଶତକର ୮ ଜଣ କୃଷି ଉପରେ ନିଜର
ଜୀବିକା ପାଇଁ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି । କୃଷି ଭାରତର ପ୍ରଧାନ ଜୀବିକା ହେଲେ
ମଧ୍ୟ, ପୃଥ୍ବୀର ଅନ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଏ ଦେଶର କୃଷି ଅତି
ଅନୁମତ ହେୟ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଛି । ଭାରତରେ ପ୍ରତି ଏକରରେ ୧୩୪୭
ପଡ଼ନ୍ ଗୁଡ଼ଳ ଉପରେ ହେଲାବେଳେ, ଜାପାନରେ ୨୭୭୭ ପଡ଼ନ୍,
ଇନିପ୍ରତରେ ୨୩୪୭ ପଡ଼ନ୍, ଅମେରିକାରେ ୨୧୧୭ ପଡ଼ନ୍ ଏବଂ
ଇଟାଲିରେ ୪୭୦୧ ପଡ଼ନ୍ ଗୁଡ଼ଳ ଉପରେ ହୁଏ । ପ୍ରକୃତ ଭାରତର ଜମିକୁ
ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଅନୁବର କରିନାହିଁ । ୧୯୧୮ କେନ୍ଦ୍ର ବ୍ୟାଙ୍କ
ଅନୁସରାନ କମିଟିର ରିପୋର୍ଟ ଅନୁସାରେ ଦିନେ ଭାରତ ପୃଥ୍ବୀର ସବୁଠି
ବେଶୀ ଉଦ୍‌ବର ଦେଶ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅବହେଳା ଯୋଗୁଁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ
ଅନୁବର ହୋଇଯାଇଛି । ଟିକିଏ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଏହି ଉଦ୍‌ବରନା ପୁଣି ଫେରି
ଆସନ୍ତା । ଡେନମାର୍କ ଓ ଜର୍ମାନ ପରି ଦେଶର ଅନୁବର ଅଞ୍ଚଳ ଯେତେ-
ବେଳେ ଶୟଣ୍ୟାମଳ ହୋଇପାରିଲା, ଭାରତର ମାଟି ଅନୁବର କହିବା ଭୂଲ
ବେଳି ଏହି ଅନୁସରାନ କମିଟି ମତ ଦେଇଛନ୍ତି । ନିତାନ୍ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା,
ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଜମିର ଉପରେ ଶକ୍ତି ଅବହେଳା ଯୋଗୁଁ କମିଯାଉଛି ।
୧୯୧୪/୧୫ ସାଲରେ ପ୍ରତି ଏକରରେ ୧୨ ମହିନା ଗୁଡ଼ଳ ଉପରେ ହେଉ-
ଥିଲା, ୧୯୩୭/୧୯୩୯ ବେଳକୁ ତାହା କମି ୧୦ ମହିନା ୧୫ ସେରରେ
ପଢ଼ିଥିଲା । ୧୯୩୮-୩୯ ବେଳକୁ ତାହା କମି ୮ ମହିନା ୩୦ ସେର ହୋଇ-
ଥିଲା । ଜମିର ଉକ୍ତର ଶକ୍ତି କମୁଛି, ଏଣେ ବହୁତ କୃଷି ଉପଯୋଗୀ ଜମି
ପଡ଼ିଆ ପଡ଼ିଛି । ସରକାରୀ ସିଂହାବରେ ଶତକର ୨୭.୩ ଗୁଣ-ଉପଯୋଗୀ
ଜମି କୃଷି ନହୋଇ ପଡ଼ିଆ ରହିଛି । ୧୯୪୪ ଦୁର୍ଭିଷ୍ଟ କମିଶନ ରିପୋର୍ଟ

ଅବସାରେ, “ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଣାଳୀ ଓ କଳକବ୍ଜା ବ୍ୟବହାର ନକର ସୁଭା ଆହୁରି ଶତକର ୩୦ ଭାଗ ଉପ୍ରାଦନ ବଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଇ ପାରନ୍ତା ।” କିନ୍ତୁ ଏହା ହେଉନାହିଁ । ଭାରତ ଆଜି ଖାଦ୍ୟରେ ଏକ ବଡ଼ ନିଅଣ୍ଡିଆ ଦେଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଏ ବର୍ଷ ଭାରତର ୪୫ ଲକ୍ଷ ଟନ ଖୟ ଅଭାବ ଥିଲା । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଭୂମି ପଢ଼ିଆ ରହୁଛି, ଜମିର ଉପରେ କିନ୍ତୁ କମୁଛି । ସେଥିପାଇଁ ଦାୟୀ କିଏ ? ବର୍ତ୍ତମାନର ଅବସ୍ଥା ନ ବଦଳାଇଲେ ଆମର କଣ ନିଷ୍ଠାର ଅଛି ?

ଜମି ଉପରେ ଏକଚାନ୍ଦିଆ ଅଧ୍ୟକାର

ଆଜି ଦେଶର ଜମି ଅଳ୍ପ କେତେକଣ ଲୋକଙ୍କର ହାତରେ ଠୁଳ ହୋଇ ରହିଛି । ଅଧ୍ୟକାଂଶ ରୂପୀ ଜମିହୃଦୟ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜମିହୃଦୟ ରୂପୀ ସଂଖ୍ୟା ଶତକର ୭୦ ଏବଂ ୧୫ ଏକରରୁ ଉପରୁ^୧ ଜମି ଥିବା ଲୋକ ସଂଖ୍ୟା ଶତକର ଏକ । ଅତି ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ ଜମିଦାର ମହାଜନଙ୍କ ହାତରେ ଏ ଦେଶର ଅଧିକ ଜମି ରହିଛି । ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ବୁରୁ ଭାଗରୁ ତିନିଭୁଗ ଜମିଦାରୀ ଅଞ୍ଚଳ । ଏ ସବୁର ମାଲିକମାନଙ୍କର ରୂପ ସହିତ କୌଣସି ସାପର୍କ ରହେନାହିଁ । ଜମି କିପରି ଉବ୍ରତ ହେବ, ଉପ୍ରାଦନ କିପରି ବଢ଼ିବ, ଜଳ-ସେଚନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କିପରି କରାଯିବ, ସେଥିପାଇଁ କୌଣସି ଜମିଦାରର ମୁଣ୍ଡ ବଥାଏ ନାହିଁ । ରିବା ରୂପୀର ହାତ୍ତଭଙ୍ଗ ପଣ୍ଡିତମର ଫଳ କାନା ଉପାୟରେ ଶୋଷି ନେଇ ମତଜ ମଜଳିସରେ କାଳ କାଟିବା ସାଧାରଣ ଜମିଦାରର ପ୍ରକୃତି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଜମିର ଉନ୍ନତି କିପରି ହେବ, ବା କୃଷିର ଉନ୍ନତି କିପରି କଲୁନା କରାଯିବ ? ଶତକର ୭୦ ଜଣ ରୂପୀ ଜମିହୃଦୟ, ଅନ୍ୟ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଯାହା କିଛି ଅଛି ତାହା ଉତ୍ସାହ ଦେଲଭଳ ନୁହେ । ଫଳାଫଳ ଅଧିକ ଫଳିଲେ, ଉପ୍ରାଦନ ବଢ଼ିଲେ ପରାଗପୁସ୍ତ, ଜମିଦାର ମହାଜନମାନଙ୍କର ରୂପୀ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଲଭ ହେବ । ରୂପୀ ଯାହା ନିଜର ଭାଗ ଭାବରେ ପାଇବ ତାହା ପେଟ ପୋଷିବାକୁ ନିଅଣ୍ଟ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଉତ୍ସାହ ବା କାହାଁ ଅସିବ ? ତା'ପରେ ଜମିର ଉନ୍ନତି ଲବିବା ପାଇଁ ଆଧୁନିକ ଖତ ଏବଂ କୃଷି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ନିମନ୍ତେ ତାର ସମ୍ବନ୍ଧ

ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ବୁଦ୍ଧିଶ ଅମଳରେ ନିଯୁକ୍ତ ଦୁର୍ଭିଷ କମିଶନ ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତି-
ମାନର ଭୂଷଙ୍ଗ ପ୍ରଥା ବଦଳାଇବା ପାଇଁ ସୁପାରିଶ କରିଛି । ୧୯୪୫ର
ଦୁର୍ଭିଷ କମିଶନ ମନ୍ୟବ୍ୟ ଦେଇଛି, “ରୂପ ନ କରୁଥୁବା ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ
ଜମି ହମେ କେନ୍ତୁଭୁବ ହେଉଥିବା” ଦୁର୍ଭିଷର ଏକ ପ୍ରଧାନ କାରଣ ।
ଘରତର କୃଷି ଅବସ୍ଥାର ଉନ୍ନତି ନ ହେଲେ ଦନ ଦନ ଦୁର୍ଭିଷରେ ଦେଶ
ଭାଙ୍ଗିଯିବ, ଏହା ମଧ୍ୟ ସାମ୍ନାଜ୍ୟକାରୀ ସରକାରର ଦିନନ୍ତ କମିଶନ ମତ
ଦେଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧିଶ ସରକାର ଉନ୍ନତିର ଉପାୟ ଖୋଜିବାରେ ବାଧା
ଦେଉଥିଲା, ଆମର କୃଷି ଅର୍ଥମାତ୍ରକୁ ଦୁଷ୍ଟଳ କରି ରଖିଥିଲା, ଆଜି କିନ୍ତୁ
ଆମ ସରକାର ମୂର୍ଖ ସମତା ପାଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଅବସ୍ଥା ବଦଳାଇବାପାଇଁ
ଆମର ଦାରୀ ଓ ଅନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରବଳଭାବରେ ବଢ଼ିବା ଦରକାର ।

ଉନ୍ନତିର ଉପାୟ

ଆଜି କୃଷି ସଙ୍କଟର କେତୋଟି ପ୍ରଧାନ କାରଣ ଆମକୁ ମନେ
ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । (୧) ବୁଦ୍ଧିଶ ସରକାର ଏ ଦେଶର ଅନ୍ୟସବୁ ବ୍ୟବ-
ସାୟ ଓ ଶିଳ୍ପ ଶାଙ୍କିଦେବା ଫଳରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକେ
କୃଷି ଉପରେ ଜୀବିକା ପାଇଁ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ବାଧ ହୋଇଛନ୍ତି । (୨)
ଅଧିକାଂଶ ଜମି ଅତି ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ତୁଳ ହୋଇ
ରହିବାରୁ କୃଷିର ଉନ୍ନତିରେ ବାଧା ଉପୁଜୁଛି । (୩) ପୁରୁଣା ମାନଧାତା
ଅମଳର ରୂପ ପ୍ରଣାଳୀ ଗୁଲୁଛି । (୪) କୃଷିର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ
ନୃଆ ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା କିଛି ହେଉ ନଥିବାରୁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଜମିର ଉପରେ
ଶକ୍ତି କମି ଯାଉଛି । (୫) ରୂପାର ଅର୍ଥିକ ଦୁର୍ଗତି ବଢ଼ିଥିବା ଯୋଗୁଁ ଆସ୍ତେ
ଆସ୍ତେ ଜମି ଖଣ୍ଡ ବିଶ୍ରାନ୍ତି ହୋଇ ଯାଉଛି ଏବଂ କହୁ ସଂଖ୍ୟରେ ଲୋକେ
ଜମିରୁ ବେଦଖଲ ହୋଇଛନ୍ତି । (୬) କର୍ତ୍ତମାନ ଅଧିକାଂଶ ରୂପୀ ଜମିହାନ ।

ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ଏହି ଛାଟି କାରଣ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ
ପଡ଼ିବ । ରୂପୀ ଜାଣେ, ଆଜି କୃଷି ଅବସ୍ଥାର- ଉନ୍ନତି ହେଲେ ତାହାର
କେବଳ ଉନ୍ନତି ହେବ, ତାହା ନୁହେ, ସମଗ୍ର ଦେଶର ଉନ୍ନତି ହେବ ।
ଭାବର ଆଜି ନିଅଣ୍ଟିଆ ଦେଶ । ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ବିଦେଶୀଙ୍କର ଦାରପୁ ହେବାକୁ

ପଡ଼ିଛି । କୃଷିର ଉନ୍ନତି ହେଲେ ତାହା ବଦଳରେ ଏକ ସମୂର୍ଖଶାଳୀ ଆୟୁନିଭର୍ତ୍ତରଣୀଙ୍କ ଦେଶ ଦେଖା ଦେବ । ଗୃଷୀର ଭବିଷ୍ୟତ ସହିତ ଏ ଦେଶର ଭବିଷ୍ୟତ ହସି ଉଠିବ ।

ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ପ୍ରଧାନ ବିପଦ

କୃଷିର ଉନ୍ନତିରେ ସବୁଠାରୁ ବଜ ବାଧା ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା । ଏ ଦେଶରେ ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ପୁର୍ବେ ପ୍ରଚଳିତ ନଥିଲା । ହିନ୍ଦୁ ଭାରତରେ ଗାଁ କୋଠାରୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ନାୟାର ଥାଲ, ମୁସଲମାନ ଅମଳରେ ମଧ୍ୟ ଟିକ୍ ସେହି ଗ୍ରାମ କୋଠ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଥିଲା । କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିଶ ସରକାର ନିଜର ଶାସନ ସୁବିଧା ପାଇଁ ଜମିଦାର ଶ୍ରେଣୀ ସ୍ଥାପି କରିଥିଲା । ୧୯୮୦ ଠାରୁ ୧୯୩୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତର ବଡ଼ଲଟ ଥିବା ଲଞ୍ଚ ବେଣ୍ଟିକ୍ ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ସପର୍କରେ କହିଛନ୍ତି, “ଏହା ସ୍ଥାନକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତରଃ ଏତକ ସୁବିଧା ହେଉଛି ଯେ, ଏହା ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଧନ ଜମିଦାରୀ ଉପାର କରିଛି । ଏମାନେ ଇଂରାଜି କର୍ତ୍ତା ଗୁଲୁ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ, ଜନସାଧାରଙ୍କେ ଉପରେ ଦୂର ଅଧିକାର ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ ଜଇକୁକ ।” ସେଥିପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ରାଜସ୍ବ ମନ୍ତ୍ରୀ ଜମିଦାରମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତିଶ ଅମଳର ଜେଲ ଓ୍ଦୁଡ଼ିର (ପହରବାଲ) ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଆଜି ବ୍ୟକ୍ତିଶ ଶାସନ ଲୋପ ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ଅବିଳମ୍ବେ ଲୋପ ପାଇବା କଥା । ପ୍ରକାଶମ୍ ରିପୋର୍ଟ, ପ୍ଲୀଡ଼ିଟ୍ କମିଶନ ରିପୋର୍ଟ ଏବଂ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଅର୍ଥମାନଙ୍କମାନେ ପ୍ରମାଣ କରିଛନ୍ତି ଯେ ଏହି ଜମିଦାର କେବଳ ଖଜଣା ଅଦ୍ୟାକାଶ, ସେ ସରକାର ତହୁଁଲିଦାର ବା ଗୁକର ସ୍ଵରୂପ । ଜମିଦାରୀ ତାର ସମ୍ପତ୍ତି ନୁହେଁ, ତେଣୁ ଜମିଦାରୀ ଲୋପ କଲାବେଳେ ଯତ୍ନ-ପୂରଣ କଥା ଉଠନାହିଁ ।

ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା କେଡ଼େ ମାରମ୍ବକ ତାର ନିର୍ଦଶନ ଆମ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ । ଓଡ଼ିଶାର ରୂପ ଭାଗରୁ ତିନିଭାଗ ଜମିଦାରୀ । ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର ରାଜସ୍ବ ୫୧ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା । ସେଥିରୁ ଚରଣସ୍ତ୍ରୀ ବଯୋବସ୍ତ୍ର ଜମିଦାରୀମାନଙ୍କରୁ

ସରକାର ପାଆନ୍ତି କେବଳ ୩ ଲକ୍ଷ ୮୭ ହଜାର ଟଙ୍କା । ଏହି ଜମିଦାରୀ-ମାନେ ଏକରକେ ହାରହାରି ଟ ୨ କା ହିସାବରେ ବୁଣୀଠାରୁ କର ନେଲା-ବେଳେ କେବଳ ସେଥିରୁ ଏକ ଅଣା ସରକାରଙ୍କୁ ଗଜୀସ୍ତ ଭବରେ ଦିଅନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଖାତାରୁ ଖାତା ଅଣା ନିଜେ ରଖନ୍ତି, ଏକଅଣା ମାତ୍ର ସରକାର ଟେଚିରିକୁ ଅସେ । ଆମ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ମାଳ ଅଞ୍ଚଳ ଛୁଡ଼ିଦେଲେ ବୁରି-ଭାବୁ ତିନିତର ଜମିଦାରୀ ଅଞ୍ଚଳ । କିନ୍ତୁ ରୟତବାଶୀ ଅଞ୍ଚଳରୁ ସରକାର ପାଆନ୍ତି ୨ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଏବଂ ଜମିଦାରୀ ଅଞ୍ଚଳରୁ ମୋଟେ ୩ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ସରକାରଙ୍କୁ ମିଳିଲେ । ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ଲୋପ ପାଇଲେ ନିଅଣ୍ଟିଆ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ରଜ୍ୟ ତିନିକୋଟି ଟଙ୍କା ବଢ଼ିବ । ଆଜି ଯେଉଁ ଟଙ୍କା ମର୍ଜନ ମଜନିସ୍ତରେ ଉଡ଼ିଯାଉଛି ତାହା ଦେଶର ଉନ୍ନତିରେ ଲୁଚିବ । ଆମ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଅଜି ପ୍ରାଚୀର ସବୁଠୁଁ ପଛରେ ପଡ଼ିଛି । କିନ୍ତୁ ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ଲୋପ ପାଇଲେ ଏ ଜାତିର ପୁନର୍ଗଠନ ଅତି ସହଜ ଓ ସୁବିଧାରେ ହେବ । ଶିକ୍ଷକର ଦରମା ବଢ଼ିବ, ଚଳିଆ କର୍ମଚାରୀ, ଗୁମାସ୍ତା, କରଣ କାର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରତ୍ୟେକର ବେତନ ବଢ଼ିପାରିବ । ବହୁତ ସ୍ତୁଲ, କଲେଜ, ଡାକ୍ତରଖାନା, କେଜାଳ ଅଧି ଜଳସେଚନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାରେ ସରକାର ସହଜରେ ଟଙ୍କା ବ୍ୟଧି କରିପାରିବେ । ନିଅଣ୍ଟିଆ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ସୁନ୍ଦର ଭବରେ ଆୟନର୍ତ୍ତରଣୀକ ହୋଇ ଗଢ଼ି ଉଠିବ । ତେଣୁ ଆଜିର ଜମିଦାରୀ ବିରୋଧୀ ବୁଣୀ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ଏ ଦେଶର ସମସ୍ତ ଦେଶପ୍ରେସୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଜିର ମଧ୍ୟରେ ସାଧାରଣ କିରାନି, ଶିକ୍ଷକ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଜି କୃତକ ସାଧାରଣ କରୁଛି । ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ଲୋପ ପାଇଲେ ଏ ଦେଶର ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଵପ୍ତି ପାଇବ, ତାର ଭାବେ ଉଦୟ ହେବ । ରୟତ ତେଣୁ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଣୀକୁ ତାହା ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବା ପାଇଁ ନିବେଦନ କରେ ।

ଷତମୀରଣ ଦେବା ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଷତକାରକ

ଆଜି ଏକ ନୁଆ ବିପଦ କେଖା ଦେଇଛି । ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଷତମୀରଣ ଦେବାପାଇଁ ଦାବୀ ଉଠୁଛି । ପ୍ରଥମେ ମାତ୍ର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଅନ୍ୟାୟ, ଏବଂ

ତାର ବିରେଧ ହେବା ଉଚିତ । ଜମିଦାଶ ଜମିଦାରର ସମ୍ପତ୍ତି ନୁହେଁ, ସେ ଆଜିଯାଏ ଲୁଟି ଶୋଷି ରୟୁତକୁ କାଙ୍ଗାଳ କରିଛି । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ସୂନା ରୂପା ନିଜ ଗନ୍ଧାଦରର ଜମେଇ ରଖିଛି, ଲେକେ ଦ୍ରୋକ ଉପାସରେ ଝପଡ଼ିଲ ବେଳେ ମଉଜମନଳିପରେ ଅଜସ୍ତ ଟଙ୍କା ଅପବ୍ୟୁ କରିଛି । ସେ ଷତମ୍ବରଣ ପାଇବା ଅର୍ଥ ଅନ୍ୟାୟକୁ ପ୍ରଶ୍ନୀୟ ଦେବା । ବିଟିଶ ସରକାର ଏ ଦେଶ ଛୁଟି ଗଲିବେଳେ ଷତମ୍ବରଣ ଦାଖ କରିବା ଯେପରି ଅଭିଭ୍ୟାସ ହୋଇଥାନା, ଜମିଦାର ଷତମ୍ବରଣ ଦାଖ ଠିକ୍ ସେହିପର । ଅନ୍ୟାୟବୋଲି ଯେଉଁ ପ୍ରଥାକୁ ଲେପ କରିଯାଇଛି ତାହାକୁ ଷତମ୍ବରଣ ଦେବା କେଉଁ ନ୍ୟାୟ ? ତା ପରେ ଏହି ଷତମ୍ବରଣ ଟଙ୍କା କିଏ ଦେବ ? ନିଶ୍ଚିପ୍ତ ଏହି ଟଙ୍କା କର ଭାବରେ ରୟୁତକୁ ବହୁବର୍ଷପାଏ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯେଉଁ ବିରଟ ଜାଣ୍ୟ ପୁନର୍ଗଠନର କଳ୍ପନା କରିଯାଉଛି, ଷତମ୍ବରଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲେ ତାହା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ହେବନାହିଁ । ଜାଣ୍ୟ ଅୟରୁ ଏକ ବଡ଼ ଅଂଶ ଷତମ୍ବରଣ ଭାବରେ ଅପବ୍ୟୁ ହେବ । ଜାଣ୍ୟ ସ୍ଵାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଷତମ୍ବରଣ ଦେବା ଦୋର ଅନ୍ୟାୟ ଏବଂ ରୟୁତ ଅନ୍ଦୋଳନ ତାର ବିରେଧ କରିବ । କେବଳ ଯେଉଁ ଛୁଟ ଜମିଦାର, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଜିବିକା ଉପାର୍ଜନ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ କିଛି ଉପାୟ ନାହିଁ, ୧୦ ବର୍ଷ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ବାର୍ଷିକ ୫୦୦ ଟଙ୍କା ଉତ୍ତିଷ୍ଠାନ ଦିଆଯାଇପାରେ । ତାହା ଷତମ୍ବରଣ ସ୍ଵରୂପ ନୁହେଁ, କେବଳ ସେମାନଙ୍କୁ କାଙ୍ଗାଳ ହୋଇପିବା ବିପଦରୁ ରଖା କରିବାପାଇଁ ହୋ କରିଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଜମିଦାରଙ୍କ କଥା ଅବୌ ଉଠୁନାହିଁ । ଆଜି ସେମାନଙ୍କର ଗନ୍ଧାଦର ଜବତ୍ କରିବା ପାଇଁ ରୟୁତ ଅନ୍ଦୋଳନ ଦାଖ କରୁନାହିଁ । ସେଥୁପାଇଁ ସେମାନେ ନାଜକୁ ଭାବ୍ୟେବାନ ମନେକରନ୍ତୁ ଏବଂ ରୟୁତମାନଙ୍କର ଉଦାରତା ପାଇଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦିଅନ୍ତି ।

ଭୁବନ୍ଦର ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ପରିଷତ୍ତର୍ମନ

ଜାଣ୍ୟ ପୁନର୍ଗଠନ ପାଇଁ ଆଜିକାର ଜମିଜମା ଅଛନ୍ତି ଆମୁଲଚୂଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ କାଳବିଳମ୍ବ ନକର ଶୀଘ୍ର କରିବା ନିଷାତ ଦରକାର । ତେଣୁ ଅର୍ଥପକଟ ଯେପରି ଯୋଟି ରହିଛି ସେହିବେଳେ ପୁନର୍ଗଠନ ଶୀଘ୍ର ଆରମ୍ଭ

ନହେଲେ ଏ ଦେଶର ଅର୍ଥମାତ୍ର ମୂରପୁର ଘଜିଯିବ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲିବେଳେ ଦୁଇଟି ମୂଳ କଥା ବିଷୟରେ ସୁଷ୍ଠୁ ଧାରଣା ହେବା ଉଚିତ ! ରୂପୀର ଗଣତାନ୍ତିକ ଅଧିକାର ଏବଂ ଆର୍ଥିକ ଉନ୍ନତି ଯେ କୌଣସି ଭୁବନ ପରିବର୍ତ୍ତନର ମୂଳଦୂଆ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ଦରକାର ଗ୍ରାମ୍ୟ କମିଟି ଏବଂ ନମବର୍ଧନଶୀଳ ଟିକ୍ସ୍ ।

ଜମିଦାରୀ ଲୋପ ପାଇବା ପରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ କମିଟି ଗାଁର ଜମି ବିଷୟରେ ଯାବଣ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରିବା ଅନ୍ଧକାର ପାଇବ । ଏହା ଗାଁର ରୂପୀ ଓ ମୂଳଅଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଣ୍ଣାତିତ ହେବ । କିପରି ଆଧୁନିକ ପ୍ରଶାଳୀରେ ରୂପ ହେବ, ଲୋକେ କିପରି ରୂପ ଉପକରଣ ପାଇବେ, ଭଣ ପାଇଁ ମହାନନର ଦ୍ୱାରଣ୍ୟ ନହୋଇ ରୂପୀ କିପରି ଟଙ୍କା ପାଇବ, ଏ ସବୁ ପ୍ରତି ଏହି କମିଟି ନଜର ଦେବ । ଆଧୁନିକ ଧରଣର ଉତ୍ସାଦନ ପାଇଁ ଏହି ଧରଣର ଗ୍ରାମ କମିଟିର ଆବଶ୍ୟକତା ଯଥେଷ୍ଟୁ ବେଶୀ । ବିଭିନ୍ନ ରୂପୀଙ୍କ ଭିତରେ ସହଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରି ଆଧୁନିକ କଳକବ୍ଜାର ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହି କମିଟି ରୂପର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନର ଜମିର ଟିକ୍ସ ପ୍ରଥା ବଦଳାଇଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏକର ପିଣ୍ଡ ଟିକ୍ସ ନବସି ଉତ୍ସାଦନ ଉପରେ କର ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେବ । ଟ ୫୦୦-୦୦ ରୁ କମ୍ ଉତ୍ସାଦନ କରୁଥିବା ରୂପୀଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି କର ନିଆୟିବନାହିଁ । ଜମିର ଉତ୍ସାଦନ ଦେଖି କର ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେବ । ଏହାର ଫଳରେ ଧୋଇ ମରୁତି ହେଲେ ସରକାରଙ୍କର ବେପରୁଆ ମାତ୍ର ଚଳିବ ନାହିଁ । ଫସଲ ବଢ଼ିଲେ କର ବଢ଼ିଥିବା ଯୋଗୁଁ ସରକାର କୃଷିର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଲୁଗିପଡ଼ିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନର ଭୂରଜୟ ଏକ ଅନ୍ୟାୟ ମାତ୍ରର ଅନୁସରଣରେ ନିଆ ଯାଉଛି । ହଜାର ହଜାର ଏକରର ମାଲିକ ଯେଉଁ ରେଟ୍‌ରେ କର ଦେଉଛି, ଦୁଇ ଏକ ଏକର ଥିବା ଗରିବ ରୂପୀ ମଧ୍ୟ ସେହି ହିସାବରେ ଟିକ୍ସ ଦେବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ଏହି ପ୍ରଥା ଗରିବ ରୂପୀକୁ ବିଶେଷ ବାଧୁଛି, କିନ୍ତୁ ବହୁ ଶୁଣ ଅଧିକ କର ଦେବାକୁ କ୍ଷମ ଧନ ରୂପୀ ଅଲ୍ଲ ଟିକ୍ସ ଦେଇ ସନ୍ତତରେ ଖମିଯାଉଛି । ଦେବାର କ୍ଷମତା ଅନୁସାରେ ଟିକ୍ସ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥମାତ୍ର । ତେଣୁ ପୁରୁଣା ଟିକ୍ସ ପ୍ରଥା ବଦଳାଇ ଗରିବ ରୂପୀକୁ ଟିକ୍ସ ଭାରତୀ ମଳ୍କ କର ଧନୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ଟିକ୍ସ ଭାର ଲଦିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଜମିର କେଂଢ୍ରୀକରଣ, ଜଳକ ହାତରେ ହଜାର ହଜାର ଏକର ଜମି ରହିବା ପ୍ରଥାକୁ ଲେପ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଓଡ଼ିଶାର କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଦାଖା କରୁଛି । କୌଣସି ଲେକ ୩୦ ଏକରରୁ ଅଧିକ ରଖି-ପାରିବ ନାହିଁ । ୫ ଏକରରୁ କମ୍ ଜମି ଉପରେ ଟିକସ ବସିବ ନାହିଁ । ଜମିଶ୍ଵାନ ଗୁଣୀ ଏବଂ ଗରିବ ଗୁଣୀ ଭିତରେ ବଳକା ଜମିଯବୁ ବଣ୍ଣାଯିବ । ଦେଶର ଗୁଣୀ ଗୁଣକରୁଥିବା ଜମିର ମାଲିକ ହେବ । ଅଜି ଅମ ଓଡ଼ିଶାରେ ୨୫ ଏକରରୁ ଅଧିକ ଜମି ଥିବା ଲେକେ ଶତହକେ ଲଣେ । ତେଣୁ ଏହି ଜମି ବଣନ ପ୍ରଥା ଦାଖା ଅଧିକାଂଶ ଲୋକଙ୍କର ଉପକାର ହେବ । କେବଳ ଅତି ବଡ଼ ବଡ଼ ମହାଜନ, ଯେଉଁମାନେକି ରୟୁଚକୁ ସବସ୍ଥାନ କରି କୋଟିପତି ହୋଇଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ କେବଳ ଜୁଲୁମ କମିବ । ଏହି ଧରଣର ଗଣ-ତାନ୍ତ୍ରିକ ମାତ୍ରରେ ଜମିଜମା ଆଜନ ହେଲେ ଦେଶର ଅର୍ଥମାତ୍ର ସ୍ଵର୍ଗଳ ହେବ, ଦେଶ ଆଗେଇ ଯିବ । ଯୁଗୋଯ୍ୟୋଭିଆ, ବୁଲ୍ଗାରିଆ, ପୋଲଣ୍ଟ, ରୂମାନିଆ ପ୍ରଭୃତି ଇଉସେପର ଦେଶମାନ ଅଜି ଏଇ ଧରଣର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଗୁଣୀ ମୂଳିଆଙ୍କର ଉନ୍ନତି କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ଭବ ଦେଶର ଅଗ୍ରଗତି, ଉନ୍ନତି କରିପାରିଛନ୍ତି । ଏଇସବ ଦେଶ ସାମାଜ୍ୟବାଣୀ କବଳରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆଜି ଆୟୁନିର୍ଭରଣୀଳ ହୋଇପାରିଛନ୍ତି । ଠିକ୍ ଏହିପରି ଚାନର କମ୍ପୁନିଷ୍ଟ ଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇ ଦୁର୍ଭିଷ ଅଗ୍ରବ ଅନାଟନ ଦୂର ଝୋଇପାରିଛି । କିନ୍ତୁ ଚିଆଙ୍କ, କେଣ୍ଟକୁ ଅଧୀନରେ ଥିବା ଜମିଦାଶମୂର୍ତ୍ତି ଅଞ୍ଚଳରେ ଦୁର୍ଭିଷ ମଞ୍ଚକ ସବୁବେଳେ ଲାଗିରହିଛି । କାରଣ ସେପରୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ର ମାତ୍ରରେ କୃଷି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଉ ନାହିଁ ।

ଆଜି ଗୁଣୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଦେଶର ପୁନର୍ଗଠନ ପାଇଁ ଏହି ସବୁ ଦାଖା ଉପସାଧିନ କରୁଛି । ଦେଶର ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶିକ୍ଷିତ ସପ୍ରତାୟ ଏବଂ ସବସାଧାରଣଙ୍କର ସାହାୟ୍ୟ ସମର୍ଥନ ପାଇବା ପାଇଁ ଏ ବଷ୍ଟ ରୟୁଚ ସବୁ ପ୍ରବଳ ଘବରେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବ, ସରକାରଙ୍କ ନିକଟରେ ଦାଖା କରିବ, ଆସନ୍ତା ବଷ୍ଟ ଏହି ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କରି ଆଜନ ପ୍ରତଳନ କରନ୍ତୁ । ଗୁଣୀକୁ ଗୁଣଜମିର ମାଲିକ କରିବା ପାଇଁ ଅଜନ ହେଉ । କିନ୍ତୁ ଏ ବର୍ଷ ପାଇଁ କେତେକ ଜରୁଖା ମଧ୍ୟକାଳୀନ ବ୍ୟବସ୍ଥା

ହେବା ଦରକାର । ଏହି ବର୍ଷ ଶରଗୁଣୀ ଫସଲର ଅଧା ଦାଖା କରିବ, କୌଣସି ବେଠି ବେଗାଶ କରିବ ନାହିଁ । ତାର ବିଶ୍ୱାସ, ରପୁତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳରେ ଆସନ୍ତା ବର୍ଷ ଜମିବଣ୍ଣନ ହେବ, ସେ କିଛି ଜମି ପାଇ ରୂପୀ କରିପାରିବ । କିନ୍ତୁ ସବୁ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାର କିଛି ବିଳମ୍ବ ହୁଏ, ଆସନ୍ତା ବର୍ଷ ପାଇଁ ଫସଲର ଶରଗୁଣୀ ଫସଲ ସେ ନି ଜପାଇଁ ଦାଖା କରିବ । ଅବଶ୍ୟ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଜମି ୧୫ ଏକରରୁ କମ୍ ଜମିର ମାଲିକ ଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେକ ନିଜେ ରୂପୀ ଏବଂ ଅନ୍ତରୁ କେତେକ ସହରମାନଙ୍କରେ ବାସ କରୁଥିବା ହେଲେ ରୂପୀଶବ୍ଦୀ । ସେମାନଙ୍କ ଜମିରୁ ଯାହାକିଛି ପାଆନ୍ତି, ତାହା ସେମାନଙ୍କର ବଞ୍ଚିବାରେ ସାହୁଯ୍ୟ କରେ । ରୂପୀ ସେହି ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଲଢ଼ିଇର ସହାୟକ ଭାବରେ ପାଇବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ-ଠାରୁ ଦୁଇଭାଗ ଦାଖା କରିବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ୧୫ ଏକରରୁ ଉତ୍ତର୍ଦ୍ଵାରା ଜମିଥିବା ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ସେ ତିନିଭାଗରୁ ଦୁଇଭାଗ ଅବଶ୍ୟ ଦାଖା କରିବ । ଏହିପରି ଲୋକେ ଶତକର ୫ ଏବଂ ଏମାନେ ବେଠି ବେଗାଶ କରନ୍ତି, ନାନା ରକମ ଜୁଲମ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ଜମି ଭାଗ ରୂପୀଙ୍କ ହାତରେ । କିନ୍ତୁ ତେବେଳା ଆନ୍ଦୋଳନ ଆମର ଲକ୍ଷ ନୁହେ । ଆମର ଲକ୍ଷ ଜମିର ଏକରୁଟିଆ ଅଧିକାର ପ୍ରଥାକୁ ଲୋପ କରିବା ଏବଂ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ମାତ୍ରରେ ଜମି ବଣ୍ଣନ କରିବା । ଯେଥୁପାଇଁ ଏହି ବର୍ଷ ଆମର ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ, ଏବଂ ୩୦ ଏକରରୁ ଉତ୍ତର୍ଦ୍ଵାରା ଜମି ଜମିପୁନ ଏବଂ ଗରିବ ରୂପୀଙ୍କ ଭିତରେ ବଣ୍ଣନ କରିବା ପାଇଁ । କୃଷିର ପରିବୁଲନା ନିହାତି ଗ୍ରାମ କମିଟି ଦାର କରଇବା ପାଇଁ ରୂପୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଦାଖା କରିବ ।

ରୂପୀ ଜାଣୁଛି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସନକାରର କାଳକ୍ଷେପ ମାତ୍ରର ସୁବିଧା ଜମିଦାର ମହାଜନମାନେ ନେଉଛନ୍ତି, ରପୁତ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଭାର୍ତ୍ତିଦେବା ପାଇଁ ନାନାପ୍ରକାର କୁଚନ୍ଦ କରୁଛନ୍ତି । ଦେଶ ଉପରେ ଯେଉଁ ପ୍ରବଳ ଅର୍ଥ-ସକଟ ଯୋଟି ରହିଛି ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ମାତ୍ରରେ ଜମି ବଣ୍ଣନ ଆସନ୍ତା ବର୍ଷ ଭିତରେ ହେବା ନିହାତି ଦରକାର । ରୂପୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ସେଥୁପାଇଁ ଜନମତ ପ୍ରଗତନ କରିବାକୁ ପ୍ରବଳ ଉଦ୍‌ଦ୍ୟମ କରିବ ।

ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସଂଗଠିତ ହେଉଛି

ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ଲେପ କରିବା ମୂଳରୁ ମଧ୍ୟକାଳୀନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ଵରୂପ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ-ଏଷ୍ଟ୍ରେଟ୍-ଲ୍ୟାଣ୍ଡ୍ ଅକ୍ଟର ଏକ ସଂଶୋଧନ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସେଟଳମେଣ୍ଟ ହେବାରେ ବିଳମ୍ବ ସଟ୍ଟୁ-ଥିବାରୁ ଜମିଦାରମାନଙ୍କର ସରକାରଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ତୁଳି ହୋଇଥିଲା, ତାକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ବସିଛନ୍ତି । ଦୁଃଖର କଥା, ସେମାନଙ୍କୁ ସାଲିସ୍ ମାନବାକୁ ବାଧ ନକରି ସରକାର ତୁଳିହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଏଣେ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାସଙ୍କ ପରି କେତେକ ଜମିଦାରୀ ରୟୁତ ସମ୍ବନ୍ଧର ନେତା ରୟୁତ-ମାନଙ୍କୁ ଶତକର ୧୦ ଠାରୁ ୨୦ କାଟରେ ଶିଲ୍ପୀ ଦେଇଦେବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେଉଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି, ଜମିଦାରୀ ରୟୁତ ରୟୁତବାରୀ ଅଞ୍ଚଳଠାରୀ ଗୁରୁ ପାଞ୍ଚଶୂଣ ଅଧିକ ଶିଲ୍ପୀ ଦିଏ । ଏହି କର ବୋର୍ଡରୁ କିଞ୍ଚିତ ମୁକ୍ତିପାଇଁ ଯାହା କିନ୍ତୁ ସୁବିଧା ଏହି ସରକାରୀ ସାଲିସରେ ଥିଲା, ତାହା ମଧ୍ୟ ନଦେବା ପାଇଁ ଜମିଦାରମାନେ ଲାଗିପଡ଼ିଛନ୍ତି । କେତେକ ନେତାଙ୍କର ଜମିଦାରଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ମାତ୍ର ରୟୁତଙ୍କୁ ପଢ଼ିଗ୍ରେସ କରୁଛି ।

ଇନାମ ଆଇନ୍ ପାଶ୍ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଇନାମଦାରମାନେ ଗରିବ ଗୁଣୀକୁ ଜମିରୁ ବେଦଖଲ କଣିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଛନ୍ତି । ଜୋର ଜବର-ଦସ୍ତିରେ ପୁରୁଣା ରେଟରେ ଧାନ ଅସୁଲ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ଲେପ ହେବାରେ ବିଳମ୍ବର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଶେରରତ୍ନ ଧରନାଟ ପ୍ରଭୃତି ଜମିଦାରମାନେ ବହୁବର୍ଷ ଧରି ଗୁଷ କରି ଆସୁଥିବା ହେତା ଜମିରୁ ରୟୁତକୁ ବାହାର କରିଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଛନ୍ତି । ରୟୁତକୁ ଜମିରୁ ତଡ଼ିଦେବା ପାଇଁ ନାନା ରକମ ଜୁଲୁମ୍ ଆରମ୍ଭ ହେଲଣି ।

ଅମଲାନ୍ତର ରୟୁତ ବିରୋଧୀ ନୀତି

ଅଜି ସବୁଆଡ଼େ ଦେଖାଯାଉଛି, ଜମିଦାର ମହାଜନ ସାହୁକାରମାନେ ସଂଗଠିତ ହେଉଛନ୍ତି, ନିଜର ଅନ୍ୟାୟ ଶୋଭଣକୁ ବିଶ୍ଵାର ରଖିବା ପାଇଁ

ସବୁ ପ୍ରକାର ଉଦୟମ କରୁଛନ୍ତି । ଆମ ଦେଶରେ ପୁରୁଣା ବୃକ୍ଷଶ ଅମଳର ସରକାଶ କଳ ରହିଛି, ସେହି ପୁଲିସ, ସେହି ଅଫିସର ସେପରି ରହିଛନ୍ତି । ବୃକ୍ଷଶ ଅଫିସରମାନେ ଜନପେବା କରିବାର ପଛା ଧରି ନଥୁଲେ, ବରଂ ବୃକ୍ଷଶ ଶୋଷଣକୁ ପାହାଯ୍ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟାୟ ଅଞ୍ଚାରୁରର ବାଟ ଧର ରାଖିଥିଲେ । ଆଜି ଭାରତ ସ୍ଵାଧୀନ, କିନ୍ତୁ ସ୍ଵାଧୀନ ଭାରତର ଜନ-ପାଧାରଣଙ୍କର ସେବକ ଭାବରେ କାମ କରିବା ମନୋବୃତ୍ତି ଅଧିକାଂଶ କର୍ମଭୂକ୍ତଠାରେ ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ । ତେଣୁ ରଘୁନ ଉପରେ ଜମିଦାର ଜୁଲୁମ କଲାବେଳେ ରଘୁନକୁ ରଷା କରିବା ସେମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ବୁଝିପାରୁନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମିଛରେ, ଅନ୍ୟାୟ ଭାବରେ ଜମିଦାର ରଘୁନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆପତ୍ତି କଲେ, ହଠାତ୍ ସରକାଶ କଳ ତପ୍ତର ହୋଇ ଉଠୁଣ୍ଡି । ଯେପରି ଜଣାପଡ଼ୁଣ୍ଡି, ସରକାଶ କଳ ଜମିଦାର ମହାଜନଙ୍କର ଶୋଷଣକୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ଚଢା ହୋଇଛି । ଶେରଗଡ଼ ଜମିଦାର ରଘୁନର ହେତା ଜମି ଉପରେ ଆନ୍ଦମଣ କରୁଣ୍ଡି । ରଘୁନର ହେତା ଜମି ବୋଲି ଅନେକ ଷେଷରେ ହାଇକୋର୍ ମଧ୍ୟ ମତ ଦେଇଛି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ, ଜମିଦାର କଥାରେ ରଘୁନଙ୍କ ଉପରେ ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ପୁଲିସ୍ କେଣ ହେଉଛି । ମାତ୍ରାଜ ସରକାର ହେତା ଜମିରୁ ରଘୁନକୁ ବେଦଶଳ କରିବା ବେଆଇନ୍ ବୋଲି ଦୋଷତା କଲାବେଳେ, ଦୁଇ ପ୍ରଦେଶର ସରକାର ଜମିଦାରର ‘ନିଜ ରୂପ’ ଜମି ୫୦ ଏକରରୁ ଅଧିକ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ୧୦ ବର୍ଷ’ ଚକ୍ର ଆଇନ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଆମ ଗଞ୍ଜାମରେ ରଘୁନର ପୁରୁଷାନୁଷ୍ଠାନେ ରୂପ କରୁଥିବା ଜମିକୁ ଜମିଦାର ଆନ୍ଦମଣ କଲାବେଳେ ପୁଲିସର ସମର୍ଥନ ଜମିଦାର ପାଉଛି । ଜମିଦାରର ରୂପାମି ଆଗରେ ରଘୁନ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଇଁବାକୁ ପ୍ରଧୂତ ନ ହେବାରୁ ଆଜି ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ୧୦୭ ମକଦମା ହେଉଛି । ସବୁ ରୂପାମିର ମୂଳ, ଜମିଦର ଅତି ଭର୍ତ୍ତାଲେନ ଭାବରେ ସରକାରର ସମସ୍ତ ସାହାଯ୍ ସମର୍ଥନ ପାଉଛି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଇନ୍ଦ୍ରାମ ଜମି ସମ୍ପର୍କରେ ଅତି ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଭେଙ୍କଟନ୍ତିଷ୍ଠାଯା ପାନ୍ତିଲୁ ଅନ୍ୟାୟ ଦାଶ କଲାବେଳେ ସରକାଶ ପ୍ରତିବାଦ ହେଉନାହିଁ । ସରକାରଠାରୁ ରଘୁନ ସାହାଯ୍ ପାଉନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଭେଙ୍କଟନ୍ତିଷ୍ଠାକର ଶାମୁଖ୍ୟ ରଘୁନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ଆପତ୍ତି ବାହାରିଲେ, ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପୁଲିସ୍

ଅପିସର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଘଣ ଯୋଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଦଉଡ଼ିଛନ୍ତି । କଂଗ୍ରେସ୍ ଏମ୍. ଏଲ. ଏ. ଶ୍ରୀ ନାରାଧୂଣ ପଣ୍ଡା ପ୍ରଭୃତି ରୟୁଚକୁ ଧମକ ଦେଉଛନ୍ତି ।

ଘରତ ସ୍ଵାଧୀନ ହେଲ ସତ, କିନ୍ତୁ ସ୍ଵାଧୀନ ଘରତର ଅର୍ଥମାତ୍ର, ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗଢ଼ିବାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିପୁଣୀଳ ଜମିଦାର ମହାଜନମାନେ ପ୍ରତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବାଧା ଦେଉଛନ୍ତି । ନିଜର ଶୋଷଣ ବକୁଳ ଅବାଧରେ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଦେଶର ଶେତାନ୍ତିକ ସଂଗଠନରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି । ପୁରୁଣ୍ଠ ପରି ସାମାଜିକ ଅର୍ଥମାତ୍ରକୁ ବଆଇବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଯୋଗାଡ଼ ରୁଣ୍ଡିଛି । ଏହା ଫଳରେ ଆମ ଦେଶର ଅର୍ଥମାତ୍ର ଧ୍ୟାନ ପାଇପିବ, ଏ ଦେଶ ଶୁଶନ ହୋଇପିବ । ସ୍ଵାର୍ଥପର ଧନୀ ଜମିଦାରମାନେ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ଵାର୍ଥସାଧନ ପାଇଁ ଦେଶକୁ ଧ୍ୟାନ ମର୍ଦକୁ ଠେଳିବାରେ ପଛେଇବେ ନାହିଁ । ପୂର୍ବପ ଓ ଆମେରିକାର ପୁଞ୍ଜିପତିମାନେ ନିଜର ଲଭ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଦେଶକୁ ଯୁଦ୍ଧ ମୁହଁକୁ ଠେଳି ଦିଅନ୍ତି । ଆମ ଦେଶର ସ୍ଵାର୍ଥ ସବ୍ୟ ଧନୀ ମହାଜନମାନେ ଏ ଦେଶକୁ ଦୁଦଳ ଓ ପରାଧୀନ କରି ରଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟୁକ୍ଷ ।

ଦେଶର ସ୍ଵାଧୀନତା ଉପରେ ବିପଦ

ଆଜି ଦେଶ ଉପରକୁ ଭୟକର ବିପଦ ମାଡ଼ିଆୟାଇ । ଗଡ଼ିଜାତ ରଜାମାନେ ପଞ୍ଜାବ, ରଜପୁତାନା ଓ ହାଇଦ୍ଵାବାଦରେ ନିନ୍ଦା ମୁସଲମାନ ଦଣାକଟା ଲଗାଇଛନ୍ତି, ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ିଜାତର ରଜାମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଆଦିବାସୀ ସବର୍ଣ୍ଣ ହରିଜନ ଶ୍ରୀଗୋଳ ଲଗାଇଛନ୍ତି । ବଡ଼ ବଡ଼ ଜମିଦାର କୋଟିପତିମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଭାଇଭାଇ-ବିବାଦ ବଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଯୋଗାଡ଼ କରୁଛନ୍ତି । ସେନାମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦେଶର ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ଶ୍ରୀଗୋଳ ଲଗିଲେ ପ୍ରଜା ଅନୋକନ ଦବିପିବ, ଗୁଣୀ ମୂଲିଆ ଅନୋକନ ଭାଙ୍ଗିପିବ ଏବଂ ସେମାଙ୍କର ଅଞ୍ଚାରୁ ଅବାଧରେ ରୁଳିବ । ଦେଶର ଅଣ୍ଟିର ଅବସ୍ଥାର ସ୍ଵାଧୀନ ନେଇ ଜମିଦାର ମହାଜନମାନେ ଗୁଣ୍ଡାଦଳ ଗଢ଼ି ରୟୁଚମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆନିମଣ ଚଳାଇଛନ୍ତି, ରୟୁଚ ଆନାଳନକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବା ପାଇଁ

ସବୁପ୍ରକାର ଉଦୟମ କରୁଛନ୍ତି । ମୂଳେ ଶାସନ କଳରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରସବ ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା । ଆଜିଯାଏ ସେହି ପ୍ରସବ ବଞ୍ଚିରହିଛି । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ଅଞ୍ଚାରୁର ସହଜରେ ଜବତୁ ହେଉନାହିଁ । ସୁକୁ ପ୍ରଦେଶ ଓ ବିହାର ପ୍ରଦେଶରେ ଏହି ଜମିଦାରୀ ଗୁଣ୍ଠାମିର ବହୁ ଦକ୍ଷଣ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଆମ ଗଞ୍ଜାମରେ ମଧ୍ୟ କେତେକ ଜମିଦାରୀରେ ସେହିପରି ଗୁଣ୍ଠାମି ରୁଳିଛି ।

ଏଣେ ଅମେରିକା ଓ ବିଟେନ୍‌ର ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀମାନେ ଭାରତ ଉପରେ ଶୋଭଣ ଜାଳ ବିରେଇବା ପାଇଁ ଟାକି ରହିଛନ୍ତି । ଭାରତରେ ସ୍ବାଧୀନ ଅର୍ଥମାତ୍ର ଗଡ଼ାଯାଇ ନପାଇଲେ, ଭାରତର ଗଣତାନ୍ତିକ ଅନୋଳନ ଦବିଗଲେ, ଅମେରିକା ଓ ବିଟେନ୍‌ର ସାହାୟ ପାଇଁ ଭାରତ ହାତ ପତେଇ ବସିବ । ଭାରତର ଅର୍ଥନୈତିକ ସ୍ବାଧୀନତା ସହିତ ପ୍ରକୃତ ସଜନୈତିକ ସ୍ବାଧୀନତା ମଧ୍ୟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀଙ୍କ ପାଖରେ ବନ୍ଧାପଢ଼ିବ । ଅଜି ପରିଷାର ଭାବରେ ଜଣାପଡ଼ୁଛି, ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ହଣାକଟା ଏବଂ ଭାରତ ଓ ପାକିସ୍ତାନ ଭିତରେ ଝଗଡ଼ା ପଢ଼ରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦର ହାତ ଲୁଚି ରହିଛି । ଗଡ଼ିଜାତ ବଜା ଓ ଜମିଦାରମାନଙ୍କର ଦେଶଦ୍ୱୀପ କାର୍ଯ୍ୟ ପଢ଼ରେ ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଚନ୍ଦାନ ରହିଛି ।

ଦେଶକୁ ଏହି ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରିବ କିଏ ? ଏ ଦେଶର ସ୍ବାଧୀନତାକୁ ରକ୍ଷାକରି ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଗଢ଼ିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ କାହାର ? ଯେଉଁ-ମାନଙ୍କର ଗଣତନ୍ତ୍ର ପ୍ଲାପନରେ ଲଭ ହେବ, ଉନ୍ନତି ଅଗ୍ରଗତି ସମ୍ବବ ହେବ, ସେହି ଗୁଣ୍ଠ ମୂଳିଆ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ଯଦି ସତର୍କ ଓ ସଙ୍ଗଠିତ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେହେଁ କେବଳ ଏ ଦେଶ ରକ୍ଷା ପାଇବ ।

ଭାଇମାନେ, ଆଜି ଆମର ରୟୁତ ଅନୋଳନ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରତର ସ୍ବାଧୀନତା-ରକ୍ଷା ଅନୋଳନ, ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଆନୋଳନ । ଗୁଣ୍ଠ ନିଜର ସ୍ଵାର୍ଥ ରକ୍ଷାକରି ଏ ଦେଶର ସ୍ବାର୍ଥକୁ ବଞ୍ଚାଇବ, ଏ ଦେଶର ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ଓ ଭାରଣାପୁ ସ୍ଵାର୍ଥ-ସବସ୍ବ ଜମିଦାର ମହାଜନଙ୍କ ଚନ୍ଦାନରୁ ରକ୍ଷା କରିବ । ଗୁଣ୍ଠର ଅନୋଳନ ଏ ଦେଶର ଗଣତାନ୍ତିକକୁ ଅର୍ଥମାତ୍ର

ଗଢିବାରେ ସାହାୟ କରିବ, ସରକାରୀ କଳକୁ ଜନତନ୍ତ୍ର ବାଟରୁ ହଟାଇ
ଜନସେବାରେ ଲଗାଇବ, ବିଦ୍ୟା ଜାତି ଓ ସଂପ୍ରଦାୟର ରୂପୀ ଓ ମୂଳିଆଙ୍କୁ
ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଇଁ ଠୁଳ କରିପାରିବ । ଆଜି ରୂପୀ ହାତରେ
ଏ ଦେଶର ଭାଗ୍ୟ ସହିତ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଗୁମ୍ଫା ହୋଇଛି । ତେଣୁ ରୂପୀ
ସେତେବେଳେ ନିଜର ନ୍ୟାୟ ଦାଖି ପାଇଁ ଲଢ଼େଇ କରିବ, ଦେଶର
ବୃଦ୍ଧତର ସ୍ଵର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟି ରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶପ୍ରେମୀ ତାହାକୁ ସାହାୟ କରି ନିଜର
ଜାଣ୍ଯ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମାଦନ କରନ୍ତୁ ବୋଲି ଅନୁରୋଧ ।

ରୂପୀ ଭାଇମାନେ,

ଆଜିର ଏହି ସମ୍ମିଳନରେ ଆପଣମାନେ ନିଜ ଶ୍ରେଣୀର ତଥା ଜାତିର
ସେବା କରିବା ପାଇଁ ଏକ କର୍ମପତ୍ର ଠିକ୍ କରିନେବେ । ନିଜର ଶକ୍ତି
ସାମର୍ଥ୍ୟ, ବର୍ତ୍ତମାନର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତର ଉନ୍ନତି କଥା ଭାବ
ଆପଣଙ୍କ କର୍ମଯୋଜନା ଠିକ୍ କରନ୍ତୁ । ଭାରତ ସ୍ବାଧୀନ ହେବା ପରେ
ଗଞ୍ଜାମର ଏହି ପ୍ରଥମ ରୂପୀ ସମ୍ମିଳନ । ଆପଣମାନଙ୍କ ନିର୍ଭାରଣ ରୂପୀକୁ
ଗଣଚନ୍ଦ୍ର ଓ ସ୍ବାଧୀନତାର ପଥରେ ନେଉ । ଏହି ଅଣା ଓ ବିଶ୍ୱାସରେ
ଆପଣମାନଙ୍କୁ ସ୍ଵାଗତ କରୁଛି ।

ଇନକିଲବ୍—ଜିନାବାଦ୍

ବିଜୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାୟ
୩୦-୧୧-୪୭

ବ୍ରହ୍ମପୁର

ତାକରଡ଼ା ଗୁଲିକାଂଡ଼ ମୁରଣିକାରେ

୧୯୭୩ ସାଲରେ ପ୍ରକାଶିତ ଲେଖା

ତାକରଡ଼ା ଶମ୍ଭୁ— ଜିନାବାଦ

ରୂପୀର ଲଢ଼େଇ—ଜିନାବାଦ

ତା ୧୪-୧୧-୪୭ ରିଖରେ ଶରଗଡ଼ ତାକରଡ଼ାଠାରେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା
ରୟତ ସମ୍ମିଳନର ବିଶ୍ୱାସ ଅଧ୍ୟବେଶନରେ ପ୍ରସ୍ତାବ । ପ୍ରସ୍ତାବକ : ଗଞ୍ଜାମର
ନେତା ଶ୍ରୀ ବିଜୟ ଚନ୍ଦ ଦାଶ । ସମର୍ଥକ : ଉତ୍କାଳୀନ କୃଷକ ସହର
ସପାଦକ ଶ୍ରୀ ବିଜୟ ଚନ୍ଦ ମିଶ୍ର ।

ପ୍ରସ୍ତାବ—[“ଜମିଦାରୀ ଉଠିବ, ଷତମୀରଣ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ, ଜମିଦାରୀ
ପଡ଼ିଆ ଜମି ଓ ଜଙ୍ଗଳ ଜମି ରୂପୀ ମୁଲିଆମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବ ।
ଏଥପାଇଁ ତୁମୁଳ ଆନ୍ଦୋଳନ ହେବ । ଅସନ୍ତା ଫର୍ମଲ ବେଳକୁ
ଜମିଦାର ପ୍ରଥା ଉଠିବ । ରୟତ ନିଜର ସଗଠନ, ଏକତା ଗଢ଼ିବ ।
ନିଜେ ଜମିଦାରୀ ଦୁଆ ଧୂଂସ କରିବ । ଜମିଦାରମାନେ ସରକାରଙ୍କୁ
ଦେଉଥିବା ପେସ୍ କିଣ୍ଠି ରୂପୀମାନେ ସରକାରଙ୍କୁ ଦେବେ । ଜଙ୍ଗଳ
ଓ ଜଳାଧାର ଦଖଲ ହେବ । ଜମିଦାର ଯଦି ଗୁଣ୍ଠାଦାର ରୂପୀଙ୍କୁ
ଆହୁମଣ କରିବ, ତେବେ ରୂପୀ ଦାବା ଦରବାରକୁ ନୟାଇ ଏକତା
ଓ ସଗଠନ ଯୋରରେ ତା'ର ଉତ୍ତର ଦେବ ।”
ଲଢ଼େଇ ପାଇଁ ରୂପୀମାନଙ୍କୁ ଡାକର ଦିଆଗଲ ।]

ସେତିକି ବେଳକୁ ହରେକୁଷ୍ଟ ମହିତାବ ଓଡ଼ିଶାର କର୍ଣ୍ଣଧାର ।
କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରେ ନୁହେଁ, କେନ୍ଦ୍ରେ ମଧ୍ୟ ତାକର ପ୍ରଭାବ ପ୍ରତିପଦି,
ସେ ଏକଧାରରେ ରୂପୀର ନେତା, ପୁଞ୍ଜିପତିର ନେତା ଓ ସେ ମୁଲିଆର
ନେତା, ଜମିଦାରର ନେତା ଓ ସେ ଲେଖକ, ସେ ସାହିତ୍ୟକ, ସେ ପଣ୍ଡିତ,
ସେ ଓଡ଼ିଶାର ଏକଛପ ଶାସକ, ସେ ଥିଲେ ମୁକୁଟ ବିହୁନ ସମ୍ମାନ,
ପୁଞ୍ଜିବାଟ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ପତାକା ତଳେ ସେ କଂଗ୍ରେସର ନେତା ।

ପଣ୍ଡିତ ମାଳକଣ୍ଠ ଦାଶ, ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବଶଣ ମିଶ୍ର, ସାମ୍ୟବାଣୀ ନେତା—ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ, ରୟତ ନେତା—ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶ, ଯଦୁମଣି ମଙ୍ଗରଜ, ବନକୃଷ୍ଣ ବୋଷ, ମହିଳା ନେଷ୍ଟୀ ମାଳକଣ୍ଠ ଚୌଧୁରୀ ଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେ ହଟାଇ ପାରିଛନ୍ତି ।

ରେଗଡ ଜମିଦାରୀ ଅଂତଳରେ ରୂପୀମାନଙ୍କୁ ବହପ ଦେବାପାଇଁ, ନେତୃତ୍ବ ଦେବାପାଇଁ, ଅଗ୍ରାହୀ କରିବାପାଇଁ, ଜମିଦାରୀ ବିଶେଷରେ ଲଢ଼େଇ ପାଇଁ ରୂପୀମାନଙ୍କୁ ଅହ୍ଵାନ ଏବଂ ରୂପୀମାନେ ସରଠିତ ହୋଇ ଜମିଦାରର ସାମନା କଲାବେଳେ ସେହି କଂଗ୍ରେସ ନେତା ଜମିଦାର ପକ୍ଷ ନେଇ ରୂପୀମାନଙ୍କୁ ଛଇରଣ କରିବା ଏକ ଜୃଳନ୍ତ ପ୍ରମାଣ ।

ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ କଂଗ୍ରେସ ସରକାର ଗଡ଼ାହେଲ । ଜାଣ୍ଯ ଆନ୍ଦୋଳନ ବୁଲୁଥିବା ବେଳେ ଶରଗଡ ରୂପୀ ମହତାବଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ବୁଟିଶ ସରକାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲତ୍ତୁଥିଲ । କିନ୍ତୁ ଶରଗଡ଼ର ଜମିଦାର ବୁଟିଶ ସରକାରଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲ । ପରେ ମହତାବ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ (ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ) ହେଲ ପରେ ରୂପୀମାନଙ୍କ ସହଯୋଗ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କଲେନାହିଁ । କଂଗ୍ରେସର ନେତୃତ୍ବ ଜମିଦାର ଓ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ଅଭିକୃତି ଡଳିଲ । କଂଗ୍ରେସଟା ପୁଞ୍ଜିପତି ଓ ଜମିଦାର ଶ୍ରେଣୀର ଅନୁଷ୍ଠାନ ବୋଲି କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟି ଅଗରୁ ଦୋଷଣା କରି କଂଗ୍ରେସରୁ ଅଳଗା ହୋଇ ଥିଲ । ତା'ର ପ୍ରମାଣ ମିଳିଲା, କଂଗ୍ରେସ ହାତକୁ ଷମତା ଅସିବା ପରେ । ଶରଗଡ ରୂପୀ ତାହା ନିଜେ ଅନୁଭବ କଲା । ବୁଟିଶ, ସରକାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ମହତାବ ଶରଗଡ ଆସିଲେ, ରୂପୀ ନେତା ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ଦରେ କୁଣିଆଁ ଦୁଅନ୍ତି । ମଠରେ ରହି ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ବୁଲନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମହତାବ ଷମତା ପାଇବା ପରେ ଶରଗଡ ଅସି ରୂପୀର ଶମ୍ଭୁ ଶରଗଡ ଜମିଦାରଙ୍କର ଧର୍ମବାପ ହେଲେ ।

ଜାଣ୍ଯ ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ ମହତାବ ହାତକୁ ରୂପୀ ନେତା ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ହାତ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷୁଳିରେ ବାନ୍ଧି ବୁଟିଶ ସରକାର

କେଲରେ ରଖୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଚରଗଡ଼ ଜମିଦାର ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କ ଏକେଣ ସାଜି ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ବାପା ସ୍ଵର୍ଗତ ବଳଗମ ପ୍ରଧାନଙ୍କର ଘର କୋରଖ୍ କରୁଥିଲେ ।

ମହତାବଙ୍କ ନେତୃତ୍ବ ସମୟରେ ତାକରଡ଼ାରେ ଗୁଲିକାଣ୍ଡ ହେଲା । ଛଞ୍ଚିତ ମଲେ । ବହୁତ ଲୋକ ଖଣ୍ଡିଆଖାବର ହେଲେ । ମାସ ମାସ ଧରି ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ରହିଲେ । ଶତ ଶତ ଲୋକ ଚିରଫ୍ଳ ହୋଇ ବର୍ଷାଧକ କାଳ ଜେଲ ଭେଗିଲେ । ଶତ ଶତ ଲୋକ ଗ୍ରାମ ଛୁଟି ରୁଳିଗଲେ । ଗଁ ଗଁରେ ପିଟୁଣି ଟିକସି ବମୀଲା । ବର୍ଷାଧକ କାଳ କୋର୍ଟ, କତେଶ୍ୱରେ ମଳଦମା ରୁଳିଲା । ରୂପୀ ସବସ୍ତାନ ହେଲା ।

ଭାରତନାମକୁ ଦବାଇବା ପାଇଁ ଆମେରିକା ଯେତେ ସୁନ୍ଦର କରିଛି, ଗଞ୍ଜାମରେ ରୂପୀ ଅନୋକନକୁ ଦବାଇବା ପାଇଁ ମହତାବ ନିଜ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅନୁସାରେ ସେ ସେପରି ପୁନ୍ର କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପୁନ୍ରରେ ଆମେରିକା ହଟିଲପରି ମହତାବ ମଧ୍ୟ ହାରିଛନ୍ତି । ଗଞ୍ଜାମରେ ରୂପୀ ଅନୋକନ ଦବିନାହିଁ । କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟି ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇନାହିଁ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁନ୍ଦର ଗଞ୍ଜାମ ରୂପୀର ନେତା ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ ତାକରଡ଼ା ଗଁରେ ଖଣ୍ଡିଆ ଗୋଡ଼ରେ, ଲଳ ପତାକା ଧରି “କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟି ଜନାବାଦ” “ରୂପୀ ମୁଲିଆ ଜନାବାଦ” “ରୂପୀ ସଭା ଜନାବାଦ” ରଡ଼ ଛୁଟିଛନ୍ତି । କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟି ବଢ଼ିରୁଲାଛି । ତାକରଡ଼ା ଗୁଲିକାଣ୍ଡ ବେଳେ ଶହେଜଣ ସୁନ୍ଦର ପାର୍ଟି ସତ୍ୟ ନଥୁଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପାର୍ଟିର ସତ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ୨୨୦୦ । ଗୁଲି ବାଜିଥିବା ଓ ଜେଲ ଭେଗ କରିଥିବା ତାକରଡ଼ା, ଭୁଣ୍ଡା, ସାଗରପାଳୀ, ଧବଳପୁର, ଛପଢ଼େପା, ରିକଲି ରୂପୀର ସଂଗମେ ବଢ଼ିଛି । କିନ୍ତୁ ଶରଗଡ଼ ଜମିଦାରୀ ଅଉ ନାହିଁ । ମୁଣ୍ଡାଦାରୀ ଅଉ ନାହିଁ । ଜମି ରୂପୀର ଦଶଳରେ ଅଛି । ଜମିଦାରକୁ ଭାଗ ଦିଆଯାଉ ନାହିଁ । ନଗଦ ଖଜଣା ସରକାରଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଛି । ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ଧାନ ଖଣି ପଡ଼ୁଛି, ରୂପୀର ଗୁରୁ ଛପର ହେଉଛି । ପୁଅ ପାଠ ପଡ଼ୁଛି । ଏମ୍.୩.୩. ଶ୍ରେଣୀ ପଢ଼ି ଘରେ ବେକାର ବହିଛି । ଆଖନ୍ତାଦର ମୁଲ ଉଠିଲାଣି । ମୁଲପାଇଁ ପକ୍କାଘର ହେଲାଣି ।

ଗ୍ରାମରେ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ଖୋଲିଲଣି । ସେତେବେଳେ ରୂପୀର ପୁଆ ପାଠ ପଡ଼ିପାରୁନଥିଲା । ବର୍ଷମାନ ସେହି ରୂପୀର ଟିଅ ମଧ୍ୟ ପାଠ ପଡ଼ି ଉକ୍ତ ଶିଯିତା ହେଲଣି । କର୍ମବାର ନିଷ୍ଠାପର ଦେଖେବକ ସ୍ଵର୍ଗର ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ ତାକରଡ଼ା ଅହିଲିବେଳେ ଅଣ୍ଟୁଏ କାହୁଅରେ ପୋଡ଼ିଛୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏବେ ସେହି ରେଗଡ଼ ଜମିଦାରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମକୁ ଗାଉ ମଟର ଯାଉଛି । ଏସବୁ ଜମିଦାର ଉଠିବାର ଫଳ । ଜମିଦାର ଉଠିଲ ପରେ ରୂପୀ ଅଗେଇ ରୂପୀଛି । ଜମିଦାର ବିନା ଷତମୂରଣରେ ଉଠିଯାଇଥିଲେ, ହରେକୁଷ୍ଟ ମହତାବ ଷତମୂରଣ ନାମରେ ଶରଗଡ଼ ବଜାକୁ ଗୁଡ଼ି ଟଙ୍କା ଯଦି ଦେଇନଥାନ୍ତେ, ରେଗଡ଼ର ସେହି ପୁରୁଣା ଧତ୍ତୀ ଜମିଦାର ନିଦାଚନରେ କଂଗ୍ରେସ ଟିକଟରେ ଛୁଡ଼ାହେବା ପାଇଁ ସାହସ କରିନଥାନ୍ତେ ।

ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ରୂପୀ ଆନ୍ଦୋଳନ, କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟି ନେତୃତ୍ବରେ ରୂଳିଥିଲା, ରୂଲୁଛି ଓ ରୂଲିବ । କିନ୍ତୁ ସମାଜବାଦର ସ୍ପୋର୍ଟ୍‌ଜାନ ଦେଉଥୁବା କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀ ଓ ନେତାମାନେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରୂପୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସହଯୋଗ କରିବାପାଇଁ ବାହାର ନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ସେଇ ଶରଗଡ଼ର ପୁରୁଣା ଜମିଦାର ଓ ପୁରୁଣା ମୁୟାଦାରମାନଙ୍କୁ ଧରି ଲସରଫ୍ରିଡର ହେଉଛନ୍ତି । କଂଗ୍ରେସ ଘର ଘର ହେଉଛି । ନେତାମାନଙ୍କୁ କେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ-ଜନ କଂଗ୍ରେସ, ଉକ୍ତଳ କଂଗ୍ରେସ, ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର କଂଗ୍ରେସ ଅଦି ରୂପରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି । କିନ୍ତୁ ତାକରଡ଼ା ଗୁଳିକାଣ୍ଡ ପରେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟି ଦୂଡ଼ ହୋଇଛି । ଟଙ୍କି ବଢ଼ିଛି, ପ୍ରସବ ଉତ୍ତରିଛି । କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର କର୍ମୀମାନେ ବର୍ଷମାନ ନେତା ହେଲେଣି । କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ସେତେବେଳର ଛୁଟମାନେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଧାନ ସଭାରେ ଏବଂ ପାଲିଅମେଷରେ ରୂପୀମାନଙ୍କର ଦାଖ ନେଇ ଲଢୁଛନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ତାକରଡ଼ା ଗୁଳିକାଣ୍ଡର ପ୍ରଧାନ ସେନାପତି ଥିବା ଉକ୍ତର ହରେକୁଷ୍ଟ ମହତାବ ବର୍ଷମାନ ଓଡ଼ିଶାର କ୍ଷେତ୍ରଧାର ନୁହନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଧାନମନ୍ୟୀ ଓ ମୁଖ୍ୟମନ୍ୟୀ ନୁହନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା କଂଗ୍ରେସର ସଭାପତି ନୁହନ୍ତି । ଶେଷକୁ କଂଗ୍ରେସର ତଡ଼ା ଖାଇଛନ୍ତି । ସରକୁ ପ୍ରସାଦ କମିନ୍ଦରେ ଅଭିଷ୍ଟକ

ଦାରୀ ଆସିମୀ ଭାବେ ପରିଚିତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ସେ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ି ଜନ କଂଗ୍ରେସ, ଜନ କଂଗ୍ରେସ ଛାଡ଼ି ସ୍ଵାଧୀନ କଂଗ୍ରେସ, ସ୍ଵାଧୀନ କଂଗ୍ରେସରୁ ପ୍ରଗତି ଦଳ ଏପରି ବାରମ୍ବାର ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ବିଜୁବାବୁଙ୍କୁ ଦାଣ୍ଡରେ ପକାଇ ହାଟରେ ଗଡ଼ାଇଥିଲେ, ସେହି ବିଜୁବାବୁଙ୍କୁ ନେତା ମାନିଛନ୍ତି । ମହତାବ ବାବୁ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ ଧ୍ୟାପ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ନିଜର ଦଳ କଂଗ୍ରେସକୁ ଧ୍ୟାପ କଲେ । ଦିନେ ଓଡ଼ିଶାର କର୍ଣ୍ଣଧାର, ଓଡ଼ିଶାର ସମାଟ, ଓଡ଼ିଶାର ଏକଛମ ଶାସକ ହରେକୁଷ୍ଟ ମହତାବ ଆଜି ବିଜୁ-ବଲାଙ୍ଗିର ରାଜାଙ୍କର ସହଯୋଗୀ ।

ଆଜି ମେ ୨୪ ତାରିଖ । ତାକରତାର ଶୁଣିକାଣ୍ଡ ଓ ସେ ସାପର୍କରେ ଯମସ୍ତ ଅନୋକନ ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ଗୁଣୀ ଅନୋକନକୁ ବୈପ୍ଲବିକ ମାର୍ଗରେ ଅଗେଇ ନେବାପାଇଁ ଦେଉଁ ନେତାମାନେ ସକ୍ରିୟ ଭଗ ନେଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ପୁରାଣ ସୁଗର ମହା-ଶରତର ଯୁଧସ୍ତିରଙ୍କର ଚରିତ ପରି କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ ପାର୍ଟିର ପ୍ରଥମ ସେନେଟେରୀ ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଶରଗତ ଅସି ବୈପ୍ଲବିକ ଆନୋକନ ପାଇଁ ବାଜ ବପନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟର ବଚନ, କୋମଳ ଭାଷା ଓ ହସ ହସ ମୁଖ ସବୋପରି ମାର୍କସ୍‌ବାଦର ତାତ୍ତ୍ଵିକ ବାଣୀ ଶୁଣିବାକୁ ଓ ଦେଖିବାକୁ ଅଭି ମିଳନାହିଁ । ସେ ଶରଗତରୁ ବିଜୟ ବାହୁଡ଼ା ପରେ ବିଜୟୀ ହୋଇ ମାନବ ଶଶର ତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି । ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ ପାର୍ଟି ଗଢ଼ିବାରେ ଯିଏ ମୂଳଭିତ୍ତି ପକାଇଥିଲେ ଓ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ ପାର୍ଟିର ବୁଝି ଓ ନେତା ଶ୍ରୀ ବିଜୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଗୋବ ତକ୍ତକ ଦେହ, କଳା ଫିର ଫିର ବାଳ ଓ ଶୁଭ ସଫେଦ ପୋଷାକ ଆଉ ଦେଖିବାକୁ ମିଳନାହିଁ । ତାଙ୍କର କଟମଟ ଆଖି ଓ କଢ଼ମଟ ଦାନ ଦେଖାଯାଉନାହିଁ । ତାଙ୍କର କଡ଼ା ନିର୍ଦ୍ଦେଶନ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଶୁଭ ନିର୍ମଳ ଓ ଅକପଟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମଧ୍ୟ ଆଉ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସଂଗଠନରେ ଶୃଙ୍ଗଳାର ଭତ୍ତି ରହିଯାଇଛି ।

ସାଧୁବାବୁ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଘର ପିପିଲ ନିକଟସ୍ଥ କୋଠଗଜ ଗ୍ରାମରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସାଧୁବାବୁ କୋଠଗଜ ଗ୍ରାମରେ ବିନା କୋଠାରେ ପତ ରହିଛନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର କୋଠା ନାହିଁ କି ଗଡ଼ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟ ଆମର ମନେ ପଡ଼େନାହିଁ । ତିଥି ଲେଖିବାପାଇଁ ଗାଁ ଠିକଣା ଖୋଜିବା ସକାଶେ ନେତା ପରେ ନେତାଙ୍କୁ ବୁଝିବାକୁ ପଡ଼େ । ସାଧୁବାବୁଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଘର ସହିତ ଓ ଗାଁ ସହିତ ସପଳ୍କ ନଥୁଲେ । ସେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାକୁ ନିଜ ଘର ମନେ କରିଥିଲେ । ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ଗୁଣୀଙ୍କୁ ପୁଅପରି ଦେଖୁଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କରଙ୍କା ଗୁଣୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ବ ନେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କରଙ୍କାରେ ରହିବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନଥିଲେ । ସେ ଛମ୍ପୁର ନିକଟଷ୍ଟ ଶାର୍ଗୁଣୀପଳ୍ଲୀ ଗ୍ରାମରେ ପରଦରେ ବସା ବାହି-ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ଗୁଣୀଭାଇମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତୁଙ୍କା ଓ ସହାନୁଭୂତି ସୁରଣୀୟ । ସେ ଆମର ଗୁହ୍ର ଓ ନେତା । ମୁଁ ବୁନ୍ଦପୁର ଜେଲରୁ ବାହାରିଲି । କଂଗ୍ରେସ ରୁଡ଼ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ ଅସିଲି । ସାଧୁବାବୁଙ୍କୁ ଅଣ୍ଟିପୁ କରି ଗୁପ୍ତାବାସ କଟାଇଲି । ଗୁପ୍ତାବାସ ସମୟରେ ସାଧୁବାବୁଙ୍କ ସହିତ ଶାର୍ଗୁଣୀଙ୍କୁ ଉଲ୍ଲିକପଳ୍ଲୀ, ଉଲ୍ଲିକପଳ୍ଲୀଙ୍କୁ ବୁନ୍ଦପୁର । ହିଞ୍ଜିଲ ନିକଟଷ୍ଟ ସପୁର । ସପୁରରୁ ଆଲପୁର । ଏହିପରି ବୁଲାନ୍ତି । ବୟସ ତୁଳନାରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ସେ ବପୁସାଧକ । ପଥଚଳ ପରେ ଗୋଡ଼ କାଟିବା କଥା ଶୁଣିନାହିଁ । ଶୋଇବା ପାଇଁ ଜାଗା ଖୋଜିନାହାନ୍ତି । ଶୋଇବାପାଇଁ ବାର ସଜ ମାତି-ନାହାନ୍ତି । ଆମ୍ବମାନଙ୍କର କ'ଣ ଦରକାର । ଜଣ ରୁଚି, କିଏ କ'ଣ ଖାଆନ୍ତି । ଏ ସବୁ ସାଧୁବାବୁ ଜାଣିଥାଆନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକ ମୂରଣ କରିବାପାଇଁ ସେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥାଆନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେପରି ନେତା କାହାନ୍ତି ? ଗୁରୁତରଣ ବାବୁ ଲେଖାଲେଖି କରିପାରନ୍ତି । ବଦ୍ଯସ ମୋ ସହିତ ସମାନ କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ିଟା ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ । ମୁଁ କଂଗ୍ରେସ ହୋଇ ଜେଲକୁ ଗଲି । କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ ହୋଇ ଜେଲରୁ ଆସିଲି । ଉମାତରଣ ପଞ୍ଜନାୟକ ମୋର କଂଗ୍ରେସ ନେତା । ତାଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ମୋ ଉପରେ ବେଶୀ । ମୁଁ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ଯୋଗ ନଦେବାପାଇଁ ଉମାବାବୁ କେବେ କହିନାହାନ୍ତି । ସେ ଆଶାକରିଥିଲେ ଜେଲରୁ ଖଲୁସ ହେଲେ ମୁଁ କଂଗ୍ରେସ ରୁଡ଼ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ ଯିବିନାହିଁ । ଶେଷକୁ ଉମାବାବୁ ମଧ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ଗୁଡ଼ବାକୁ ବାଧିଛେଲେ । କଂଗ୍ରେସର ନେତା ବିଶ୍ୱନାଥ ଦାଶଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦୁଇଥର ସ୍ଵାଧୀନଭାବେ ଲେକସନ୍ତକୁ ନିର୍ଦ୍ଦାତତ ହେଲେ । ମୁଁ ଜେଲରୁ ଖଲୁସ ହେବା ପରେ କାଳେ

ମୁଁ କଂଗ୍ରେସକୁ ରୁଳିଯିବି, ଏହି ଆଚିକା କରି ଖଲୁସ ଦିନ ମୋତେ
ଗୁରୁଚରଣ ବାବୁ ଜେଲ ଚେଟ୍‌ରେ ଧରିଲେ । ଜେଲରୁ ଖଲୁସ ହେଲେ ମଧ୍ୟ
ଅସିକା ଧର୍ମଶାଳା ହେଲା ଆମର ବସା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ଧର୍ମଶାଳାରେ
ଗୋଟିଏ ଭାତ ମଧ୍ୟ ରହିବାକୁ ଆମକୁ କଷ୍ଟ । କୁଆଁରପାଣି ରୁମ ପାଡ଼ିର
ହାଟପଦା ଭାତ ହୋଟେଲ, ସେଠାରେ ଆମର ଶିଆପିଆ । ଉଞ୍ଜନଗରରେ
ମାଧବ ରହିଛି ବସା । କିମାଗଢ଼ ହରେକୁଷ୍ଟ ମହାନ୍ତିକ ଧାନଦରେ ଆମର
ଅଲୋଚନା । ଗୁଣ୍ଣପଡ଼ାର ଲବିବଜ ରୟାନାଥ ପଣ୍ଡାଙ୍କର କୃତ୍ତିଆ ଓଷଧ
ଦୋକାନ । ସାନଶେମୁଣ୍ଡି ଡେଙ୍ଗାଓସ୍ତା ମଠ ପିଣ୍ଡରେ ସବୁ ସମିତି । ସାନ
ଶେମୁଣ୍ଡି ଗଙ୍ଗାପୁରର ଭଗବାନ ପଣ୍ଡା, ଧର୍ମପୁରର ଯୁର ପାପ । ଡେଙ୍ଗାପଦର
ଜୁର ମଳିକ । ଦେଇପିଙ୍ଗର ବରଜ ସ୍ଥାନ୍, ବଡ଼ଆଗୁଳର ଚତୁର୍ଭୁଜ
ସାହୁ, ବମନନ୍ଦପୁର - ପୋମନାଥ ପାଣିଗ୍ରାମୀ, ନରେନ୍ଦ୍ରପୁରର ମୋହନ
ପଲଇ, ଝରପାର - ମୋହନ ଭୁବ୍ନୀ, ବାଣନନ୍ଦ - ଜିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ,
ଉଳବାନପୁର--ନଟବର ମଳିକ, ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ଏମାନଙ୍କ ଘରେ ଏମାନଙ୍କ
ଗ୍ରାମରେ ଗୁରୁଚରଣ ବାବୁଙ୍କ ସହିତ ବହୁତ ସମୟ କଟାଇଛି । ଆଜି
ବରଜ ସ୍ଥାନ୍, ଜୁର ମଳିକ, ଜୁର ପାପ, ହରେକୁଷ୍ଟ ମହାନ୍ତି, ଭଗବାନ
ପଣ୍ଡା, ମୃଜୁଞ୍ଜୟ ପାଣିଗ୍ରାମୀ ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ରୟାନ ଅନ୍ଦୋଳନରେ
ଏମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ସହଯୋଗ ସ୍ଫୁରଣୀୟ । ଗୁପ୍ତାବାସ ବେଳେ ଏମାନେ
ଆମର ପ୍ରଧାନ ସହାୟକ । ଗୁରୁଚରଣ ବାବୁଙ୍କ ସହିତ ଭଙ୍ଗ ସାଇକେଲରେ
ଗୋଟିଏ ଦିନରେ ପୋଡ଼ାମାର ଗ୍ରାମରୁ ଉଞ୍ଜନଗର ଲଲିହିଙ୍କ ଗ୍ରାମର
ଆନନ୍ଦ ରାଉଡ଼ଙ୍କ ଦରକୁ ଯିବାର ମନେପଡ଼ୁଛି । ସେତେବେଳକୁ
ପିତ୍ର ରୋତ ନଥିଲା । ତେଣ ପଥରର ରୋଡ଼ ଥିଲା । ଖମାର ଧାନବଧାନ
ନାହାନଙ୍କ କୋଡ଼ିଏ ଇଞ୍ଚିଆ ସାଇକେଲ ଗୋଟିଏ ମୋତେ ଦାନ ମିଳିଥାଏ ।
ସେଇ ସାଇକେଲ ସାହାଯ୍ୟରେ ସାନଶେମୁଣ୍ଡି, ବଡ଼ଶେମୁଣ୍ଡି, ଶରଗଢ଼ ଓ
ଧରାକୋଟର ଅଧିକାଂଶ ଗ୍ରାମକୁ ଆସେ ଯାଇଛି ।

ଧରାକୋଟରେ ସବୁ ବାରମ୍ବାର ହୋଇଛି । ସେହି ସବୁମାନଙ୍କରେ
ବାହାଡ଼ାଗୁଡ଼ା ବାସୁପ୍ରଧାନ, ମହୁପଦର ଗଙ୍ଗାଧର ପଣ୍ଡା, ହୁଗୁମ୍ବ ଭଜରାମ

ସ୍ବାର୍ଦ୍ଦ ଆମ ସହିତ ପୁରା ସହଯୋଗ କରିଛନ୍ତି । ସେବେବେଳେ ମୁକ୍ତ ପୁରତ ଲେଖାକୁ ସେମାନେ ପସନ୍ଦ କରିଛନ୍ତି । ଆମ ସହିତ ହାତ ମିଳାଇ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିଛନ୍ତି । ବାସୁ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ବାହାଡ଼ାଗୁଡ଼ା ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ଗୁଣୀ, ମୂଳିଆ, ଆସିଲା କାଳଶ୍ରୟପୁର ପଞ୍ଜାବର ୧୯୪୮ରେ ହେଉଥିବା ରୟତ ସମ୍ମିଳନର ମଣିପକୁ ଦିନରାତି ପରିଣମ କରି ରୁଦ୍ଧିତ, ମୁଗ ରୁଦ୍ଧା ଦେଇ ମଣିପ ତିଆରି କରିଛନ୍ତି । ସେହି ଗୁରୁଚରଣ ବାବୁ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ମିଷ୍ଟ ଅଛନ୍ତି । କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ସରଗଠନ ଗଢ଼ିବାରେ ଓ ଜିଲ୍ଲା କମିଟି ଗଢ଼ିବାରେ ଗୁରୁଚରଣ ବାବୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ତିଳେହେଲେ ପଢ଼ିପୁଞ୍ଚା ଦେଇନାହାନ୍ତି । ରଧାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଧାନ, ଆପନା ପାତ୍ର, ମାଧବ ବନ୍ଦି, କାନ୍ତ୍ରିତ ଚରଣ ନାୟକ, ଉଚିତର ପତି, ରମ୍ଭନାଥ ପଣ୍ଡା ଏମାନଙ୍କୁ ପାର୍ଟି ସରଗଠନକୁ ଅଣିବାପାଇଁ ଆପ୍ରାଣ ଭବ୍ୟମ କରିଛନ୍ତି । ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ ଓ ମୋତେ ଖୁଣ୍ଟିକରି ସେ ପାର୍ଟି ସରଗଠନ ଗଢ଼ିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ।

ଆଜି ବିଜୟବାବୁ ନାହାନ୍ତି, ସାଧୁବାବୁ ସମ୍ମିଷ୍ଟ ନୁହନ୍ତି । ଗୁରୁଚରଣ ବାବୁ କେବଳ ରୁଲିବନ୍ତି । ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ଅଗ୍ରଗତି ପାଇଁ ଏହି ତିନିଜଶ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦାୟୀ । କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ଅଗ୍ରଗତି ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୟା କରିବ । ସେମାନେ ଆଜି ଗର୍ବିତ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାଦେଶିକ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର *Secretary* । କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟି କାନ୍ତ୍ରିନ୍ୟିଲ୍ବର ସଭ୍ୟ । ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ଶାର । ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାଦେଶିକ ଦିଲ୍ଲୀ ଲୋକସଭାର ସଭ୍ୟ ।

ଆହେ ସାଧୁବାବୁ, ଗୁରୁଚରଣ ବାବୁ ତାକରତା ଅସ, ତାକରତା ଗ୍ରାମର ଜେଲ ଭେଟିଥିବା ମହନ୍ତର ବୋପାକୁ ଦେଖ ସେ ରୁଲିପାରୁନାହିଁ । ଚୁକ୍କାବସ୍ଥା ଯୋଗୁଁ ଦେଖିପାରୁନାହିଁ । ସକୁଟିମ୍ ସହ ଜେଲ ଭେଟିଛି, ମାଡ଼ ଖାଇଛି । ଲୁଲ ବାହିନୀର ନେତା ବସ୍ତ୍ର ପାଷକୁଁ ଦେଖ । ସେ ମଧ୍ୟ ଆମ ସହିତ ରୁଲିଛି । ଆଜି ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନର ପୁଅ ଗୌର ପ୍ରଧାନ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ସମିତିର ସଭାପତି । ସେବେବେଳେ ଜିଲ୍ଲା ରୟତ ସଭାର ସପାଦକ ରଧାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଧାନ, ତାଙ୍କର ପୁଅ ନିଷ୍ଠାନର ପ୍ରଧାନ ଆଜି ଏହି

ସବୁର ସଗଠକ । ସାଧୁବାବୁ, ଗୁରୁତରଣ ବାବୁ ଆପଣ ଶୁଣି ଖୁସି ହେବେ
ଯେ, ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ଜୀବିତାବଲ୍ଲାରେ ତାଙ୍କର ନାତି କମ୍ପୁୟନିଷ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର
ସଭ୍ୟ ।

ଆଜି ତାଙ୍କରଙ୍କା, ଭୁଷୁଣ୍ଡା, ସାଗରପଞ୍ଜୀ, ଚକିଳି, ଧବଳପୁର,
ଛମତେପାର ଯେଉଁ ସାଥୀମାନେ ଆମ ସାଥରେ ଜେଲ ଭେଟିଥିଲେ, ମାଡ଼
ଖାଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକଣ ମୃଜୁମୁଖରେ ପଡ଼ି ରାଜି-
ଗଲେଣି । ଆଜି ଯଦି ସେମାନେ ଜୀବିତ ଥାଅନ୍ତେ, ତାଙ୍କର ସବୁ ଦୁଃଖ
ପାଯୋର ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତା । ଏବେ ବି ଯେଉଁମାନେ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ
ମଧ୍ୟ ଏହି ଉସବ ଦେଖି ଆନନ୍ଦିତ ହେଉଥିବେ । ନୂଆ ନେତୃତ୍ବ ରକ୍ତ
ପାଞ୍ଚଶଣ୍ଟି ଗ୍ରାମକୁ ଏକଟିତ କରୁ । ଲତ୍ତୁଆ କରୁ ଓ ନେତୃତ୍ବ ଦେଉ,
ବୃଦ୍ଧହତ୍ଯା, କାରଣ୍ଡା, କୃଷ୍ଣପୁର, ଅଣ୍ଟିରସିଙ୍ଗି, କମଳାଦେଶପୁର,
ସୋଲସୋଲା, ସେବକୁଡ଼ା, ଡେଙ୍ଗାପଦର, ଧନନ୍ଦର, ପୁନାନ୍ଦର,
ଅଶୋକପୁର, ଲଞ୍ଜିଆପଞ୍ଜୀ ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରାମର ରୂପୀମାନେ ଶରଗଢ଼ ରଘୁତ
ଅନୋକନର ଗୌରବ ମନେ ପକାନ୍ତି । କମ୍ପୁୟନିଷ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ନେତୃତ୍ବରେ
ସଗଠିତ ହୁଅନ୍ତି ।

(ଦରିଦର ଦାଶ, ଅସିକା)

ତାକରତ୍ତା ଗୁଲିକାଂଡ଼

୧୯୪୮ ପାଇଁ ମେ ମାସ ୨୪ ତାରିଖ

ଶମ୍ଭୁଦ

୧	ବାଉରୀ ବରଳ	୪	କନ୍ଦୁ ଶ୍ରୀ ଡାକୁଆ
୨	ଅର୍ଜୁନ ବରଳ	୫	ବହାସ ନାଇକାଣୀ
୩	ସୁବେଳମା ବେହେରା	୬	ହେମ ବାଡ଼ିତ୍ୟ

ଗୁଲିମାଡ଼ ଶାଇଥିବା ଓ ବନୀ ହୋଇଥିବା ତାକରତ୍ତା ଗ୍ରାମବାସୀ

୧	ବନ୍ଦ ନାୟକ	୪	ଦଣ୍ଡପାଣି ପ୍ରଧାନ
୨	ବଣା ପ୍ରଧାନ	୫	ହାଡ଼ ନାଇକାଣୀ
୩	ବଳ ବାଡ଼ିତ୍ୟ	୬	ଆକନ୍ତ ପ୍ରଧାନ

ଅଟକ ବନୀ

୧	ନରୟିଂହ ମହାରଣା	—	ତାକରତ୍ତା
୨	ଗଙ୍ଗାଧର ମହାରଣା	—	"
୩	ମାର୍କଣ୍ଡ ଡାକୁଆ	—	"
୪	ବନ୍ଦ ପାସ	—	"
୫	ଦୁଃଖୀଶ୍ୟାମ ଦାଶ	—	"
୬	ଗୋବିନ୍ଦ ପାସ	—	"
୭	ପଢ଼ୁ ଲୋଚନ ଦାଶ	--	"
୮	ରାଧାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଧାନ	—	"
୯	ଗେ.ବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ	—	"
୧୦	ବିଜୁଳ ନାୟକ	—	"
୧୧	ସୁର୍ଯ୍ୟ ନାରାୟଣ ଆରୁରୀ	—	ଶରଗଡ଼
୧୨	ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ପାସ	—	"

୧୩ ।	କାମେଣଂ ଆଜ୍ଞାରୁ	—	ଶରଗଡ଼
୧୪ ।	କାଣୀନାଥ ସାହୁ	—	"
୧୫ ।	ରମୁନାଥ ପଣ୍ଡା	—	ଗୁଣ୍ଡପଡ଼ା
୧୬ ।	ହରିହର ଦାଶ	—	କାଳଷଣ୍ଠପୁର

ସାଧାରଣ କଏଣ୍ଟ ଘବେ ଥୁବା ବ୍ୟକ୍ତି

୧ ।	ମହନ୍ତର ଡାକୁଆ	—	ତାକରଡ଼ା
୨ ।	ଗଣପତି ଡାକୁଆ	—	"
୩ ।	ବାୟୁଶୀ ଡାକୁଆ	—	"
୪ ।	କାନ୍ତିକ ପ୍ରଧାନ	—	"
୫ ।	ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ପାତ୍ର	—	"
୬ ।	ଦାମ ମହାରତୀ	—	"
୭ ।	ବନା ମହାରତୀ	—	"
୮ ।	ପାଟ ବେହେରଣୀ	—	"
୯ ।	ପାଟ ପ୍ରଧାନ	—	"
୧୦ ।	କୃଷ୍ଣ ବାଡ଼ିତ୍ୟ	—	"
୧୧ ।	ଅନବରୁ ମନକ	—	"
୧୨ ।	ସେବକ ବାଡ଼ିତ୍ୟ	—	"
୧୩ ।	ରଙ୍ଗ ନାୟକ	—	"
୧୪ ।	ସହଦେବ ଗୋଡ଼	—	"
୧୫ ।	ଷେଷ ନାୟକ	—	"
୧୬ ।	ନଟବର ଯାମା	—	"
୧୭ ।	ଧନା ଡାକୁଆ	—	"
୧୮ ।	ଅନନ୍ଦ ପାତ୍ର	—	"
୧୯ ।	କବି ହରିଗୁରୁ	—	"
୨୦ ।	ମାଗେତା ଗୁରୁ	—	"
୨୧ ।	ଛଣ୍ଡର ପ୍ରଧାନ	—	"

୨୬ ।	କୁର ମହାରଣୀ	—	ତାକରଡ଼ା
୨୭ ।	ଉଳ ଗୌଡ଼	—	"
୨୮ ।	ନଟବର ପ୍ରଧାନ	—	"
୨୯ ।	ବାୟୁ ସ୍ଵାର୍ଚ	—	ଭୂସୁଣ୍ଠା
୩୦ ।	ଜାଗିଲ ସ୍ଵାର୍ଚ	—	"
୩୧ ।	ନରସିଂହ ପାଣିତ୍ରାୟୀ	—	"
୩୨ ।	ଅଞ୍ଜନ ନାୟକ	—	ସାଗରପଣୀ
୩୩ ।	ବେଶୀ ପାଷ	—	"
୩୪ ।	କୋରା ପାଷ	—	"
୩୫ ।	ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପ୍ରଧାନ	—	"
୩୬ ।	କର ନାୟକ	—	"
୩୭ ।	ଦାମ ପ୍ରଧାନ	—	ଚିକିଲି
୩୮ ।	ସିନାଥ ବେହେର	—	"
୩୯ ।	ଲିଙ୍ଗରଜ ପାଢ଼ୀ	—	ଶରଗଡ଼
୩୧ ।	ରମ୍ଭନାଥ ପାଢ଼ୀ	—	"
୩୧ ।	ଶମ୍ଭୁ ଦୂନ ପ୍ରଧାନ	—	ଧବଳପୁର
୩୨ ।	ଉରତ ପ୍ରଧାନ	—	"
୩୩ ।	ନଟବର ପାଷ	—	ଛୁପେତେପା
୩୪ ।	ନାରାୟଣ ମହାପାମ	—	ଆସିକା

(ଅନେକ ପ୍ରଧାନ ବିଶ୍ୱରାଧୀନ ବନୀ ଭାବେ ଥାଇ ଖଲୁସ ହେଲେ)

ଶୁଣ୍ଡ ନିବାସ ସ୍ଥାନ

କାଳଶ୍ରୀପୁର, ପୁତୁଗେଣ୍ଠିରପଞ୍ଜୀ, କୟମିପୁର (ମେ ପାତ୍ରୀ ଦର); କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଦର (ଘ୍ରମ ସାହୁ ଦର), ଚତୁର (ଓଡ଼ିଆଶୀ ଦର), ବମଚନ୍ଦ୍ରପୁର, ନରେନ୍ଦ୍ରପୁର (ମୋହନ ପୋଲଇ ଦର), କର୍ଣ୍ଣିପୁର (ଚନ୍ଦପାଣି ଦର), ଡେଙ୍ଗାପଦର (କୁର ମଳକ ଦର), ପଥରପୁଞ୍ଜି (ନରହର ଗୌଡ଼ ଦର), କର ନୃଥଗଡ଼, ଧବଳପୁର (ଦନ ପ୍ରଧାନ ଓ ବାଉରିପାହି), ବୃଦ୍ଧହତ୍ୟା (ଉଗବାନ ସ୍ଵାର୍ଚ), କମଳାଦେଖପୁର, ଭୂତ୍ତା (ନରସିଂହ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଦର), ଭେଟସିଙ୍ଗି (ବରଜ ସ୍ଵାର୍ଚ ଦର), ପଟାପାବୁଲି (ଆନନ୍ଦସ୍ଵାର୍ଚ ଦର), ଲୁହଗୁଡ଼ା (ଗୋପାଳ ଗଜତ ଦର, ଲେଙ୍କାଖାଲ, କଉଡ଼ିଆ, ଉଲୁକପଞ୍ଜୀ, ଉଚବାନପୁର, କମାର୍ଗୀ, ସାର୍କୁଣାପଞ୍ଜୀ, ଆଲଦୁର, ନନ୍ଦକ, ଦେଉଳପେଣ୍ଠି (ଦଣ୍ଡାସି ଦର), ଅମ୍ବାବାଡ଼ି, ଗଙ୍ଗାପୁର (ଉଗବାନ ପଣ୍ଡା ଦର), ନରସିଂହପୁର, ତିତିଖଣ୍ଟି (ଗୋଲ ବୁଡ଼ା ଦର), ଭୁଦିକ (ମୃଜୁଙ୍ଗପୁର ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଦର), ଦ୍ୱାଣଧୂ ଧର୍ମପୁର, ମାଟିଆ ବୋରେଇ (ଲଣ୍ଡା ଶ୍ରାଧର), (ଲଣ୍ଡା ଷିନାଥ), ସିପାହୀ ଅମ୍ବଠା (ବର ଜେନା ଦର), ସଂପୁର (ଧୋବାଘର), ବୃଦ୍ଧପୁର (ବେଶୁ ଦର), ନରସିଂହପୁର (ପାଟପୁର ନିକଟ), ହରିଶା, ଅଚରଙ୍ଗ (ହର ଗୌଡ଼ ଦର), ରାଜପଞ୍ଜୀ (ହର ଦର), ଗବନଳା (କେଉଁଟୁଣୀ ବୁଡ଼ା ଦର), କମାଗଡ଼ (ବେହେର ପ୍ରଧାନ ଦର), ବଡ଼ଆଗୁଳ ତତ୍ତ୍ଵଜ ସାହୁ ଦର), ମହାଗୁଲ, ବାଣନଇ (ଶିଶୁର ପ୍ରଧାନ ଦର), ସାହାସପୁର, ଶାସନ ଆମର୍ଗୀ (ପଶୁଭମ ସ୍ଵାର୍ଚ ଦର), ଆମର୍ଗୀ, ଶିରିଆ, ମହାରଜପୁର, ଡେଙ୍ଗାଡ଼ (ବାଞ୍ଛା ମାସ୍ତୁ), ତାକରଡ଼ା ଛମୟୁରର ନରସିଂହପୁର (ବନମାଳ ଦର), ପାଟପୁରର ଧୋବାଡ଼, ପାଟଳଗୁଡ଼ା (ଘ୍ରମ ନାହାକ), କୁରୁଳା, ଗଣ୍ଡଳା, ସରିନା, ବଡ଼ କୁଶମୁଳୀ, ନାରାପୁଣପୁର (ଦଣ୍ଡାସି ଗୀର୍), ଶରରପୁଣି ।

ଭାରତୀୟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କଂଗ୍ରେସ

- ୧୯୭୪ ସପ୍ତମ କଂଗ୍ରେସ... (ବମ୍ବେ)
- ୧୯୭୧ ନବମ କଂଗ୍ରେସ... (କୋଟିନ୍)
- ୧୯୭୭ ଦଶମ କଂଗ୍ରେସ... (ବେଜଙ୍ଗୁଡ଼ା)
- ୧୯୭୮ ଏକାଦଶ କଂଗ୍ରେସ... (ଭାଟିଣ୍ଡା)
- ୧୯୮୨ ଦ୍ୱାଦଶ କଂଗ୍ରେସ... (ବନାରାୟ)

ବମ୍ବେ କଂଗ୍ରେସ

ଉପରୋକ୍ତ କଂଗ୍ରେସମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବେ ଯୋଗ-
ଦେବା ସୁବିଧା ପାଇଥିଲା । ବମ୍ବେ କଂଗ୍ରେସ ମୂର୍ଖ ପାର୍ଟି କଂଗ୍ରେସକୁ
ଯିବାର ସହଜ ଓ ସୁବିଧା ନଥିଲା । ମଝିରେ ପାଠନା କଂଗ୍ରେସକୁ ମଧ୍ୟ
ଅସୁବିଧା ଯୋଗୁଁ ଯାଇପାରି ନଥିଲା । ୧୯୭୪ ବେଳକୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି
ଦୁଇଭାଗ ହୋଇଗଲା ପରେ ନୁଆଁ ନୁଆଁ ସାଥୀଙ୍କୁ ପ୍ରତିନିଧି ହେବାର
ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା । ପାର୍ଟି ଦୁଇଭାଗ ହୋଇଗଲା, ଦୁଃଖଦାୟକ । କିନ୍ତୁ
ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ଆମେ କେତେଜଣ କଂଗ୍ରେସକୁ ଯିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲୁ ।
ବମ୍ବେ କଂଗ୍ରେସରେ ଭରଣୀୟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି କାଉନସିଲ୍କୁ ପ୍ରତିନିଧି
ପାଇଁ ନିବାଚନ ହେଲା । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଦେଶ ସେମାନଙ୍କର ନାମ ତାଳିକା
ଦ୍ୟାଷଣା କଲେ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରତିନିଧି ବାହୁବାରେ ପୁରୁଣା ଓ
ନୁଆ ପାଇଁ ଟିକିଏ ହିଙ୍କାହିଙ୍କି ହେଲା । ଏହି କଂଗ୍ରେସରେ ସଦାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତି
ନଚନ କରି ଭରଣୀୟ କାଉନସିଲ୍କୁ ନିବାଚିତ ହେବାର ମନେ ହେଉଛି ।
ଓଡ଼ିଶା ପାର୍ଟିର ସର୍ବୀ କଲିକତାରେ ରହୁଥିବା ଶ୍ରାଚରଣ ବରାଳ ଏଥୁପାଇଁ
ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ । ପାର୍ଟି କଂଗ୍ରେସରୁ ଫେରିଲ ବେଳେ ପୁନା ଯାଇ,
ମୋ ଗ୍ରାମର ଗୋଲ ବେହେରା, ଯିଏକ ମିଳିଟେଣ୍ଡା କେମରେ ଥାଆନ୍ତି,
ତାଙ୍କର ଅତିଥି ହେଲା । ମିଳିଟେଣ୍ଡା ଖାଦ୍ୟ ପେଣ୍ଟ ଖାଇ ଆରାମ ଓ ବିଶ୍ଵାମୀ
ଜଳ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବିତ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଫଟୋ ମୋ ଘର କାନ୍ଦୁରେ
ଝୁଲୁଛି । ତାଙ୍କର ପୁଅ ପୁବ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ । ସେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଜୀବିତ ନାହାନ୍ତି ।

କୋଣିନ୍ କଂଗ୍ରେସ

ଏହି ତେବେମ ସହରରେ ମୁଁ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ନେତା ତଥା ପୂର୍ବତନ ସେନେଟେଶ୍ବା ଶରତ ପଞ୍ଜନାୟକ ଏକାଠି ଲକ୍ଷ୍ମିରେ ଗୋଟିଏ ବଖରାରେ ରହିଥିଲୁ । ଶରତବାବୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ନେତା ନୁହନ୍ତି, ପାର୍ଟିର କର୍ମଚାରୀ ନୁହନ୍ତି । ପାର୍ଟି ସଭ୍ୟ ଥିବା କଥା, ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରବିଧାନ ହୋଇନାହିଁ । ଅଥବା ନିଜର ସୁନ୍ଦର ଯୋଗୁଁ ଅଳଗା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସହିତ ପୁଣପାର୍ଟି ପଞ୍ଜଯାଇ ବାବାଙ୍କ ଅଶ୍ରୁମରେ ବାବାଙ୍କ ଜନ୍ମିତିଥିରେ, ବିଶ୍ୱ ପରିଷଦ ସମ୍ମିନମ ବେଳେ ଦେଖାସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ସହିତ କେତେକ ପୁରୁଣା କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ମନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖା ହୋଇଥିଲା ।

ଏହି କୋଣିନ୍ କଂଗ୍ରେସ ବେଳକୁ ଦୁର୍ଗାଚରଣ ମହାନ୍ତି କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ସେନେଟେଶ୍ବା । କଂଗ୍ରେସ ସରିଲ ପରେ ଦୁର୍ଗାବାବୁଙ୍କ ସହ ମୁଁ ତାଙ୍କର ଅମେରିକାରେ ଗୁମ୍ଫଥିବା ପୁଅ, ଲୋକନାଥ ଚୌଧୁରୀ, ଦୁଃଶାସନ ଜେନା ଗୋଟିଏ କାରୁରେ ବୁଲିବାକୁ ବାହାରିଲୁ । ପ୍ରଥମେ ପଣ୍ଡିତେଶ୍ବା ଅରବିନ ଅଶ୍ରୁମ । ଅଶ୍ରୁମ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସାଦ ସେବନ । ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରେସ ବୁଲବୁଲ କରି ସେଠିକାର ବୁଲିଚଳନ ଫର୍ମର୍କରେ କିଛି ଜନ ଅହରଣ କଲୁ । ସେତେବେଳକୁ ଅରବିନଙ୍କର ଦେହତ୍ୟାଗ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଶ୍ରୀ ମା'ଙ୍କ ବଜୁଡ଼ି । ମା'ଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ନୃତନ ସହର ତିଆର ହେଉଥିବା ବୁଲ ଦେଖିଲୁ । ଦରର କାନ୍ଦାଗୁଡ଼ିକର ମହିରେ ଫାଙ୍କ । ଥଣ୍ଡା ରହିବାପାଇଁ ଏପରି ଜରାୟାଉଥାଏ । ଶ୍ରୀ ମା' ପାନସ୍ରାବ ଲୋକ । ଏଣୁ ନୂଆଁ ଡିଜାଇନ୍ର ଦର ସବୁ ଦେଖିଲୁ । ଶଶିଭୂଷଣ ପଞ୍ଜନାୟକଙ୍କ ଦରକୁ ଗଲୁ । ଶଶିବାବୁ ସେଠାରେ ସହୀକ ପିଲାପିକ ଧରି ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ମା'ଙ୍କର ଭକ୍ତ । କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ନେତା ନନ୍ଦକିଶୋର ପଞ୍ଜନାୟକଙ୍କର ଶାଳକ ଶଶିବାବୁ । ଶଶିବାବୁ ଜଣେ ଲେଖକ, କବି । ଗୀନ ପରିଭ୍ରମଣ କରି ଫେରିଥାନ୍ତି । ସେ ଜୀବନବିମା କଂପାନୀର ଜଣେ ବଢ଼ ଅଫିସରଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବିତ ନାହାନ୍ତି । ଅଳ୍ପ ବପୁସ୍ତରେ ବୁଲିଗଲେ ।

କନ୍ୟାକୁମାରୀ

ପଣ୍ଡିତେଶ୍ୱର କନ୍ୟାକୁମାରୀ । ରାତି ସରକାରୀ ବଙ୍ଗଳାରେ ରହିଲୁ । ମନ୍ଦିରକୁ ଯିବାପାଇଁ ଦେହରେ କୁଣ୍ଡିଆ ରହିବା ନିଷେଧ । ପେଣ୍ ବା ଧୋତି ପିନ୍ଧିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତା' ଉପରେ ଲୁଣ୍ଡିପିର କନା ଗୁଡ଼ାଇବାକୁ ପଢ଼ିବ । କେଉଁ ଆବହମାନ କାଳରୁ ଏହି ଅଯଥା, ଅସୁନ୍ଦର ନିୟମ ରୂଳିଅସିଛି । ଏହି ଧର୍ମ କଥାକୁ କିଏ ବଦଳାଇ ପାରିବ ? ବିଶ୍ୱାସକୁ ସିନା ବଦଳାଯାଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ କେବଳ ଶିକ୍ଷା ଦାରା ବଦଳିବ । କିନ୍ତୁ ସେ ଶିକ୍ଷା କାହିଁ ?

କନ୍ୟାକୁମାରୀ ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରବେଶ କଲୁ । କନ୍ୟାକୁମାରୀ ମୁଣ୍ଡି ଭାରି ସୁନ୍ଦରୀ । ନାମର ଯଥାର୍ଥତା ରହିଛି । ଅବିବାହିତା କୁମାରୀ । ଭାରତବର୍ଷଚ କିମ୍ବଦନ୍ତୀର ଦେଶ । ଏଥୁପାଇଁ ମଧ୍ୟ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ରହିଛି, ଏଠାରେ ବଜୋପ-ସାଗର ଓ ଆରବ ସାଗର ମିଶି ଭାରତ ମହାସାଗର ଦୁଇ ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧର ବାଲରେ ରଙ୍ଗର ଭିନ୍ନତା ଦେଖିଲୁ । ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇଯିବାରୁ ସେଠାରେ ଥିବା ଶିବେକାନନ୍ଦ ରକକୁ ଯାଇପାରିଲୁ ନାହିଁ । ୧୯୫୮ ସାଲରେ ଏଠାକୁ ମୁଁ ଏକାଙ୍ଗ ପ୍ରଥମଥର ଆସିଥିଲି । ଶୋଲରେ ବାଲିଶ୍ୟାରେ ଶୋଇଥିଲି । ସେ ସଂପର୍କୀୟ ଘଟଣା ଅନ୍ୟଥି ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ।

ଠେକେଡ଼ି

ବହୁ ବଣ, ପବତ, ପାହାଡ଼ ଓ କଟି ବଚିରୁ ରାସ୍ତା ଦେଇ ଠେକେଡ଼ି ଗଲୁ । ଠେକେଡ଼ିରେ ପେରିପ୍ରାରଞ୍ଜ୍ଞାଇଲ୍‌ଡ ଲଇଫ୍ ନୁଦ ଅଛି । ଏହା ଏକ ବିରାଟ ହୁଦ । ଏହା ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ଗ୍ରେଟ ହ୍ରେଟ ମୁଣ୍ଡିଆ ରହିଛି । ମୁଣ୍ଡିଆର ରୁରିପଟେ ପାଣି । ମୁଣ୍ଡିଆରେ ଭାଲୁ, ହାଣି, ବିଲୁଆ, ଦୁଷ୍ଟି ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ଜନ୍ମ ବୁଲୁଥିବାର ଆମେ ଡଙ୍ଗାରେ ବସି ବୁଲିଲବେଳେ ଦେଖିଲୁ । ପାଣିଦେଇ ଭିତରେ ସୁନ୍ଦର ପାଳନଡ଼ାରେ ତଥାର କେତୋଟି ବୁଲଦର ରହିଛି । ଶିବାଞ୍ଜ ପରେ ଏହି କୁଣ୍ଡାରେ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟରେ ପାଳନ ହୁଏ ।

ମହାବଳୀପୂରମ

ମାନ୍ତ୍ରାଜର ଅନନ୍ତ ଦୁରରେ ସମୁଦ୍ର ଖାରରେ ପଥର ଖୋଦିତ ପାଞ୍ଚ ଛାଣ୍ଟି ରଥ ଅଛି । ପାଞ୍ଚବମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡି ସବୁ ଏହି ରଥ ଉଚରେ ଖୋଦିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏଠାକୁ ଏହା ପୂର୍ବରୁ କଣ୍ଠାକ୍ରିଟର ଅଭିମନ୍ୟ ପଣ୍ଡା ଓ ମୋର ଭଉଣୀ ଶକୁନ୍ତଳା ସହ ଆସିଥିଲୁ ।

ପକ୍ଷୀତୀର୍ଥ

ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ପକ୍ଷୀତୀର୍ଥ । ପାବଛରେ ପାହାଡ଼କୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଦେବାଳୟ ଅଛି, ଠାକୁର ମୂଜା ପରେ ଦିନ ବାରଟା ସମୟରେ ଡଣ୍ଡି ବାକିଲେ ବହୁଦୂର ଅଜଣା ଯ୍ୟାନରୁ ଦୁଇଟି ପକ୍ଷୀ ଆକାଶରୁ ଉଡ଼ି ଆସି ପ୍ରସାଦ ଖାଇବେ । ପକ୍ଷୀରୁଡ଼ିକ କୁଆ ନୁହନ୍ତି । ଚିଲ ହୋଇପାରନ୍ତି । ଆମେ ପକ୍ଷୀ ଦେଖିବାପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିପାରିଲୁ ନାହିଁ । ଏଥୁ ମୂର୍ବେ ଅଭିମନ୍ୟ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ସହ ଆସିବାବେଳେ ମଧ୍ୟ ପକ୍ଷୀ ଦେଖିବା ସୁଯୋଗ ପାଇନଥିଲୁ ।

ବୁଲବୁଲିରେ ମଜାମଜଳୟ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଫେରିଲ ପରେ ପାଠି ଉଚରେ ଆଲୋଚନା, ସମାନୋଚନା ହୋଇ ଆମ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପସନ୍ଦ କରଗଲ ନାହିଁ । ଯେହେତୁ ଆମେ ଆଲୁମିନିୟମ କଂପାନୀର ସହଯୋଗରେ ବୁଲବୁଲ କରିଥିଲୁ । ଦୁର୍ଗାରତଣବାବୁ ଜଣେ ଟାଣୁଆ ଶ୍ରମିକ ନେତା । ଭାରଣାୟ ଆଲୁମିନିୟମ କାରଣାନା ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ନେତା । କେରଳରେ ଥିବା ଆଲୁମିନିୟମ କାରଣାନାର ପରିଘନକ ଓ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ଗଢଣରେ ଦୁର୍ଗାବାବୁ ଅତି ଜଣାଶୁଣା ବ୍ୟକ୍ତି । ଦୁର୍ଗାବାବୁ ଜଣେ ଦକ୍ଷ ପ୍ରଶାସକ, ବୁଢ଼ିମାନ, ପରିଶ୍ରମୀ ।

ବିଜୟାତ୍ମା କଂଗ୍ରେସ

ଏହି ସମ୍ମିଳନରେ ଯୋଗଦେଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାମ ଓକିଲଙ୍କ ସହ ଗୋଟିଏ ଲକ୍ଷ୍ମିରେ ଥିଲି । ସମୁଦ୍ର ତଟ ବୁଢ଼ିମାନିକ ସହରର କାକିନଡ଼ାକୁ ବୁଲିଯାଇଥିଲି । ଏହା ଅତି ପୁରୁଣା ବନ୍ଦର । ବେଜାତ୍ମାରେ ପାହାଡ଼ ଉପର ବନଦୁର୍ଗା ମନ୍ଦିରକୁ ଯାଇ ଦଶାନ କଲୁ ।

ଭାଟିଣ୍ଡା କଂଗ୍ରେସ

ଭାଟିଣ୍ଡା କଂଗ୍ରେସରେ ଲୋକନାଥ ଗୌଧୁଶ ଭାରତୀୟ କାଉନ୍‌ସିଲକୁ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ନିବାଚିତ ହେଲେ । ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲି । ମୁଦ୍ରାଥର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ନିବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏଥର ସେ ଯାଇପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଦୁଃଖିତ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ଆଉ ନାହାନ୍ତି ।

ସମ୍ବଲିମା ପରେ ପୁରୀର ସାଥୀ ବୃଦ୍ଧାନନ୍ଦ ବିଶ୍ୱାଳ ସହିତ କାଣ୍ଡୀର ଯାତ୍ରା କରିଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ଅମୃତସର ଆସିଲୁ । ଏହା ମୋର ତୃଣୀୟଥର । ସେଠାରୁ ଜାମ୍ବୁ ଓ କାଣ୍ଡୀର ଯାତ୍ରା । କାଣ୍ଡୀର ଡାଳହୁଦ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ଡଙ୍ଗା ଉପରେ କୁଡ଼ିଆ ଘର ତିଆର ହୋଇ ଲଜିଂ ହୋଇଥାଏ । ଏଠାରେ ଦୁଇଦିନ ରହିଲୁ । ନୂତନ ଅନୁଭୂତି । ସମସ୍ତ ନିଜକର୍ମ ସେହି ଡଙ୍ଗାରେ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟ ଡଙ୍ଗାରେ ହୁଦ ଭିତରେ ବୁଲିଲୁ । ହୁଦ ମହିରେ କେତେବୁଡ଼ିଏ ମାଟିପୁପ । ଉଚ୍ଚ ଯାଗା । ସେଠାରେ ଦୋକାନ, ବଜାର, ସରଦାର ସବୁ ରହିଛି । ଡଙ୍ଗା ଭିତରେ ଦୋକାନ ସଜାଇ ହୁଦ ଭିତରେ ବୁଲି ବୁଲି ବିକାକଣା କରଯାଉଥାଏ । ହୁଦକୁ ଲୁଗି ସାଲିମାର ଫୁଲବିଗିର । ସୁନ୍ଦର ଓ ମନୋମୁଗ୍ଧକର । ଫୁଲ ବିଗିରରେ ଶୋଇ ଗୋଟିଏ ଫଂଟୋ ବାହାର କଲି । ଫୁଲ ଶୟାରେ ଶୋଇଲୁ ଭଳି ଦିଶୁଛି । ସେହି ଫଂଟୋ ମୋର ଦର କାହାରେ ଝୁଲୁଛି । ବୃଦ୍ଧାନନ୍ଦ ସହ ବଜାର ବୁଲିଲି । ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କାର ଗରମ ଲୁଗା ଓ ଶାଢ଼ୀ କଣିଲୁ । ନଗଦ ଦେଇ କଣିପାର ନଥାନ୍ତି । ଅଗ୍ରୀମ ଦେଇ ଆସିଲୁ । ପରେ ଭି.ପି.ପି.ରେ ଜିନିଷ ଆସିଲା । ବୃଦ୍ଧାନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ମୋର ପାର୍ଶ୍ଵର ଭିତରେ ଲୁଗାପଟା ଭାଙ୍ଗି କଲେ । କିନ୍ତୁ ପଇସା ଦେଇପାର ନଥିଲେ ।

ବନାରସ କଂଗ୍ରେସ

ବନାରସ କଂଗ୍ରେସ ବେଳକୁ ପାର୍ଟିର ସଦୋକ ନେତା ଡାଙ୍କେ ଆମ ସହିତ ନଥିଲେ । ମାତ୍ରଗତ ଭାବେ କଂଗ୍ରେସ ପାର୍ଟି ସହିତ ବୁଝାମଣା କରିବା ତାଙ୍କର ମତ । କିନ୍ତୁ ଆମର ମୁଦ୍ରାପାର୍ଟି କଂଗ୍ରେସରେ ତାଙ୍କ ମତ ଗ୍ରହଣୀୟ ହୋଇ ନଥାଏ । ବନାରସ କଂଗ୍ରେସବେଳକୁ ଭାରତୀୟ କମ୍ଯୁନିସ୍ଟ ପାର୍ଟିର

ସେନେଟେଣ୍ଟ ସାଥୀ ରଜେଣ୍ଟର ବାଣୀ ପୁର କର୍ତ୍ତୃ ପାଟ୍ଟି ଭିତରେ ରହିଥାଏ । ଡାଙ୍କେଙ୍କ ସକାଶେ ବୋଧହୁଏ ପାଟ୍ଟିର ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ପଦବୀ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କ ପରେ ଲୋପ ହୋଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଡାଙ୍କେଙ୍କ ଭାବରେ ବାଜମାନରେ କୁଆଡ଼େ ଫୋପାଛି ହେଲେଣି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପାଟ୍ଟୋ ମୋ ଘରେ ମୁନ୍ଜା ପାଉଛି ।

ବନାରାସରେ ଲୋକନାଥ, ସଦାନନ୍ଦ, ପ୍ରବାର ପାଳିତ ଓ ମୁଁ ସମସ୍ତେ ମିଶି ଗୋଟିଏ ଲଜିଙ୍ଗରେ ରହିଲୁ । ସମ୍ମିଳନ ପରେ ସଦାନନ୍ଦ ସହିତ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ପକ୍ଷନାୟକଙ୍କ ଦରକୁ କୁଣ୍ଠିଆ ହୋଇ ଯାଇଥିଲୁ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବାବୁ ସେଠୋକାର ପ୍ରାଇଭେଟ ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନାର ମ୍ୟାନେଜର । ତା ମୂର୍ବରୁ ବିଜୟ ପକ୍ଷନାୟକ ତାଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଓଡ଼ିଶା ନେଇ ଆଇ. ଡି. ସି. କମ୍ପ୍ଲାନ୍‌ରେ ଜଣେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ମ୍ୟାନେଜିଙ୍ଗ ଡାଇରେକ୍ଟର ଭାବେ ନିୟୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ଗୁଡ଼ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବନାରାସରେ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲବାବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଣେ ଗ୍ରହନେତା । ମାଳମଣି ରାଉତରପୁରର ଉନ୍ନତି ବ୍ୟାଧି । ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ସେନେଟେଣ୍ଟ, ତା'ପରେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଲୋକସଭାର ଡେପୁଟି ସେନେଟେଣ୍ଟ । ତା ପରେ ରେଳବାଇ ବୋର୍ଡର ଚେଯାଇମେନ୍ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ନିଜ ଘରେ ଅବସରରେ ଅଛନ୍ତି । ସବୁ ସମୟରେ ସେ ମୋର ବ୍ୟାଧି । କଳିକତାରେ, ଦିଲ୍ଲୀରେ, ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଘରେ ଅତିଥି ହୋଇଛି ।

ବନାରାସରେ ଗୋଟିଏ ରିକସା ଧରି ଦଶମାୟ ଶ୍ଵାନ ସବୁ ବୁଲିଥିଲି । ଏହା ମୂର୍ବରୁ ବହୁଥର ବନାରାସ ଅସିଥିଲା । ଏହିଥର ନୃତନ୍ତବେ ସଙ୍କଟ ନାଶନ ବିଗ୍ରହ ହନ୍ତୁମାନ ମୁଣ୍ଡିଙ୍କୁ ଦେଖି ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା । ଜଣେ ବୃଦ୍ଧଗୁଣ ଗାଇଲେ—

ଜୟ ହନ୍ତୁମାନ—ଜୟ ଜୟ ହନ୍ତୁମାନ
ସଙ୍କଟ ମୋତନ ହନ୍ତୁମାନ
ଜୟ ହନ୍ତୁମାନ ବାର ହେ ।

ଘରଟୀୟ କୃଷକ ସମ୍ବିଲନୀ

୧୯୪୪ ସାଲ ଘରଣୀୟ କୃଷକ ସମ୍ବିଲନରେ ଯୋଗଦେବା ପାଇଁ
ପାକିସ୍ତାନରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଥିବା ମଇମନସ୍ତିଂ ଜିଲ୍ଲାର ନେସକୋଶାର
କୃଷକ ସମ୍ବିଲନରେ ସାଧୁବାବୁ, ଗୁରୁଚରଣ ବାବୁ ଓ ଗୋବିନ୍ଦବାବୁଙ୍କ ସହ
ଯୋଗ ଦେଇଥିଲା ।

ମୋଦା ସମ୍ବିଲନୀ

ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ ସହ୍ୟାସୀ । ଜେଡ୍. ଏ. ଅହମଦ ସମ୍ବିଲନୀ
ଦୟିତରେ ଥାଆନ୍ତ । ବହୁ ତମ୍ଭୁ ଓ ଗୋଡ଼ା ଯୋଗାଡ଼ କରିଥାନ୍ତ । ଯୋଡ଼ା
ଉପରେ ବସି ପଟ୍ଟୁଆର ।

ଫେରିଲବେଳେ ଆମେ ଦୁହେଁ ତୃଣୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ଯାଏଁ । ବାଟରେ
ଗୋଟିଏ ଷ୍ଟେସନରେ ଖାଇବାରୁ ଓହ୍ଲାଇଥିଲୁ । ପୁଣି ଗାଡ଼ିକୁ ଚଢ଼ିବା
ସମୟରେ ଆମ ବଚିର କବାଟ ଆଉ ପିଟିଲ ନାହିଁ । ଗାଡ଼ ଉଚିରେ
ଖୁଦାଖୁଦ । କବାଟ ପିଟାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଗା ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ଷ୍ଟେସନରେ
ପହଞ୍ଚିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ବଚିର ଦାର ବାହାରେ ଦେଉଛଣା କାଳ ଛାଡ଼ି
ହୋଇ ଅସିଲୁ । ନିଦାଯ ଖରା, ଖାଞ୍ଜି ପବନ । କେତେବେଳେ କିଏ
ଖସିପଡ଼ିବ । ଏହି ବିପଦ ସବୁବେଳେ ମନେପଡ଼େ । ଏପରି ଦୁଃଖୁଶରେ ମୁଁ
ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କର ସହ୍ୟୋଗୀ ।

୧୭-୯-୫୫ ତାରିଖରେ ବମ୍ବେ ନିକଟ ଧାନୁଠାରେ କୃଷକ
ସମ୍ବିଲନରେ ଦୁୟତିକୃଷ୍ଣ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ସହ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲା । ଆମେ ତ
ରୁଦାରେ ଚଳିବା ଲୋକ । ଏଣୁ ଅନଶ୍ଵା ଅଚିହ୍ନା ଯାଗାରେ ମଧ୍ୟ ରୁଦା
ଆଦାୟ ପାଇଁ ଦୁୟତିକୃଷ୍ଣ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ସାହସ ପ୍ରଶଂସନୀୟ ।

ଦିନେ ବମ୍ବେ ମେରିନ୍ ଡ୍ରାଇଭରେ ଜଣେ ମାଲିସ୍ ବାଲ ଅସି
ମାଲିସ୍ କରିବା ଓ ପକେଟରୁ ଟଙ୍କା ମିଳାରେ ମୁଁ ବଡ଼ ହଟହଟା ହୋଇ-

ଥିଲି । ପକେଟରୁ ଟଙ୍କାତି ଗଲା, ମାଳୟ ଯିଏ କରିଥିଲା ସେ ତା'ର ପାଉଣା ପାଇଁ ମୋ ଉପରେ ଚଡ଼ାଉ କରିଥିଲା ।

ଆମେ ଦୁଇଜଣ ଗୁଲିପାଉଥିଲା ବେଳେ ହୋଟେଲ ତାଜମହଲ ଦେଖିଲୁ । ଏହାର ପ୍ରଶ୍ନ୍ତି ଆଗରୁ ଶୁଣିଥିଲୁ । ହୋଟେଲ ଭିତରେ ପଣିଲୁ । ଗେଟ୍‌ରେ ଦରତ୍ତାନ ଏବଂ ତାର ପାଗ ପଟ୍ଟିଆର ସହ ସୁନ୍ଦର ବେଶ, ଏବଂ ହାତରେ ବନ୍ଧୁକ ସହ ଆମକୁ କଡ଼ା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଗୁହଁ ରହିଲା । ଆମେ ଛନ ଛନ ହେବାରୁ ତା'ର ସନ୍ଦେହ । ବିଧରେ ଆମର ମଇଳା ପୋଷାକ । ଧୋତି ପିରା ଭିକାଶ ବେଶ । ହୋଟେଲ ଭିତରେ ପଣିଗଲୁ । କାନ୍ଦର ଦର୍ପଣରେ ଆମ ରୂପକୁ ଆମେ ଦେଖି ଲଜ୍ଜିତ ହେଲୁ । ଆମେ ଭିତରକୁ ଆଗେଇ ନୟାଇ ବାହାରକୁ ଖସି ଅସି ବହୁକ ହସାହସି ହେଲୁ । ପରମରକୁ ଅଜଣା ଥିବା ଆମ ପାଖର ଗଛିତ ପାଣି ହିସାବ କରି ଗାଉରେ ଚଢ଼ିଲୁ ।

ବିଣ୍ଣା ସମ୍ପିଳନୀ

ଭଞ୍ଜନଗର ଲଲିପିଙ୍ଗି ଗ୍ରାମର ଦିବାକର ବଉତ ମୋର ସହଯାତ୍ରୀ । ସେ ଜଣେ ଗ୍ରେଟିଆ କଣ୍ଠାକୁର । ତାଙ୍କର ପଇସାରେ ମୋର ଯାତା ।

ସମ୍ମିଳନକୁ ହଜାର ହଜାର ପଞ୍ଜାବ ଗୁଣୀ, ମୁଣ୍ଡରେ ପଗଡ଼, ମୁହଁରେ ଦାଡ଼ି, ରୋଟା, ମୋଟା, ଲମ୍ବା—ହାତରେ ଠେଙ୍ଗା—ଶରଦର୍ପରେ ଗୁଲିଆନ୍ତି ।

ସମ୍ମିଳନ ପରେ ଆମେ ଦୁହେଁ ପଞ୍ଜାବ, ହରିଆନା, ହିମାଚଳ ପ୍ରଦେଶ ଓ ଦିଲ୍ଲୀ ବୁଲିଲୁ । ସିମଳାରେ ଗୋଟିଏ ଦିନ । ଗୋଟିଏ ଟାଉଟରୁ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଲୁ । ଫଟୋ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ଟଙ୍କା ଦେଲୁ କିନ୍ତୁ ଫଟୋ ପାଇଲୁ ନାହିଁ । ଅଜୟ ଦ୍ୱାଷାରସ ପିଇଲୁ ଏବଂ ଦରକୁ ଅଣିଲୁ । ସିମଳାରେ ଇନ୍ଦର ଗାନ୍ଧୀ ଓ ପାକିସ୍ତାନର ଭୁକୋଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ରଜନାମା ପ୍ଲାନ ଦେଖିଲୁ । ସିମଳା ସହର ବରଫାବୁତ । ଆରମଦାୟକ ।

ତା'ପରେ ଅମୃତସର । ଏହା ମୋପାଇଁ ଦ୍ୱିତୀୟଥର । ତା'ପରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଏବଂ ତା'ପରେ କୁରୁଷେଷରେ ମହାଶୁରତ ଯୁଦ୍ଧ ପଡ଼ିଆ । ଏହା

ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ହୁତ ପୋତ ହୋଇ ଅଲୋଡା, ଅନାବଣ୍ୟକ ଭାବେ
ରହିଛି । ସେହି ହୁତ ବର୍ଷମାନ ପୁନରୁତ୍ଥାର ହେବାର ଶୁଣିଛୁ । ମୋର
ଜଣେ ଘନଷ୍ଠ ସହକର୍ମୀ ଦିବାକର ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପରେ ଲଲଖିଛି
ଆଉ କମ୍ବୁନିଷ୍ଠ ଦୁର୍ଗ ହୋଇ ରହିବାହିଁ । ଗ୍ରାମର ପ୍ରଥମ ନେତା ମାଧବ
ରତ୍ନ ମଧ୍ୟ ନାହାନ୍ତି । ସେ ଜଣେ ବୁଦ୍ଧମାନ ବ୍ୟକ୍ତି । ନିଜର ସ୍ଵର୍ଗ
ବିଦ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଜଣେ ଜଣାଶୁଣା ନେତା । ସେ ମଧ୍ୟ ଆଉ
ନାହାନ୍ତି, ତାଙ୍କର ପିଲମାନେ ବାପାଙ୍କର ଖ୍ୟାତ ରଖିପାରି ନାହାନ୍ତି ।
ସେହି ଗ୍ରାମର ୧୯୫୨ ସାଲ ମୂର୍ବର ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟ ଆନନ୍ଦ
ରତ୍ନ ମଧ୍ୟ ନାହାନ୍ତି ।

ଗଞ୍ଜାମର ମୁପରିଚିତ ପୁରାତନ ନାଟକ

(୧) ପ୍ରହଳାଦ ନାଟକ ବା ରଜା ନାଟକ, (୨) ଦୁଆଶ ନାଟକ,
(୩) ସମଲ୍ଲାଳା, (୪) କୃଷ୍ଣଲ୍ଲାଳା, (୫) ଦାସକାଠି,
(୬) ଘୁଡ଼କୁ, (୭) ଦଣ୍ଡନାଚ ।

୧—ପ୍ରହଳାଦ ନାଟକ

କେତେକ ଗ୍ରାମରେ ଥିଲା ଓ ଏବେ ମଧ୍ୟ କେଉଁଠି କେଉଁଠି ଅଛି । ନାଟକରେ ଯେଉଁମାନେ ରଜା ଭୂମିକାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ହିରଣ୍ୟ ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ କରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ରହିଥାଏ ଓ ଅଛି ମଧ୍ୟ । ଯଥା— ଖଣ୍ଡର ପ୍ରଧାନ (ବଡ଼ଖେମଣ୍ଡି), ଘନଶ୍ୟାମ ବାଢ଼ିତିଆ (ନଳବଣ୍ଣା) ଏହାଙ୍କୁ ପନ୍ଦର ରଜା ବୋଲି ସେତେବେଳେ କୁହାଯାଏ । ସେ ଜାତିରେ ପନ୍ଦର ।

ମୋ ଗୀ କାଳଶ୍ଵରରେ ମୋର ଜଣେ ସମବ୍ୟସ୍ତ ରୂପୀ ସୁବକ ରସିକରଜ ରଜା ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ କରୁଥାନ୍ତି । ନାଟକ ମନ୍ଦିର । କିନ୍ତୁ ଏବେ ରଜନ ସ୍ଥାନିକ ରଜା ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ଡାକନ୍ତି ।

୨—ଦୁଆରୀ ନାଟକ

ଆମ ଗ୍ରାମ କାଳଶ୍ଵରରେ ଅଣ୍ଟରେ ଦୁଆଶ ନାଟକ ଥିଲା । ଅଗୋଧ ଆଗୁର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରମୁଖ ଏହି ଦୁଆଶ ନାଟକର ପୁରେଧା ଥିଲେ ।

ପଞ୍ଚମ ଗ୍ରାମର ସିନାଥ, ପଦରଖୋଲର ଶିବରମ, ସୁଦରଶର ଗ୍ରାମର ସନଥା ବେହେର, କନଶରିଡ଼ା ଗ୍ରାମର ଶ୍ୟାମ ସାହୁ ପ୍ରମୁଖ ଏହି ନାଟକରେ ଓଡ଼ାଦ । ଏହି ନାଟକ ଅଭିନୟ ବେଳେ ବହୁ ଜନ ସମାଜମ ହୁଏ । ରୂପୀମାନଙ୍କର ଏହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରିୟ ନାଟକ ।

ଏହି ନାଟକର ଜନପ୍ରିୟତା ଯୋଗୁଁ ମୋର ନିବାଚନ ସମୟରେ ପୁତ୍ରଗେରୁରପଞ୍ଜୀ ଗ୍ରାମବାସୀ ରଜନୌତିକ ଚରିତ ଥାଇ ଦୁଆଶ ନାଟକ

ଆରମ୍ଭ କଲେ । ନିବାଚନ ସମୟରେ ଏହା ପ୍ରଦଶୀତ ହେଉଥିଲା । ଲେଖକ ଭରତ ଜେନା, ମୋର ସାଥ ଓ ସହଯୋଗୀ ଅସିକା କମ୍‌ୟନଷ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର ସେନେଟେଶ୍ନ୍ । ପାଠପଢ଼ା ତୃପ୍ତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ । ତାଙ୍କର ଭାଇ ଉଦୟ ଜେନା ଦୁଆସ ଅଭିନୟ କରନ୍ତି । ନିବାଚନରେ ଭଲ ପ୍ରଭାବ ପକାଏ ।

୩—ରାମଲୀଳା ।

ବହୁ ପୁରାଚନ ନାଟକ, ରାମ ଚରିତ । ଏହା ପ୍ରାୟ ଲୋପ ପାଇ ଯାଉଛି । ଗ୍ରେଟ ପିଲମାନଙ୍କୁ ଧରି ଏହି ଲୂଳା ନାଟକ କରାଯାଏ । ନାଟକର ଫର୍ମ୍ୟୁବର୍ତ୍ତ ଅକର୍ଷଣ ସହିତ ନାଟକର ଗାୟକମାନେ ବିଶେଷଭାବେ ଆଢ଼ୁତ । ସେମାନଙ୍କର ଗଲା ଓ ସ୍ଵର ଏବଂ ଲମ୍ବେ ଲମ୍ବେ ଗାଇବା ବଡ଼ ଆକର୍ଷଣୀୟ । ଗାୟକମାନଙ୍କର ବେଶଭୂଷା ଅତି ପୁରୁଣାକାଳିଆ । ହାତରେ କଙ୍କଣ, ବେକରେ ଧାନୁଆ ସୁନାମାଳି, ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ସୁଡାବରା, ମଥାରେ ସିନ୍ଧୁର ସିର, କାନରେ କୁଣ୍ଡଳ, ଡେଣାରେ ବାଜବର, ଦେହରେ ଅଢ଼ୁତ ବୃଦ୍ଧପୁରୀ ପାଠ । ଏହି ପ୍ରେମ ଲୂଳାରେ ଗଁର ବୃଦ୍ଧମାନେ ବିଶେଷ ଭ୍ୟବରେ ଦର୍ଶକ ।

ବାଳିପଦର ଗ୍ରାମ ଅଗାଧ ପାଣିଗ୍ରାସୀ, ଦେବଭୂମି ଗ୍ରାମର ନଟବର ଏମାନେ ରାମଲୀଳାର ବିଶିଷ୍ଟ ଗାୟକ । ଯେତେବେଳେ ଏମାନେ ନାଟକରେ ଅଭିନୟ କରନ୍ତି, ଜନ ସମାଗମ ବହୁତ ବେଶି ହୁଏ ।

୪—କୃଷ୍ଣଲୀଳା ।

ରାମଲୀଳା ପରି କୃଷ୍ଣଲୀଳା । ଏହି କୃଷ୍ଣଲୀଳା ପ୍ରେମ ନାଟକରେ ବହୁ ଯୁବକ ଦର୍ଶକ ବା ଦେଖଣାହାଏ । ଏମାନଙ୍କର ବେଶ ଭୂଷା ମଧ୍ୟ ରାମଲୀଳାପରି । ଭେଟନଙ୍କର ଦ୍ୟୁତିକୃଷ୍ଣ ପାଢ଼ୀ, ପଢ଼ାଳ ଗ୍ରାମର ଆକୁଳ ପାଢ଼ୀ, ଦେବଭୂମିର ସୋମନାଥ ବେହରା, ବଡ଼ଶେମଣ୍ଟି ଅଞ୍ଚଳର ଜଙ୍କ, ଗଡ଼ଦାମୋଦରପଞ୍ଜୀର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାରଣା ପ୍ରତି ଗାୟକମାନେ ଜନ-ସମାଜରେ ବିଶେଷ ଆଢ଼ୁତ ।

ରାମଲୀଳା ଓ କୃଷ୍ଣଲୀଳାର ପ୍ରଭାବ ସୁଦୂର ପ୍ରସାଦ । ଅଣ୍ଟରେ କେବେ କେକାଣି ସୋରତା ଗ୍ରାମରେ ରାମଲୀଳା ଓ କୃଷ୍ଣଲୀଳା ଥିଲା । ନାଟକ

ଗଲଣି । କିନ୍ତୁ ସୋରଡ଼ା ଗ୍ରାମ ଦୁଇବାଡ଼ ହୋଇ ରହିଗଲା । ଶମଳିକା ବାଡ଼ ଓ କୃଷ୍ଣଲିକା ବାଡ଼ । ସମସ୍ତ ରଜନୀତିକ ଓ ସାମାଜିକ କର୍ମରେ ଏହି ଦୁଇବାଡ଼ ପରମ୍ପର ବିଶେଷରେ ଛିଡ଼ା ହେଉଛନ୍ତି ।

୪—ଦାସକାଠି

ଏହି ନାଟକଟି ଅତି ସହଜ, ସୁବିଧା ଓ ଶତ୍ର୍ଯ୍ୟ । କେବଳ ଦୁଇଜଣ ଅଭିନେତା, ଘରନା ଓ ଘର ଡାକହାକ । ବିଶେଷ ବାଦ୍ୟୟନ୍ତର ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ଦୁଇଖଣ୍ଡ କାଠିରେ ବାଜା । ଗାୟକର ଦୁଇ ହାତରେ ହଳେ ହଳେ କାଠି, ସେଥିରେ ଦୁଇଁ ର ଲାଗିଥାଏ । ପାଳିଆର କେବଳ ହଳେ କାଠି । ଜଣେ ଗାୟକ, ଆଉ ଜଣେ ପାଳିଆ । ସେ ବାଦ୍ୟ ଅତି ଚମକାର । ଗୋଡ଼ରେ ଦୁଇଁ ର ଲାଗିଥାଏ । ଗାୟକ ପୁରାଣର ଚରିତ ସବୁ ଗାୟକ କରିବେ । ପାଳିଆ ସେଇ ବାକ୍ୟକୁ ଦୋହରାଇ ପାଳ ଧରୁଥିବେ । ଯଥା— “ରାମ...ଯେ ଶାରମ, ନବନ ସୁନ୍ଦର ରାମ, କିମ୍ବ ରାମ” ଏବଂ ମହିରେ, ପାଳିଆ ହାସ୍ୟରସ ସୁନ୍ଦର କରୁଥିବେ । ମହି ମହିରେ ଡିଗ ଓ ଗପ କହୁଥିବେ । ଏଣୁ ପୌଡ଼ି, ଯୁବକ ଓ ପିଲ ସମସ୍ତେ ସ୍ପ୍ରୋତା । ମୁଁ ଏ ନାଟକର ପ୍ରଧାନ ଦର୍ଶକ ଓ ଶ୍ରୋତା ।

ପ୍ରଥମେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କଠାରୁ ଏହାର ଆରମ୍ଭ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ୟ ଜାତିର ଲୋକେ ଏଇ ବେଉସାକୁ ଆଦରିଲେଣି । ମୋର ପିଲଦିନେ ଦଶ ପଦର ଟଙ୍କାରେ ଚକ୍ରଥଳ । ଏବେ ଦେଉଶହୁ, ଦୁଇଶହୁ ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲଣି । ନିକଟରେ ଅସିକାରେ ଏହି ନାଟକ ଦୁଇଥର ହୋଇଯାଇଛି । ଏଥରେ ମୂରା ରାମାୟଣ ଚରିତ ବୋଲିଯାଉଛି । ଅତି କମରେ ୩୦ ଦିନ ସମୟ ଲାଗୁଛି । ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି ।

ମୋର ପିଲଦିନେ ହିଞ୍ଜିଲ ପାଖର ଶଣ୍ଡରା ଗ୍ରାମର ସୁନାମଧନ୍ୟ କୃଷ୍ଣ ପାହୁ ଗାୟକ ଭବରେ ଆମ ଗ୍ରାମରେ ଦିନ ଦିନ ଧରି ପୁରାଣର ଚିତ୍ରନ ଚରିତ ବିଶେଷଭାବେ ହରଣ ସବୁ ବୋଲିଯାଉଥିଲା । ଏହି ଶଣ୍ଡରା ଦାସକାଠିଆ ନାଚ ଗଞ୍ଜାମରେ ପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ । ଏହା ବହୁଳଭାବେ

ପ୍ରମାର ହେଲ ଓ ସୁନାମ କଟିଲା । ଗାଧୁକଙ୍କର ଭାବ, ଭଣୀ ସମସ୍ତ ଅବସୁଦ୍ଧିକୁ ଦୋହଳାଇ ପାଦକୁ ଦୂମ ଦୂମ କରି ଛେତ କାନର କୁଣ୍ଡଳକୁ ହେଲାଇ ଅଣ୍ଟାକୁ ଶଙ୍ଖି ମୁଣ୍ଡ ତଳ ଓ ଉପରକୁ ଟେକି ପୁରାଣମାନଙ୍କର ସୁର ଉପାଖ୍ୟାନ ଗାୟନ କଲାବେଳେ ସେ ଯେଉଁ ଝଙ୍କାର ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଗଳା, ତାଙ୍କର କଣ୍ଠସ୍ଵର, ତାଙ୍କର ଭବନ୍ଧୁଜୀ ଦ୍ୱାରା ଦର୍ଶକ-ମାନଙ୍କୁ ତାଜୁବ୍ କରନ୍ତି । ପାଳିଆ ମଧ୍ୟ ତଦ୍ବୁଦ୍ଧ ପଦର୍ଥକମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର କହିବା ଭଣୀରେ ହସାଉଥାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ବହୁତ ପିଲ ଯୋଗନିଥାନ୍ତି ।

ଶ୍ରେଷ୍ଠରା ଦାସକାଠିଆ ଅଉ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣ ସାହୁ ଦେହଜ୍ଞାଗ କରି ପାଇଲେଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ ବହୁଳଭାବରେ ବହୁ ଦାସକାଠିଆ ନାଚ ବାହାରିଲୁଣି । ଓଡ଼ିଶାରେ ସମସ୍ତ ଜିଲ୍ଲାକୁ ପ୍ରବେଶ କଲୁଣି । ସମସ୍ତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠରା ଦାସକାଠିଆର ଶିଷ୍ୟ ବୋଲି ଗବ୍ବ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠରା ଦାସକାଠିଆ ସୁପରିଚିତ ହୋଇ ସୁନାମ କରିଥିଲେ ସୁରା ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରଭୁର ବିଭାଗରେ ନାଚ କରିବା ସୁଯୋଗ ପାଇନାହାନ୍ତି । ଏହାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ଭାବରେ ପରିଚିତ ଛୁପୁର ଅଞ୍ଜଳିର ନଗରଦ୍ଵାରା ଗ୍ରାମର ଦାସକାଠିଆ ଗାୟକ ବୈଦ୍ୟନାଥ ଶର୍ମୀ ସରକାରୀ ପ୍ରଶ୍ନର ବିଭାଗର ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ପୃଷ୍ଠାପୋଷକ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଆଉ ନାହାନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଦେହତ୍ୟାଗ ହୋଇଯାଇଛି । ମୁଁ ବିଧାନସଭାରେ ସତ୍ୟ ଥିଲାବେଳେ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରଭୁର ବିଭାଗରେ ଏହାଙ୍କୁ ପରିଚିତ କରାଇ ଥିଲି । ବହୁ ସମୟରେ ରେଢ଼ିଓରେ ଏହାଙ୍କର ଦାସକାଠିଆ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ । ଟେଲିଭିଜନରେ ମଧ୍ୟ ଏହାଙ୍କର ଦାସକାଠିଆ ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଦାସକାଠିଆ ନାଚ ଦଳମାନଙ୍କର ଚାର ରେଡ଼ିଓରେ ଶୁଣାଯାଉଛି ।

୭—ଧୂଡୁକି (ପୁଡୁକି) ନାଚ

ଦାସକାଠିଆପରି ଧୂଡୁକି ନାଚରେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇଜଣ ଅଭିନେତା । ଜଣେ ପୁରୁଷ, ଆଉ ଜଣେ ମୁଁ । ସାଧାରଣତଃ ସମାଜର ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ଏ ନାଚ କରନ୍ତି । ଗଞ୍ଜାମର ଗୀ ଗହଳରେ ଏ ନାଚର ଆଦର ଥାଏ । ଏଥରେ ଗୋଟିଏ କେବଳ ହୈଟ ବାଦ୍ୟସ୍ତ୍ର ଦରକାର ହୁଏ ।

ଖଣ୍ଡିଏ ପ୍ଲେଟ କାଠକୁ ଖୋଲ ଅଡ଼ା ବା ସେଇ ଆକାରରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ତାର ଗୋଟିଏ ମୁହଁକୁ ଚମଡ଼ାରେ ଆବୃତ କରି ଦିଆଯାଇଥାଏ । ସେହି ଚମଡ଼ାରେ କଣା କରି ଖଣ୍ଡିଏ ସୂତା ଗୁଡ଼ାର କାଟିଟିଏ ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଇଥାଏ । ସୂତାକୁ ଝିକଳେ ବାଦ୍ୟ ବାଜେ । ପୁରୁଷ ଲୋକଟି ବାମପାଶ କାଖରେ ସେ କାଠକୁ ଜାକ ଡାହାଣ ହାତରେ ସୂତାକୁ ଝିକ ବାଦ୍ୟ ବଜାଏ । ତୁଳ, ମାଳିକାଗୁଡ଼ିକ ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟରେ ବୋଲିଯାଉଥାଏ । ପୁରୁଷର ପଦେକୁ ଧୀ'ର ପଦେ । ଗୀର ଧୀଲୋକମାନଙ୍କର ଏ ନାଚପ୍ରତି ଅଗ୍ରହ ଥାଏ ।

୨—ଦଣ୍ଡନାଚ

ଦଣ୍ଡନାଚ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ ଅଛି ପ୍ରାଚୀନ । ଦଣ୍ଡକାଳୀ ଓ ମହାଦେବଙ୍କୁ ଅବଧନାରେ ଏ ନାଚ ହୁଏ । ଉକ୍ତମାନେ ମାନସିକ କରି ୧୩ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ନାଟରେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି । ଏ ସପର୍କରେ ଏ ବହିରେ ଅନ୍ୟସ ଲେଖାଯାଇଛି । ନାଟର ଚରିତରେ ଚଢେଯୁ, ଚଢେଯୁଣୀ, ବଣାକାର, କାରୁଆଣୀ, ଜଗାଳୀ ଓ ଚଢେଯୁର ଭାଇ ଦିଅର, ଗୁଣିଆଁ, ପତରସତର, ପୋଳସ୍ ଏପରି ବେଶରେ ଅଭିନୟ ହୁଏ । ତୋଳ ଏହାର ପ୍ରଧାନ ବାଦ୍ୟ । ତୋଳ ନଥୁଲେ ନାଚ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ଗାଉଁଳ ଭାଷାରେ ପୁରୁଷ ଓ ଧୀଙ୍କର ସୁଆଳ ଗୀତ ଆକାରରେ ବହୁକାଳରୁ ପ୍ରକଳିତ ହୋଇ ଅସିଛି ।

ଚଢେଯୁ ତାର ପୀକୁ ସରଗରେ ଡାକିବ—

“ଆ ଲେ କେଳି କଦମ୍ବ-ଦାନା

କନକ ଚମ୍ପା ବରନା

ଶିତି ମଣ୍ଡନା

ଘନକେଣୀ-ଗଜଗତ-ବେଗେ ଆସ ଲେ”

ପୁଣି ଚଢେୟା ପରିହାସରେ ଟାପର କର ଡାକିବ—
ଚଢେୟାଣୀ ମଧ୍ୟ ପରିହାସରେ ଉତ୍ତର ଦେଉଥିବ—

ପୁ—“କାଞ୍ଚିର ପେଟି ଧକ ଧକ ତୋ ଜୀବନ
ମଲୁନାହିଁ କି ଲେଲୁନାହିଁ ନହେଲ ତତେ ମରଣ”

ଧୀ—“ଖେଳବା ତୁ ରଜଜଳା
ଖୁନା ମାରିଦେବ ମୋ ସବୁ ପଳା

ପୁ—ଗୋଟି ଟେଣେଇ ଗୋଡ଼
ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଦେବ ପଦରବୁଲି...”

ଧୀ—ସରତା ପଣ ତୋହର
ଛଡ଼ାଇ ଦେବିରେ ପୁଅ ଏଥର

ପୁ—ଆଉ ନକହ ଗେଲାଇ
ଆଶ୍ରୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବ ଉଲୁକ ମୁହି...
ଆଟିକା ଖାଇ ଲେ
ତୋର ଜୀବନରେ ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ...

ଧୀ—ଚକୁଟି ଦେବ ତୋ ମୁଣ୍ଡ
ଚଟୁ ବାଉରେ ହେବ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ...
ଚପିଦେବ ତଣ୍ଡ ତୋର
ହେଲେ ହେବ ପଛେ ଗାଁରେ ରଣ୍ଡ

ପୁ—ଛି-ଲେ ଛତରଖାଇ
ଛତ ଦେଖାଉଛୁ ମୋ ଆଗେ ତୁହି
ଛଳ କଥାମାନ
ବୋପା ଦେଇଛୁ ଶିଖାଇ

ଧୀ—ସମ ନଖାଇଲୁ ତୋତେ
ଜନମ ତୋ ବାପା ଦେଲୁ କେମନ୍ତେ ?

ପୁ—ଆନ୍ତେ କଳିଆ ପୋଡ଼ି-ଦୋଳି କୋରତି
ତକିଥର ଖାଉ ଶୁଖୁଆ ପୋଡ଼ି ।”

ଦିଅର-ଭଉଜ ସୁଆଣୀ

କାନ୍ଦବାରୁ ଚଡ଼େପ୍ରାଣୀ—ଅସିଲ ଦିଅର କହଇ ସୁ ଗୀର
ଦିଅର—“ଆଲେ ମଦାଳଣୀ କାହିଁକି କାହୁଁ କୁ ବସି ?

ଆଉ ଖୋଜିଲେ—ନମିଲେ ବୋହୁଁ ଲେ

ମୋପରି ଦିଅର

ଆଲେ ଚମ୍ପାଗୋଟୀ—ଦେଲୁକ ପାସୋରି

ପିଲ ହୋଇଥିଲି ମୁହିଁ

ନନାକୁ ଧରିଣ ପଳାଇ ଅସିଲୁ

ଆଉ ଚନ୍ଦ୍ରବୁ ମତେ ତୁ କାହୁଁ ଲେ

ମୋ ବୋଉ ।

ନନାଶଳା ମନ୍ଦିର—ମୋତେ ଭଲହେଲ

ତୁଟ ଯିବୁ କେମନ୍ତେ-ଲେ-କହ ମତେ ।

ଆଲେ ଭଉଜ ତୋତେ ଥୁଆନ୍ତାଇ ହେବି

ଆଜ, ଲେ—ମୋ ଭଉଜ ।

ଚଡ଼େପ୍ରାଣୀ—ଦୂରୁ ଯେବେ ଭିନ ହୋଇ ଆସେ

ଶାଶୁ ଶଶୁରଙ୍କୁ ଶତେ ଛ କୋଡ଼ି ବରଷ

ତୁଟ ଜନମ ହେଲୁ—କେମନ୍ତେ ରେ କହ ମତେ ।

ମତେ ଲଗୁ ତ ନାହିଁ ପରତେ ରେ କହ ମତେ

ଦିଅର ହେବୁ କେମନ୍ତେ ରେ କହ ମତେ

ଦିଅର—ତତେ ବାନ୍ଧ—ମତେ ଛନ୍ଦ

ନେବେ ବନ୍ଧୀ ଘର ଲେ ବୋହୁଁ

ନେବେ ବନ୍ଧୀ ଘର ।

ଚଡ଼େପ୍ରାଣୀ—ବିଟପୀଙ୍କ ପରି ଅଛୁ ବରୁରି ଟୋକା

ତୋହରି ମନରେ,

ମୁଁ ସଞ୍ଚ ସୁବଜ୍ଞ-ମୋର ଏକ ପତି

ମୋର ମନ ନାହିଁ ଅନ୍ୟତାରେ ରେ

ଯା ଯା ତୁହି ।

ଭଲ ଯେବେ ତୋର ହୋଇଥିବ ଏବେ
 ଗୁଣିଆଁକୁ ଡାକ ତୁମି
 ପ୍ରାଣ ଯେବେ ଥିବ— ଏବେ ବନ୍ଦିଯିବ
 ନ ବନ୍ଦିଲେ ହେବୁ ଥୁଆଥୁଳ ରେ
 ମୋର ଦିଅର

ଜଗାଳି ରହସ୍ୟ

ମୋତେ କେହି ତୁ ଡାକ ଦେଉରେ
 ମୁଁ ଏହି ଗଁ ଚଉକିଆ
 ଗ୍ରାମଯାକ ବୁଲି ଅସିଲି ସରବୁଲି
 ସବୁ ଘରେ ତାଟି ଦିଆ
 ଶାଗରୁ ପୁଞ୍ଜିଏ, ମୁଗରୁ ପୁଞ୍ଜିଏ
 ରୈର କଲି ମାଣ୍ଡିଆ
 କାଲି ରମ୍ଫରେ ରୈର ହୋଇଥିଲ
 ଏହି ଗଛ ନଡ଼ିଆ
 ମୋତେ କେହି ତୁ ଡାକ ଦେଉରେ
 ମୁଁ ଏହି ଗଁ ଚଉକିଆ

ଜଗାଳୀ ତା'ର ସୀକୁ ସବୋଧନ କରିବ—

ଆସ ସୁନା ଚମ୍ପା ଗୋଶ ଲେ
 ତତେ କିଏ କଲ ଏତେ ସର ଲେ
 ଅସି ଜମାଦାର କରୁଛି ହୃଦର
 ମୋତେ ପକାଉଛି ମାର
 ତୁ ଅସିଲେ ସମ୍ମ ଭୟ କରୁ ନାହିଁ
 ଦେବି ଦି ଗୋବା ପହର ଲେ
 ମୋ ସମ୍ମ ।

ଜଗାଳୀ—ମଦନା ମା' ଲେ ତେଇଁପଡ଼େ ବାଲକ,

ସରୁ ଚୁଡ଼ା ମୁକୁଦ ଉଶ୍ରତ ଅଣିଦେବ କାଳକ ।

ଜଗାଳୀ—ମଦନା ମାଆ ବୋଲି

କିଏ ସେ ଡାକୁଛି

କାହାର ଏହି ଉଦ୍‌ଦୀପିତା ଶିଶୁ ଜକୁଛି ।

ସର ପଢ଼ିଶାର ରଣ୍ଟେ—ଡ଼ଇ ମେଲୁଆନ୍ତି ଦାଣ୍ଟେ

ରଣ୍ଟିକର କଥା—କିଏ ଶୁଣୁଛି

ମଦନା ମା' ବୋଲି ମୋତେ କିଏ ଡାକୁଛି ।

ଜଗାଳୀ ତା' ଝିଅକୁ ଛୁଟିବାକୁ ଯାଉଛି—

ହଳଦି କାଠିଆ - ପିତଳ ମାଠିଆ

ଗର ଗିନା କଂସା ଅଛି ସଜାଡ଼ି

ଯାଉଛି ବୋପା ଝିଅକୁ ଛୁଟି—ଯାଉଛି ।

କାନିରେ ବାନ୍ଧିଛି ଦି ଅଡ଼ା ମୁଢି

ସେ ମୁଢ଼ିର ଭଜା, କହିଦୁଇଁ ମଜା

ସେଥୁରେ ମିଶିଛି କାଙ୍କଡ଼ା ଗୁଡ଼

ଯାଉଛି ଝିଅ ବୋପାକୁ ଛୁଟି ।

ମୋ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ଥିବା ଗଞ୍ଜାମର ସ୍ମାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ

ଅସିକା—ଶ୍ରୀ ନିରଞ୍ଜନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଶ୍ରୀ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ପାତ୍ର, ଶ୍ରୀ କାନ୍ଦା
ବାବୁ, ଶ୍ରୀ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ସିଂ, ଡାକ୍ତର ବମମୁଣ୍ଡି, ବମଦାସାନୁଦାସ,
ଜଗନ୍ନାଥ ରାଓ, ବାରବଜୁ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବାଇ, କାମନା ପଣ୍ଡା, ଶମ୍ଭୁ
ବେହେର, କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଶତପଥୀ ।

ଡେଟନଙ୍କ—ପ୍ରଭାକର ପଟ୍ଟନାୟକ, ମଦନ ମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ ।

ପାଣ୍ଡିଆ ପଥର—ବିଧାମୋହନ କର ।

ମୁଣ୍ଡମରେଇ ଦୁନ୍ଦରପଣ୍ଡି—ଦାମୋଦର ପଣ୍ଡା (I.N.A.)

ନବଶାସନ ତିଳୋଉମାଦେଖପୁର—ପିଠାମର ମିଶ୍ର, ଶ୍ରୀନବାସ ଦାଶ ।

ନବଶାସନ ନାରୟୁଣପୁର—ଘରିରଥୀ ମିଶ୍ର ।

ତାକରଡ଼ା—ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ, ବିହାର ପାତ୍ର (I.N.A.), ହରିଜୁନ୍ଦୁ (I.N.A.)

ନଳକଣ୍ଠ—ଯନଶ୍ୟାମ ଦାଶ, ବିମ ବେହେର, ରମୁନ୍ଥ ପଣ୍ଡା,
ନରସିଂହ ପଣ୍ଡା ।

ପାଇଲିପଡ଼ା—ସାରଥୀ ଦୋର, ବିଧାମୋହନ ଦାଶ

ଷେଷୀବରପୁର—ରଘୁନାଥ ସିପାଠୀ

କବିବଜପୁର—ବାଉରିବନ୍ଦୁ ରଥ

କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଦର ଆମପୁଆ—ମାରୁଣ୍ଣ ଚରଣ ପ୍ରଧାନ, ଉତ୍ତର ପ୍ରଧାନ,
ଷେଷବାସୀ ପ୍ରଧାନ ।

ନରସିଂହ ବଡ଼େଇ ଆଶ୍ରମ—ଗୌରଙ୍ଗ ଚରଣ ସାହୁ

ବାୟୁଦେବପୁର ଶାନ୍ତି—ଅଜୁନ ସିପାଠୀ

ଗୋବର—ବାଞ୍ଛାନିଧ ପଟ୍ଟନାୟକ

ବାଉଁଶଳୁଣ୍ଡି—ନାୟୁ' ପାତ୍ର, ଗୋଦାବଣ ମିଶ୍ର

ନେଟେଙ୍ଗା—ଧନବନ୍ଦୁ ବେହେର

ଲକ୍ଷ ସି— ମାଧବ ରଉଚ

କିଲୁଣ୍ଡି—ଜେନବର୍ଷ ପ୍ରଧାନ, ଶ୍ୟାମ ପ୍ରଧାନ

ଖୁଣ୍ଡିଆ—କାଶୀନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ

ପିତଳ—ମଧୁସ୍ତ ଦନ ମହାପାତ୍ର

କୋଦଳା—ବନମାଳୀ ମହାରଣା, ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶ୍ର

ସୁମଣ୍ଡଳ—ବଜ୍ରଭ ନାୟକ

ପାଶୀ—ବଗିରଥୀ ମିଶ୍ର

ସୋରଙ୍ଗା—ଶିଲେଚନ ଦାଶ

ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି—ଅପଳସ୍ଵାମୀ

ଗୁଣ୍ଡି—ନାରୟଣ ପାତ୍ର, ଅପନା ପାତ୍ର, ରସିକବଜ ଜେନା

ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି—ଭୁମଳୁ କୃଷ୍ଣମହିଳୀ, ଗୋପାଳ ଦାସ, ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ପାତ୍ରୀ,
ଶାମସୁନ୍ଦର ପାତ୍ରୀ, ରଘୁନାଥ ରେଣ୍ଡି, ମଳକଣ୍ଠ ସାହୁ, ରମାନ୍ତର
ପଟ୍ଟନାୟକ, ସଞ୍ଚୟବାଣୀ ରଥ, ସୋମନାଥ ପଣ୍ଡା

ପନ୍ଧାଡ଼ି—ରଘୁନାଥ ମହାପାତ୍ର

କୁମରଢା—ଆନନ୍ଦ ମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ

କୁକୁଡ଼ାଖେଣ୍ଡି—ଅଞ୍ଚିନ ପଟ୍ଟନାୟକ

ବଡ଼କୁଶୟଳୀ—ନରସିଂହ ପାତ୍ର

ନଇବର—ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶ୍ର

ଚକିଟି—ଦିବାକର ପଟ୍ଟନାୟକ, ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ରଉଚ, ସୁଧାକର ମହାପାତ୍ର

ବ୍ରହ୍ମପୁର—ଉମାଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଘନଶ୍ୟାମ ପଟ୍ଟନାୟକ, ପ୍ରତାପ
ପଟ୍ଟନାୟକ, ମୋହନ ନାୟକ, ଦାମୋଦର ନାୟକ, ମାଣ୍ଡେର
ସାନେଯା, କାଶୀନାଥ ପାତ୍ର (ଖବର କାଗଜ)

କାଳୀପୂଜା

(ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ତରୁତି)

ଆମ ଦରେ କେଉଁ ସାତପୁରୁଷରୁ ବନଦୁର୍ଗା ଠାକୁରଣୀ ମୂଜାପାଇ
ଆସୁଛିନ୍ତି । ଆଶ୍ରିନ ମାସ ଦଶତର ବେଳକୁ ମହାଷ୍ଟମୀ ଦିନ ବଡ଼ ଆଡ଼-
ମରରେ ମୁଜା ହୁଏ । ଗୋଟିଏ କାକୁଡ଼ିକୁ ପଶୁର ଜୀବଦାନ ଦେଇ ବଳୀ
ଦିଆଯାଏ । ଥରେ ଆମ ଦରର ଗୋଟିଏ ପିଲକୁ ବେମାର ହେଲ ।
ସେତେବେଳକୁ ମୋର ଶ୍ରୀମ ଅବସ୍ଥା । ବେମାର ଭଲହେବା ପାଇଁ ମୁଁ
ଠାକୁରଣୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥାଏ । ପିଲଟି ବସ୍ତଳ ନାହିଁ । ମୁଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
ସେହି ଠାକୁରଣୀଙ୍କୁ ନେଇ ବାଡ଼ିପଟ ଖତଗଦାରେ ପିଞ୍ଜି ଦେଇଥିଲ ।
ପର ଜୀବନରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିରେ ଯୋଗ ଦେଲ ପରେ ଦେବତା ମନୁଷ୍ୟ
ଗଢ଼ା ବୋଲି ଧରିନେଲି ଏବଂ ପଇତାକୁ ମଧ୍ୟ ବିସର୍ଜନ କଲ । କିନ୍ତୁ କାଳର
ବିତମନା । ୧୯୭୨ ସାଲରେ ନନାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମୋର ପରିବର୍ତ୍ତନ
ହଟିଛି । ନନାଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ର ବିସର୍ଜନ ପାଇଁ ଏଲହାବାଦ ଯାଇଥିଲ । ସେଠାରୁ
ଫେରି କଳିକତାରେ ଶ୍ରାବରଣ ବରଳ ବସାରେ ରହିଲ । ମୋ ସଙ୍ଗରେ
ମୋ ଦର ସାମନା ମୋର ବନ୍ଦ ନଟବର ଆଶ୍ରୟ ସହଯାଦ୍ରୀ ଥିଲେ ।
ଶ୍ରାବରଣ ବସାରେ ରହିଥିବା ରମ୍ପାକାନ୍ତ ପାଣି ଯି ଏକ ପରେ ମୋର ଜ୍ଞାନୀ
ହେଲେ, ଷୀଘେଦ ନାଯୁକ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଓଳକ, ଯିଏ ମୋର
ପୁଅ ଏବଂ ମୁଁ ତା'ର ନନା ବୋଉ ସମ୍ମୋଧନ କରିଯାଉଛି, ବୈଷ୍ଣବ ପରିତ୍ରା
ଯି ଏକ ବର୍ତ୍ତମାନ ମହୋରେ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଅଭ୍ୟାସିକିଏ କିଏ ଟ୍ରାମରେ ବୁଲି
ବାହାରିଲୁ । ପୁଣି ଟ୍ରାମରେ ବସିଲବେଳେ ନଟବର ଆଶ୍ରୟ ଆମ ସହ
ଉଠିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଆମେ ବହୁ ଶୋଜାଖୋଜି କଲୁ । କିନ୍ତୁ ପାଇଲୁ
ନାହିଁ । ନଟବର ଆଶ୍ରୟ ହଜିଗଲେ । ସେ ନୁଆ ଲେକ । ତାଙ୍କ କଥା ଭାବ
ମନ ବିକଳ ହେଲ । ତାଙ୍କୁ ଛୁଟି ଗ୍ରାମକୁ ନିପରି ଯିବି, ଏହି ଚିନ୍ତାରେ ମନ
ଅସ୍ତ୍ରିର ହେଲ । ତିରୁ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଲ । ଶ୍ରୀ ନିଦରେ ଦୂଷି ଦେଖିଲ,
ଓ ଶୁଣିପାରିଲ—କଳିକତା କାଳୀଙ୍କୁ ଧାନ କର । ଏଣୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
କାଳୀ ମନ୍ଦରକୁ ଗଲ । ସେଠାରୁ ଫେରି ହାବଡ଼ା ରେଳ ଶ୍ଵେସନରେ

ନଟବରକୁ ଦେଖିଲା । ଏହା ହଜିବାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଦିନ । ଗତ ସପ୍ତରେ
ତାଙ୍କର ଟଙ୍କା ପଇସା ମରୁ ରୈର ହୋଇଯାଇଛି ।

ଏହି ଅଦ୍ୟତଣ ମୋତେ କାଳୀଙ୍କ ପାଖରେ ସମ୍ପିଳି ଦେଲା । ଗାଁକୁ
ଫେର ଥରେ ଅସିକା ଯାଇଥିଲା ବେଳେ ଆବେଳ ପାଥକ ଫଟୋ ଦୋକା-
ନରେ ବିବାଟ କାଳୀ ଫଟୋ ଫ୍ରେମ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଛି । ଫଟୋ ପ୍ରତି
ଆକଷିତ ହେଲା ଏବଂ ତାହାକୁ ଦରକୁ ଅଣିଲା ।

ସେତେବେଳେ ଅସିକାରେ ଏକମାତ୍ର ଆବେଳ ପାଥକ ଫଟୋ
ଦୋକାନ ଥିଲା । ବର୍ଷମାନ ତାଙ୍କ ପୁଅ ଧାମା ଫଟୋ ଷ୍ଟୁଡ଼ିଓ, କ୍ୟାମେର
ଧରି ବଢ଼ି ନାଁ କଲେଣି ।

କାଳୀ ଫଟୋଟି ମୋ ଶୋଇବା ଗର୍ବିର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଲଟକାଇ
ରଖିଲା । ଧୂପ ଧୂପ ଦେଲା । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ମା'ଙ୍କ ଆମରେ ଦଣ୍ଡାହୋଇ
ଶୋଇଲା । ଡାକ ଦେଲା “ମା’ ମୁଁ ନୁହେଁ, ତୁ” । ମୁଁ—ଅହଙ୍କାର ଦୂର
ପାଇଁ ଏହି ଅନ୍ୟୟ କଲି । ସେହି ଫଟୋଟି ଆଉ ନାହିଁ, ଡଇ ଖାଇ
ଗଲଣି । କିନ୍ତୁ ବହୁ ଠାକୁର ଠାକୁରୀଙ୍କୁ ସେ ଜନ୍ମ ଦେଲା । ସେମାନଙ୍କର
ଏକାଧିକ ଫଟୋ କରି ରହିଛି ।

ଏହି କାଳୀନ୍ତା ଆରମ୍ଭତାରୁ ମୁଁ ଯେଉଁଥାଡ଼େ ଯାଏ, ଠାକୁରଣୀ
ମନ୍ଦର ଶୋଜେ ଏବଂ ଠାକୁରଣୀ ମନ୍ଦରକୁ ଯାଏ । ହରହାରରେ ମାନସଦେଖ
ପ୍ରତି ବହୁ ଦେଖି ମନ୍ଦରକୁ ଯାଇଛି । ମୋର ଏହି ଠାକୁରଣୀ ମୂଳା ପାଇଁ
ସମାଲୋଚିତ ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି । ଅନ୍ୟମାନେ ଆଶ୍ରୟ୍ୟ ମଧ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି ।
ସମାଲୋଚନା କରିବା କମ୍ୟନିସ୍ଟ କର୍ମୀମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ବିଧ୍ୟଗତି ।
ମୋର ଅନୁଭୂତି, ଅଭିଜ୍ଞତା ଛତା ସମାଲୋଚନକୁ ସଠିକ୍ ଉତ୍ତର ଦେଇ
ପାରୁନାହିଁ ।

ମାର୍କେସ୍ ବାଦ ଅଦର୍ଶ କହେ, “ଘଟଣା ପଛରେ କାରଣ ରହେ” ।
ଦେଖି ଘଟଣା ନୁହେଁ । ଥରେ ନଂବୁଦ୍ରୀପଦଙ୍କର ଭାଷଣରେ ଶୁଣିଲା,
ଭାବତବର୍ଷରେ ମାଙ୍କଡ଼, ସାପ, ପଣ୍ଡ, ପଥର ମଧ୍ୟ ମୂଳା ପାଆନ୍ତି । ଏପରି
ଅଛି ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗୁଁ କମ୍ୟନିଜମ୍ ସହଜ ସାଧରେ ପ୍ରସାର ହୋଇ
ପାରୁନାହିଁ ।

ଆଲାହାବାଦ ଗ୍ରୂ

ଶିବେଣୀରେ ଅସ୍ତି ବିସର୍ଜନ

୧୯୭୭ ସାଲ

ମୋର ନନା ମାଳକଣ୍ଠ ଦାଶଙ୍କର ଚିପ୍ରୋଗ ୧୯୭୭ ସାଲ । ଦଶାହି ମଧ୍ୟରେ ଅସ୍ତି ବିସର୍ଜନ ହୋଇପାର ନଥିଲା । ଯଦି ଓ ଦରର ସିରି ଅନୁସାରେ ମୋର ପିତାମହ ଓ ପିତାମହଙ୍କର ଦଶାହି ଭିତରେ ଅସ୍ତି ବିସର୍ଜନ ମୋର ନନା ଓ କକେଇ କରିପାରିଥିଲେ । ମୁଁ ଦଶାହି କର୍ମ କରି ଭାଇକୁ ଦଶାହି ଭିତରେ ଅସ୍ତି ବିସର୍ଜନ ପାଇଁ ପଠାଇ ପାରିଥିଲା । ଯଦିବା ମୋ ବୋଉଙ୍କର ଦଶାହି ଭିତରେ ଭାଇ ରଙ୍ଗନାଥ ଅସ୍ତି ପକାଇବା ପାଇଁ ପାଇ ପାରିଥିଲା ।

ନନାଙ୍କର ଶେଷଅବସ୍ଥା ବେଳକୁ ସେ ମୁଁ ରହୁଥିବା ବସାଦରେ (ନୃଆୟରେ) ଚିକିତ୍ସା ହେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ନିଜ ଦରକୁ ନେଇଯିବାପାଇଁ ସେ ରଜ ହେଲେନାହିଁ । କାରଣ ରଙ୍ଗନାଥର ବ୍ୟବହାରକୁ ସେ ଉଚ୍ଛଵିତାରେ ପାଇଁ ପଠାଇଲା । ମୋର ବୋଉ ଓ ଦରେ ଥିବା ବିଧବା ଭଉଣୀ ଶକୁନ୍ତଳା ନୃଆ ଦରକୁ ଆସି ସେବା ଶୁଣ୍ଟୁଷା କରୁଥାନ୍ତି (ମୋର ଦ୍ୱୀ ଅଗରୁ ଛଳିଯାଇଛନ୍ତି) । ମୁଁ ୧୯୭୭ ସାଲ ବେଳକୁ ନିବାଚନରେ ପରସ୍ତ ହୋଇ ଦରେ ବସିଥିଲା । ଏଣୁ ନନାଙ୍କର ସେବା ଶୁଣ୍ଟୁଷା କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲା । ତା ପୂର୍ବରୁ ବିଧାନସଭା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟକ୍ତ ରହି ଏହି ସୁଯୋଗରୁ ଝରିବାରେ ଥିଲା । ନନାଙ୍କ ସେବାରେ ମୁଁ ନିଯୁକ୍ତ ଥିବାରୁ ନନାଙ୍କର ମୋ ଉପରେ ଭାରି ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥାଏ । ଏଣୁ ମୁଁ ବିଧାନସଭା ନିବାଚନରେ ପରସ୍ତ ହେବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ମଙ୍ଗଳଦାୟକ ଥିଲା । ନନାଙ୍କର ଆପ୍ରତି ଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଦାନ, ପୁଣ୍ୟ, ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ, ଅତିଥି ସେବା କରିଯାଇ ଥିଲା । ଅଣ୍ଟରେ ମୋର ସମସ୍ତ ଦୃଣ୍ୟ କର୍ମ ଓ ଦୁଷ୍ଟ କାମକୁ କ୍ଷମା ଦେଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ନନା ମୋର ପ୍ରଶଂସା ଗାନ କରୁଥାଆନ୍ତି । ସେଥିରେ ମୁଁ ସନ୍ତୋଷ ।

ମୋର ବୋଉ ଗୌଣଦେବଙ୍କର ୧୯୭୯ ସାଲରେ କାଳ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, ନନାଙ୍କର ବିପୁଳର ୭ ବର୍ଷ ପରେ । ଏହି ୭ ବର୍ଷରେ ବୃଦ୍ଧର ପରିଗୁଳନା ଭାର ମୁଖ୍ୟତଃ ମୋ ଉପରକୁ ଅସିଯାଇଥିଲା - ଯଦିବା ବେଗଚ୍ଛେଷ ହୋଇ ରଙ୍ଗନାଥ ସହଯୋଗ କରୁଥିଲା । ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ରଜମାତ କାର୍ଯ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ପରିବାର ପରିଗୁଳନା ଅଧିକ କଷ୍ଟଦାୟକ । ମନରେ ଅଶାନ୍ତି ଓ ଅବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ମୁଣ୍ଡ ଖରପ । ମୁଁ ତ ସହଜେ ରଣୀ । ବୟସରେ ସମାହିତ ମୋର ଏକମାସ ସାନଶୁଭକୁ ତାର ଦୁଷ୍ଟାମୀ ଯୋଗୁଁ ସଦ୍ବାଧାରଣ ଅଗରେ ମାଡ଼ ଦେଇଛି ଏବଂ ଅପମାନିତ କରିଛି । ଆଜି ଅଣିରୁ ଲୁହ ଖୁଲୁଛି । ଭାଇ ରଙ୍ଗନାଥ ଶ୍ଵାସ ରେଣୀ, ସେ ଆୟୁ ଖାଆନ୍ତି, ଦରେ ଗୋଳମାଳ କରନ୍ତି । ଏଣୁ ତାକୁ ବହୁ ତାଡ଼ନା ଦେଇଛି । ଏଥୁରେ ମୋର ବୋଉ ଖୁସି ନଥିଲା । ମୋତେ ଉପଦେଶ ଦେଇ ତାଗିଦିନ କରିଛି । ଏଣୁ ବୋଉର ମୃଣ୍ଣୁ ପରେ ରଙ୍ଗନାଥର ଅଣ୍ଣି ବିସର୍ଜନ ପାଇଁ ପ୍ରୟାଗ ପିବା ଉଚିତ ଥିଲା ।

ନନାଙ୍କର ଅଣ୍ଣି ବିସର୍ଜନ ପାଇଁ ଯାବାକାଳେ, ମୋର ହ୍ରାମର ମୋର ସ୍ନେହୀ, ମୋର ଭକ୍ତ ଅଗଛମା ଘରର ଶ୍ରୀ ନଟବର ଆର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ବୋଉର ଅଣ୍ଣି ବିସର୍ଜନ ପାଇଁ ବାହାରିଲେ । ଆଲହାବାଦ ପିବେଣୀରେ ନଦ୍ୟସ୍ତ୍ରୀତ ମହିକୁ ଡିଙ୍ଗାରେ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ସହିତ ଯାଇ ବିସର୍ଜନ କାମ ସରିଲା । ପଣ୍ଡାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ମନ୍ତ୍ର ଡିଙ୍ଗାରଣ ମୁଁ ସବୁ ବୁଝିପାରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନଟବର କାଠକଣ୍ଠେର ଭଳି କୌଣସିଠାରେ ପ୍ରଶ୍ନ ନଥାଇ, ପଣ୍ଡାଙ୍କୁ ଦେବତାଭଳି ମାନି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଯାଉଥାନ୍ତି ।

ଆଲହାବାଦ ଷ୍ଟେସନରେ ଅମେ ଗାଡ଼ିରୁ ଓଡ଼ିଶାରଳ ବେଳେ, ଶୁଦ୍ଧିଏ ପଣ୍ଡା ମିଶିଲେ । ଆମର ନାମ, ଗ୍ରାମ, ଗୋପ ପର୍ବତ ଆମର ପଣ୍ଡା କିଏ ନିଜେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଗଲେ । ଏହି ପଣ୍ଡା ପାଖକୁ ନଯାଇ ବଜାଳୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓ ପରିଗୁଳନାରେ ଥିବା ସେବାଗ୍ରମରେ ରହିବାପାଇଁ ଆଗରୁ ଅମେ ଠିକ୍ କରୁଥିଲୁ । ଆଗରୁ ପଣ୍ଡାଙ୍କର ବସାର ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ସେବାଗ୍ରମର ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା ବିଷୟ ମୁଁ ଜାଣିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପଣ୍ଡା ପାଖକୁ ଯିନା ଲେନୁନାହିଁ, ସେମାନେ ଆମ ସଙ୍ଗରେ ଗୋଡ଼ାଇ ଗୋଡ଼ାଇ ତାଙ୍କ ବସାକୁ

ଯିବାପାଇଁ ନିମନ୍ତଣ ଓ ଅଗ୍ରହ ଦେଖାଇଲେ । ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଦାର ଅପ୍ପି ବିପର୍ଜନ
କରିବୁବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ ଆମେ ସେବାଶ୍ରମକୁ ଯାଇ ଆସମ କଲୁ ।

କେଉଁ ଦେଶପାଇଁ କିଏ ପଣ୍ଡା କେଉଁ ସାତ ପୁରୁଷୁ ଏହି ବ୍ୟବଶ୍ଳା
ଗୁଲିଛି । ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଖାତାରେ ନାମ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ସେବାଶ୍ରମରେ ଏପରି
ତାଳିକା ରହିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ପଣ୍ଡାଙ୍କର ବସା ବା ଧର୍ମଶାଳା
ଗୋଟିଏ ଗୁହାଳ । ଏଠାରେ ଏକାଧିକ ପରିବାର ଓ ଯାତ୍ରୀ ରହିଛି ।
ଏଠାରେ ବୋଷେଇ ହୁଏ ଓ ଅଞ୍ଚଳ ଅପରିମ୍ବାର ରହିଥାଏ । ମଣି, ମାଟ୍ଟି,
ଓଡ଼ିଶକର ଦର । ସେମାନଙ୍କର ଅସାରେ ରହ ଅନନ୍ତା ଯାତ୍ରୀ ଯେଉଁଠି
ଖାଆନ୍ତି ସେଠାରେ ଶୁଅନ୍ତି, ସକାଳୁ ଝାଡ଼ା ଯିବା ଓ ଗାଧୋଇବା ପାଇଁ
ନଦୀ ଏକମାସ ସହାୟ । ନଦୀରେ ଖାଡ଼ା, ଶୌର ଓ ଗାଧୋଇ ପଶ୍ଚିମ
ହେବାକୁ ପଡ଼େ । ପୁଣି ସେହି ପାଣିରେ ପିତୃ ଲୋକଙ୍କୁ ଚର୍ପଣ । ଆମେ
ସେବାଶ୍ରମରେ ରହି, ପାଇଶାନା ଓ ଗାଧୁଆଦର ବ୍ୟବହାର କରି ପଣ୍ଡାଙ୍କ
ପାଖକୁ ଶ୍ରାନ୍ତ କରିବାକୁ ଗଲୁ । କମ୍ ପଇସା ଖର୍କରି ସେବାଶ୍ରମରେ ଥିବା
ପଣ୍ଡାଙ୍କୁ ଛୁଟି ଅଧିକ ଟଙ୍କା ଦେଇ ଉଚିମର ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଦାର ଶ୍ରାନ୍ତ କଲୁ ।
ଏହି ସେବାଶ୍ରମ ପ୍ରତି ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ବିଦୋହ । ଯେହେତୁ ପଣ୍ଡାଙ୍କର
ପ୍ରତିପତ୍ର କମିଯାଉଛି । ପଣ୍ଡାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଭକ୍ତି ନଥୁଲେ ମଧ୍ୟ
ମୋର ସହଯାତ୍ରୀ ନଟବରଙ୍ଗୁ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନକରି ପଣ୍ଡାଙ୍କ ନିମନ୍ତଣରେ ତାଙ୍କ
ଦରକୁ ଗଲି । ଖରଦିନ ଶ୍ରଦ୍ଧାଣ ଗରମ । ପଂଡ଼ା ମହାଶୟ ଦୋତାଳ
କୋଠାରେ ପଞ୍ଜାତଳେ ଡିନ୍‌ଲପ ଗଦିରେ ଆସମ କରୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ
ଗୋଡ଼ିତଳେ ଆମ ଆସନ । ବହୁ ଦିନର ଗୋଟିଏ ଶୁଣିଲୁ ନନ୍ଦିଆ ଧରି
ସକଳୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦରର ଦାଂଡ଼ପଟେ ଓ ବାଡ଼ି
ପଟେ ନନ୍ଦିଆଗଛ । ଆଲୁହାବାଦରେ ନନ୍ଦିଆ ଅଭାବ । ସକଳୁରେ ଦଶିଶା
ଜବରଦପ୍ତ । ଆମେ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା କରି ଟ୍ରାନ୍ସଫେର ପଂଡ଼ାଙ୍କୁ ଦେଇ
ବିଦାୟ ନେଲୁ । ଖାତାରେ ନାମ ଲେଖାହେଲ । ସେଇ ଖାତାରେ
୧୪-୩-୧୯୪୭ରେ ମୋର ନନା, କକେଇ, ବୋଉ ଓ ଗ୍ରାମର ହରେକୁଷ୍ଟ
ପଂଡ଼ାଙ୍କ ନାମ ଲେଖା ଥିବାର ଦେଖିଲ । ଏମାନେ ଗପ୍ତା, ପ୍ରୟାଗ,
ଅଯୋଧ୍ୟା, ବନାରସ ଯାଇ ବୁଲି ଅସିଥିଲେ ।

ଅସ୍ତି ବିସର୍ଜନ ପରେ ବ୍ୟାହୁଣ ଘେଜନ । ଚନ୍ଦ୍ରା, କଦଳୀ, ନଷ୍ଟିଆ, ଉଖୁଡ଼ା ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଦେହରେ ଯାଏନା । କେବଳ ମିଠା ସେରେ ବା ଦୁଇସେର ଲେଖା ଜଣେ ଜଣେ ଶାଇପାରନ୍ତି । ଯାହାହେଉ ଆମ ଆଲହାବାଦ ରୂପିଲୁ, କଲିକତା ଅସିଲୁ । କଲିକତାରେ ସେହି ରମାକାନ୍ତ ଲେନ୍ ରଘୁନାଥ ପାତ୍ରୀ ହୋଟେଲ ।

କଲିକତା ଶ୍ରୀଚରଣ ବଗଳ ବସାରେ ରହି ନଟବର ଛଜିଯିବା କଥା ଆଗରୁ ଲେଖିଛି । ଏହି ବସାରେ ଥିଲବେଳେ ରମାକାନ୍ତ ପାଣିକୁ ମୋର ଟିଆରୀ ଶରତର ବିବାହ ପ୍ରସାବ ହେଲ । ଶ୍ରୀଚରଣ ବାବୁଙ୍କର ସହଯୋଗ ଯୋଗୁଁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲ । ଏହା ମୋର ନନାଙ୍କର ଆଣୀବାଦର ଫଳ ।

ହରଦାର ଯାତ୍ରା - ୧୯୭୧ ସାଲ ନଭେମ୍ବର

ହରଦାରକୁ ପ୍ରଥମ ଯାତ୍ରା । ବହୁଥର ହରଦାର ସମ୍ପର୍କରେ ଶୁଣିଥିଲି । କୁମୁଦେଲା ଖବର ପଢିଥିଲି । ପୁଯୋଗ ମିଳିଲ, ହରଦାର ଗଲି । ୧୯୭୧ ଜୁନ୍ ମାସରେ ବିଧାନସଭା ନିବାଚନରେ ହାରିଲି । ବିଧାନସଭାର ଦୟିତ ଗଲା । ମନ ଉଶ୍ରାସ ହେଲା । ଏହୁ ଦାୟିତ୍ବ ନଥାଇ କରିମ୍ ।

୧୯୭୧ ସାଲରେ ବିଧାନ ସଭା ଓ ଲୋକସଭା ଘେଟ ଏକାସଙ୍ଗରେ ଶେଷ ହେଲା । ଅସିକା ବିଧାନ ସଭା ନିବାଚନରେ ମୁଁ ପରାପ୍ରତି ଲଭିଲି ।

ଏହି ସମୟରେ ଲୋକସଭା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ନିବାଚନ ସରଥାଏ । ସେତେ-ବେଳେ ଭଞ୍ଜନଗର ଲୋକସଭା ନିବାଚନମଣ୍ଡଳୀ ନାମ ଥିଲ । ପରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ଅସିକା ଲୋକସଭା ନିବାଚନମଣ୍ଡଳୀ ନାମକରଣ ହେଲା । ବିଧାନସଭା ନିବାଚନମଣ୍ଡଳୀ ଭଞ୍ଜନଗରକୁ ବାଦ ଦିଆଗଲା । ଦିନ୍ତିଲି ବିଧାନସଭା ନିବାଚନମଣ୍ଡଳୀ ଯୋଗ ହେଲା । ନୟାଗଡ଼ ବିଧାନସଭା ନିବାଚନମଣ୍ଡଳୀ ବାଦ ଗଲା ଓ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ବିଧାନସଭା ନିବାଚନମଣ୍ଡଳୀ ଯୋଗ ହେଲା ।

ଦ୍ୟୁତିକୃଷ୍ଣ ବାବୁ ନିରାଚିତ ହେବା ପରେ ଶିଖୀ ଗଲେ । ମୁଁ
ହାରିଯିବାରେ ସେ ସୁଖୀ ନଥିଲେ । ମୋତେ ସାନ୍ତୁନା ଦେବାପାଇଁ
ପାଜରେ ନେଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ହରଦାରରୁ ଶ୍ରମିକନେତାମାନେ
ଦ୍ୟୁତି ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଅସିଥିଲେ । ହରଦାର ସମ୍ପର୍କରେ ଆଗରୁ ଜାଣି-
ଥିବାରୁ, ବୁଲି ଅସିବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ସହ ହରଦାର ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ
ଅତିଥି ହେଲି ।

ଏଠାରେ ସ୍ଥାନ କରି ପାପମୁକ୍ତି ହେବାରେ ମୋର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଆଗ୍ରହ
ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବହି ଯାଉଥିବା କଳାଭ୍ରମର ପାଣିକୁ ଦେଖି ଲୋଭ
ସମ୍ବରଣ କରିନପାରି, ଅଗପଛ ନ ବିରୁଦ୍ଧ ହରଦାର ଗଙ୍ଗାପାଣିରେ
ସ୍ଵସ୍ଥିଲି । ଆନନ୍ଦ ଓ ସନ୍ନୋଷ ପାଇଲି । ଆଞ୍ଜୁଳେ ଆଞ୍ଜୁଳେ ପାଣି
ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ଉପରେ ଉପରେ କରିବାକୁ ଭୁଲିଯାଇ ନଥିଲା ।

ହରଦାର, ରଷ୍ଟିକେଶ, ଡେବଡ଼ନ୍ ଓ ମଶୋଘ, ଏହି ରୂପ ପ୍ଲାନ
ବୁଲି ଅସିଲି । ରଷ୍ଟିକେଶରେ ଶିବାନନ୍ଦ ମନ୍ଦିର ଓ ଗୀତା ଭବନ । ଗୀତା
ଭବନରେ ଦିନେ ରହିଲି । ମନୋମୁଖଧକର, ଆଶମପ୍ରଦ, ଆନନ୍ଦଦାୟୁକ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀଶ୍ଵରୋଲି ଉପରେ ଉଠାଇଥିବା ମୋର ପଟୋ ଘରେ ଝଲୁଛି ।

ହରଦାରଠାରୁ ଡେବଡ଼ନ୍ ଖୁବ୍ ନିକଟ । ଡେବଡ଼ନ୍ ସପର୍କେ ଆଗରୁ
ଶୁଣିଛୁ । ବନ୍ୟ ବିଦ୍ରାଗର ଉଚ୍ଚ ଅଫିସରମାନେ ଶିକ୍ଷା ପାଆନ୍ତି । ଉପାଧୀ
ମିଳେ । ଏହି ପ୍ଲାନକୁ ଏକାଙ୍କ ବୁଲିବାକୁ ବାହାରିଲି । ଏଠାରେ ଦେଖିଲି
ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ସହର । ଏହାର ନାମ ମଶୋଘ ।
ଏଠାରେ ଆଇ.ଏ.ଏସ. ରୂପିଶାଥମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର । ଏ ସପର୍କରେ
ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଥିଲି । ଏହି ପ୍ଲାନକୁ ଯିବାପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ସହ ସଙ୍ଗେ
ଗୋଟିଏ ଟେକ୍ସିରେ ମଶୋଘ ଯାଏ । ମଶୋଘ ଜଙ୍ଗସନ୍ତରେ ପକେଟରୁ
ବାହାର କରି ଦଶଟଙ୍କା ଟେକ୍ସି ଭଡ଼ା ଦେଲି । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ରୟପ୍ରେସ ଓ ଅବାକ୍
ହେଲି । ପକେଟରେ ଆଉ ଟଙ୍କା ନାହିଁ । ଏଥରେ ମୋର ମନ କ'ଣ
ହୋଇଥିବ ସହଜେ ଅଭ୍ୟମେୟ । ଅପରାଚିତ ଓ ନୂଆଁ ଯାଗା । କ'ଣ କରିବ
ପ୍ରଶ୍ନ । ମନେ ପଡ଼ିଲା ହରଦାରରେ ପେଡ଼ିରେ ଶଷ୍ଟେ ଟଙ୍କା ନୋଟ୍ ଛୁଟି

ଅସିଛି । ମଶୋଘ୍ର ଅସିବାତ କାର୍ଯ୍ୟନମରେ ନଥିଲା । ଚିନ୍ତାଶୁନ୍ୟଭାବେ ବସାରୁ ବାହାରିଥିଲା । ଏହି ତ ମୋର ଦ୍ୱାବ । ବିଦୃତ ହେଲି, କିପରି ହରହାର ଫେରିବ । ସନ୍ୟା ହେଲଣି । ବରଷା ମାତ୍ରାରେ ଥଣ୍ଡା ପଢ଼ିଲଣି । କୁଆଡ଼େ ଯିବ ? କ'ଣ କରିବ ? ନିର୍ବୂପାୟ । ଉପାୟ ମୁନ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକେ । ଦୁଇହାତ ଟେକି ଦୌପତ୍ର ଡାକିଛନ୍ତି— ପୋଖରୀ ଭିତରୁ ହସ୍ତୀ ଡାକ ଦେଇଛି— ବଣରେ ହରଣୀ ଡାକ ଦେଇଛି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ କମ୍ୟୁନିଶ୍ଵୟ, ଭଗବାନ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନଥିବାର ଜଥା । ବିଶ୍ୱାସ ନଥିଲେ କ'ଣ ଭଗବାନ ଶୁଣିବେ ? କିନ୍ତୁ ମନେ ପଡ଼ିଲ ଦରେ ରଖିଥିବା ବିରାଟ କାଳୀ ପଟୋ । ସେହି କାଳୀ ପଟୋ ଅନ୍ତର୍ଜାତ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଆନନ୍ଦ ଦାୟକ । ଆନନ୍ଦ ତ ଭଗବାନ ।

ତାଆମାମା ହୋଇ କିଛି ବାଟ ଅଗରୁ ଘୂଲିଲି । ମୋର ଏକମାସ ସମ୍ବଳ ହାତଦଣ୍ଡା । ତାକୁ ବିନ୍ଦି କଲେ କିଛି ଟଙ୍କା ମିଳିପାରେ । ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ମୋର ମୂଲ୍ୟ । ହରହାର ଯିବାପାଇଁ ବାଟଖର୍କ ମିଳିଗଲେ ମୁଁ ହାତଦଣ୍ଡା ଦେଇଦେବା ପାଇଁ ମନସ୍ତ୍ର କଲି । କିନ୍ତୁ ଅଚିହ୍ନା ପ୍ଲାନରେ ଏହା କେତେବୁର ସମ୍ବବ ? ଏତିକିବେଳେ ମୋ ପଛରୁ ଅତି ନିକଟରେ ଡାକ ଶୁଭିଲ, “ହରିବାରୁ” । ଏତ ନାଶର କଣ୍ଟେର । ସଙ୍କୁଚିତ ଭାବେ ପଛକୁ ରୁହିଁ ଦେଖିଲି ଜଣେ ଅତି ମୁନରୀ ଯୁବତୀ । ତାକୁ ଅରୁ କେବେ ଦେଖି ନଥିଲି ବା ଦେଖିବା ମନେ ପଡ଼ୁନାହିଁ । ସେ କିନ୍ତୁ ମତେ ନିଶ୍ଚିଯ ଦେଖିଥିବେ । ଯେହେଉଁ ଅସିକାରେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ମୁଁ ଯାଇଛି । ସେ ନିକକୁ ପରିଚୟ ଦେଇ କହିଲେ, “ଅସିକା ଜିନି କାରଖାନାର ମୁହଁତନ ମ୍ୟାନେଜିଂ ଡାକରେକର ସାନୁଜିତ ଘୋଷକର ପ୍ରୀ” । ଫିଲୀରେ ସେ ରହନ୍ତି । ଏଠାକୁ ବୁଲିବାପାଇଁ ତାଙ୍କର ବାପା ସହ ଏଠାକୁ ଅସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବାପା ବୋଲିଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣକ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଜଣେ କାଳିଆ ବୁଡ଼ା ଲୋକ । ନାଶ ଜଣକ ମୋର କୁଣ୍ଡଳ ପର୍ବତିରେ । କେବେ ଆସିଛ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ? ମୁଁ ଆଉ କି କୁଣ୍ଡଳ କହିବ ? କୁଣ୍ଡଳ ନ ହୋଇ ମୋର ସଠଣା କହିଗଲି । ସେ ରହିବା ପ୍ଲାନ ମୋତେ କହିଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କହିଲେ ଆପଣ ବୁଲବୁଲି କର ଆସନ୍ତୁ । ମୋର ବାପା

ଏହି ଶ୍ଵାନରେ ଥିବେ, ତୁମକୁ ଆବଶ୍ୟକ ଖଳ' ଦେବେ । ମୁଁ ଆଉ କ'ଣ ବୁଲବୁଲି କରିବ ? ମନରେ ଦନ୍ତ ଓ ଭୟ । କିଛି ବାଟ ଯାଇ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଫେରିଲି । ସେହି ଶ୍ଵାନରେ ଛାଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବୃଦ୍ଧବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଗୋଟିଏ ପକେଟ ଉଚିତରେ ଥିବା କିଛି ଟଙ୍କା ପାଇଲି । ଚାତିଭାତା ଦେଇ ହରଦାର ବସାକୁ ଫେରିଲି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଘଟଣାରେ ମୁଁ ଆଶ୍ରୟେ । ଏହି ଘଟଣା କ'ଣ କୁହାଯାଉଥିବା ଦେଖି ଘଟଣା ? କିନ୍ତୁ ମୁଁ ପର କମ୍ଯନ୍ଧିଷ୍ଠ । ମାର୍କସ୍‌ବାଦର ମିଶାନ୍ତ ଉଚିତରକୁ ମୋର ପ୍ରବେଶ ନହିଁଲେ ମଧ୍ୟ ଜଣ୍ଠର ବିଶ୍ୱାସୀ ନହେବା କଥା । ମୁଁ ଦନ୍ତରେ ପଡ଼ିଲି ? କାହାକୁ କହିବି, କ'ଣ କହିବି ?

ଦରେ ତ କାଳୀ ଫଟୋ । କାଳୀ ସିନା ଭୟକଷା କିନ୍ତୁ ଦୂର୍ଗା ତ ମୁଦସା । ପାଠ କହେ କାଳୀ ମୀଏ, ଦୂର୍ଗା ସିଏ ।

କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏପଟ ନୁହେଁ କି ସେପଟ ନୁହେଁ । ଶଶିର ବା ଭଗବାନଙ୍କର ଶ୍ରୀତି ପ୍ରତି ମୁଁ ଢୁଡ଼ ନୁହେଁ । ଏଥରେ ମାର୍କସ୍‌ବାଦ ପାଠ ମୋତେ ବାଧା ଦେଉଛି ।

ବୈଷ୍ଣୁ ଦେବୀ ଯାଦା ଓ ଏଫ୍ରୋ-ଏମିଆ ସମ୍ବଲନୀ, ଦିଲ୍ଲୀ

୧୯୭୮ ସାଲରେ ଦିଲ୍ଲୀଠାରେ ଏଫ୍ରୋ-ଏମିଆ ସମ୍ବଲନୀ । ଓଳ୍କେ ଶ୍ରୀ ପବାର କୁମାର ପାଲତ ଓ ଓଳ୍କେ ଶ୍ରୀ ନରସିଂହ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ସହ ଏହି ସମ୍ବଲନୀରେ ପ୍ରତିନିଧି ଭାବେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି । ସକାନନ୍ଦ ଚା'ର ଅନ୍ୟ କାମରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଯାଇଥିଲା । ଏଠାରେ ଦେଖା ହୋଇଥିଲା । ସମ୍ବଲନୀ ପରେ ବୈଷ୍ଣୁ ଦେବକ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲି ।

କାନ୍ତୁ ରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଥିବା ବୈଷ୍ଣୁ, ଦେଖା ଯିବା ପାଇଁ ବହୁଦିନରୁ ଚିନ୍ତା ଥିଲା । ମୋର ପ୍ରିୟ ବନ୍ଦୁ ଆପଣଙ୍କର ନୟକୃଷ୍ଣ ପଞ୍ଜନାୟକ କଟକରେ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଆଆନ୍ତି । ସେ ବୈଷ୍ଣୁ ଦେଖା ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ

ମୁଁ ଯିବାପାଇଁ ପରମର୍ ଦେଇଥିଲେ । ଟିକନିଶି ଖବର ରଖିଥିଲି । ଜୟକୃଷ୍ଣ ବାବୁ ଓଡ଼ିଶା ରେଡ଼ ଟ୍ରାନ୍ସପୋର୍ଟ କଂପାନୀର ଜେନେରେଲ୍ ମ୍ୟାନେଜର । ଅଗରୁ ପାଇଁ ଉନ୍ନିଷ୍ଠାପନକାରୀ ଥିଲେ । ମ୍ୟାନେଜର କାମ ମଧ୍ୟ ଛୁଟି ବ୍ୟବସାୟରେ ପଣିଲେ । ବଡ଼ ହସଖ୍ୟର ଲୋକ । ସହଜରେ ଯେ କୌଣସି ଲୋକଠାରୁ କାମ ଆଦୟ କରିପାରନ୍ତି । ବିଧାନସଭାର ଏଷ୍ଟିମେଟ୍ କମିଟିରେ ମୁଁ ସଭ୍ୟ ଥୁଲବେଳେ ବିଧାନସଭା ସେବେଟେଣ୍ଟ୍ ଶା ମାଳକଣ୍ଟ ରଥଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର ଗପରେ ମୁଁ ଓ ଜୟକୃଷ୍ଣ ବାବୁ ମିଶି ବହୁତ ବୁଲିଛୁ । ମାଳକଣ୍ଟ ରଥଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବଧୁ ଜୟକୃଷ୍ଣ ବାବୁ । ଜୟକୃଷ୍ଣ ବାବୁ ନିଜେ ଗାଡ଼ି ଚଳେଇବା ପାଇଁ ପସନ୍ କରନ୍ତି । ଜୟବାବୁ ଓ. ଆର. ଟି.ରେ ଥୁଲବେଳେ ତାଙ୍କ ସହ ମୁଁ ଓ ମାଳକଣ୍ଟ ବାବୁ ବୁଲବୁଳି କରିଛୁ । ଜୟବାବୁ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ପୁଣ୍ୟ ବ. ଏନ୍. ଆର. ହୋଟେଲରେ ମୋତେ ଆକଣ୍ଟ ଖାଇଥିଲେ । ଉକ୍ତ ହୋଟେଲକୁ ମୁଁ ଆଉ ଦ୍ୱାନୀୟବାର ଯାଇପାରି ନାହିଁ । ମାତ୍ରରୁ କଣା ବାହାର କରି ଭଜା ପ୍ରଥମଥର ସେଠାରେ ଖାଇବା ଜାଣିଲି । ସେ ଆଉ ନାହାନ୍ତି ।

ବୈଷ୍ଣୁ ଦେବୀ ଯାତ୍ରା

ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସ ୨୯ ଓ ୩୦ ତାରିଖରେ ଜାନ୍ମରେ ଥିବା ବୈଷ୍ଣୁ ଦେବଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଏବା । ଦିନ୍ତିରୁ ଟ୍ରେନ୍ରେ ଜାନ୍ମ । ସେଠାରୁ ବସିରେ କଟରା ଟାଇନ୍ । ତା'ପରେ ୭ କିଲୋମିଟର ତଳା ରହୁଥିଲା । ଗୋଡ଼ାରେ ଯିବାପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଥାଏ । ଡରିଶ ଟଙ୍କା ଭଡ଼ା ଦେଇ ଯିବାଆୟିବା । ବନ୍ଦରେ ବୈଷ୍ଣୁବ ଦେବୀ ମନ୍ଦିରରେ ରହିଲା । ଗୋଡ଼ା ଓ ଗୋଡ଼ା ମାଳକ ମଧ୍ୟ ରହିଲେ । ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ବୈଷ୍ଣୁ ଦେବୀ । ପାହାଡ଼ ଭିତରେ ସୁନ୍ଦର । ସୁନ୍ଦର ଲମ୍ବା ଏକଶତ କୋଡ଼ିଏ ପୁଟ । ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ନାହିଁ କରି ଯିବାକୁ ହୁଏ । ବହୁତ ଥଣ୍ଡା, ବରଫା ପାଣିର ସ୍ତୋତ୍ର ଗୁଣଥାଏ । ଗୋଡ଼ା କୋଳ ମାରିଯାଉଥାଏ । ସୁନ୍ଦର ଶେଷରେ ଅତି ଛୁଟିଆ ଗୁମ୍ଫା । ସୁନ୍ଦର ଗଲବେଳେ ମହିରେ ଗୋଟିଏ ତମା ପଥର । ସେହି ପଥର ଉପରେ ପେଟେଇ ପେଟେଇ କରି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ପିତି ଉପରେ

ସୁନ୍ଦର ଉପର ପଥର ଦସି ହେଉଥାଏ । ମୁଁ ନ ଯାଇ ପାରିବାର ଆଶଙ୍କା ଥିଲ । ପଥର ଉପରେ ନିଶ୍ଚାସ ରୁଦ୍ଧ ହେଉଥିଲ । ଗୁପ୍ତା ଉଚରେ ରୁରି, ପାଞ୍ଜଳି ମୂଳକ ବସିଥାନ୍ତି । ଯାତ୍ରୀମାନେ ପଛକୁ ପଛ ଧାତ୍ର ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଚଞ୍ଚଳ କାମ ସାର ଯିବାପାଇଁ ପଣ୍ଡମାନଙ୍କର ତରତର । ନିଯମ ଅନୁଯାୟୀ ଗୋଟିଏ ରଙ୍ଗକନା ଗୁଡ଼ାଇ ନନ୍ଦିଆ କଣି ନିଆୟାଇଥାଏ । ତାହା ଦେଖିଲୁ କୁଆଁ ଯାଏ । ତାହା ଫ୍ରେରସ୍ତ ଆଣି ନିଜ ଦରର ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଲଟକାଇ ରଖନ୍ତି । ଘରୁ ବାହାରିଲ ବେଳେ ଏହାର ଦର୍ଶନ । ମୋ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ସେପରି ନନ୍ଦିଆ ଥିଲୁ । ଦେଖିଲ ପାଖରୁ ଫେରିବା ବେଳେ ଅନ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ଦେଇ ଆସିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ସୁନ୍ଦରଟି ଟନେଲ ଦ୍ୱାରା ଖୋଦିତ ହୋଇଛି । ଏହା ମନୁଷ୍ୟ ତିଆର । ଚଉଡ଼ା ବସା । ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ଗାନ୍ଧୀ ଏଠାକୁ ଯିବା ସମୟରେ ଏହି ବସା ଖୋଲ ଯାଇଥିବା ଅନୁମାନ ।

ଏଠାରେ ଗରମ ଝରପାଣି ମିଳେ । ଗାଧୋଇବା ପାଇଁ ଆରମ୍ଭ ଦାଢ଼ିକ । ବହୁ ଦରଦାର, ବଜାର ସବୁ ହୋଇ ସାରିଲଣି । ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଅହୁର ବଢ଼ୁଅଛି । ଶିଆପିଆର ଅସୁନ୍ଦିଧା ନାହିଁ । ରହିବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବସାସର ତିଆର ହେଉଛି । ପ୍ରବଳ ଥଣ୍ଡା । କମଳ ଗୋଟିଏ ପରୁଣ ପଇସାରେ ଭଡ଼ାକୁ ମିଳେ । ତଳେ କମଳ ଏବଂ ଉପରେ କମଳ ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇ ଶୋଇବା ଆରମ୍ଭଦାୟକ । ଦୋଢ଼ାଲୁ ଦର ମଧ୍ୟ ଅଛି । ପାଇଖାନାର ସୁବନ୍ଦୋବସ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ ଘୋଣୀନ ଲେକମାନେ ରଖିରେ ରହିବା ଅସୁନ୍ଦିଧା ହୋଇପାରେ । ସେମାନେ ସକାଳୁ ଯାଇ ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ଫେର ଆସନ୍ତି । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ସକାଳୁ ଫେରିଲ । ତା'ପର ଦିନ ସେହି ଘୋଡ଼ାରେ କଟଖ ଆସିଲ । କଟଖରୁ ବସିରେ ଜାନ୍ମି ଓ ଜାନ୍ମିତାରୁ ଦିଲ୍ଲୀ ।

ମୁଁ ଫେରିବା ପରେ ସକିଦାନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଏଠାକୁ ଯାଇଛି ।

— — —

୧୯୭୮ ସାଲ୍ ଯାତ୍ରା

କେରଳରେ ଶବରମାଳା ପବିତ୍ରରେ—ଆୟୁପାନ୍ ଠାକୁର

ମୋର ଆୟୁପାନ୍ ଯାତ୍ରା ୧୯୭୮ ସାଲ ମକର ସନ୍ଦାନ୍ତି । ତ'ପରେ
ଶୁଦ୍ଧିବାୟ ପୁରମ୍ ଓ କାଳତ୍ତି (ଶଙ୍କରପୂର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମପୀଠ) ।

ଆୟୁପାନ୍ ଠାକୁରଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଫଟୋ ମୂର୍ଖୀ ଦେଖି ମୁଁ ଆକଣ୍ଠିତ
ହୋଇଥିଲି । ଦୁଇ ଅଶ୍ରୁ ଛନ୍ଦ ଠାକୁର ବସିଛନ୍ତି ଓ ଅଣା ଆୟୁକୁ ଗୁଡ଼ାଇ
ଗାମୁରୁ ବନ୍ଧାଯାଇଛି । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନମାନଙ୍କରେ ବୟସ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ନିଜ
ପିଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ଏହିପରି ଘବେ ବସିଥିବାର ମୁଁ ଦେଖିଛି । ଆୟୁପାନ୍
କେଉଁଠି, କ'ଣ କିଛି ଜଣାନଥିଲା । ହଠାତ୍ ଦିନେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଆଇ.ଡି.ସି.
ଅପିସର ଜଣେ ପରିଚିତ କେରଳୀ କର୍ମଚାରୀ ଦାଢି ରଖିଥିବାର ଦେଖିଲା ।
ଜଣାଗଲା ସେ ମାନସିକ କରି ମକର ସନ୍ଦାନ୍ତି ବେଳକୁ ଆୟୁପାନ୍ ଯାତ୍ରା
କରିବେ । ମୁଁ ସେ ବିଷୟରେ ଆକୃଷଣ ହୋଇ ଟିକିନିଶି ସବୁ ବୁଝିନେଲି ।
ସେ କେବେ ଗଲେ କେଜାଣି, ମୁଁ ଏକାଦଶ ଆୟୁପାନ୍ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ
କରିଥିଲା । ଏଡ଼ଭେଅସ୍ତ୍ରଷ୍ଟ ଜୀବନ ତ, ଏଣୁ ସାଙ୍ଗ ଦରକାର ନଥିଲା ।
ଭୁବନେଶ୍ୱରରୁ ଏରନାକୁଳମ୍ ପାଇଁ ଗାଡ଼ି ଧରିଲା । ସେହି ଗାଡ଼ିରେ ବହୁ
ସଂଖ୍ୟାରେ ଯାସୀ କେରଳର ଲୋକ । ସେମାନେ ଆୟୁପାନ୍ ଯାତ୍ରା
କରୁଛନ୍ତି । କଳିକତାରେ ତାଙ୍କର ରୁକଣା । ସମସ୍ତେ ଦାଢି ରଖିଥାନ୍ତି ଏବଂ
କଳାକନାରେ ପୋଷାକ ପିନ୍ ଥାଆନ୍ତି । ଗାଡ଼ିରେ ଭଜନ ଗୁଲିଥାଏ ।
ତାଙ୍କର ସଂପର୍କରେ ଅସିଲି । ବୁଝିନେଲି ସେମାନେ ଏରନାକୁଳମ୍
ଷ୍ଟେସନରେ ନ ଓହାଇ ଅଛୁରି ଆଗକୁ ତିନିଗୋଟି ଷ୍ଟେସନ ପରେ
ଓହାଇବେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏରନାକୁଳମ୍ରେ ନ ଓହାଇ ତାଙ୍କ ସହିତ ଗୁଲିଲି ।
ଗୋଟିଏ ଛୁଟିଆ ଷ୍ଟେସନରେ ଓହାଇଲି । ତାଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟରେ ସେହି
ଷ୍ଟେସନ ନିକଟ ଗୋଟିଏ ଛୁଟିଆ ଦୋକାନରେ ମୋର ବେଡ଼ିଙ୍ ରହିଲା ।
ସେଠାରେ ସେମାନେ କଳାକନାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଛଞ୍ଚ ବୁଜୁଳା
ମୁଣ୍ଡରେ ଧରିଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯାସୀ ବୋଲି ସେମାନେ ଜାଣିଲି ପରେ

ମୋତେ କଳାକନା ପିନ୍ଧବା ଏବଂ କଳାକନାର ମୁଣି ଭିତରେ ଛଞ୍ଚା ଧରିବା
ପାଇଁ ଜଣାଇ ଦେଲେ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସମୟ ଓ ସୁବିଧା
ପାଇଲି ନାହିଁ । ନୃଆ ଅଞ୍ଚଳ, ନୃଆ ଲୋକ ଏବଂ କେରଳୀ ଭଣା ।
ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁ ଅୟାପାନ ଅଭିମୁଖେ ଗୁଲୁଥାଏ । ଟେନ୍‌ର ମୋର
ସହଯାସୀମାନେ ଯେ ସୁଆଡ଼େ ବସ୍ତୁରେ ବସିଲେ । ଅଧା ହିନ୍ଦ ଅଧା
ଇଂରେଜରେ କାମ କଲାଇ ନେଲି । ହିନ୍ଦ କେହି ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ
ଦଶି ଶାଞ୍ଚଳରୁ ବାହାରକୁ ଯାଇ ଗୁଣିଶା କରନ୍ତି ସେମାନେ କିଛି କିଛି ହିନ୍ଦୀ
ବୁଝନ୍ତି । ବସ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଜଙ୍ଗମନ୍‌ରେ ଆମକୁ ଛୁଡ଼ିଦେଲା । ଗୋଟିଏ ମଇଳା,
ଗ୍ରେଟିଆ ହୋଟେଲରେ ନିଷ୍ଠକର୍ମୀ ସାରିଲା । ଆୟାପାନ ଯାମୀମାନଙ୍କର
ସେହି ପ୍ଲାନଟି ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ର ପ୍ଲାନ । ନାଚ, ଗୀତ, ଡିଆଁଡେର୍ଲ୍, ଫ୍ଲୋଗାନ,
ରଙ୍ଗପାଣି ଫିଙ୍ଗାଫିଙ୍ଗି, କଳା ବୋଲାବୋଲି ଗୁଲିଲ । ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ
ମଇଳା ଗ୍ରେଟିଆ ପୋଖରୀ । ସେହି ପୋଖରୀରେ ସ୍ଥାନ । ମୁଁ ଏହା କରିପାରି
ନଥିଲି କି କରିପାରି ନଥାନ୍ତି । ସେ ପ୍ଲାନରୁ ଫର୍ମାଦିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟ
ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁରେ ଯିବାକୁ ହୁଏ । ତା'ପରେ ବସ୍ତୁରୁ ନାହିଁ । ଚଲ ରାତ୍ରା
ପାଞ୍ଚ ମାଇଲ । ଏହା କେବଳ ପାହାଡ଼ିଆ ରାତ୍ରା । ରାତ୍ରିରେ ଗୁଲିବାକୁ
ହେବ । ଫର୍ମାଦିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଅଗେ ବସ୍ତୁ ନଥିଲ । ନିକଟରେ ବସ୍ତୁ
ଯିବା ଅସିବା କରିଛି । ଲୋକେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତର ଶିପଦଷ୍ଟକୁଳ ରାତ୍ରା ଦେଇ
ଯାଉଥାନ୍ତି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତେ ବସ୍ତୁରେ ନଯାଇ ବହୁଲୋକ ଏହି ରାତ୍ରାରେ
ବୁଲି ବୁଲି ଯାଆନ୍ତି । ଆମ ଗଞ୍ଜାମ ଦଣ୍ଡନାଟମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁଳି ମାନସିକ
କରି ଦଣ୍ଡିଆମାନେ ଯାଆନ୍ତି, ସେହିଭଳି ବ୍ୟବସ୍ଥା ମୁଁ ଏଠାରେ ଦେଖିଲ ।
ବୁଲଣି ମାଇଲ ଜଙ୍ଗଲ ରାତ୍ରା । ପାଦରେ କାହାର ଚପଳ ନାହିଁ । ବିନା
ଚପଳରେ ଯିବାକୁ ହେବ । ଏହା ହେଉଛି ଯାମୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିପୁନ ।
ଭାଗ୍ୟକୁ ମୁଁ ସେହିବାଟେ ନଯାଇ ବଞ୍ଚିଗଲ । ଭାଗ୍ୟ ତ କେହି ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ ।
ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଚଲ ରାତ୍ରାରେ ବାହାରିଲ । କେତେ ପାହୁଣ୍ଡ ଗଲ ପରେ ଗୁହା
ଦୋହାନରେ ବୁଝାବୁଝି କରି ସେହି ବାଟରେ ଗୁଲିବା ବନ କରି ବସ୍ତୁରେ
ବାହାରିଲ । ଟିକିଏ ସତର୍କ ନ ହୋଇଥିଲେ ମୁଁ ବଡ଼ ଛଇରଣ ହେଇଥାନ୍ତି ।
ମୋର ତ ମାନସିକ କିଛି ନାହିଁ, ବା ମୁଁ ମଧ୍ୟ ନିକ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ୍ । ଏଣୁ ଅଧିଆ

ପରିଷ୍ଠମରୁ ରଷା ପାଇଲି । ବସ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ମୋ ଛଡା କାହାର ଚପଳ
ନଥିଲା । ଫମା ନଦୀ କୂଳରେ ପନ୍ଥ୍ୟ । ଚପଳ ନଥାଇ ପାଞ୍ଚ ମାଇଲ
ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ବାଟରେ ବିଜୁଳି ବ୍ୟବସ୍ଥା ।
ଉଦୟ ପାଖ ଦୋକାନ ଧାଡ଼ । ନଦୀ କୂଳରେ ଜଣେ ଫଟୋଗ୍ରାଫର
ଫଟୋ ବାହାର କିମ୍ବାଏ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଫଟୋ ମିଳିଯାଏ । ଗୋଟିଏ
ପରଦାରେ ବାଘ ଉପରେ ପିଲାଦିନର ଆୟୁପାନ ଠାକୁର ବସିଛନ୍ତି । ସେହି
ପରଦାର ଆଗରେ ମୋର ଗୋଟିଏ ଫଟୋ ବାହାର ହେଲା । ଫଟୋଟି
ମୋ ଦରେ ଶୋଘ ପାଉଛି । ଗୋଟିଏ ଦୋକାନରେ ମୋର ଗୋଡ଼ର
ଚପଳ ରଣ୍ଜିବାକୁ ବାଧ ହୋଇ ଖାଲ ପାଦରେ ଗଲା । ପାଦଜ୍ଞାଳା ସହି
ସମ୍ବ୍ୟାକି ଖଲ ପାଦର ଗଲା ଏବଂ ବାଟରେ ଦୁଇ ତିନି ଯାଗରେ ବିଶ୍ରାମ
ନେଲା । ଶୀର ନଥାଇ କେବଳ ତିକାପିନ୍ ପିଉଥାଏ । ଧର ୧୦ ଦଶାରେ
ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୈକଙ୍କ ସମାବେଶ । ଠାକୁରଙ୍କ
ପାଟକ ଅଗରେ ପୋଳିଯ ପଡ଼ିବା । ପାଟକ ପାଖରୁ ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖକୁ
କେତୋଟି ପାହାତ ପଡ଼ିଛି । ମୋତେ କୁହାଗଲ, ଏହି ପାହାତରେ ତଢ଼ି ତଢ଼ି
ଯାଇ ଠାକୁରଙ୍କ ଦର୍ଶନ କଲେ ଗଞ୍ଜମୁକ୍ତ ମିଳେ । କିନ୍ତୁ ସେହି ପାବଜ୍ଞରେ
ମୋତେ ଯିବାପାଇଁ ମନା କରଗଲା । କାରଣ ମୋର କଳା ପୋଷାକ ନାହିଁ
ବିଶେଷ କରି ମୁଣ୍ଡରେ ଛଞ୍ଚାର ଦୁଜୁଳା ନାହିଁ । କଥାରେ କହନ୍ତି—

“ଯାହା ହେବା କଥା ହେଉଥିବ
ନହେବା କଥା କେବେହେଁ ନୋହିବ
କରମ ଆଦର ସହୃଦୟବ ।”

ମୋତେ ବାଡ଼ିପଟେ ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବାପାଇଁ ଇଶାର ଦିଆଗଲା ।
ଠାକୁରଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇଲି ସିନା ମଧ୍ୟରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲି
ନାହିଁ । ମୁଁ ତ ପରିଚ୍ଛାଜକ । ଏଣୁ ସବୁ ନିଯୁମ ମାନିବାକୁ ବାଧ ଦୂରେଁ ।
ଅତ୍ର ବନ୍ଦରେ ପରିଚାର ବହୁଦୂରରୁ ଗୋଟିଏ ଆଲୁଅ ଦେଖାଯାଏ ବୋଲି
ଝୁଣ୍ଟିଲା । ଫେରିଲା, ଦୋକାନରୁ ଯେତା ଧରି ଫମାନଦୀ କୂଳକୁ ଅସିଲା ।
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବସ୍ତ ଧରି ସେହି ପୁରୁଣା ରେଳ ଶ୍ଵେଷନକୁ ଅସିଲା । ଖାଡ଼ା,
ଦକ୍ଷିଣା, ଗାଧୁଆ ଏ ସବୁ ନିଜାକମ୍ କିଛି ହୋଇନାହିଁ ।

ଆୟାପାନ ଠାକୁରଙ୍କ ସମର୍କେ କିମ୍ବତନୀ ଅଛି ଏବଂ ଏହା ପୁଷ୍ଟିକା ଆକାରରେ ସରକାରଙ୍କ ଦାଖ ଛପା ହୋଇ ବିନ୍ଦୀ ହେଉଛି । କେରଳର ଶବ୍ୟମାଳା ପଦତ ଉପରେ ଆୟାପାନ ଠାକୁର । ଗମନନ୍ଦଙ୍କର ବନବାସ ବେଳେ ଜଣେ ଶ୍ଲାମୟ ଶବ୍ୟ ବିନ୍ଦୀ ବିନ୍ଦୀ କୋଳି ଖାଇବାକୁ ଦେବାପାଇଁ ସାଇତି ରଖିଥିଲା । ଗମନନ୍ଦ ଗଲେ ଏବଂ କୋଳି ଖାଇଲେ । ସେଥିପାଇଁ ପଦତର ନାମ ଶବ୍ୟ ମାଳା ।

ଆୟାପାନ ଠାକୁର ହରିହର ପୁନ୍ଥ ନାମରେ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ପରିଚିତ । ହରି ଓ ହରଙ୍କ ମିଳିତ ଉଦ୍ୟମରେ ପୁଅ ଜନ୍ମ । ସେଥିପାଇଁ ଠାକୁରଙ୍କ ନାମ ହରିହର ପୁନ୍ଥ ।

ମହାଦେବଙ୍କ ବର ପାଇ ଭସ୍ତୁସୁର ପଶ୍ଚା କରିବାପାଇଁ ମହାଦେବଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେବାପାଇଁ ଗୋଡ଼ାଇଲା । ମହାଦେବ ଦୌଡ଼ିଲେ ଏବଂ ନାରୟୁଣ୍କ ପାଖରେ ଶରୀର ପଣ୍ଡିଲେ । ନାରୟୁଣ ରୂପସୀ ନର୍ତ୍ତକୀ ଘବରେ ଉତ୍ସହୋଇ ନୃତ୍ୟ କଲେ । ଅସୁର ମହାଦେବଙ୍କୁ ଛୁଟ ମଦନିଶାରେ ରୂପସୀଙ୍କ ସମ୍ମିତ ନୃତ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କଲ । ରୂପସୀ ମିଶକ ନିଜ ହାତ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ରଖି ନୃତ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ରାଷ୍ଟ୍ର ମଧ୍ୟ ନିଜ ହାତ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ରଖି ନୃତ୍ୟ କଲ ଏବଂ ତମ୍ଭୁ ଦେଲା ।

ମହାଦେବ ଏହା ଦେଖି ଆସ୍ତର୍ୟ ହେଲେ । ନାରୟୁଣଙ୍କୁ ସେହି ରୂପସୀ ବେଶରେ ନୃତ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ଜିଦ ଧରିଲେ । ରୂପସୀ ରୂପରେ ନାରୟୁଣ ନୃତ୍ୟ କରିବାବେଳେ ମହାଦେବ ରୂପସୀ ସହିତ ସମ୍ମେହ କଲେ । ଏକ କୁମାର ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ ହେଲା । ପିଲାଟିର ଦାୟିତ୍ୱ ହରି ବା ହର କେହି ନ ନେଇ ଦେଖା ବାଟରେ ଘୂଲିଗଲେ ।

ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଅଧୁନିକ ରଜା ଓ ଶାରୀ ବଣ ଭିତରୁ ଏହି ସୁନ୍ଦର ବାଳକଙ୍କୁ ନେଇ ନିଜର ପୁଅପରି ଲକନ ପାଳନ କଲେ । ବାରବପ୍ରତିପରେ ଶାଜାକର ଅରସରୁ ପୁଅ ଯାତ ହେଲା । ଶାରୀ ହରିହର ପୁନ୍ଥଙ୍କୁ ସେହିଦିନ ଠାରୁ ତାସ୍ତରୁ କରି ତାର ମୃତ୍ୟୁକାମନା କଲେ । ବଣକୁ ଯାଇ ବଣର ସମସ୍ତ ବାଦ ଓ ବାଧୁଣୀଙ୍କୁ ଗାନ୍ଧିଗୋଠ ପର ଅନ୍ତରୀଳ ଅଣି ବଜାପ୍ରାସାଦରେ ହାଜର ହେଲା । ଏହା ଦେଖି ସମସ୍ତ

ତଟସ୍ଥ ହେଲେ । ସେହିଦିନଠାରୁ ହରିହର ପୁଷ ଆୟାପାନ୍ ଠାକୁର ନାମରେ
ପରିଚିତ । ଆମେ ଦିଶ୍ୟାସ କଲୁ ବା ନକଲୁ କିନ୍ତୁ ଧୂଗ ଧୂଗ ଧରି ଏହା
ତଳି ଅୟିଛି ।

ତୁମେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ହୁଅ ବା ଇଂଜିନିୟର ହୁଅ, କିନ୍ତୁ ଗତାନ୍ତର ତଥା
ଘରେ ଚଳି ଅସୁଧାବା ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେନ ଚାଲିଛି ।

ଫେରିଲବେଳେ ଶ୍ରେସନ ଦୋକାନରୁ ମୋର ଲୁଗାପଟା ଧରି ଦିନ ତିନିଟାରେ ଟେନ୍ ଧରିଲି । ଗାଡ଼ି ଦିନରେ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରିଲି । ଏନାକୁଳମ୍ ଶ୍ରେସନରେ ଓହାଙ୍କ ଚିତ୍ରମ ନେଲି । ସେଠାରେ ଜାଣିଲି ନିକଟରେ ଗୁରୁବାଏପୂରମ ଠାକୁର ବଡ଼ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଏବଂ ସେ ପଣରେ ଶଙ୍କରାଗୁର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ କାଳତି ।

(୨) ଗୁରୁବାଷ୍ପୁରମ— ମୁଁ ଗୁରୁବାଷ୍ପୁରମ ପରିଦର୍ଶନରେ
ବାହାରିଲା । ଗୋଟିଏ ରାତ ରହିଲା । ଏହା ନାରପୁଣ ମୁଖୀ । ଦକ୍ଷିଣରେ
ସବୁ ଠାକୁର ରାତ ସଢ଼େ ତନିଟାରେ ଶୟଥ ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି । ମୁହା ଆରଧନା
ହୁଏ । ମୁଁ ସେଥିରେ ଯୋଗଦେଲା । ବହୁ ପରିମାଣରେ ରାଶିତେଲ ଠାକୁରଙ୍କୁ
ମର୍ଦ୍ଦନ ହେଲା । ସେହି ପ୍ରସାଦ ବୋତଳ ବୋତଳ ଲୋକେ କଣି ନେଇଲେ ।
ସେଥିରେ ବାତ ନାହିୟାଏ ବୋଲି କିହାଯାଏ ।

କିମ୍ବଦନୀୟ ଅନୁସାରେ—ଦ୍ୱାରିକାରେ ଶ୍ରାକୃଷ୍ଣ ଏହି ମୂର୍ଖୀଙ୍କ ଦୂଜା
ଆଗ୍ରହନା କରୁଥିଲେ । ଦ୍ୱାରିକା ବୁଡ଼ିଗଲ ଦେଳେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ
ଦେବତାଙ୍କ ଗୁରୁ ଦୃଢ଼ପ୍ରତି ପବନ ଦେବତାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହି ମୂର୍ଖୀଙ୍କ
ଉତ୍ତାଳ ଅଣି ପଶୁରମଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ଏଠାରେ ସ୍ଥାପନ କରୁଥିଲେ ।
ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ବାତରେଟୀ ଅଞ୍ଚଳ । ନାରାୟଣଙ୍କ ମର୍ଦନ ତୌଳ ଲଗାଇଲେ
ବାତ ଭଲହୁଏ ବୋଲି ପ୍ରଗ୍ରହ ରୁଳିଛି ବା କାହାଣୀ ରହିଛି ।

(୩) କାଳତ୍ତି— ପରିଭ୍ରମଣକାରୀ ହୁରିଦର ତାଣ ସେଠାରୁ କାଳତ୍ତି ରୁଲିଲେ । ଶଙ୍କରଗୁର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଜନ୍ମଘାନ ଓ ନିବାସକୁ ଯାଇ ଆବଶ୍ୟକ ତଥ୍ୟ ସାଗ୍ରହ କରି ଫେରିଲେ । ଏଠାରେ ଶାରଦା ଦେଖଙ୍କର ମୂଜା ଶଙ୍କରଗୁର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମା' କୁଥୁବାର ସମସ୍ତ ଉପକରଣ ସେହି ମୂର୍ଖକଳାରୁ ଯେହା ଘାନରେ ରହିଛି ।

ବଦ୍ରିନାଥ

“ସକଳ ହର୍ଷ ତୋ ଚରଣେ
ବଦ୍ରିକା ଯିବି କି କାରଣେ”

ତଥାପି ପ୍ରତିବର୍ଷ’ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଯାତ୍ରୀ, ହିମାଳୟର ଦୁର୍ଗମ ପାଶ୍ଚଯ ଅଞ୍ଚଳ ଅନ୍ତନମ କରି ବଦ୍ରିନାରୂପଶଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଏଠାରୁ ଯିବାକୁ ହେଲେ ହରଦାର, ବନ୍ଧିକେଶ, ଦେବପ୍ରୟାଗ, ଶାନଗର, ରୁଦ୍ର-ପ୍ରୟାଗ, ପିପ୍ଳପଳକୋଟି, ଗନ୍ଧାରଗଜା, ଯୋଶୀମଠ, ବିଷ୍ଣୁପ୍ରୟାଗ, ପାଣ୍ଡୁ-କେଣ୍ଟର, ହନ୍ମମାନଚଟି ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରାନମାନ ଦେଇ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ହିମାଳୟ ପଦତ ଉପରେ, ସମୁଦ୍ର ପତନ ଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଦଶହଜାର ଦୁଇଶହ ଚଉରଥି ଫୁଟ ଉଚ୍ଚରେ ବଦ୍ରିନାରୂପଶଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା ହରଦାରଠାରୁ ଏକଶହ ଚଉରଥି ମାଇଲ ଦୂର ଏବଂ ଅଳକାନନ୍ଦା ନନ୍ଦର ଦଶିଶ ପାର୍ଶ୍ଵରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ମୂର୍ଖ ଏବଂ ପଶ୍ଚିମ ଧଗରେ ନର ଏବଂ ନାରୂପଶଙ୍କ ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ, ଦୁଇଟି ପଦତ ବିଦ୍ୟମାନ ।

ପାରମାରକ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ବଦ୍ରିନାରୂପଶଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଆଦି ଶଙ୍କରରୂପଶଙ୍କ ଦାର ପ୍ରାୟ ନବମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଏଗାର ବର୍ଷ’ ବୟସରେ ସେ ଏଠାକୁ ଅସିଥିଲେ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଗୁର୍ଦ୍ବାରେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ-କୋଳ ଧାନରେ ଅନ୍ତବାହିତ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରକ୍ଳାନ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଥିଲା । ଶୋହଳ ବର୍ଷ’ ବୟସରେ ସେ କୁନ୍ତୁସୁମ, ଗୀତା ଓ ଉପନିଷଦ ଉପରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶର୍ଷ-ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଲେଖି ପାରିଥିଲେ । ସବ୍ରତମେ ଏଠାରେ ସେବୁଡ଼ିକୁ ସେ ନାରୂପଶଙ୍କା ଉତ୍ସର୍ଗ କରି, ପ୍ରଭୁକର ମୂଜା ଆରଧନା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଦାର ଭରତବର୍ଧର ରୂପ କେଣରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଛୁଟି-ଗୋଟି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମଠ ।

ହିମାଳୟର ବରପ ଅତିଥି ଅସିବା ଫଳରେ ବଦ୍ରିନାରୂପଶଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଥଣ୍ଡରେ ବଢ଼ିବାର ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି ଓ ପୁଣି ଗଡ଼ା ହୋଇଛି । ଏବର

ମନ୍ଦରଟି ବିଶେଷ ପ୍ରାଚୀନ ବୁଝେ । ଏହା ନିକଟରେ ତପ୍ତକୁଣ୍ଡ ନାମକ
ଏକ ଉଷ୍ଣ ପ୍ରସ୍ତର ବଣ ଅଛି । ଏଠାରେ ସ୍ମୃତି କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ବଦ୍ରିକା
ନଭୁପାଣୀଙ୍ଗ ଅଞ୍ଚଳକୁ “ବୈଷ୍ଣବ ଶେଷ” ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସେଠାରେ
ପ୍ରସବଦ୍ଵାରା ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି । ବଦ୍ରିନାରାୟଣ ବା ବିଶାଳ ବଦ୍ରି, ଯୋଗବଦ୍ରି,
ଉଚ୍ଚିଷ୍ଟ ବଦ୍ରି, ବୁଦ୍ଧ ବଦ୍ରି ଓ ଧ୍ୟାନ ବଦ୍ରି ।

ବଦ୍ରିକାର ପ୍ରଧାନ ଶାର୍ଥ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ପାଞ୍ଚ । ଉଷ୍ଣ ଗଙ୍ଗା, କୁମରଧାର,
ପ୍ରନ୍ଯାଦ ଧାର, ତପ୍ତକୁଣ୍ଡ ଓ ନାରତ କୁଣ୍ଡ । ବଦ୍ରିନାଥ ଆଶ୍ରମରେ ପଞ୍ଚଶିଳା
ମୂଜା ପାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ଦେଲେ ନାରତଶିଳା, ବରତଶିଳା, ମାର୍କଣ୍ଡେଶ୍ୱର
ଶିଳା ଓ ଗର୍ବତ୍ତା ଶିଳା । ବଦ୍ରିନାଥର କଞ୍ଚକ ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ଅଳକାନନ୍ଦା
ନଞ୍ଚର ଦଶିଶ ଫଳରେ ପ୍ରୟେନ ବୁନ୍ଦିମାଳ ପ୍ଲାନ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ
ଶ୍ରାବ ଦାନ କଲେ, ପିତ୍ରସୁରୁଷମାନେ ମୁକ୍ତିନୀତ କରନ୍ତି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ।
ଏଠାରେ ଶ୍ରାବ ଦେଲେ ଆଉ ଉଚିଷ୍ଟରେ ପୁନବାର ଶ୍ରାବ ଦେବାର
ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇଛି ।

ବଦ୍ରିକା ଯାତା ନିମନ୍ତେ କେତେକ ବିଧବିଧାନ ରହିଅଛି । ଏଠାକୁ
ଯାତା କରିବା ମୂର୍ବରୁ, ପ୍ରଥମେ ନିଜ ଗ୍ରାମରେ ଯାତାର ସଙ୍କଳ୍ପ କରିବ ।
ତା' ପରେ ନାରାୟଣଙ୍କ ମୂଜା ଅଳ୍ପ'ନା କରି ଯାତା ଅରମ୍ଭ କରିବ ।
ବାଟରେ ଗଲାବେଳେ, ଯେତେସବୁ ପରିଷ ଧର୍ମପୀଠ ଓ ଶାର୍ଥମାନ ପଡ଼ିବ
ତାହା ଦର୍ଶନ କରିବ । ଯେତେବୁର ସମ୍ବନ୍ଧ ପାଦରେ ଗୁଲି ଗୁଲି ଯିବ ।

ଶାର୍ଥଯାତ୍ରୀ ପ୍ରଥମେ ଜୋଣୀମଠରେ ଅଧ୍ୟେତ୍ର ନୃସିଂହ ଦେବତାଙ୍କୁ
ପ୍ରଣାମ କରିବ, କୁବେର ଶିଳାରେ ଦାନ ଦେବ, ଉଷ୍ଣ ଗଙ୍ଗାରେ ସ୍ମୃତି
କରିବ, ତା'ପରେ କର୍ମଧାରୀରେ ଜଳପାନ କରି ବଦ୍ରିଠାରେ ସବ୍ରମଣ୍ଡଳ
ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଜୟବଜୟକୁ ନମସ୍କାର କରି ମନ୍ଦର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ
କରିବ ।

ଅଳକାନନ୍ଦା ନଞ୍ଚର ଦଶିଶ ଫଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ବଦ୍ରିନାରାୟଣଙ୍କ
ମନ୍ଦର, ପଞ୍ଚରୂପଶି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଚିତ । ଏହାର ଚାନ୍ଦା ସୁବର୍ଣ୍ଣ କଳପରେ ଶୋଭିତ ।

ମନ୍ଦର ଭିତରେ କୃଷ୍ଣ ଶିଳାରେ ନିର୍ମିତ ପ୍ରାୟ ତନିପୁଟ ଉଚତାବିଶିଷ୍ଟ
ନାରାୟଣ ମୂର୍ତ୍ତୀ । ଯୋଗମୁଦ୍ରାରେ ପଢ଼ାସନରେ ଆସିନ ।

ଆବଦମାନକାଳରୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ମୁମ୍ବ, କଷି, ସାଧୁ, ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ,
ରାଜା, ମହାରାଜା, ଭକ୍ତ, ଭିଷ୍ଣୁ, ପର୍ଯ୍ୟଟକ, ପରିବାଜକ ଏଠାକୁ
ଅସିଛନ୍ତି ଓ ଆସୁଛନ୍ତି । ଜାତି ଧର୍ମର ବିଶ୍ୱର ନାହିଁ । ଆମ ପୂର୍ବ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ
ମନ୍ଦର ପର । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅନୁସାରେ ଯୋଶୀ ମଠରେ ଅବସ୍ଥାପିତ ନୃସିଂହ
ବିଗ୍ରହର ଗୋଟିଏ ହାତ, ଦିନକୁ ଦିନ ଷୀଣରୁ ଷୀଣତର ହେଉଛି ।
ଯେଉଁଦିନ ଏହି ହାତ ଖସି ପଡ଼ିବ, ସେହି ଦିନଠାରୁ ବଦ୍ରିକୁ ଯିବାର
ପାଦଚିତ୍ୟ ପଥ ଭୁଷାର ଦାରା ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ । ତା'ପରେ ତପୋ-
ବନସ୍ବ ଭବିଷ୍ୟ ବଦ୍ରିକ ନିକଟରେ ବଦ୍ରିନାରାୟଣଙ୍କ ନୂତନ ମନ୍ଦର
ନିର୍ମିତ ହେବ । ପ୍ରକାଶ ଥାଇଲେ ସିମାଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାପିତ ନୃସିଂହ ବିଗ୍ରହର
ଗୋଟିଏ ହାତ ମଧ୍ୟ ଛେଟ ।

ଲୋକସ୍ମୃତି କହେ ଯେ ଧର୍ମ ଏବଂ କାଳକର ପୁଷ୍ଟ ଦୟା ନାରାୟଣ
ଓ ନର । ଏ ଦୁହେଁ ମାନ୍ୟକ ଶାନ୍ତି ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସିଦ୍ଧି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
ବଦ୍ରିକା ଅଶ୍ରୁମରେ କଠୋର ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲେ । ଏହାକର ତପୋଭଙ୍ଗ
କରିବାପାଇଁ ଜନ୍ମ ସ୍ଵର୍ଗର ଅପସରାମାନଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ । ଏଥରେ ନର
ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖୁବି ହୋଇ ଶାପ ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ନାରାୟଣ ଆଶ୍ୟାସନା
ଦେଇ ଶାନ୍ତ କରିଦେଲେ । ଅପସରାମାନେ ନରନାରାୟଣଙ୍କୁ ବିବାହ
କରିବାପାଇଁ ବିଶେଷ ଅନୁରୋଧ କଣ୍ଠାଇଥିଲେ । ନାରାୟଣ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ଦେଇ
କହିଥିଲେ ପରଜନ୍ମରେ କୃଷ୍ଣାବତାରରେ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।
ନରନାରାୟଣ ପରଜନ୍ମରେ ଅଜ୍ଞାନ ଓ କୃଷ୍ଣ ରୂପରେ ଅବଶ୍ୟକ ହୋଇ-
ଥିଲେ ଓ ପରମା ଅତି ଦନ୍ୟା ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ । କୃଷ୍ଣ ସେହି
ଅପସରାମାନଙ୍କ ସହ ତୋପାଳ ରୂପରେ ବିହରଣ କଲେ ।

ପୁରାଣରେ ବନ୍ଧୁତ ଯେ ଏହି ବଦ୍ରିକାଶ୍ରମରେ ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କର
ଅଶ୍ରୁମ ଥିଲା । ସେ ବଦ୍ରିକାରଣ୍ୟରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାରୁ ଭାକର ଅନ୍ୟ
ନାମ ବଦରାୟନ । ମୁଖ୍ୟ ବିଶୁଙ୍ଗଳିତ ଭାବେ ଥିବା ବୈଦିକ

ରଚନାଗୁଡ଼କୁ ସେ ବିଷ୍ଣୁଗୀଜରଣ କରି ମୁଦ୍ରତ ଓ ସରଳ ଭାବରେ ନ୍ୟାସ କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ନାମ ବେଦବ୍ୟାସ । ମହାଭାରତର ବିଷ୍ଣୁବପ୍ତୁ— ନରନାଶ ସବୁ ତାଙ୍କର ଦିବ୍ୟଦୃଷ୍ଟି ସଭୂତ । ତାହା ଏକ ସଦ୍ବରଣଣ୍ୟ ଚରିତର ଚିତ୍ତଶାଳା । ତାଙ୍କ ମୁଖ ନିଃସ୍ଵର୍ଗ ମହାଭାରତ ଅଜୟ ଶ୍ଲୋକାବଳୀ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଲିଖିତ । ସେଥିରେ ସମ୍ଭବ ଭାରତର ଧର୍ମ ଧାରନାତି, ଲୋକକଥା, ସମାଜ ଚିତ୍ର, ଅଗ୍ରର, ବିରୂର, ପରମ୍ପର ଓ ଲୋକ ଚରିତ ସବୁ ପ୍ରତିପଦିତ ।

ପୁରାତନ ସ୍ମୃତିରୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ଯେ ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ପିତା ଗୃହି ପରାଶର ମଧ୍ୟ ବହୁକାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ । ମହାଭାରତର ବନ-ପଦରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି ଯେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ମଧ୍ୟ ନରନାରାୟଣଙ୍କ ଏହି ଆଶ୍ରମକୁ ଅସ୍ତିତ୍ବରେ । ଏଠାରେ ଶୁଧା, ତୃଷ୍ଣା କି ଗ୍ରୀଷ୍ମ, ଶୀତ କିଛି ବାଧେ ନାହିଁ ଏବଂ ମନରୁ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ଓ ଅବସାଦ ଦୂର ହୋଇଯାଏ । ବହୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—ଚିଷ୍ଟ୍ର ପ୍ରୟାଗଠାରେ ନାରଦ, ବିଷ୍ଣୁକର ଦୂଜା କରିଥିଲେ । ନଦୀ ଅଳକାନନ୍ଦା ଓ ଧବଳଗଙ୍ଗାର ଏହା ମିଳନସ୍ଥଳ । ଅଳକାନନ୍ଦାର ନାମ ଏଠାରେ ବିଷ୍ଣୁଗଣୀ । ଯେତେବେଳେ ଶାକୁଷ୍ଠ ଜୀବିତାଶିଳେ ଯେ ଯଦୁବଣୀ ଧ୍ୟାନ ହେବା ଆସନ ପ୍ରାୟ ଓ ଦ୍ୱାରକା ମଧ୍ୟ ସମୟରେ ଜଳରେ ଲାନ ହେବାକୁ ଅଳ୍ପକାଳ ବାକି, ସେତେବେଳେ ସେ ବହୁକାଶ୍ରମକୁ ରୂପିତିବାପାଇଁ ଉତ୍ତବକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । କାରଣ ନାରାୟଣ ଏବଂ କୃଷ୍ଣ ଏକ ଓ ଅଭିନ୍ନ । ସୁତରାଂ ବହୁକା ହେଉଛି କୃଷ୍ଣଙ୍କର ନିଜର ଆଶ୍ରମ ସ୍ଥରୂପ ।

ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ, ଦେବଭୂମି ଭାରତବର୍ଷରେ ସ୍ଵପୁଂ ଭଗବାନ ଚିଷ୍ଟ୍ର ନରନାରାୟଣ ତୁପରେ ଅବଣ୍ଟନ୍ତି । ଜଗତ ଓ ଜଗତବାସୀଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ନିମନ୍ତେ ସେ ଯୋଗମନ୍ତ୍ର ଓ ତପସ୍ୟାରତ । ସେ ଧର୍ମଜ୍ଞନ, ବୈରାଗ୍ୟ, ବିଶ୍ୱାସ, ଆସ୍ତରାନ୍ତ ଓ ନିଷ୍ଠାମ ସାଧନାର ପ୍ରଣାଳ । ସେ ଧନବଧୁ, ପତିତପାବନ, ଯୋଗୀଶ୍ରେଷ୍ଠ ପରମହଂସ । ତାଙ୍କର ଅବସ୍ଥାନ ମେଘ ବଦ୍ରିକା । ସେ ସ୍ଵପୁଂ ପରଂବ୍ରାନ୍ତ ।

ବଦ୍ରନାଥ-କେଦାରନାଥ-ଗଙ୍ଗାଦୀ-ସମୋଦୀ ୧୯୭୭

ବଦ୍ରଯାତ୍ରୀ—

ବଦ୍ରନାଥ ସମର୍କରେ ମୁଖ ଲିଖିତ ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆମ ଦରର କୁଳଗୁରୁ ବ୍ରହ୍ମଗୁଣ ଦୃଶ୍ୟର ଦାଙ୍କତାରୁ ବ୍ରହ୍ମ କଥା ଶୁଣିଛି । ମୋର ନନ୍ଦା, ବାପା କେହି ଏହି ଶର୍ତ୍ତକୁ ଯିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇନଥିଲେ । ମୋର କକେଇ, ଶତୀ ଓ ସାନ ବିଧବା ଉତ୍ତରୀ ଶକ୍ତିନଳା ୧୫-୭-୧୯୭୪ ବେଳକୁ ରୂପିତ ଧାମ ଯାଇ ବଦ୍ରନାଥ ଯାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଯୋଶିମଠୀରୁ ଚଲ ପ୍ରୋରେ ଯିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ମୁଁ ଜଣେ ଏଡ଼ିଭେନ୍଱ରେଣ୍ଟରେଣ୍ଟ । ଧାର୍ମିକ ଭବ ନ ଥାଇ କେବଳ ପରିଭ୍ରମଣ ଇଚ୍ଛା । ମୁଁ ରୂପିତ ବିଧାନସଭକୁ ନିବାଚିତ । ଚତୁର୍ଥ ଥର ୧୯୭୪ରେ ନିବାଚିତ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୭୭ରେ ବିଧାନସଭା ଭାଙ୍ଗିଲା । ମୋର ପୁଅ ସତିଦାନର ତାଳିରେ କାରଖାନାର ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ପଦଘାଁ ଇଂଜିନିୟର । ବଦ୍ରକା ଯିବାପାଇଁ ନିକଅଡ୍ରି ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ ଓ ସମସ୍ତ ସୁକଷା କଲ । ପାଞ୍ଚକ୍ଲାସ ଟିକଟରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଯିବାଆସିବା କଲ । ପାଞ୍ଚକ୍ଲାସ ଟିକଟରେ ଏହା ମୋର ପ୍ରଥମ ଯାତ୍ରା ।

୨୪-୮-୧୯୭୭ ଭୁବନେଶ୍ୱରରୁ ଦିଲ୍ଲୀ ଯାଏ ଆରମ୍ଭ । ଷ୍ଟେସନରେ ପିଲମାନେ ମୋତେ ବିଦାୟ ଦେଲେ ! ଟେନ୍‌ରେ ଗଲବେଳେ ପୁତ୍ରର ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ଓ ପୁତ୍ରରବୋହୁ ରହିବ କିଛି ବାଟଖାର୍ ଦେଇ ବୁଝିବାକେଇରୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ । ବଜାଙ୍ଗପୁର ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନାରେ ମୋର ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁତ୍ରର ବିମାଧର ରୂପିତ କରୁଥିଲା । ସେମାନେ ଆଗରୁ ଶବର ପାଇ ନଥିବାରୁ ଷ୍ଟେସନକୁ ଆସିପାରି ନଥିଲେ ।

ଦିଲ୍ଲୀ ମୋର ଅପରିଚିତ ନଥିଲା । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମହାପାତ୍ର, ଏମ୍.ପି.କ୍ ଦରେ ରହିଲା । ଟେନ୍‌ରେ ହରଦାର ବାହାରିଲା । ହରଦାର ଓ ହରଦାର ଉପରେ ବଦ୍ରନାଥ ନିଜ ନାର୍ଦ୍ଦିଶ ବା ହରି । କେତୋଚନାଥ ନିଜେ ମହାଦେବ ବା ହର ।

ହିମାଳୟର ପାଦଦେଶରେ ଏହି ସହର ଅବସ୍ଥିତ । ହରଦାରଠାରୁ ରୂପିକେଶ ପଡ଼ିଥିଲା । ସରକାଶ ବସ୍ତୁ କଂପାମର ହରିକେ ପ୍ୟାଶ ଲଜିଂରେ ରହିଲା । ହରଦାର ଅମିବା ଏହା ମୋର ଦ୍ଵିତୀୟ ଥର । ଏଠାରେ ଜାଣିଲି କେବଳ ବନ୍ଦୁ ନାଥ ନୁହେଁ ତା ସହିତ କେଦାରନାଥ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁ ଯାଉଛି । ସାତଦିନ ଲାଗୁଛି । ପାଞ୍ଚଶତ ଟଙ୍କା ଉଡ଼ା । କେଦାରନାଥ ସଂପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଆଗରୁ ଶୁଣିଥିଲା । ଏଣୁ ଯିବାରେ ଆପ୍ରତି ।

ବନ୍ଦୁ-କେଦାର ଯାତ୍ରା—

ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୧ ତାରିଖରେ ରୂପିକେଶରୁ ବାହାରିଲା । ପ୍ରଥମେ କେଦାରନାଥ, କେଦାରନାଥରୁ ଫେରି ମନ୍ତ୍ର ବାଟରୁ ବନ୍ଦୁ ନାଥ ଯାଏନା । ଯାଏନା ମୂର୍ଖରୁ କଂପାମର ଆଉ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁ ଗଙ୍ଗାମୀ ଓ ଯମୋଷୀ ଗନ୍ଧ ପାଇଁ ବାହାରିବ ବୋଲି ଶୁଣିଲୁ । ଏଥିପାଇଁ ଆନନ୍ଦ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଟଙ୍କାର ଅସ୍ତର ବାମକୁ ଟେଲିଗ୍ରାମ କଲା । ଭାଇ ଦାମୋଦର ପାଞ୍ଚଶତ ଟଙ୍କା ଟେଲିଗ୍ରାମ ମନିଅର୍ଥର କଲେ । ବସ୍ତୁର ଗାଇଡ୍ ଶୁକ୍ଳା ନାମରେ ଜଣେ ଦିଚନ୍ତଣ ପୁବକ । ବସ୍ତୁରେ ଆମେ ବାଇଣି ଜଣ ଯାଏନୀ । ଅହମଦାବାଦର ତନିଜଣ, ଗୁଜରାଟୀ ଭାଇ ଓ ତାଙ୍କ ସହ ପାଞ୍ଚଜଣ ମହିଳା । ପ୍ରାନସ୍ତୁର ଦୁଇଜଣ ପରିବ୍ରାଜକ ଗ୍ରୁପ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଏକାଙ୍କ ।

ବସ୍ତୁର ଗଲବେଳେ ଦେବପ୍ରୟାଗ । ଏଠାରେ ଭାଗିରଥ ନଥ ଓ ଅଳକା ନଥର ସଙ୍ଗମ ପ୍ଲାନ । ତା'ପରେ ଶ୍ରାନ୍ତଗର । ଏହା ଗୋଟିଏ ଜଙ୍ଗସନ୍ । ଘରଣ୍ଡାଳ ବଜ୍ୟର ଏହା ପୁରୁଣା ବଜଧାନୀ । ଦେବପ୍ରୟାଗ ପରେ ରୁଦ୍ରପ୍ରୟାଗ । ମନାକିନୀ ଓ ଅଳକା ନଥର ସଙ୍ଗମ ପ୍ଲାନ । ରୁଦ୍ର ପ୍ରୟାଗରେ ଅଗନ୍ତୁ ମୁମ୍ବା, ବଶିଷ୍ଠ ଗୁମ୍ଫା । ତା' ପରେ ଶୁପ୍ତକାଣୀରେ ଅବନାଶିଶୁର ମହାଦେବ । ନାରପୁଣ କୋଟୀ, ରମ୍ପୁର ଚଟି ପାରହୋଇ ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରୟାଗରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଏଠାରେ କମ୍ପାନୀ ତରଫରୁ ତମ୍ଭର ବ୍ୟବଶ୍ଵା ହୋଇଥିଲା । ରମ୍ପ ବିଶ୍ଵାମୀ ନେଲୁ । ଏଠାରେ ଅଣ୍ଟା ଅନୁଭବ କଲୁ । ରମ୍ପ ନିଆଁ ଜାଳ ରହିଲୁ । ଏଠାରୁ ଯୋଡ଼ାରୁ ଯାଏନା ଆରମ୍ଭ । ଉଡ଼ା ଅଣିଏ ଟଙ୍କା । ଯୋଡ଼ା ନୁହେଁ ତ ଖେତର । ଯୋଡ଼ାରେ ବିସିବା ପୁଣ ବଦଳରେ

ଦୁଃଖ । ଅଶା ପିରୁ ସବୁ ଦରଜ । ଗୁଲିବା ପାଦପାତ୍ରାରୁ ରଷା ପାଇବାପାଇଁ
ଦୋଡ଼ାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଏ । ଦୋଡ଼ାର ବେଳକୁ ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧ
ମାଳିକ ଆଗେ ଆଗେ ଗୁଲୁଥାଏ । ସଂକଷ୍ଟ ଚଲଇଥା । ଗୋଟିଏ ପଟେ
ପଦତ ଉଚିତା ଆଖି ପାଏନାହିଁ । ଅନ୍ୟପଟେ ନଦୀ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଆଖି
ପାଏନାହିଁ । ଖସିଗଲେ ଦୋଡ଼ାସହ ଗଙ୍ଗା ପ୍ରାପ୍ତି । ପିବା ଆସିବା ଲୋକ
ଭେଟାଭେଟି ହେଲେ ପଖେଇ ହେବାପାଇଁ ବସ୍ତା ନଥାଏ । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ
ପାହାଡ଼ର ପଥର ଆମ ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଦୋଡ଼େ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏଣୁ
ସେହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଆମେ ଦୋଡ଼ାରୁ ଓହେଇବା ପାଇଁ ବାଧ ହେଉ ।

ବସ୍ତାରେ ପ୍ରତି ତିନି ମିଠର ଛଡ଼ାରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଚଟିଘର ।
ଗୋଟିଏ ଖୋଲୁଯାଗାରେ ଉଚିତିଣ୍ଡା ଥିବା କେତୋଟି ଗୁଲିଘର । କମଳ
ମଧ୍ୟ ଭଡ଼ାରେ ମିଳେ । ପିଇବା ପାଣି ମିଳେ । ବଜାରରେ ଆଗ ଚୁଡ଼ା, ସୁନି
ଚିନି, ଦିଆସିଲ ଏସବୁ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ରୁଟି, ବିଷ୍ଟୁଟ, ଗୁହା, ପାନ,
ସିଗାରେଟ୍ ମଧ୍ୟ ମିଳୁଛି । ହିମାଳୟ ଭିତରକୁ ମଦର ପ୍ରବେଶ ନାହିଁ ।
କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୁଗୁ ଛପାରେ ଗଲଣି । ଚଲ ବସ୍ତାରେ ପରମର ଭେଟା-
ଭେଟି ହେଲେ ବଢ଼ିନାଥକୁ ଜୟ, କେଦାରନାଥକୁ ଜୟ, ଗଜାମାତାକୁ
ଜୟ ଧୂନ କରୁଥାଅନ୍ତି ।

ବସରେ ଗଲିବେଳେ ଭୟ ଓ ଆତଙ୍କ ଥାଏ । ବହୁ ବାଙ୍କଟାଙ୍କ ବସ୍ତା ।
ହେଯାର ପିନ୍ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ବସ୍ ଗୁଳକର ନିପୁଣତା ଥାଏ । ବସ୍
ନଦୀକୁ ଖସିଯିବା ଭୟ ମଧ୍ୟ ଥାଏ । ବହୁ ବସ୍ ଏପରି ଖୁବୁଛି । ଗଙ୍ଗାପ୍ରାପ୍ତି
ହେଉଛି । ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଁ ଜାଣିବାରେ ଦୁଇଜଣ ପରିଚିତ ବଡ଼ ଅଫିସରଙ୍କ
ଜୋପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇପାଇଛି ।

ସୁର୍ପ୍ରେ ପ୍ରୟାଗଠାରୁ ଚଲ ବସ୍ତା, ପାଞ୍ଚ କଲେମିଠର ପରେ ଗୌଶ-
କୁଣ୍ଡ । ଏଠାରେ ଗରମ ପାଣି ଝର । ସ୍ଥାନ ଆସମପ୍ରଦ । ଏଠାରେ ଗୌଶ
ଦେବାଳୟ, ଗୌଶ ଓ ମହାଦେବ ମୂର୍ତ୍ତୀ ଅଛନ୍ତି । ଗୌଶ, ମହାଦେବଙ୍କ
ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ମନସ୍ତ୍ଵ କର ଏଠାରେ ତପସ୍ୟା କରିଥିଲେ । ଗୌଶ
ଦେବାଳୟରେ ଗୌଶ ଓ ମହାଦେବ ମୂର୍ତ୍ତୀ । ହରଗୌଶଙ୍କର ବିବାହ

ଏହିଠାରେ । ପାଖରେ ସିଯୋଗୀ ନାଶପୁଣ୍ଡ । କେଦାରନାଥରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ତଳା ବାଟରେ ଜଙ୍ଗଳ ନଟି, ବମପଡ଼ା ଚଟି ଓ ଗରୁଡ଼ ଚଟି । ଗୌଶକୁଣ୍ଡ ଠାରୁ କେଦାରନାଥ ସାତ କିଲୋମିଟର ବସ୍ତା । ସୁମ୍ଭୁ ପ୍ରସାଗଠାରୁ ଗୌଶକୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନଅ ବସ୍ତା ପଡ଼ୁଥିଲ । ବର୍ଣ୍ଣମାନ ବସ୍ତୁ ଯିବା ଆସିବା କରିବାଟି । ଟରିଷ୍ଟ୍ ବଙ୍ଗଳାରେ ରହିଲୁ । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଦର୍ଶନ । ଭୁବନେ ଥଣ୍ଡା । ଦୂରଟି କମଳ ଦରଜାର । ବାମ ଦର୍ଶନକୁ ଶୁଙ୍ଗାର ଦର୍ଶନ କୁହାଯାଏ । ସବୁଠାରେ ପଣ୍ଡମାନଙ୍କ ପରି ଏଠାର ପଣ୍ଡମାନେ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଦୁଇନ୍ତି । ମୋ ସତ୍ତମୀୟ ଗୁଜରାଟୀମାନଙ୍କଠାରୁ ବହୁ ଦଶିଶା ଆଶାରେ ପଣ୍ଡମାନେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଲଟକପଟର । ମୋତେ ଖେଳିଆ ବୋଲି କିପରି ଜାଣିଲେ କେଜାଣି, ଫଳରେ ମୋ ପ୍ରତି ଅଦର ରହିନଥିଲ । ଚୁଜରାଟୀମାନେ ତ ସବୁ ଘ୍ରାନରେ ସବୁ ବେପରରେ ମୁଜା ପାଉଛନ୍ତି, ଏଣୁ ଏଠାରେ କାହିଁକି ଅନ୍ୟଥା ହେବେ ।

ହିମାଳୟର ୧୧,୩୦୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚରେ କେଦାରନାଥ । ବରଷା ଅଛାଦିତ । କୁହାଯାଉଥିବା ବାରଗୋଟି ଜ୍ୟୋତିଲିଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ହେଉଛି କେଦାରନାଥ ଲିଙ୍ଗ । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅନୁସାରେ ପାଣ୍ଡବମନେ ଏହି ଦେବାଳୟ କରିଥିଲେ । କେଦାରନାଥ ଲିଙ୍ଗ ମହାଦେବଙ୍କ ବାହନ ବୃତ୍ତଭର ରୁଳ ଆକାର ।

ବୃତ୍ତଭର ଅନ୍ୟ ରୂପେଟି ଅଣ୍ଟ ଅନ୍ୟ ଘ୍ରାନରେ ମୁଜା ପାଉଥିବା ଶୁଣିଲି । (ଯଥା—ବାହୁ ତୁମନାଥଠାରେ, ମୁଖ ରୁଦ୍ରନାଥଠାରେ, ନାରୀ ମନ୍ଦିମହେଶୁରଠାରେ, ଜଟା ଓ ମୁଣ୍ଡ ରକ୍ଷିମିଠ ନିକଟ, ଅଳକାନନ୍ଦୀ ଚଟ ସିବେଣୀଠାରେ) । ଏହି ପାଞ୍ଚଗୋଟିକୁ ପଞ୍ଚକେଦାର କୁହାଯାଏ । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅନୁସାରେ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ନିଜ ପାପ ନାଶନ ପାଇଁ, ବନାରଷ୍ଟରେ ଥୁବା କାଣୀବିଶ୍ଵନାଥଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଯାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ଵନାଥ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ପାପନାଶନ ପାଇଁ ଜଙ୍ଗୁକ ନଥବାରୁ, ବିଶ୍ଵନାଥ କାଣୀ ପରିଷ୍ଯାଗ କରି ହିମାଳୟ ଭତରେ ପଣିଗଲେ । ପୁଷ୍ପକାଣୀରେ ରହିଲେ । ପାଣ୍ଡବମାନେ ବିଶ୍ଵନାଥଙ୍କର ପିଛା ଧରିଲେ ।

ଶିଥିନାଥ କେତ୍କୁ ଦୃଶ୍ୟ ବେଶରେ ନାଶଗୋଠ ଉଚିତରେ ଲୁଚିଲେ । ସ୍ଵାମୀ କାଣିପାରି ଗାନ୍ଧିଗୋଠ ଫେରିବା ବାଟରେ, ଦୂର ପବତରେ ଦୂର ଗୋଡ଼ ରଖି ଜଗିଲେ । ଗାନ୍ଧିକୁଟିକ ଗୋଡ଼ ତଳେ ଗଳି ଗୁଲିଗଲି ପରେ ଜ୍ଞାମ ଦୃଶ୍ୟରଙ୍କୁ ମାନ୍ଦି ବସିଲେ । ଦୃଶ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟ ଉଚିତରୁ ପଣ୍ଡିତିବା ବେଳେ ଜ୍ଞାମଙ୍କ ହାତରେ ଦୃଶ୍ୟର ଚାକ ରହିଗଲା । ଏହି ଚାକ କେଦାରନାଥ ଘାବରେ ମୁନା ପାଇଲେ ।

ପାଣ୍ଡିତବମାନେ ଦ୍ୱାମାକପୁର ମହାପନ୍ଥଠାରେ ଲେପ ହୋଇଗଲେ । ଏହା ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଧ୍ୟା । କେବଳ ସୁଧାଷ୍ଟିର ସଂହରରେ ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଜମନ କଲେ ।

ଏହି ମନ୍ଦର କୁଆଡ଼େ ଶଙ୍କଗର୍ବ୍ୟକ ଦ୍ୱାରା ସଂହାର ହୋଇ ରହିଛି । ଶଙ୍କଗର୍ବ୍ୟକର ୩୭ ବର୍ଷ' ବୟସରେ ବିଦ୍ୟାର ହେଲା । ତାଙ୍କର ସମାଧ ରହିଛି । ଏଠାରୁ ମନ୍ଦାକିନୀ ନାମର ଉପରେ ।

ଦ୍ୱାମାକପୁ ଉଚିତରେ ବଦି, କେଦାରନାଥ, ଚଙ୍ଗୋପୀ, ଯମୁନେସୀକୁ ବରପା ସମୟରେ ବସ୍ତା ବନ । କାର୍ତ୍ତିକ ଅମାବାସ୍ୟା ପରେ ମନ୍ଦର ବନ । ଅଷ୍ଟମ ତୃତୀୟା ବେଳେ ମନ୍ଦର ଖୋଲ । ବସ୍ତା ବନବେଳେ ଗୁପ୍ତକାଶୀ ଠାରେ କେଦାରନାଥ ମୁଜା ପାଅନ୍ତି । ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରୟାଗ ଓ ରୂପ୍ରୟାଗ ବସ୍ତାରେ ପୀତାପୁର, ଶାମପୁର, ବାଦଳପୁର ଓ ପଠା । ଗୁପ୍ତକାଶୀ ନିକଟରେ ରସିମଠ । ଏହା ବାଣୀୟର ବଜାୟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଅନିରୁଦ୍ଧ ରଷି ବାଣୀୟର ଇଅକୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ନିକଟରେ ଅନ୍ଧ'ନାଶଶୁର ମନ୍ଦର । ନିକଟରେ ପୁଣ୍ଡକେଶର । ଦ୍ରିଢ଼ାଙ୍କ ଯୋଗଧାନ । ମଣ୍ଡଳଠାରେ ରୂପୁନାଥ ଓ ଅନସ୍ତୁପ୍ରା ଦେବୀ ଏବଂ କଲ୍ପଶୁର ମନ୍ଦର ।

ବଦି ଅଭିମୁଖେ ଫେରିଲୁ

ଶିଥିନାଥ କେଦାରନାଥ ମୁଜା ସାରି ଦେବାଳପୁ ଆଗରେ ଫଟୋ ଉଠାଇଲ । ସେହି ଫଟୋ ଦରେ ଝଲୁଛି । ଶହେ ଟଙ୍କା ଦେଇ ରତ୍ନାଷ ମାଳ କଣିଲା । ପୁଅ ସଜିଦାନନ୍ଦକୁ ଉପହାର ଦେଇଛି । ଆମେ ଫେରିଲୁ ବେଳେ ଗୌଣକୁଣ୍ଡ ବାଟ ଦେଇ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରୟାଗ ଅସିଲୁ । ସେଠାରୁ ବସ୍ତରେ ଅସି

ବଦ୍ରିନାଥ ବସ୍ତାରେ ଯୋଶୀମଠରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରମ୍ବାଗାରୁ ୧୩୩ କିଲୋ ମିଟର ଯୋଶୀମଠ । ଯୋଶୀମଠ ଶଙ୍କରବୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅଣ୍ଣମ । ଏଠାରେ କଳ୍ପନାକୁ ମୁଳେ ଶଙ୍କରବୂର୍ଯ୍ୟ ସିଙ୍ଗିଲ୍ କରିଥିଲେ । କଳ୍ପନାକୁ ବୃଷ୍ଟି ମାଲବାର ବୃଷ୍ଟି, ଦୁଇ ହଜାର ଗୁରୁତତ୍ତ୍ଵ ବର୍ଷ ତଳର । ଏଠାରେ ନ୍ୟୁଂହ ମନ୍ଦିରରେ ଶାଳଗ୍ରାମ ଶିଳାରେ ନର୍ୟୁଂହ ମୂର୍ତ୍ତି । ଶଙ୍କରବୂର୍ଯ୍ୟ ମୂଳା କରୁଆଣ୍ଡି । କାଣ୍ଡିରର ରଜା ଲକିତ ଅସୁର ୧୮୦୦ ଏ. ଡି.ରେ ଏଠାରେ ରଜିଷ୍ଟ୍ର କରୁଥିଲୁ । କାଟ୍ଟିର ରଜିଷ୍ଟ୍ରର ରଜିଷ୍ଟ୍ରାମ ହେଉଛି ଯୋଶୀମଠ ।

ଜୟ ବିଜୟ ଦୁଇଟି ପାହାଡ଼ । ଏଠାରେ ବିଷ୍ଟୁ ପ୍ରସାଗ । କିମତକ୍କା ଅନୁସାରେ ଏହି ପାହାଡ଼ ଧ୍ୟାପ ହୋଇଯିବ । ବଦ୍ରି ବସ୍ତା ଚିରକାଳ ପାଇଁ ବନ୍ଦହେବ । ବଦ୍ରି ନାଥ ଭବିଷ୍ୟବଦ୍ରି ଭବରେ ଏଠାରେ ମୂଳା ପାଇବେ । ଯୋଶୀମଠାରୁ ଦଶ କିଲୋମିଟର ଦୂର ଚପୋବନରେ ଭବିଷ୍ୟ ବଦ୍ରି ଅଛନ୍ତି ।

ଯୋଶୀମଠାରେ ନବଦୂର୍ଗା । ଯଥା—କୁଅଣ୍ଡୀ, ବୃଦ୍ଧରାଶି, ତନ୍ଦରଦଶା, କୁଶୁମଣ୍ଡଳ, ସୁନ୍ଦମାତା, କଲ୍ୟାଣୀ, କାଳୀ, ଗୌଣ, ସିଙ୍ଗି ।

କଣ୍ଠ୍ରପ୍ରସାଗଠାରେ ଅଳକାନନ୍ଦା ନଦୀ ଓ ପାଣ୍ଡୋଘା ନଦୀର ସଙ୍ଗମ ପ୍ଲକରେ କଣ୍ଠ୍ରଙ୍କ ତପସ୍ୟା । ଏଠାରେ ଉମାଦେବୀ ମନ୍ଦିର । ପାଖର ଭାମ ଗୁମ୍ଫା । ସରସ୍ଵତୀ ନଦୀ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ପଥର ପୋଲ । କୁହାୟାଏ ଭାମ ଏହି ପୋଲ ତିଆରି କରିଛି । ମାତାମଠାରେ ଭୁଜ ଗଛର ବଣ । ଏଠାରେ ଉଦ୍‌ଦୀନ ମନ୍ଦିର, ଶେଷ ନେତ୍ର, ପଞ୍ଚଧାର, ବୃଦ୍ଧକପାଳ, ନାରଦ-କୁଣ୍ଡ, ପଞ୍ଚଶୀଲା, ବ୍ୟାସଗୁମ୍ଫା, ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ତପସ୍ୟା । ମାତାମଠାରେ ବାମନ ଦ୍ଵାଦଶୀ ଦିନ ଓ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା, ଚତୁର୍ଥୀ ଓ ଅଷ୍ଟମୀ ତଥାରେ ଜପ କଲେ ଦୈରାଗ୍ୟ ଭବ ଆସେ ।

ଚତୁର୍ଥିରେ ଅର୍ଜୁନ ପାଶୁପତି ଅସ୍ତ୍ର ରଖିଥିଲେ । ଏଠାରେ ନର-ନାରୟଣ ପଦତ । ସତପନ୍ତ ହିନ୍ଦ । ଏହା ଶୀର ସାଗର । ସୁର୍ଗାବେଦଣ ପଦତ ବାଟରେ ହୋମକୁଣ୍ଡ, ସୁର୍ଯ୍ୟକୁଣ୍ଡ ଓ ବିଷ୍ଣୁକୁଣ୍ଡ । ବଦ୍ରି ନାଥ ବିଷ୍ଟୁ,

ପ୍ରତିମା । ନରନାରୟଙ୍କ ଅଶ୍ରମ । ବଦୁ ନାଥ ଖର୍ତ୍ତ ଆଦି ଲେଖରୁଯ୍ୟଙ୍କ ହାର ସ୍ଥାପିତ । ରୁଚିଶର୍ଥ ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରଧାନ ଖର୍ତ୍ତ । ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର କହେ ବଦୁ ନାଥ ଧାମ ନଗଳେ ରୁଚିଧାମ ଦୂର୍ଣ୍ଣ ହେବନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ତିନୋଟି ହେଲା ଦାରିକା, ରମେଶ୍ବର ଓ ପୁରୁଷ ।

ବଦୁ ନାଥଠାରେ ବ୍ୟସରୁଣ୍ଡା । ଏଠାରେ ଦେବ ଓ ପୁରାଣ ଲେଖା ଯାଇଛି । ବଦୁ ନାଥ ମାହାତ୍ମ୍ୟ, ମହାଶ୍ଵରତ ପୁରାଣ ଓ ସନ୍ଦ ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖାଯାଇଛି । ଅଳକାନନ୍ଦା ନନ୍ଦର ଉତ୍ତର ପାଶ୍ୱରେ ଦୁଇଟି ପାହାଡ଼ । ନର ନାରୟଙ୍କ ପଦତ । ନିକଟରେ ପାନୀ ଗ୍ରାମ । ଉତ୍ତର ଖଣ୍ଡର ଏହା ଶେଷ ଗ୍ରାମ । ତିନ୍ଦିତ ସୀମାରେ ଅଛି । ନିକଟରେ ମଣିଭୁବନ ଓ ମଣି-ଭଦ୍ରେଶ୍ଵର ଅଛନ୍ତି ।

ଯୋଶୀମଠାରୁ ବଦୁ ନାରୟଙ୍କରେ ପହଞ୍ଚ ଗରମ ଜଳ କୁଣ୍ଡରେ ସ୍ଥାନ । ଦୃଢ଼କପାଳୀରେ ଶ୍ରାବ । ମିଶ୍ରାଙ୍କ କଲବେଳେ କାନ୍ତିଆ, ମଠା, ପାଟ ଅଭିବରେ ଓଡ଼ା ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଶ୍ରାବରେ ବସିଲି । ଶ୍ରାବଣ ଅଣ୍ଟା । ତେହ ଥରିଲ ଓ ଅଜୁଣ୍ଟି କୋଳ ମାରିଲ । ପୁରେହତକର ନିଜ ପାଦରେ ଯୋତା, ମୁଣ୍ଡରେ ଟୋପି ଓ ଗରମ ଓରେରକୋଟ । ପଇତା ଅଛିକି ନ ହିଁ ସନ୍ଦେହ । ଶ୍ରାବରେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ମନ୍ତ୍ର, ନିୟମ, ବାକ୍ୟ ଉକାରଣ ଏବଂ ଶ୍ରାବ କର୍ମର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅନୁଭବ କଲ । ଏହିଠାରେ ଶ୍ରାବ ଦେଲେ ପରେ ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କୁ ଶ୍ରାବ ନଦେଲେ ଚଳିବ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ବଦୁଙ୍କ ମନ୍ଦରରେ ବିଷ୍ଟ ସହସ୍ରନାମ ଉଜନ ମୁହକମାନେ ଗାଇଲେ । ଉକାରଣ ଅତି ଉକ-କୋଟିର ।

ବଦୁ ନାରୟଙ୍କ ମୁଣ୍ଡୀ ମୋତେ ସତ୍ୟସାଇବାବାଙ୍କର ବେଶ, ନାଲ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧା ମୁଣ୍ଡୀ ପରି ଦେଖାଗଲ । ତା' ପରଦିନ ଦର୍ଶନରେ ମୁଣ୍ଡରେ ଟୋପି ଥିବା ଶିରିଡ଼ ବାବା ମୁଣ୍ଡୀ ସହ ସତ୍ୟସାଇବାବାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡୀଙ୍କୁ ଏକାଠି ଦେଖିଲ । ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ମନରେ ଉଦ୍‌ବେଗ ଆଣିଲୁ । ସନ୍ଦେହ ଦୂର ପାଇଁ ପଣ୍ଡାକଠାରୁ ଶୁଣିଲ ବଦୁ ନାରୟଙ୍କଙ୍କୁ ଯିଏ ଯେପରି ଭାବେ ଦେଖିବ

ସେପରି ଭାବର ଦେଖା ପାଇବ । ଏକଥା କାହାକୁ କହିବ । ମୁଁ ପରି
ନାର୍ଜିଷ୍ଵଳା ଏ କମ୍ବୁଦ୍ଧି । ମନର କଥା ମନରେ ରହିଛି ।

ବୃଦ୍ଧକପାଳର କିମ୍ବଦନୀ ହେଲ ମହାଦେବଙ୍କର ପଞ୍ଚମୁଖ । ବୃଦ୍ଧାଙ୍କର
ରୂପମୁଖ । କିନ୍ତୁ ମହାଦେବଙ୍କ ସହ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କର ବୃଦ୍ଧା ପଞ୍ଚମୁଖ ରୂପ
ନେଇଲେ । ମହାଦେବଙ୍କ ଅନୁଭୂତିରେ ନାଶମୁଖ ବୃଦ୍ଧାଙ୍କର ପଞ୍ଚମ ମୁଖକୁ
ଛେଦିଲେ । କିନ୍ତୁ ମୁଦର୍ଣ୍ଣନ ଚନ୍ଦ୍ର କଟା ମୁହଁଟି ଆଉ ବାହ୍ନାଗଲ ନାହିଁ ।
ଶେପକୁ ନାଶମୁଖଙ୍କ ଅନୁଭୂତିରେ ବୃଦ୍ଧାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ମୁଣ୍ଡଟି ଖ୍ୟା
ତଳେ ପଡ଼ିଗଲ । ସେଇ ମୁଣ୍ଡଟି ପଥର ରୂପରେ ବୃଦ୍ଧକପାଳୀ ବୋଲି
କୁହାଗଲ । ବୃଦ୍ଧାଙ୍କ ଅନୁଭୂତି, ନାଶମୁଖଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଏଠାରେ ଶ୍ରାବ
ଦେଲେ ପିତୃଲୋକ ମୋଷ ହୁଅନ୍ତି ।

ବଦ୍ରିନାଶମୁଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ବଦ୍ରିଗଛ ବଣ । ବଦ୍ରି ଗଛ ହେଉଛି
ବରତୋକାଳ ଗଛ । ବରତୋକ ପତମ ସମସ୍ତ ଆଶୀର୍ବାଦ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ।
ବଦ୍ରି ବଣରୁ ବଦ୍ରିନାଶମୁଖ ନାମ । ଅଗ କାଳରେ ବଦ୍ରିନାଥ ଓ
କେଦାରନାଥ ମଧ୍ୟରେ ବଣ ଭିତରେ ପାଖ ଘସ୍ତା ଥାଏ । ପୁଜାଶମାନେ
ଦିନକ ମଧ୍ୟରେ ଉଭୟ ପ୍ଲାନକୁ ଯିବା ଆସିବା କରି ଉଭୟ ପ୍ଲାନରେ ମୂଳ
କରିପାରନ୍ତି ।

ବାବାଙ୍କ ଲେଖା ବହିରୁ ଜାଣିଲି ବାବା ଦକବଳ ସହ ବଦ୍ରିନାଶମୁଖ
ସାଇଥୁଲେ ଓ ବଦ୍ରିମୁଣ୍ଡିଙ୍କୁ ସମ୍ମାର କରିଥୁଲେ । ଯୋଣୀମୀଠାରେ
ଶଙ୍କରାତ୍ମୟଙ୍କୁ ସ୍ମୃତିଦେଶ ପ୍ରକାରେ ସେ ବଦ୍ରିନାଥ ଠାକୁରଙ୍କୁ ନାରତକୁଣ୍ଡରୁ
ଉଦ୍ଧାର କରି ପୁନଃ ପ୍ଲାପନା କରିଥୁଲେ । ବୃଦ୍ଧକପାଳୀ ପାଖରେ ନାରଦ
କୁଣ୍ଡ । କୁହାଯାଏ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମବଳମୀମାନେ ବଦ୍ରିନାଥଙ୍କୁ ନାରତକୁଣ୍ଡରେ
ପୋପାଡ଼ ଦେଇଥୁଲେ । ବଦ୍ରିନାଶମୁଖ ମୁଣ୍ଡୀ ପଦ୍ମାସୀନ । କିନ୍ତୁ ସବୁଠାରେ
ବିଷ୍ଣୁମୁଣ୍ଡୀ ଦଶମୁମାନ । ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ମୁଣ୍ଡୀ ସବୁଠାରେ ପଦ୍ମାସୀନ । ବୁଦ୍ଧ
ମୁଣ୍ଡୀଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ନାଶମୁଖ ରୂପରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଅମ୍ବନ୍ଦବ ନୁହେଁ ।
ବୁଦ୍ଧ ତ ପୁଣି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନବମ ଅବତାର । ଏଣୁ ବଦ୍ରିନାଥ ଓ ବୁଦ୍ଧ ପରମର
ସମକୀତ । କୁହାଯାଏ ଅଶୋକଙ୍କ ସମୟରେ ଏଠାରେ ବୁଦ୍ଧ ଆଶ୍ରମ ଥିଲା ।

ମନ୍ଦର ବନ ଥିବା ଛଅମାସ କାଳ ମନ୍ଦର ମଧ୍ୟରେ ପାପ ଜତୁଆସ ବୋଲି
କୁହାଯାଏ । ଏଠାରେ ଅଛକ ଓ ମୂଳାଶ କେବଳ ନମୁଦ୍ରୀ ଗ୍ରାହଣ ।
ଶକସର୍ବପ୍ରୟେକ୍ଷ ଅମଳରୁ ଏହା ବୁଲାଯିଛି ।

ବଦ୍ରିନାଥରୁ ପରେ ପୁଣି ଯୋଗୀମଠ । ତା' ପରେ ପିପୁଳକୋଟୀ ।
ରଥ ମୟୁ ଭଚରେ ରହିଲ । ଶ୍ରାଷ୍ଟା ଥଣ୍ଡା, ଶ୍ରାଷ୍ଟା ବର୍ଷା । ଶ୍ରସ୍ତା ଖରପ ।
ତା' ପରେ ରଷ୍ଟିକେଶରେ ପହଞ୍ଚିଲ । ୧୯୭୭ରେ ରଷ୍ଟିଆ ଗସ୍ତର ଦଶବର୍ଷ
ପରେ ବଦ୍ରିନାରାୟଣ ଚଢ଼ି । ଏହି ଦୁଇଟି ଗସ୍ତ ମୋ ଜୀବନରେ ସଦୋଙ୍କଷ୍ଟ
ଆନନ୍ଦ ଦେଇଛି ।

ଗଜୋତୀ-ୟମୁନୋତୀ ଗସ୍ତ

ଗଜୋତୀ ନିକଟରେ ଭଗୀରଥ ଧାନରତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ପ୍ରତିମୁଣ୍ଡୀ
ଅବସ୍ଥାରେ । ଶ୍ରାକଳ୍ପ ପଦତ ଉପରୁ ଗଜାକୁ ତଳକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ପାଞ୍ଚ
ହଜାର ପାଞ୍ଚଶତ ବର୍ଷ ଭଗୀରଥ ତପସ୍ୟା କରିଥିଲେ । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ସୁନ୍ଦର
ପରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ନିଜ ଜୀବିତ କୁଟୁମ୍ବକୁ ମାରିଥିବା ଦୋଷ୍ଟୁ ଏଠାରେ
ଦଞ୍ଜ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ନନ୍ଦର ନାମ ଭଗୀରଥୀ । ତା' ପରେ ଗଜା ।
ବଜା ଭଗୀରଥଙ୍କର ଏଠାରେ ଥିବା ପ୍ରତିମୁଣ୍ଡୀ ୧୮୦° ଶକାଇରେ ଗୋର୍ଜା
ସିଂ କମାଣ୍ଡର ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ।

ୟମୁନୋତୀ

କୋଡ଼ିଏ ଜଜାର ପୁଟ ଭକିତା । କୁଞ୍ଜ ପଦବରୁ ଯମୋତୀର ଜଳ ।
ଏଠାରେ ଥିବା ଗରମ ଝରର ଉତ୍ତର ୧୯୪°F । ଏଠାରେ ଆହୁ ଓ ବୁନ୍ଦଳ
ସିରାଇ ଖାଅଯାଇ ପାରେ ।

ଦ୍ଵିମାଳୟ ପଦତରେ ପ୍ରଥମେ ଯମୋତୀ ଓ ପରେ ଗଜୋତୀ ଗଲୁ ।
ଏହି ଯାସା ଅଧିକ କଷ୍ଟଦାୟକ କିନ୍ତୁ ପବିତ୍ର । ଆନନ୍ଦବାୟକ । ପ୍ରୌଢ଼

ସମୟରେ ଏହି ଯାତ୍ରା ମୁକ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଆମୋଦଦାୟୀକ । ବନବାସ ବେଳେ ଦଶିଶାଙ୍କରେ ବନକର ଘଟଣାବହୁକ ଯେପରି ଭାବେ ପ୍ରଗ୍ରହିତ, ହିମାଳୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ଘଟଣାବଳୀ ସେହିପରି ଏକ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ । ବର୍ତ୍ତି କେବାର ଯାତ୍ରା ପରେ ଗଜୋପୀ ଓ ଯମୋପୀ ଯାତ୍ରା ସମାପନ ହେଲା । ଗଜୋପୀ ଓ ଯମୋପୀ ଯିବାପାଇଁ ହଠାତ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ମୋର ମନରେ ନଥିଲା । ୯ ତାରିଖରେ ଯମୋପୀ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ । ବରକୋଟରେ ବିଶ୍ଵାମ । ଦୂରତ୍ବ ସହଯାତ୍ରୀମାନେ ମୋ ସହିତ ଆଆଏ । ଶାନ୍ତିରେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସ୍ତୁରେ ଗଲୁ । ଏଠାରେ ପେତ ପୁଟୁଳା ରଖି ଯୋଡ଼ାରେ ଯମୋପୀ ବାହାରିଲୁ । ବରକୋଟରୁ ଶାନ୍ତି ରେ ପଞ୍ଚତିରଣ କିଲେମିଟର ବସ୍ତୁ ଯାତ୍ରା । ବାଟରେ ହନ୍ତୁମାନ ଚଟି । ଏଠାରେ ଭୋଜନ ସାର ସ୍ୟାଞ୍ଚ ଚଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ବିଶ୍ଵାମ କଲୁ । ଯମୋପୀରେ ପହଞ୍ଚବାପାଇଁ ୧୫ କିଲେମିଟର ପାଦଚଲ ହସ୍ତ । ଯମୋପୀରେ ଗରମ ଝରର ପଣି ସ୍ଥାନ କରି ସ୍ୟାଞ୍ଚ ଚଟିକୁ ଫେରିଲୁ ।

ସ୍ୟାଞ୍ଚ ଚଟିରୁ ଉତ୍ତର କାଶୀ । ଶତେ କିଲେମିଟର ବସ୍ତୁ ଯାତ୍ରା । ବର୍ଷା ଯୋଗୁଁ ଉତ୍ତର କାଶୀରେ ପହଞ୍ଚବା ବହୁତ ଡେରି ହେଲା । କେତେକ ପ୍ଲାନରେ ବସ୍ତୁ ରୁ ଓହାଇ କିଛି ବାଟ ରୂପିବା ପରେ ପୁଣି ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଧରୁଆଉ । ଉତ୍ତର କାଶୀରେ ପଶୁ'ଗମ ମନ୍ଦର, କାଳୀ ମନ୍ଦର, ବିଶୁନାଥ ମନ୍ଦର, ଏକାଦଶ ରୂପ ମନ୍ଦର, ଶକ୍ତି ମନ୍ଦର, ଅମ୍ବିକା ମନ୍ଦର ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ଯାଗା । ଏଠାରେ ଗଜା ନୟରେ ନୟାବନ୍ଧ କାମ ରୂପିଥାଏ । ବର୍ଷା ଯୋଗୁଁ ଏଠାରେ ଅଟକି ରହିଲୁ ।

ତା'ପରେ ଗଜୋପୀ ପାଇଁ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କଲୁ । ଗଜୋପୀ ଯିବା ପାଇଁ ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ନାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସ୍ତୁ ଗଲା । ନାଳ ପରେ ପୁଣି ବସ୍ତୁରେ ଦଶ କିଲେମିଟର ଯାଇ ଗଜୋପୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲୁ । ବସ୍ତୁର ପାଠ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ଦୋଳାରେ ନାଳ ପାଇ କରଇ ବସ୍ତୁକୁ ପୁଣି ଯୋଡ଼ାଯୋଗ କରି ଚଲିଯାଏ । ଗଜୋପୀରେ ବଜଳାରେ ରହିଲୁ । ଦଶ ହଜାର ପୁଟ ଉଇରେ ଗଜୋପୀ । ବରପଣ୍ଡିତ ମିଶା ତାଣିରେ ସ୍ଥାନ କଲୁ ।

ଗଙ୍ଗୋଷୀର ଉପରକୁ ଗୋମୁଖୀ । ସେଠାକୁ ଯିବାପାଇଁ ତନିଦିନ ଲାଗିବ । ଗଙ୍ଗୋଷୀରୁ ଉତ୍ତରକାଶୀ ଶହେ କିଲେମିଟର ବସ୍ତା । ସେ ଭତରେ ତନ କିଲେମିଟର ବସ୍ତା ପାଦରେ ଚାଲିବାକୁ ହୁଏ । ଉତ୍ତର କାଶୀରୁ ଭୋରବ ଘାଟୀ । ତା' ପରେ ଲଙ୍କା ।

ବାଟରେ ପ୍ରବଳ ବର୍ଷା । ପାହାଡ଼ରୁ ଅତଡ଼ା ଖସି ପୂରାପୁର ବସ୍ତା ବନ । ସମୟ ସ୍ମର୍ମା । ପାହାଡ଼ ଉପରେ ନୃତନ ଚାଲିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଖୋଲିଗଲ । ନିଜର ସମସ୍ତ ଜିନିଷ, ପେଡ଼, ପୁଟୁକା ମୁଣ୍ଡରେ ଧରି ଚାଲିବା କିଲେମିଟର ବସ୍ତା ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଚାଲିଲୁ । ବର୍ଷାରେ ଉଜ୍ଜ୍ଵାଳା । ପେଡ଼ି ପୁଟୁକା, ଲୁଗାପଟା ସବୁ ପାଣିରେ ତିନ୍ତିଲା । କୁଳ ଏଠାରେ ନାହିଁ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଦଶ କିଲେମିଟର ବସ୍ତା ରାଷ୍ଟରେ ଚାଲିଲୁ । ବସ୍ତା କଢ଼ରେ ଗଙ୍ଗୋଷୀନାମକ ଗୋଟିଏ ପ୍ଲାନରେ ଗୋଟିଏ ଘରକୁ ମୋର ସହ୍ୟାସୀ ଚାଲିବାଟିମାନେ ବନ୍ଦୋବନ୍ତ କଲେ । ଓଦାରେ ସମସ୍ତେ ତଳେ ଶୋଇଲୁ । ଦିନସାରା ଉପବାସ । ମୁଁ ପାହାଡ଼ ଚଢ଼ି ଖସିବା ପରେ ହଠାତ୍ ଜଣେ ନେକକୁ ପାଇଲି । ତାକୁ କିନ୍ତୁ ପଇସା ଦେଇ ପେଟିକୁ ଧରାଇଲି । ବର୍ଷା ଚାଲିଥାଏ । ମୁଁ ଚାଲିବାଟିମାନଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲିଲି । ସେମାନେ ବହୁ ପେଡ଼ି, ପୁଟୁକା ଧରିଥାନ୍ତି । ସଙ୍ଗରେ ଚାଲିଏ ସ୍ତ୍ରୀଲେକ । ସେମାନଙ୍କର ଅସୁରିଧା ହେଲା ଓ ହରବଣ ହେଲେ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲି ଆସିଥିବାରୁ ସେମାନେ ମୋ ଉପରେ ଅସନ୍ନୁଷ୍ଟ ହେଲେ । ଓ ଅଭିମାନ କଲେ ଏବଂ ଭର୍ତ୍ତନା ମଧ୍ୟ ପାଇଲି । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସହ୍ୟାସୀ ଚାଲି ଆଗକୁ ମାତ୍ର ଆସିଲି, ମୁଁ ଭର୍ତ୍ତନା ପାଇବା ଯୋଗ୍ୟ । ତା' ପରଦିନ କିନ୍ତୁ ବାଟ ବସିରେ ଅସିବା ପରେ ପୁଣି ବସ୍ତାରେ ପାହାଡ଼ର ଅତଡ଼ା । ପୁଣି ଚାଲିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଉତ୍ତର କାଶୀରେ ମଣିକଞ୍ଚିକା ଘାଟରେ ସ୍ଥାନ । ନଙ୍ଗା ଜଳରେ ମହାଦେବଙ୍କୁ ଅଭିଷେକ । ତା' ପରେ ରକ୍ଷିକେଶରେ ପଡ଼ିଲୁ । ମୁଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହରଦାର ଚାଲିଥାଏ ତର ନିବାସରେ ରହି ହରିକେ ପଥାର ଘାଟରେ ସ୍ଥାନ କଲି । ଏଠାରେ ବ୍ରହ୍ମକୁଣ୍ଡରେ ସ୍ଥାନ ସାରି ନିକଟରେ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଥିବା ମାନସ ଦେବା ଦର୍ଶନ କଲି । ହରଦାରରେ

୧) ସପ୍ତଶଷ୍ଠି, ୨) ପରମାର୍ଥ ନିକେତନ, ୩) ପାବନ ଧାମ, ୪) ସାଥୀବେଳା ଆଶ୍ରମ, ୫) ଦଶିଶେଶୁର ମହାଦେବ ଓ ଦଶପଞ୍ଜ, ୬) ଅବତ୍ତୁତ ମନ୍ଦିର ଓ ହନୁମାନ, ୭) ମାନବ କଲ୍ପାଣ ମନ୍ଦିର—ସେବୁ ପରଭ୍ରମଣ କରି ଦିଲ୍ଲୀ ଫେରିଲା । ଦିଲ୍ଲୀରେ ମୋର ପୁରୁଷା ବର୍ଷା ଲଟ ସବୁର ଡେମୁଟି ସେବେଟେଶ୍ଵର ଶ୍ରୀ ପ୍ରତ୍ୟୁଷ କୁମାର ପଞ୍ଚନାୟକ ଦରେ ଘେଜନ ଓ ଆରାମ । ତା'ପରେ ଟେନ୍‌ରେ ରାଉରୁକେଲା । ତା'ପରେ ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର, ତା'ପରେ ବସ୍‌ରେ ଅନୁଗୁଳ ଓ ତାଳରେ । ତା' ପରେ କଟକର ଦୁଇ ହିଅଶ୍ଵ ଦରକୁ ଯାଇ ପୁଣ୍ୟ ଯାଏଥା କଲା । ପୁଣ୍ୟରେ ପଢାକା ଉତ୍ସେଲନ । ଦରକୁ ଫେରି ଅନନ୍ତରୁତ ଚଢିଦ ବର୍ଷା ମୂର୍ଖ କରି ଉତ୍ସାହନ କଲା । ମୁଁ, ଉତ୍ତରୀ ଶକ୍ତିଲା, ଭାବ-ବୋହୁ ଅନନ୍ତ ବୃଦ୍ଧ ପାଳନ କରିଥିଲୁ । ତା' ପରଦିନ ସତ୍ତନାରାୟଣ ବୃତ୍ତ, ତାହା ସଞ୍ଜୁପାଇଁ ସହତିକ ଥିଲା । ଏପରି ଭାବେ ମୋର ବହୁନାରାୟଣ ଯାଏ ସମାପ୍ତ ।

ଗୟାରେ ଅପରିପଣ୍ଡ ଶ୍ରାନ୍ତ

ଆଶ୍ରମ ମାସର କୃଷ୍ଣପଷ୍ଠ ୧୫ ଦିନକୁ ଅପରିପଣ୍ଡ କୁହା-ପାଏ । ମୁଁ ୧୫ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୟାରେ ଶ୍ରାନ୍ତ କରିପାରିଛୁ । ଆଶ୍ରମ ଦିଲ୍ଲୀ ଯିବା ଅସିବା ବେଳେ ସାଙ୍ଗ ସାଥୀ ମେଲରେ ବହୁବାର ଘୟା ଯାଇଥିଲା । ମୋର ନେତା ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ସତ ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରାନ୍ତଙ୍କଥା ସେତେବେଳେ ଦ୍ୱାବନଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ସେତେବେଳକୁ ନନା ବୋଉ ଦଂଚଥିଲେ । ନନାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ବୋଉଙ୍କ ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ନନାଙ୍କର ଅଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତାଗରେ ପକାଇଲା ପରେ ୧୯୭୨ ମ୍ବାଲରେ ଗୟା ଯାଇ ଦିନକପାଇଁ ଗ୍ରେଟିଆ ଶ୍ରାନ୍ତଟିଏ କରିଥିଲା । ମୋ ସହିତ ମୋର ସାଥୀ ନଟବର ଆଶ୍ରମୀ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲେ ।

୧୯୭୫ ସାଲ ବେଳକୁ ମୋ ବୋଉର ମଧ୍ୟ କାଳ ହୋଇଯାଇ ଥିଲା । ଏଣୁ ଗୟାରେ ଶ୍ରାନ୍ତ କରିବାପାଇଁ ମନରେ ଥିଲା । ମୁଁ ଗୟାରେ ଅପରିପଣ୍ଡ

ଶ୍ରାବ କରିବା ମୂର୍ଖ ମୋର ଶ୍ରାବ ରଙ୍ଗନାଥ ୧୯୭୩ ସାଲରେ ଗୟା ଶ୍ରାବ କରି ଫେରିଥାଏ ।

୧୯୭୪ ସାଲରେ ଏହି ଅପରାପଷ ଶ୍ରାବ କରିବାପାଇଁ ମୋର ମାଉସୀପୁଅ ଭାଇ ଦରର ପୁରୋହିତ ଶା ରାଧାମୋହନ କରକୁ ସାନ୍ତରେ ଧରି ଯାଇଥିଲି । ସେ ସମ୍ମାନ ମୋ ସହ ଯାଇଥିଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କପାଇଁ ୧୫ ଦିନ କାଳ ଅପରାପଷ ଶ୍ରାବ କଲେ । ମୁଁ ତପ୍ପ ପିବାର ଜାଣି ମୋ ଗ୍ରାମର ବିଷ୍ଣୁଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାଧବ ମୁନି ସମ୍ମାନ ମୋ ସହିତ ବାହାରିଲେ । ଖର୍ଚ୍ଛ କରିବାରେ ସେ ଅଞ୍ଚଳ ହିସାବ ଲେକ । ମୁଁ ତ ସବୁବେଳେ ବେହିସାବ, ଯାହାହେଉ ବେଳ ଓ ମୁଣ୍ଡ ସାଙ୍ଗ ହେଲାପରି ଆମେ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ବାହାରିଲୁ । କିନ୍ତୁ ଦେଖାଗଲ ଖର୍ଚ୍ଛ ବାର୍ତ୍ତରେ ସେ କୁଣ୍ଡିତ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ମୋତାରେ ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଆସ୍ତା ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଥାଏ । ମୋର ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କଠାରେ ଭକ୍ତି । ଏଣୁ କିଛି ଅସୁରିଧା ହୋଇନାହିଁ । ଗଲୁବେଳେ କଳିକତାବାଟେ ଗଲୁ । ଉଚ୍ଚଳ ଭବନରେ ରହିଲୁ । ସିବେଣୀ ଡାଟ, ଦଷ୍ଟିଶକାଳୀ, କଳିକତା କାଳୀ ପ୍ଲାନମାନ ବୁଲାବୁଳି ହେଲା । ସେତେବେଳେ ମୋର ବନ୍ଧୁ ପ୍ରପୁନ୍ତକୁମାର ପଞ୍ଚନାୟକ ରେଲଟେଁ ବେଢ଼ିର ତେବ୍ରାତମ୍ୟାନ ଥାଆନ୍ତି । ସେ ମୋର ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ । ତାଙ୍କ ଦରକୁ ମୁଁ ଯାଇ ଦେଖାସାପାତ୍ର କଲି ଓ ଜିଅପିଆ କଲି ।

ଟେନ୍‌ରେ ଗୟା ଗଲୁ । ମୁଁ ଷ୍ଟେସନ ନିକଟ ଗୋଟିଏ ଲକିଂରେ ରହିଲି । ଅନ୍ୟମାନେ ପଣ୍ଡାଙ୍କର ଧର୍ମଶାଳାରେ ରହିଲେ । ଗୟା ସହରର ପାରିପାଣ୍ଟିକ ପରିଜନତା ନଥାଏ । ଏଣୁ ଗୟାପ୍ରତି ମୋର ଆକର୍ଷଣ ନଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ମୋ ନନା ବୋଉକର କାଳ ହୋଇଗଲ ପରେ ଶ୍ରବା, ଭକ୍ତି, ବିଶ୍ୱାସ ସବୁ ମୋ ଭିତରେ ଏକାଠି ଠୁଳ ହୋଇଗଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବୈଷ୍ଣବ, ମୂଜାଶୀ, ପୁରୋହିତଙ୍କୁ ଧରି ଏହିଥର ଗୟା ବାହାରିଲା । ପ୍ରତିପଦିତାରୁ ଅମାବାସ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିଦିନ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ଲାନରେ ଶ୍ରାବ ହେଲା । ସବୁମୋଟ ୪୫ଟି ଶ୍ରାବ ଓ ୪୫ଟି ଯାଗା । ପ୍ରତିଦିନ ଶ୍ରାବ ସରିଲ ପରେ ସମସ୍ତେ

ଧର୍ମଶାଳାରୁ ପାଉ । ରନ୍ଧାବଡ଼ା ଓ ମୂଳା ସବୁ ସାରି ହବିଷାନ ଖାଉ । ମୁଁ ବସାକୁ ଫେରି ବିଶ୍ଵାମ ନିଏ । ଶ୍ରାଦ୍ଧପାଇଁ ଯେଉଁ ନିଷ୍ଠା ଦରକାର ଯେହି ନିଷ୍ଠାରେ ମୁଁ ରହିପାରି ନଥିଲା । ସକାଳେ ରୁ ଓ ରହିରେ ଛେନାର ମିଠା । ଗୟାରେ ଭଲ ମିଠା ମିଳେ । ସେଥିପାଇଁ ମୋର ଲଜ୍ଜା ଥାଏ ।

ଯେଉଁ ପ୍ଲାନମାନଙ୍କରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ହେଲ ତା'ର ନାମ ଥିଲେମୁଢା ପ୍ଲାନର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନାହିଁ । ଅନେଡ଼ା, ଅନାବିଧ୍ୟକ ଭାବେ ପଡ଼ିରହିଛୁ । ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲି ଗୟା ଶ୍ରାଦ୍ଧକୁ ଯେଉଁମାନେ ଯାଆନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକେ ସବୁ ପ୍ଲାନଙ୍କୁ ଯାଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ଏପରିକି ଗୋଟିଏ ଦିନରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରଦାସ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିଦିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନିଯୁମ ଅଛି ୧୫ ଦିନ କାଳ ୪୫ ଗୋଟି ପ୍ଲାନରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବା କଥା ।

ଗୟାରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଗତାନୁଗତିକର୍ତ୍ତବେ ରୁଳି ଆସିଛି । କୁହାୟାଏ, ଏହିଠାରେ ପ୍ଲାନ୍‌ପୁରକୁ ନାଗପୁଣ ବଧ କରିଥିଲେ । ଗୟାପୁର ମରିବା ମୂର୍ଖ ଚିତ୍ତକୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲା, ଏହି ଗୟାରେ ଜନସାଧାରଣ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କଲେ ଗୟାପୁରର ମୁକ୍ତି ହେବ । ବିଷ୍ଟଙ୍କ ଆଦେଶରେ ସେ କାଳରୁ ଏପରି ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିପାଉଛି । ଏହିଠାରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କଲେ ନିରର ପିତୃପୁରୁଷ ମଧ୍ୟ ଗତି, ମୁକ୍ତି ପାଆନ୍ତି । ଏହା ପୁରଣ ହେଉ, ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ହେଉ ବା କିମ୍ବଦନୀ ହେଉ ଅନୁଭିତ୍ୟାସ ସହ ଏହା ଚଳି ଆସିଛି ।

ଗୟା ଗଲିବେଳେ ରଜର୍ ଟିକଟରେ ସୁବିଧାରେ ଗଲୁ । ଫେରିବା ବେଳେ ପ୍ଲାନ ରଜର୍ ହୋଇପାରି ନଥୁବାରୁ ବଢ଼ି ହଇଗଣ ହେଲୁ । ଦୁଆରବାଟେ ଯାଇପାରିଲୁ ନାହିଁ ଝରଜା ବାଟେ ଗଳି ପଣିଲୁ । ସେ ନାଡ଼ରେ ଝରକାରେ ଲୁହାଧାରଣା ନଥିଲା । ବୋଧଚ୍ଛେଷ ଏଇଥିପାଇଁ ଧାରଣା ଦିଆଯାଇ ନଥିଲା । ଠେଲୁ ପେଲୁ, କିନିଷ ଉପରେ ମଣିଷ, ମଣିଷ ଉପରେ କିନିଷ । ଶୁନାଖୁଦ—ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦ, ନିଶ୍ଚୟାସ ରୁଦ୍ଧ ଓ ଦରଜା ପଡ଼ିଲେ ପିଟିପାରୁ ନାହିଁ କି ପିଟିଲେ ଆଉ ପଡ଼ିପାରୁ ନାହିଁ । ପାଇଶାନା ଦୁଆର ପିଟିପାରେ ନାହିଁ । ବହୁଦିନ ତଳେ ୧୯୪୫ ସାଲରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ବଙ୍ଗଲା ଦେଶରେ ଥିବା ନେଷକୋଣାରୁ କୃଷକ ସମ୍ମିଳନ ସାରି ଫେରିଲିବେଳେ ଏହି ଅବସ୍ଥା

ହୋଇଥିଲ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ବଳ ବୟସ ଥିଲ, ଯୁବକ ଥିଲ । କଳିକତା ଫେରିଲବେଳକୁ ମୁଁ ଆହାନ୍ତ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବହୁକଷ୍ଟ ହେଲେମଧ ସେମାନେ ଏଥରେ ଅଭ୍ୟସ । ସେମାନେ ଶ୍ରେସନରେ ଅନ୍ୟ ଗାଉରେ ଯିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲ ମୁଁ ସାଙ୍ଗ ସାଥୀଙ୍କୁ ପ୍ଲଟ କରମଣ୍ଡଳ ଗାଉରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ପହଞ୍ଚିଲ ।

ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଖାତାରେ ମୋର ନନା, ବାପା, କକେଇ ସମସ୍ତଙ୍କର ନାମଃବି ଦେଖିଲ । ମୋର ନାମ ମଧ୍ୟ ସେହି ଖାତାରେ ଯୋଗ କରାହେଲ । ଶ୍ରାବ ସମୟରେ ପୁରୋହିତ ଯାହା ଗାଇଲେ ମଧ୍ୟ ମନରୁଚରେ ମୋ ପିତୃ ଲୋକଙ୍କୁ ମୁଁ ଦେଖୁଆଏ ।

ନିମ୍ନରେ ଶ୍ରାବର ପ୍ଲାନ ଓ ନାମ ଦିଆଗଲ ।

- ୧) ପ୍ରଥମ ବେଙ୍ଗ, ୨) ବୃଦ୍ଧକୁଣ୍ଡ, ୩) ପ୍ରେତ ଶୀଳା, ୪) ରାମକୁଣ୍ଡ,
- ୫) ରାମ ଶିଳା (ଏଠାରେ କାକବଳୀ ଓ ପିଣ୍ଡବଳୀ ଦିଆଯାଏ) ।
- ୬) ଉତ୍ତର ମାନସ, ୭) ଦକ୍ଷିଣ ମାନସ, ୮) ଉଦ୍ଦିତ ଜୀର୍ଣ୍ଣ—ଏହି ଶାବ ପ୍ଲାନ ସ୍ଵର୍ୟକୁଣ୍ଡ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ୯) ତନଶା, ୧୦) ଜିହ୍ଵା ଲୋକ (ସରସିଂହ ତର୍ପଣ),
- ୧୧) ମାତଙ୍ଗ ବାପୀ, ୧୨) ଧର୍ମରଣ୍ୟ, ୧୩) କୃପ ଓ କୃପ ମଧ୍ୟବର୍ଣ୍ଣୀ ପ୍ଲାନ,
- ୧୪) ବୃଦ୍ଧସର (ବୁଢ଼ଗୟା, ଅଶ୍ଵରୁଥ ପ୍ରଦର୍ଶଣ, ଆସୁ ସେତନ ଓ ଜୂପ ପ୍ରଦର୍ଶଣ, କାକବଳୀ, ପିଣ୍ଡବଳୀ, ଗଦାଧରଙ୍କୁ ପଞ୍ଚମୃତ ସ୍ଥାନ) ।
- ୧୫) ବିଷ୍ଣୁ ପଦ (ଏଠାରେ ଗୁଆମିଶା ପିଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ), ୧୬) ସ୍ଵର୍ୟପଦ,
- ୧୭) ବୃଦ୍ଧପଦ, ୧୮) ରୁଦ୍ରପଦ, ୧୯) କାମକେପୁ ପଦ, ୨୦) ଦକ୍ଷ୍ୟାଗ୍ନିପଦ,
- ୨୧) ଆହୁବନିଆଗ୍ନି ପଦ, ୨୨) ଗାହପଣ୍ୟାଗ୍ନି ପଦ, ୨୩) ଇନ୍ଦ୍ର ପଦ,
- ୨୪) ଅଗର୍ବ୍ରି ପଦ, ୨୫) ଚନ୍ଦ୍ର ପଦ, ୨୬) ଦଧରୀପଦ, ୨୭) ମାତଙ୍ଗ ପଦ,
- ୨୮) କୌଞ୍ଚ ପଦ, ୨୯) ଗଣେଶ ପଦ, ୩୦) ଆବଶ୍ୟଧାଗ୍ନି ପଦ,
- ୩୧) କାଶ୍ୟପ ପଦ, ୩୨) ରାମଗୟା (ଏଠାରେ ତର୍ପଣ ଓ ଶ୍ରାବ), (ସୀତାକୁଣ୍ଡ, ବାଲକୁଣ୍ଡ, ସୌଭାଗ୍ୟଦାନ, ମଧୁଶ୍ରାବ ବିଷ୍ଣୁପଦ ଦର୍ଶନ) ।
- ୩୩) ଘୋର ପଦ, ୩୪) ମୁଣ୍ଡ ପୃଷ୍ଠ, ୩୫) ଗୟାକୋପ, ୩୬) ଆଦିଗୟା,

୩୭) ଗୟାଣିର (ଏଠାରେ ତର୍ପଣ ଓ ଶ୍ରାବ ହୁଏ), ୩୮) ବୈଚିରଣୀ ନାମରେ ଦୁଇଟି ପୁଷ୍ଟିଶାସ୍ତ୍ରୀ ଧୃତକୁଳୀ ଓ ମଧୁକୁଳୀ । (ଏଠାରେ ସ୍ଥାନ, ତର୍ପଣ, ଦାନ ଓ ଶ୍ରାବ) । ୩୯) ଭାମ ଗୟା, ୪୦) ଗୌ ପ୍ରଗ୍ରହ, ୪୧) ଗଦାଲେକ, ୪୨) ଅଷ୍ଟକ ବଟ (ଏଠାରେ ଶ୍ରାବ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ ହୁଏ) । ୪୩) ସାବିଷୀ (ତର୍ପଣ ଓ ଶ୍ରାବ) ବ୍ରାହ୍ମଯୋନି ଘଙ୍କଟ ନିସ୍ତାରଣ, ୪୪] ଗାୟଷୀ (ସଞ୍ଚା, ତର୍ପଣ ଓ ଶ୍ରାବ), ୪୫) ପୁନଃପୁନଃ (ବିଷ୍ଣୁପ୍ରତି ମଧୁମିଶ୍ରିତ ପାୟସ ଶ୍ରାବ, ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ଫଳଗୁ ନନ୍ଦରେ ସ୍ଥାନ ଓ ତର୍ପଣ) । ପ୍ରତିପଦାରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରାବ କରିବା ଦରକାର ।

ଗୋଦାବରୀ ସ୍ଥାନ

ରଜମହେନ୍ଦ୍ରୀଠାରେ ଗୋଦାବରୀ ନନ୍ଦରେ ବାରବର୍ଷକୁ ଥରେ ଏହି ସ୍ଥାନ ଯୋଗ ହୁଏ । ରକ୍ଷି, ନଷ୍ଟନ, ତଥ୍, ବାରକୁ ଧରି ଏହି ଶାର୍ଥ । ଶାପ୍ୟ ଯୋରୁଁ ଗୋଦାବରୀ ନନ୍ଦ ସବୁବେଳେ ଅମୂଜ୍ୟ । ମୋର ପିତୃଲେକ, କୁଟୁମ୍ବ ଲେକ, ଗ୍ରାମର ବହୁ ଲେକ ଏହି ସ୍ଥାନ ପାଇଁ ଅଗରୁ ଯାଇଥାନ୍ତି । ମୁଁ ବହୁଥର ରଜମହେନ୍ଦ୍ରୀ ଯାଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଓ ଗୋଦାବରୀ ନନ୍ଦରେ ଗଧୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଶାର୍ଥଦିନ ଶାର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାନ କରିନଥିଲି । ନିକଟରେ ଏହି ଶାର୍ଥକୁ ଯାଇ ଫେରିଛି ।

୧୭-୯-୫୭ରେ ଭାଇ ରଜନାଥ, ବୋଉ ଓ ମାଉସୀନାମକୁ ଧରି ଅସିଥିଲା ।

ପଣ୍ଡିତେରୀଶେ ଶ୍ରୀ ମା'ଙ୍କ ଦର୍ଶନ

ପଣ୍ଡିତେଶ୍ୱର ଅରବିନ ଅଶ୍ରୁମକୁ ଗୁରୁଥର ଯାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଶ୍ରୀ ମା'ଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରିବା ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିନଥିଲା ବା ସୁବିଧା ନଥିଲା । ତୃତୀୟ ଥର କାରରେ ବୃଦ୍ଧପୁରଠାରୁ ପଣ୍ଡିତେଶ୍ୱର ଦଶ୍ତ୍ରସି ସାହୁଙ୍କ ସହ ଯାଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ମା'ଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ମୁଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଗଲା । ଦଶ୍ତ୍ରସି ସାହୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଖାମ୍ ଉଚରେ ଦଶଟଙ୍କା ନେଟ୍ ଗୋଟିଏ ରଖି ଶ୍ରୀ ମା'ଙ୍କ ପାଦତଳେ ଥୋଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ମୋର ଦର୍ଶନ ପରେ ମଧ୍ୟ ଗୁଲିଗଲେ । ଦର୍ଶନପାଇଁ ଉପର କୋଠାକୁ ଗଲୁ । ତୌକ ଉପରେ ଶ୍ରୀ ମା'ଙ୍କ ଆଉଜାଇ ବସାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ବେକଠାରୁ ଗୋଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୁଗାରେ ଆଚୂର । ବୋଧତ୍ତର ଗୋଡ଼ ଫୁଲିଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ଅଗରେ ଆଶ୍ରୁ ମାତ୍ର ବସିଲା । ତାଙ୍କ ଅଖି ମୋ ଅଖି ଦେଖାଦେଖି ହେଲୁ । ଚମଜାର ଆଖି । ଅନ୍ୟକୁ ଆକୁଣ୍ଡ କରିବା ଆଖି । ଯାହାକି ଫଟୋରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ।

ମା'ଙ୍କ ବିଷୟୋଗ ପରେ, ଅରବିନଙ୍କର ସମାଧର ଉପର ଫ୍ରରରେ ଯେଉଁ ଖାଲି ବଖରାଟି ରଖାଯାଇଥିଲା, ସେହି ବଖରରେ ତାଙ୍କ ଶଶରକୁ ରଖାଯାଇ ମୂର୍ଖ ହେଲା ।

ଅରବିନ ଆଶ୍ରୁ ଧୀର, ପ୍ଲିର, ଶାନ୍ତି । ବଡ଼ ପାଟିରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ମନା । ସେଠାରେ ଓଡ଼ିଶାର ଭକ୍ତ, ଓଡ଼ିଆ ପରିକା, ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରେସ ରହିଛି । ଅରବିନ ଓ ମା'ଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ବହୁ ବହି ଛପା ଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଶାର କଂଟ୍ରାକ୍ଟର ଶ୍ରୀ ଉତ୍ସବ ସାମନ୍ତରାପୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେସ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ସେଠାର ପରିରୂଳକ ଓଡ଼ିଶାର ସିପିତ ବାବୁଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା ହେଲା । ଆଶ୍ରୁମରେ ବହୁ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ ଅବସର ପ୍ରାପ୍ତ ଅପେକ୍ଷାର ବିଶେଷ ଭବରେ ବଜାଳୀ ଉଦ୍‌ବ୍ଲୋକ । ପରିଷାର ପରିଜନ ଜାଗା । ଧଳା ପୋଷାକ । ବାସନ ଧୋଇବା, ଝାଡ଼ୁ ମାରିବା ପ୍ରଭୁତ୍ବ ଯାବଣ୍ୟ କାମ ନିଜ ହାତରେ କରନ୍ତି ।

ଭୈରବ ମହାନ୍ତି ଆଉ ନାହାନ୍ତି । “କିଏ ଏହି ମା’” ନାମରେ

ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଆ ବନ୍ଦ ପରେ ଅରଚିନ ଆଶ୍ରମ ପରିଦର୍ଶନ ପାଇଁ
ମୋର ଅଗ୍ରତ ହେଲା । ଏଠାକୁ ବହୁଥର ଅସିଛି । ଥରେ ଅଉମନ୍ୟ ପଣ୍ଡାଙ୍କ
ସହ, ଥରେ ଦଣ୍ଡାସି ପାହୁଙ୍କ ସହ, ଥରେ ଦୁର୍ଗା ବାବୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସହ ଏବଂ
୧୯୭୭ ସାଲରେ ସିଲୋଚନ କାନ୍ଦୁନ୍ଦ୍ରଗୋ, ଏମ୍.ୱଲ.୧.କ୍ଷ ସହ ଓ ୧୯୭୮
ସାଲ କୋଇମନ୍ତର ସମ୍ମିଳନ ବେଳେ, ଦଶିଶ ଭାରତ ଦ୍ୱାରା ଗସ୍ତରେ ।

ଦଶିଶ ଭାରତ ଗସ୍ତ

କଂଟାକ୍ଟର ଅନ୍ଧମନ୍ୟ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ସହ କାରରେ ଚାକର ଧୀ, ମୁଁ,
ମୋ ଉତ୍ତରୀ ଶକ୍ତୁନିଳା ଓ ଜରିଗେସନ୍ ଅଫ୍ଟିସ ର ପିଅନ, ଅସିକା ସୁନାମ୍
ଓଡ଼ିଆ ସାହର ହର, ସମସ୍ତେ ମିଶି ଦଶିଶ-ଭାରତ ଯାଇଥିଲୁ । ହର ଆଉ
ନାହାନ୍ତି । ସମ୍ବାରରୁ ବିଦାୟ ନେଲେଣି । ଭଲପିଲା । ସାହାପ୍ୟକାଶ ।
ଅନ୍ଧମନ୍ୟ ପଣ୍ଡାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ । ବଜମହେଠୀୱ ନେଲେରୁରେ ଦୁଇବରସ
ରହି ମେଡ୍ରାସ ଗଲୁ । ପକ୍ଷିଶର୍ପ, ମହାବଳୀପୁରମ୍, ସିପତି, କାଲହପ୍ତୀ,
ପଣ୍ଡିତେଶ୍ୱର ପରିଦଶନ କଲୁ ।

କାଲହପ୍ତୀ

ଶିପତିବାଳଙ୍ଗ ପାହାଡ଼ ତଳଦେଶରେ କାଲହପ୍ତୀ ଦେବାଳୟ ।
ଏଠାରେ ମହାଦେବ ବିରଜମାନ । ହାରଦେଶରେ ଜଣେ ଶବରର ପ୍ରତିମ୍ବିଞ୍ଚୀ ।
ଏଠାରେ ଶୃନ୍ତାନ୍ତି କି ସିଂହ ନାହାନ୍ତି । ଏହା ବଣ ଭିତରେ ଥିଲା ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ବଣ ପଦା ହୋଇଗଲେଣି । ମହାଦେବ ଲିଙ୍ଗର ଅଣି ଉପରେ
ଜଣେ ଶବର ପାଦର ବୁଡ଼ା ଆଣି ରଖିଛି ଓ ଶାରକୁ କାଣ୍ଟରେ ଯୋଡ଼ି
ନିଜର ଅଣି ଖୋଲିବା ପାଇଁ ଉଦ୍‌ୟମ । ଏହାର ଗୋଟିଏ ପଟୋ ମୁଁ ଘରେ
ରଖିଛି । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ହେଲା—ବଣ ଭିତରେ ମହାଦେବଙ୍କ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମିଣ
ମୂଜା କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ରାତରେ ଜଣେ ଶବର ଆସି ମାଂସକୁ ରଖି; ସୁଆଦ
ମାଂସକୁ ମହାଦେବଙ୍କ ଲିଙ୍ଗ ଉପରେ ଥୋଇ ମୂଜାକରି ରୂପିଯାଏ ଏବଂ ଆଉ
ଜଣେ ଭକ୍ତ ଗୋଟିଏ ହାଣି ଆସି ଶବରଗରୁ ମହାଦେବ ମୁଣ୍ଡୀଙ୍କୁ ରଷା କରିବା

ପାଇଁ ରୁଡ଼ାଏ ଡ୍ରାକପତ୍ର ଥୋଇଦେଇ ପାଏ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅସି ଏପରୁ ଦେଖି
ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ରାଷ୍ଟ୍ର ଜଣୀ ବସିଲା । କିନ୍ତୁ ଅଶ୍ଵୟେଁ ହେଲା ଶବର
ଅସିଲାବେଳେ ମହାଦେବ ଲିଙ୍ଗର ଗୋଟିଏ ଆଶିରୁ ରକ୍ତ ବହୁଥିଲା ।
ତତ୍ତ୍ଵଶାର ଶବର ନିଜର ଆଶିର ଢୋଳା ତର ସାହି ଯଥରେ ଖୋଲି ଲିଙ୍ଗ
ଉପରେ ଲଗାଇଦେଲା । କିନ୍ତୁ ପରେ ପରେ ମହାଦେବଙ୍କ ଅନ୍ୟ ଚତୁର୍ବୁ
ମଧ୍ୟ ରକ୍ତ ବହିଲା । ଶବର ଅନ୍ୟ ଅଶିକୁ ତର ସାହାଯ୍ୟରେ ଖୋଲି
ମହାଦେବଙ୍କ ଆଶିରେ ଲମାଇବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲା । ସେଥିପାଇଁ ନିଜ
ପାଦର ବୁଡ଼ି ଅଞ୍ଜିଠି ଦ୍ଵାରା ମହାଦେବ ଲିଙ୍ଗର ଆଶିକୁ ଚିନ୍ହଟ କରିଛି ।
ସେତିକବେଳେ ମହାଦେବ ଦେଖାଦେଲେ । ଶବରର ପୁଣି ମୂର୍ଖ ଚଷ୍ଟ
ରହିଲା । ଶବରର ଅନୁରୋଧ ସମେ ମହାଦେବଙ୍କ ନିକଟରେ ଶବରର ମୂର୍ଖୀ
ମଧ୍ୟ ରହିଲା ।

ସିପତିବାଲଙ୍ଗ

ସିପତିବାଲଙ୍ଗ ଦଶି ଶିଶୁର ଓ ଅନ୍ତର ପ୍ରତିଷ୍ଠ ଦେବତା । ଗଞ୍ଜାମ
ଜିଲ୍ଲାରେ ମଧ୍ୟ ଏହାକର ପ୍ରସାଦ ରହିଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପରି
ଦଶିରେ ସିପତିବାଲଙ୍ଗ । ପଦତ ଉପରେ ଠାକୁରଙ୍କ ଅବସ୍ଥାନ । ପାହାର
ପତର୍ରି । ବେତ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ପାହାଡ଼ ଉପରେ ମନ୍ଦିର । ବସାର, ପାଣି,
ଅଲୁଆର ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ଯାଧୀକ ସମାବେଶ ଏଠାରେ ବହୁତ । ଦର୍ଶନ
ପାଇଁ ଦଶିଶାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ସେଥିପାଇଁ ରସିଦ ମଧ୍ୟ ମିଳେ । ସବ୍-
ସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ନିୟମ ଏବଂ ଅଧିକ ପଇସା ଦେଲେ ଅଲଗା
ନିୟମ ହୁଏ । ସବ୍-ସାଧାରଣ ଦର୍ଶନକୁ ଯିବାପାଇଁ ଅନ୍ତର କମ୍ବରେ ଜଣକୁ
ରୁରିଷଣା ଲୁଗିବ । କିନ୍ତୁ ଦର୍ଶନ ଗୋଟିଏ ମିନିଟ୍ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ ।
ରୂରିଷଣା କାଳ ଛିଡ଼ାହୋଇ ଅର୍ଗଲ ପରେ ଅର୍ଗଲ ରିନିମା କରି ଯିବାକୁ
ସୁସଂଗଠିତ ବନ୍ଦୋବସ୍ତୁ । ଅଧିକ ପଇସା ଦେବା ଲୋକ ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍
ମଧ୍ୟରେ ଦର୍ଶନ କରି ଅସିପାରିବେ । ପରିଶ ଟଙ୍କା ଟିକଟ । ଏଠାରେ
ଗୋଟିଏ ହୃଦ୍ଦି ରଖାଯାଇଛି । ଟଙ୍କା, ସୁନା, ରୂପା ଅଜସ୍ତ ମିଳିଛି ।
ଏଠାରେ ମୁଣ୍ଡ ଲଣ୍ଡା ହୁଅନ୍ତି । (ବର୍ତ୍ତମାନ ଦର୍ଶନ ନିୟମରେ କେତେକ
ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି ବୋଲି ଶୁଣିଲି)

ସିମାଞ୍ଜଳି

ମେଡ୍ରାସରୁ ଫେରିବା ବାଟରେ ସିମାଞ୍ଜଳି ନରସିଂହ ଠାକୁର । ତା ମୂର୍ଖ ବହୁତଥର ଯାଇଛି, ନନାଙ୍କ ସହ ପିଲାଦିନେ ଯାଇଛି । ମୋର ଦୋଧ ଶାନ୍ତ ହେବାପାଇଁ, ମୋର ବାଘୁଭଳି ଆଚରଣ ବନ୍ଦ ହେବାପାଇଁ ମୋ ବୋଉର ମାନସିକ ଥିଲା ।

ଏହି ନରସିଂହ ମୁଣ୍ଡୀ ସଦାବେଳେ ଚନ୍ଦନରେ ଆବୃତ । ମୁଣ୍ଡୀ ଦେଖା ଯା'ନ୍ତି ନାହିଁ । ବୈଶାଖ ମାସ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଦିନ ନୃସିଂହ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ଏଠାରେ କେବଳ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲଜ୍ଜୁ ମୁକ୍ତା ହୁଏ । ବଡ଼ ପରିମାଣରେ ଏହା ଏଠାରେ ବିନ୍ଦୀ ହୁଏ । ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ଲଣ୍ଠା ହୁଅନ୍ତି ।

ଆନ୍ତାବରମ୍ ସଞ୍ଜନାରାୟଣ

ମେଡ୍ରାସରୁ ଫେରିବା ବାଟରେ ଆନ୍ତାବରମ୍ ପାହାଡ଼ ମୁଣ୍ଡାଆ ଉପରେ ସଞ୍ଜନାରାୟଣ ଠାକୁର । ପ୍ରଜ୍ଞେକେ ପରିଶ ଟଙ୍କା ଲେଖାଏଁ ଦେଇ ସଞ୍ଜନାରାୟଣ ମୁକ୍ତା କଲୁ । ମନ୍ଦିରକୁ ଯିବାପାଇଁ ବହୁ ପାବଛ ପଡ଼ିଛି ଓ ଗାଡ଼ି ବସ୍ତା ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଦେବାଳୟଟି ତିନିପ୍ରତ୍ଯେକଶିଷ୍ଟ ।

ପ୍ରସାଦ ଉପଭୋଗ୍ୟ—ବାସନା ଧିଅରେ ରୁଡ଼ ଓ ଗହମ ଖୁଦର ଭୋଗ ।

ପ୍ରଥମ ପ୍ରସ୍ତୁ ପାଦ, ଦିଣପୁ ପ୍ରସ୍ତୁ ଗଣ୍ଠି, ତିଣପୁ ପ୍ରସ୍ତୁ ମୁଣ୍ଡ । ଏପରି କାହିଁକି ଅଛି ତାହା ଜଣାନାହିଁ । ଉପରେ ରହିବାପାଇଁ ପାଣି, ପବନ, ପାଇଶାନା ସବୁ ସୁବିଧା । ପ୍ରସାଦ ଆକର୍ଷଣୀୟ । ଗହମ ଖୁଦ, ଗୁଡ଼, ବାସନା ଦିଅ ପକାଇ କୀରି । ପେଟଭର ଖାଇଲୁ । ଟଙ୍କାକିଆ ପ୍ରସାଦ ପୁଡ଼ା ରେଡ଼ ଉପରେ ବିନ୍ଦୀ ହୁଏ, ତାହା ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କାର ଟଙ୍କାର । ଏ ଯ୍ଲାନକୁ ମୁଁ ବହୁତଥର ଗଲଣି । ପୁଅ ସକିଦାନନ୍ଦ ଓ ବଡ଼ ଭଉଣୀ ପରିମଳା, ସକିଦାନନ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀ ସଞ୍ଜନ୍ମ, ରଙ୍ଗନାଥର ସ୍ତ୍ରୀ, ସକିଦାନନ୍ଦର ଶାଶ୍ଵ ମିଶି ଯାଇଥିଲୁ । ଏହା ସକିଦାନନ୍ଦର ବିବାହ ପରେ ପରେ ।

ଶେଷରେ ଅନିତାର ନନ୍ଦପୁରରେ ରୁକିଶା କରୁଥିଲା ବେଳେ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ପୁଣ୍ଡା, ଝିଅ ଝିମା ସହ ଆମେ ସମସ୍ତେ ବିଶାଖାପାଠଣା ଯାଇ ସେଠାରୁ ଆନ୍ତାବରମ୍ ଯାଇ ରାତ୍ରି ଫେରିଥିଲୁ ।

ଦିଅଁ ଦେବତା ଓ ଠାକୁରଣୀ

ତାବତାଶଣୀ

ଜଞ୍ଜାମର ପୁରୁଷୋତ୍ତମପୁର ନିକଟ, ପ୍ରତାପପୁର ପାଖରେ ରଷିକିନ୍ତ୍ଵା ଦଶିଶ ପାଖ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପାହାଡ଼ ମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରେ ତାବତାଶଣୀ ଠାକୁରଣୀ । ବହୁ ପୁରୁତନ କାଳରୁ ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ ସୁସଜ୍ଜିତ ଭବେ ପଥରରେ ପାବଛ ତିଆରି ହୋଇଛି ।

ମୁଁ ଏହି ପ୍ଲାନକୁ ବହୁବାର ଯାଇଛି । ବହୁ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ଏଠାକୁ ଯାତାଯୁତ କରନ୍ତି । ବିଶେଷକର ସନାତ୍ନ୍ତ ଓ ଚେତ୍ତ ମାସର ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ଏଠାରେ ପିଲମାନଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡନ କରିଯାଏ । ଏଠାରେ ଛେଳି, ବୋଦା ବଳୀ ଦିଆଯାଏ । ଏହି ବଳୀର ରକ୍ତ ଠାକୁରଣୀଙ୍କର, ମାଂସ ଉତ୍ତମାନଙ୍କର ଓ ମୁଣ୍ଡ ସେବକମାନଙ୍କର । ହାଡ଼, ଗୋଡ଼ କୁକୁର ଓ ବିରତିର ଏବଂ ତୁଳ ମୋତିର ।

ବର୍ଷମାନ ଏହି ବଳୀ ପ୍ରଥା ବନ୍ଦପ୍ରାୟ । ଯଦିବା ମାଂସାସୀମାନେ ମନ୍ଦରର ଅନନ୍ତଦୂରରେ ଛେଳି କାଟି ଘେଜିଦ୍ଵାରା କରନ୍ତି ।

ଜଞ୍ଜାମର ସ୍ବାଧୀନରେତା, କାଣ୍ଡାୟ ନେତା, ସମାଜସେବା ଓ ସମାଜ ସହାରକ, ଦୈନିକ ଅଣାର ସପାଦକ, ସୋରଡ଼ାଁ ନିବାସୀ ଶଶିଭୂଷଣ ରଥ, ତୃଣାୟ ଦକେରେ ବଳୀ ପ୍ରଥା ବନ୍ଦପାଇଁ ଉଦ୍‌ୟମ କରି ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇଥିଲେ । ନିଜେ ଯୁପକାଠ ଉପରେ ବେକ ଦେଖାଇ ଶୋଇରହିଲେ । ବଳ ପ୍ରଥା ବନ୍ଦହେଲା, ତାଙ୍କର କାହିଁ ରହିଲା । ସେ ନିର୍ବାଚନରେ କେବେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇନଥିଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀ, ବିଧାୟକ, ସଭାପନ୍ତି ନଥାଇ ମୁଢା ଜଞ୍ଜାମରେ ତାଙ୍କର ପ୍ଲାନ ବହୁ ଉଚରେ ।

ମୁଁ ପିଲଦିନେ ଶଗଡ଼ରେ ପିତାମହ ଦର କୁଟୁମ୍ବକ ସନ୍ତ୍ରିତ ଠାକୁରଣୀଙ୍କ ପୀଠକୁ ଯାଇଥିଲା । ପୁରୁଷୋତ୍ତମପୁରଠାରୁ ନନ୍ଦଶର୍ମାଙ୍କର ଶଗଡ଼କୁ ଠେଳି ପେଳି ପାହାଡ଼ ନିକଟକୁ ଯାଇ ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ ଉଠିଥିଲୁ ।

ଆମ ସତ କାଳଶ୍ରପୁର ଗ୍ରାମର ସ୍ଵନାମଧନ୍ୟ ବିନାୟକ ସାସମଳ (ଗୁଡ଼ିଆ), ବହୁ ଜୀବା ପିଠା ଭୋଗ ଧରି ମୁଜା କରିବାପାଇଁ ଯାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଠାକୁରଣୀଙ୍କ ମୁଜା ମୁଦ୍ରା ଶଗଡ଼ ଉଚିତରେ ଆଗ ମୁଜା ହେବାର ମନେ ପଡ଼ୁଛି ।

ଆଉଥରେ ହାଇସ୍କୁଲ ଗ୍ରୁପ ଅବସ୍ଥାରେ ମଉଜ ମଜଲିସ ପାଇଁ ଦୁଇଜଣ ସାର୍ଥିଙ୍କ ମହ ସାଇକେଲରେ ଯାଏଥା କରିଥିଲି । ଅସିକା ହରିହର ହାଇସ୍କୁଲର କିବାଣୀ କାଣୀନାଥ ପାସ ଓ ଜଗତାନନ୍ଦ ପାସ । ବର୍ଣ୍ଣମାନ ନଦୀ ବାଲରେ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବାହିଁ । ପୋଲ୍ ହୋଇଯାଇଛି । ବସ୍ ଉପର ମନ୍ଦର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇପାରୁଛି । ଏହି ବନ୍ଦ୍ରା ପଢିବାରେ ଆସିକା ଗ୍ରାମର ଅବିବାହିତ ଅଭିମନ୍ୟ ସ୍ଵର୍ଗ, ପୋଲିସ ଅଫିସର ବହୁ ଉତ୍ସମ କରିଛନ୍ତି । ସେ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଛେଜିତରେ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ବାୟା ଇନିସପେକ୍ଷର ବୋଲି କୁହାୟାଇ ଥାଏ ।

ତାବତାରଣୀ ଦୁଇଟି ଗ୍ରେଟ ପଥର ମୁଣ୍ଡୀ । ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଦୁଇଟି ପିତଳ ନିର୍ମିତ ମୁଖା ଲଗାଯାଇଛି । ପୁରୁଷାନୁଷମେ ମୁଜାରୀ ଓ ସେବକମାନେ ଠାକୁରଣୀଙ୍କର ସେବା ମୁଜା କରି ଜୀବିକାନିବଦ୍ଧ କରୁଛନ୍ତି । ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଏହା ଦେବୋତ୍ତମ ବିଦ୍ରଗ ଦାର ପରିବୁଲିତ । କିନ୍ତୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ନୁହେଁ । ବହୁ ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି ।

“ଶୁଭେ ଲଭେ” ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଏଠାକୁ ପ୍ରତି ସଂତୋଷକୁ ଯିବା ଗୋଟିଏ ଅଭ୍ୟାସ କରି ସାରିଛନ୍ତି ।

ଡିମୁକା-ଉପର ବାକେଶୁରୀ

ଦିଗପହଣ୍ଡିଠାରୁ କିଛି ବାଟ ରୁକ୍ଷୀୟାଇ ବା ଜିପ୍ରେ କିଣ୍ଟୁବାଟ ଯାଇ ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ ଯିବାକୁ ହୁଏ । ପାବଜ୍ଜ ନାହିଁ । ତତ୍ତ୍ଵବା ଅତି କଷ୍ଟକର । ଏଠାକୁ ମୁଁ, ଥର ଯାଇଛି । ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଅଭି ପାହାଡ଼ ଚଢ଼ିପାରୁ ନାହିଁ । ପାହାଡ଼ ଚଢ଼ିଲୁବେଳେ ତାତିଲୁ ପଥରରେ ପାଦ ସିଇପାଇଛି । ମୁଁ ଥରେ ଅଚେତ ହୋଇଯାଇଛି । ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଖୋଲୁ ସମତଳ ଯାଏ ।

ଦିଅଁ, ଦେବତା ଦେବାଳୟ କିଛି ନାହିଁ । ରୂଳ ଗୋଟିଏ ଅଛି । ସେଠାରେ ପଥର ଖଣ୍ଡି ଏ ଧରି ମୋ ସହିତ ରାଘବ ପରିତ୍ରା, ଶିଶୁର ଗୌଡ଼ି ଓ ଗୌରାଜ ପାତ୍ରୀ ଯାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ରାଘବ ପରିତ୍ରା ଆମ ଗ୍ରାମରେ ଭର୍ତ୍ତା ଦରେ ରହୁଥାନ୍ତି । ସେ ପ୍ରାୟ ସାତ ଆଠବର୍ଷ ଆମ ଗାଁରେ ରହିଥିଲେ ।

ମୋରତ୍ତା କର୍ମ ଶିତେଶ

ମୁଁ ଏଠାକୁ ମଧ୍ୟ ଏକାଧିକ ଥର ପାଇଛୁ । ଏହା ସେବତ୍ତାଠାରୁ ଚାଜଳବାଢ଼ି ରାସ୍ତାରେ ପଡ଼େ । ପଦ ଦିନରେ ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ଅହିଆରେ ନିଅଁ ଜଳାହୁଏ । ତା ପରେ ସେବକ ଉଆଁ ଢେଇଁ କରନ୍ତି । ବଡ଼ଭେଳି ପାଟି ଏଠାକୁ ମଧ୍ୟ ଆସନ୍ତି ।

କୁଳତ୍ତ ବାଗ୍ଦେଶ୍ବର

କୁଳତ୍ତଠାରେ ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରେ ବାଗ୍ଦେଶ୍ବର ପଥର ଖୋଲରେ ଖଣ୍ଡି ଏ ପଥର ରୂପରେ ମୁଜା ପାଆନ୍ତି । କବିସମ୍ମାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜକର ଏହି ଠାକୁରଣୀ ଆଶ୍ରମ ଦେବା । ପଥରରେ ପାହାର ସେଠାକୁ ପନ୍ଥିଛି । କିନ୍ତୁ ତାରଚାରଣୀ ପଦର ପରି ସୁସଜ୍ଜିତ ଦୁହେଁ । କୁଳତ୍ତ ନିକଟରେ ଧନଙ୍ଗୟପୂର ଶାସନରେ ମୋର ଶ୍ଵରୁର ଘର ଥିବାରୁ ଏକାଧିକ ବାର ଜାଇଛି । ବର୍ତ୍ତିମାନ ସେ ପାହାର ମୁଁ ଆଉ ଚଢ଼ିପାରିବ ନାହିଁ । କବିସମ୍ମାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ବାଗ୍ଦେଶ୍ବରଙ୍କୁ ଉପାସନା କରି ତାଙ୍କର କବ୍ୟ ପ୍ରଣୟନ କରିପାରି ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ବାଗ୍ଦେଶ୍ବର ପ୍ରତିଷ୍ଠା । କୁଳତ୍ତକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ବହୁ ଦୁରଦୁରନ୍ତ ତ୍ରାମମାନକର ଲୋକେ ବାଗ୍ଦେଶ୍ବରଙ୍କ ପାଖରେ ଆଣ୍ଟିଛି ।

ସିଂହାସନ

ଆସିବାଠାରୁ ପରୁଣ ମାରିଲ ଦୁରରେ ଶିରକିପଡ଼ା ଶାସନ ପରେ ଭବରତା ନିକଟରେ ବଣ ଉଚିରେ, ଶଣ୍ଡିବାଇ ଦେଇ ଗଲେ ସିଂହାସନଙ୍କ ଦର୍ଶନ ମିଳେ । କିନ୍ତୁ ଆଦିବାସୀମାନେ ଏହି ଠାକୁରଣୀଙ୍କର ମୁଜକ ଓ

ରଜ ସନ୍ଧାନ୍ତ ସମୟରେ ଏଠାରେ ଅଜୟ ଛେଳ, ବୋଦା ବଳୀ ଦିଆଯାଏ । ପ୍ରଚୁର ରକ୍ତର ଧାର ବୋହିଥାଏ । ସେହି ରକ୍ତକୁ କୁଦି ମନ୍ତ୍ରର ମନ୍ତ୍ରକୁ ଯିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦେଉଳ, ମଣ୍ଡପ, ବସାୟର ଏସବୁ ତିଆରି ହୋଇପାରିଛି । ସରଜାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରସା ତିଆରି ହେଲାଣି । ସେଠାକୁ ଦିନକରେ ଯାଇ ଫେରିଥିଲା ହେବ ।

ଏହି ଛ୍ଵାନକୁ ମୁଁ ବହୁଥର ଯାଇଛି । ଶିରକିପଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସ୍ତରେ ଯାଇ ସେଠାରୁ ଗୁଲି ଚାଲି ଯାଇଛି । ମୋ ସହିତ ମୋ ଗ୍ରାମର ମୋର ପ୍ରିୟମେ ସାଥୀ ଗୌରଙ୍ଗ ପାଢ଼ୀ ଓ ମୋର ବ୍ୟାଧି ପରିତ୍ରା (ସେତେବେଳେ ସେ କମ୍ବୁନ୍ଦରୀ ପାଠିର କର୍ମୀ, ବର୍ତ୍ତମାନ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ଓ ଶିଧାନ ସଭର ସନ୍ଧାନ) ଯାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେଠାକୁ ରସା ନଥିଲା । ବଣ ଭିତରେ କାଦୁଅ ପଙ୍କରେ ଗୁଲିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଭବରଡ଼ା ଠାରେ ଗୁଡ଼ିଏ କଞ୍ଚା ବାଇଗଣ ଛିଣ୍ଡାଇ, ତାକୁ ସିଖାଇ ପେଟମୂର ଖାଇ ଅମେ ଦର୍ଶନକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ରାତବ ପରିତ୍ରା ଓ ଗୌରଙ୍ଗ ପାଢ଼ୀ ଏମାନେ ଦ୍ୱାକୁରଣୀଙ୍କ ଭକ୍ତ । ନିଯମ କାନ୍ଦୁନ ମୁତାବକ ମୂଜାହ୍ଦି, ରୁଡ଼ାସନ୍ଧ ଓ ଗଞ୍ଜେଇ । ଏସବୁ କାମ ସାରି ଫେରିଲୁ ।

ନାରାୟଣୀ

ଖଳିକୋଟ ନାରାୟଣୀ । ଖଳିକୋଟ-ବାଲୁଗାଁ ପ୍ରଧାନ ସନ୍ଧାନରୁ ଭିତରକୁ ୩ ମାଇଲ ଗଲେ ନାରାୟଣୀ ମନ୍ଦିର । ପଦ୍ମତ ଗୁପ୍ତାରେ । କିନ୍ତୁ ଖୋଲ ଯାଗାରେ ଅବସ୍ଥାପିତ । ମନ୍ଦିର ହୋଇସାରିଛି । ବସାୟର ଓ ମଣ୍ଡପ ରହିଛି । ବାରମାସି ପାଣିଝର ଏଠାରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଛି । ଏଠାରେ ନଦୀଆ ଆମ୍ବ, ପଣସ ପ୍ରକୃତି ବହୁପ୍ରକାର ଗଛ ଲାଗିଛି । ଅଣ୍ଡା ଯାଗା । ଛେଟିଆ ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ନାରାୟଣୀ ପଥରରେ ଖୋଦିଛି । ଏହି ଠାକୁରଣୀ ଖଳିକୋଟ ଘଜାକର ଆରଧ ଦେବତା । ଥରେ ଏଠାରେ ବିଶ୍ଵାସ ଯଜ୍ଞ ମନ୍ତ୍ର କରାଇଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ପୂଜାଶ୍ର ନିକଟ ଗ୍ରାମର (ଦେବତା ବ୍ୟାଶ) ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହାର ପରିବୁଲନା କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଲୁଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହାର ତତ୍ତ୍ଵାବ୍ଧାରକ ହେଉଛନ୍ତି ଦେବୋତ୍ତର ବିଷ୍ଣବ । ଦେବତା ବାବୁଙ୍କର

ପରିବୃକନାରେ ଥିଲାବଳେ ଯେଉଁ ସୁବିଧା ମିଳ, ବର୍ଷିମାନ ତାହା ଅଗ୍ରବ । ବୋଧଦ୍ଵୟ ଆଦାମୁଠା ଏଣିକି ସୁପରିବୃକନ ହେବ । ଏହି ପାଠରେ ମୁଁ ଥରେ ଶ୍ରୀ ସୁଦର୍ଶନ ପିପାଠୀଙ୍କ ଦାର ଓ ଅଞ୍ଚଥରେ ଶ୍ରୀ ବାଧାମୋହନ କରଙ୍କ ଦାର ଚଣ୍ଡିପାଠ କରିଥିଲା । ନାରୟୁଣୀ ମୋର ଆଗ୍ରହ ଦେବା । ବହୁଥର ଗାତ୍ର ମୋଟରରେ ଯିବା ଆସିବା କରୁଛି । ଏଠାକୁ ଥରେ ଗଲେ ମନରେ ମୋର ଶାନ୍ତି ଆସେ ଓ ଆପଦ ବିପଦ ବେଳେ ସ୍ଵତଃ ନାରୟୁଣୀ ମନେ ପଢିଯାଆନ୍ତି । ଥରେ ଏହି ଯାଗାରେ ମୁଁ ତିନିରାଷ ବିଚାକିଛି ।

ସୁନେଲୀ ରୂପେଳୀ

ଆସିକାଠାରୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଯିବା ପାଞ୍ଚ ନମ୍ବର ଜାଣୟ ବଜପଥର ଗଡ଼ପୋଖରିଆ ଗ୍ରାମ ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ଗଛମୁଳେ କେତୋଟି ପଥର ମୁକ୍ତା ପାଆନ୍ତି । ମୁଁ ବସ୍ତରେ ବିଧାନସଭାକୁ ଗଲାବେଳେ ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ବିଧବା ବୁଢ଼ୀ ମୁଜା କରୁଥିବାର ଦେଖିଛି । ପାଖୟୁଣା ଗ୍ରାମବାସୀ ତାଙ୍କ ପିଲାପିଲିମାନଙ୍କର ଆଶେର୍ଗ୍ୟ କାମନା କରି ବହୁ ସମୟରେ ଏଠାରେ ରକ୍ତା ବଡ଼ା କରନ୍ତି । ଦେବାଳୟ, ମନ୍ଦିର କିଛି ନଥିଲା । ରେଡ଼ ଉପରୁ ଠାକୁରାଙ୍କିକ ପାଖକୁ ଯିବାପାଇଁ ବସ୍ତା ନଥିଲା । ଥରେ ଦୁଇଥର କାବୁଆ ଖସଡ଼ାରେ ଠାକୁରାଙ୍କିକ ପାଖକୁ ଯାଇଛି । ଆସିକା ବହୁମୁଖୀ ସମବାୟ ସମିତିର ମୁଁ ଡାଇରେକ୍ଟର ଥରେ ଏହି ବାଟରେ ଗଲାବେଳେ, ସେଣ୍ଡରେ ସେହି ସମୟରେ ଶ୍ରୀରାଧା ବର୍ଷା ଓ ପବନ । ଅଛାରରେ ଗାଡ଼ି ଶ୍ଲାର୍ଟ ହେଲନାହିଁ । ପୁରୁଣା ଡ୍ରାଇଭର 'ଦଣ୍ଡୁ' ଥିଲା । ଆମେ ଦୁଇଜଣ ବହୁ ଟେଲପେଳ କଲେ ସୁନ୍ଦର ଗାଡ଼ି ରୁଲିଲନାହିଁ । ମୋର ସିନା ଖାଲି ପକେଟ୍ କିନ୍ତୁ ସୋମନାଥ ଦାଶଙ୍କ ପାଖରେ ହଜାର ସଖ୍ୟାରେ ନୋଟ୍ ବଢ଼ା । ନିର୍ଜନ ପ୍ଲାନ, ପାଖରେ ଗାଁ ଘର କିଛି ନାହିଁ । ତଳଦିନେ ସେହି ପ୍ଲାନରେ ଗୋଟିଏ ରୁଦ୍ଧଳ ଟକ୍କିଲୁଟ୍ ହୋଇଥିବାର ଶୁଣିଛୁ । ଆଶଙ୍କା ଆଉ ଉଦ୍‌ବେଗରେ ହତବାକ୍ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ବିଜୁଳୀ ଆଲୁଆରେ ମୁଁ ଆବିଷ୍କାର କରୁଥିବା ସେହି ଠାକୁରାଙ୍କି

ଗଛ ମୁଳଟି ଦେଖାଇଲୁ । ତା' ପରେ ପୁଣି ଗାଉକୁ ଠେଳିଲୁ । ଗାଉ ଶ୍ଵାର୍ଟ
ହୋଇଗଲା । ଡ୍ରାଇଭର ଡାକ ଦେଲା—‘ସୁନେଲୀ ରୂପେଲୀ’କୁ ଜୟ ।

କିନ୍ତୁ ଦିନ ପରେ ସୋସାଇଟି ଟ୍ରକରେ ଗୁଡ଼ିଏ ପଥର, ପାହାଚ ପାଇଁ
ବୋହିଆଣି ସେଠାରେ ପକାହେଲା । କଂଟ୍ରାକ୍ଟର ଦଣ୍ଡପାଣି ପ୍ରଧାନ, ଦଣ୍ଡାସି
ସାହୁ ଟ୍ରକରେ ସିମେଣ୍ଟ ଓ ଟାପିଆ, ମୁଲିଆ ଧରି ଯାଇ ସେଠାରେ ପାହାଚ
ତିଆର କଲେ । ତା' ପରେ ଉତ୍ତରାବ୍ୟ ପାଖେ ରହାବଢା କରି ଖାଇଲୁ ।
ଏହି ଠାକୁରଣୀଙ୍କୁ ମୋର ଧାରନାରେ ବ୍ୟାଧ ମେଳରେ ‘ହରହର ଦାଣଙ୍କ
ଠାକୁରଣୀ’ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ସେହି ଶ୍ଵାନର ଉନ୍ନତିପାଇଁ ଇଂଜିନ୍ୟୁର-
ମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରି କଂଟ୍ରାକ୍ଟରମାନଙ୍କ ରହିଥାରେ ଦେବାଳ୍ୟୁଟି ହୋଇ-
ପାରିଲା । ନାଲରେ ପୋଳ ହେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଣି ଦୃଷ୍ଟିଆ କିନ୍ତୁ କାମ
ହୋଇଛି । କମ୍ପ୍ୟୁଟର ନେତା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା
ଠାକୁରଣୀଙ୍କ ପାଖରେ ମୋତେ ଆକୃଷ୍ଣ କରିଦେଇଛି ।

ଉତ୍ତରାବ୍ୟ

ଏହା ପ୍ରାଚୀନ ଠାକୁରଣୀ । ମନ୍ଦର ମଧ୍ୟ ବଢ଼ି ପୁରୁଣା । ଏହା ବଣ
ଉଚରେ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ପଦା ହେଲଣି । ସେ ହେଉଛନ୍ତି କେନ୍ଦ୍ର ଭାର
ସରକାର ଆରାଧ ଦେଖା । ପାଞ୍ଚ ନମ୍ବର ରଜପଥର ଗୁଡ଼ପୁରଠାରୁ
ଭୁବନେଶ୍ୱର ଯିବା ବ୍ୟାରେ ପାଞ୍ଚମାଇଲ ପରେ ଏହି ଶ୍ଵାନକୁ ଯିବାପାଇଁ
ଅଳଗା ରସା ପଡ଼ିଛି । ଏହା ଭୁଣ୍ଡପୁର ଷ୍ଟେସନକୁ ରାସ୍ତା । ଏହା ଗୋଟିଏ
ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶ୍ଵାନ । ପରିବ୍ରାଜକମାନେ ଏଠାକୁ ଆସନ୍ତି । ଏଠାରେ ବଢ଼ିବିଳି-
ଭେଜି ପାଠି, ବିବାହ, ବ୍ରତ ପ୍ରଭୁତ୍ବ ମଙ୍ଗଳସ୍ତରକ କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ । ଖୋଲ
ଯାଗା । ତୋଟା ଉଚରେ ଦେବାଳ୍ୟ । ପାଣିଭାର ମଧ୍ୟ ଅଛି ।

ମୋର ଏଠାକୁ ପ୍ରଥମ ଆକର୍ଷଣ ହେଲା ମୋର ପୁଅ ସକିଦାନନ୍ଦର
କୁରମାଡ଼ ପରେ ମୋର ବ୍ୟାଧ ବିଧାନସଭା ସେନେଟେଶନ ମନକଣ୍ଠ ରଥଙ୍କ
ସ୍ଥିକର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ । ସେ କୁଆଡ଼େ ମୋ ପୁଅପାଇଁ ଉତ୍ତରାବ୍ୟଙ୍କୁ ମାନସିକ
କରିଥିଲେ । ଏଣୁ ତାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ଧରି ଗାଉରେ ଏଠାକୁ ଯାଇଥିଲା ।
ତା' ପରେ ବହୁଥର ମୁଁ ସେଠାକୁ ଯାଇଛି ।

ବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ

ବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ ନିକଟ ଏକ ଗ୍ରେଟ ପାହାଡ଼ରେ ଏହି ଖୋଲ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା ଅଣେକ ସୁନ୍ଦର, କମଳାଯୁଗ ମନାରମ ପ୍ଲାନ । ଏଠାରେ ଝରଣା ମଧ୍ୟ ଅଛି । ବଣବୋଜିପାଇଁ ଏହା ଏକ ଉଚ୍ଚତା ପ୍ଲାନ । ବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ ନାମରେ ବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ ହୋଇଥିବାର ସମ୍ଭାବନା । କିନ୍ତୁ ଏଠାରେ ମହାଦେବ ଲିଙ୍ଗ ମୂର୍ତ୍ତି ପାଆନ୍ତି । କେତେକ ବୁଦ୍ଧ ମୂର୍ତ୍ତି ଝରଣା ତଳେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଯୁବକ ଓ ଯୁବତୀମାନେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଏଠାରୁ ଯାଆନ୍ତି । କାର୍ତ୍ତିକ ମୂର୍ତ୍ତିମାରେ ଏଠାରେ ଯାମା ଦ୍ଵାରା । ମୁଁ କେବଳ ଥରଟିଏ ଯାଇଛୁ । ପାଣ୍ଡିତ ବାବାଙ୍ଗ ପରିଷମ ମୋତେ ଧରି ଯାଇଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶା ରଦ୍ବୁନାଥ ଓ ଶରଣକୁଳ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାବା

ଲକ୍ଷ୍ମୀବାବାଙ୍ଗଠାରେ ଶିବରାତ୍ରି ଦିନ ଭାରି ଭିଡ଼ ହୁଏ । ଭିଡ଼ରକୁ ଯିବାପାଇଁ ସୁବିଧା ହୁଏନାହିଁ । ମୁଁ ଥରେ ଯାଇ ପ୍ରବଳ ଭିଡ଼ ହେଉ ଦେଉଳି ଅଗ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି ଚାଲିଥିଲା । ମୁଁ ପିଲାଦିନେ ଦେଖିଲୁ ଆନ୍ତରୁ ଟେକାଳି ଓ ଇଚ୍ଛାପୁର ଅଞ୍ଚଳରୁ ବହୁ ତେଲୁଗୁ ଲୋକେ ବଳଦ ବେଳରେ ଦଶି ଦାରୁତି ବାନ୍ଧ ଶଗଡ଼ ଉପରେ ବିବଟ ଗୃହ ଥିବା ମସିବଡ଼ ଶଗଡ଼ରେ ଆମ ଗ୍ରାମ କାଳଣ୍ଡପୁର ବାଟ ଦେଇ ଶିବରାତ୍ରି ସମୟରେ ଯାଉଥାନ୍ତି । ବର୍ଷମାନ ସେମାନେ ଆସୁନାହାନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ଶପ୍ତା ଓ ସୁବିଧାରେ ଅନ୍ୟ ଠାକୁରଙ୍କୁ ପାଇଲେଣି ।

ମୁଁ ପିଲାଦିନେ ଆମ ପରିବାର ସହ ଶଗଡ଼ରେ ଯାଇଛୁ । ତା'ପରେ ଛୁଟ ଅବସ୍ଥାରେ ମୋ ନନାଙ୍କ ସହ ବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସିରେ ଯାଇ ସେଠାରୁ ଚାଲି ଚାଲି ଯାଇଛୁ । ସେତେବେଳେ ବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ସେବିଧା ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ବସି ପାଉଥିଲା । ସେତେବେଳେ କରଚାଲି ବଣ ଅତି ଶୁଣନ ଥିଲା । ବନ୍ୟ ଜନ୍ମୁଜର ଭୟ ବି ଥିଲା । ନନାଙ୍କ ସହ ମନରେ ଭୟ ଥାଇ ମୁଁ ସେହି ବଣରେ ଯାଇଥିଲା । ପୁଣି ମାଟ୍ଟିକ୍ ପଢ଼ିଲ ଦେଲେ ପଡ଼ି ସାଙ୍ଗ

ଜକର ଗ୍ରାମର ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ପଞ୍ଜନାୟକଙ୍କ ସାଇକେଲ୍ ପଛରେ ବସି
ଡ଼ବଲ୍ ଲୋଡ଼ରେ ଯାଇଥିଲୁ ।

ବିଧାନସଭାର ସଭ୍ୟ ହେଲା ପରେ ବହୁ.ଉଦ୍‌ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଅନୁନୟ ବିନୟ
ଫଳରେ ଏହି ରଷ୍ଟାରେ ସରକାରୀ ବସ୍ତି ରୂପିତ । କିନ୍ତୁ ଯାଏବ ଆଆନ୍ତି । ଖାଲି ବସ୍ତି ଯାଉଥିବାରୁ କର୍ତ୍ତା ପତ୍ର ବସ୍ତିକୁ ବନ କରିଦେବାପାଇଁ
ବହୁ ଧମକ ଦେଇଥାଆନ୍ତି । ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଅନେକ ବସ୍ତି ରୂପିତ । ଓ.ଆର.ଟି.
ବସ୍ତି, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଟାନସ୍ଟାର୍ଟ ବସ୍ତି, ବ୍ୟାନର ବସ୍ତି ଓ ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ବସ୍ତିମାନ
ରୂପିତ । ବର୍ଣ୍ଣମାନ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଯାଏବୀ ଏହି ରଷ୍ଟା ଦେଇ ଯାଉଛନ୍ତି ।
ଏପରିକି ବସିବାପାଇଁ ଜାଗା ମିଳନାହିଁ । ଠେଲୁଠେଲୁ, ଚାନ୍ଦାରୁକ୍ଷ, ଝାଳନାଳ
ହୋଇ ଯିବାକୁ ଡଢୁନ୍ତି । ସେଥିରେ ବସ୍ତି କୁନରଙ୍କ ଧକ୍କା ମଧ୍ୟ ଖାଇବାକୁ
ପଡ଼ୁଛି । ମୋର ନିଜର କାର ଥୁଲବେଳେ ଅନେକଥର ଏହି ରଷ୍ଟାରେ
ଯାଇ ସହଜ ସୁବିଧାରେ ଦର୍ଶନ ଲୁଭ କରିଅଛି ।

ନୟାଗତ ବିଧାନସଭା ଉପନିଷାଚନରେ କମ୍ବ୍ୟନିଷ୍ଟୁ ପାଟିର ପ୍ରାର୍ଥୀ
ମେତ୍ର ଦୋଷକ ସକାଶେ ପ୍ରଗ୍ରହ ଓ ପରିଗୁଳନା ପାଇଁ ମୁଁ ବହୁ ସମୟ
ଏହି ଘ୍ୟାନରେ ରହିଛୁ । ବାରମ୍ବାର ମନ୍ଦରକୁ ଯାଇଛି ।

ଶ୍ରୀରାମ ଜୟ ରାମ ଜୟ ଜୟ ରାମ
ଶ୍ରୀରାମ ଜୟ ରାମ ଜୟ ଜୟ ରାମ
“ଓ’ ରାମାୟ” ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରିଛି ।

ପଞ୍ଚମ ଗଣେଶ

ବୃଦ୍ଧପୁର ନିକଟ ପଞ୍ଚମ ଗଣେଶ ଗଛ ମୂଳର ତେରଟା
ଗଣେଶ ଆକୃତି । ଚନ୍ଦନ ସିନ୍ଧୁର ଦେଇ ଗଣେଶ ମୁଣ୍ଡୀ ବନାଯାଇଛି ।
ଗଞ୍ଜାମ କିଳା ଓ କିଳାର ବାହାରୁ ମଧ୍ୟ ବହୁ ଦର୍ଶକ ଓ ଭକ୍ତ ଏଠାକୁ
ଆସନ୍ତି । ଭାଦ୍ରବ ଶୁଳ୍କ ଚର୍ବୀ ଦିନ ଗଣେଶ ବ୍ରତ । ସେଦିନ ଏଠାରେ ବହୁ
ଜନସମାଗମ ହୁଏ । ବିଶେଷକର ଯୁବକ ଓ ଛୁମମାନେ ଏଠାକୁ ଆସନ୍ତି ।

ବସ୍ତ୍ର ବସ୍ତ୍ର ନତିଆ ଭଙ୍ଗଯାଏ । ନତିଆ ପାଳ ମଧ୍ୟ ଶିଖୀ ହୁଏ । ନତିଆ ପାଣିରେ ଠାକୁରଙ୍କ ବେଡ଼ା କାଦୁଅ ହୋଇଯାଏ । ପାଖବସ୍ତ୍ର ବୋଲି ପିଲମାନେ ରେଳ ଲାଭନ୍ତରେ ରୂଳ ରୂଳ ଯାଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଏଠାକୁ ବହୁଥର ଯାଇଛି । ପିଲବେଳେ ନନାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯାଇ ॥ ଦିନ ରହିଥିଲି ।

ଗୁପ୍ତେଶ୍ୱର ଶିବଳିଙ୍ଗ

କୋରପୁଠ ଜିଲ୍ଲା ଜୟପୁର ସହରରୁ ପରେଷ୍ଟ ରେଡ଼ରେ ପାଇ ଗୁପ୍ତେଶ୍ୱରଙ୍କ ପୀଠରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହୁଏ । ଏହା ମଧ୍ୟଦେଶର ସୀମାରେ ଅବସ୍ଥିତ । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଓ ଓଡ଼ିଶାରୁ ବହୁ ଯାଏ ସମାଗମ ହୋଇଥାଏ । ଶିବରମ ଓ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ଏଠାରେ ଲେକ ଗହଳ ହୁଏ ! ଗୋଟିଏ ବିରଟ ପଥର ଭିତରେ ଖୋଲ ଜମି ଉପରେ ଆକାରମୂଳନ ଲଙ୍ଘ ମୁଣ୍ଡୀ ଥିଲା । ଉପରୁ ଲଙ୍ଘ ଉପରେ ପଥରରୁ ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ପାଣିମିଣ୍ଡିତ ପଥରଗୁଡ଼ ଖସିଦିପରି ଦେଖାଯାଏ । ମୋର ଧାରଣା ହେଲା, ଖୋଲ ଭିତରେ ପଥର ଉପରୁ ପଥର ଗୁଡ଼ ସବୁ ପାଣିରେ ମିଶି ଟୋପା ଟୋପା ପଡ଼ି ଲଙ୍ଘ ମୁଣ୍ଡୀ ହୋଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ନାମ ହେଲା ଗୁପ୍ତେଶ୍ୱର । ମୁଁ ବିଧାନସଭାରୁ ସତ୍ୟ ଥିବା ସମୟରେ ଏକ କମିଟୀରେ ଯାଇଥିଲା । ମୋର ପୁଅ ସନ୍ଧିଦାନନ୍ଦ ଓ ନାତ ସତ୍ୟନାରପୃଷ୍ଠା ପ୍ଲାନ୍ୟ ତତ୍ତ୍ଵିଲଗାରଙ୍କ ସହ କିପରେ ଯାଇଥିଲୁ । ବାଟରେ ଗଲବେଳେ ଡାଳଖାଇ ଠାକୁରଣୀ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ବହୁତ ଡାଳ ଭଙ୍ଗାହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ରାତ୍ରରେ ଯାଉଥିବା ଲେକ, ସାଇକେଲ ଓ ଗାନ୍ଧିବାନମାନେ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏ ଡାଳ ଭଙ୍ଗି ‘ଡାଳଖାଇ ଠାକୁରଣୀ’ଙ୍କ ପାଖରେ ପକାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆମ ଡାଳଭର ଭୁଲଗଲ କି ବେଶାତିର କଲ କେଜାଣି, ଡାଳ ଭଙ୍ଗି ପକାଇଲା ନାହିଁ । ଅମେ ମନ୍ଦର ପାଖରୁ ଫେରିଲବେଳେ ରାତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ବାଟ ଅସିଛୁ, ଜଙ୍ଗଳ ମଧ୍ୟରେ ଗାଉ ଖରପ ହୋଇଗଲ । ସବୁ ଉଦ୍ୟମ ସର୍ବେ ଗାଉ ରୂଳିଲା ନାହିଁ । ବଣ, ଅନ୍ଧାର, ନିର୍ମୁକ୍ତିଆ । ପରର ଗୋଟାଇ ନିଆ ଜାଳ ଅଳୁଆ କରିଲୁ । କେବଳ ଭୟଭାତ ହୋଇନଥିଲୁ । ବୋଧହୁଏ ରାତି ଏଠାରେ କଟାଇବାକୁ ହେବ । ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ମୁଁ ରହିଲି । କିନ୍ତୁ

ତହସିଲଦାର ବଡ଼ ବ୍ୟସ । ସେ ଏକୁଟିଆ ହୋଇଥିଲେ ଅସୁରିଧା ନଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଆମେ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତିଥି । ତାଙ୍କର ଦାୟିତ୍ବ ଅଛି । ଆମେ ଯଦି ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ଗାଡ଼ିରେ ଆସିଥାନ୍ତୁ, ନିଶ୍ଚିପ୍ତ ହଇବଣ ହୋଇଥାନ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ ସରକାରୀ ଗାଡ଼ି ପୂଣି ସଗରେ ତହସିଲଦାର । ଗାଡ଼ି ଜପୁପୁର ନଫେର ରସ ହେବାରୁ ଅଉ ଗୋଟିଏ ସରକାରୀ ଗାଡ଼ି ଆମକୁ ଖୋଜିବାକୁ ଆସିଲ । ଆମେ ଆସିଥିବା ଜିପକୁ ବଣରେ ଲୁଣ ଆମେ ଜପୁପୁର ଆସିଲୁ । ବାଟରେ ଡାଳଖାଇ ଠାକୁରଣୀଙ୍କ ପାଖେ ଡାଳ ଭାଙ୍ଗି ନଥିବା ଯୋଗୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କର ସମାଲୋଚନ ହେଲୁ ।

ମନ୍ତ୍ରୀତି ଭୈରବ

ବ୍ୟାନ୍ତପୁରଠାରୁ ବସ୍ତୁ, କିପ ଗାଡ଼ି ମୋଟରରେ ଯିବାକୁ ହୁଏ । ଏବେ ତକତେବର୍ଷ ହେଲା ଏଠାରେ ପାତ୍ରୀ ଭଡ଼ ହେଉଛନ୍ତି । ତାରତାରଣୀ ପରେଇ ଗଲେଣି । ଭୈରବ ଆଗେଇଛନ୍ତି । କମିଟିପାର ଏହା ପରିଚୃଳିତ । ଟଙ୍କା, ସୁନା, କମିବାଡ଼ି ବହୁତ ଆଦୟ ହେଲାଣି । ବହୁ ଖର୍ଚ୍ଚ, ବହୁ ପଟାଟୋପ କରଗଲାଣି । ଠାକୁରଣୀ ପ୍ରତିକଷ ଦେବତା ହୋଇପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନାଁରାଯଣୀ, ତାରତାରଣୀ, ଉଗ୍ରତାରଙ୍ଗ ପ୍ଲାନ ପରି ଏଠାରେ ସୁରିଧା ଯାଗା ନ ହିଁ । ମୁଁ ଏଠାକୁ ଥରଟିଏ ଯାଇଛି । (ଏବେ ପୁଣ୍ୟ ଗଜପତି ମହାରାଜାଙ୍କ ଶୁଭ୍ରରମ୍ଭରେ ଅଣ୍ଟା ନାମ ମହାଯଜ୍ଞ ସମାବେହରେ ରୁଳିଛି ବୋଲି ଶୁଣୁଛି ।)

ଯାତ୍ରା ଓ ପରିଦର୍ଶନ ପ୍ଲାନ

ବର୍ମା, ରେଙ୍ଗୁନ, ରଷିଆ ଓ ବଜଳା ଦେଶରେ ରହିଥିବା ମଇମନ ସିଂ କିଲାର ନେତ୍ରକୋଣା ଓ ତାକା ।

ଘରତର ପ୍ରଧାନ ସହର—ମାଡ଼ୁଆ, କଳିକତା, ବମେ, ଦିଲ୍ଲୀ । ତାମିଲନାଡୁ, କେରଳ, ଆହ୍ମେ, କର୍ଣ୍ଣାଟକ, ପଣ୍ଡିମବଙ୍କ, ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ, ବିହାର, ଗୁଜୁରାଟ, ପଞ୍ଜାବ, ହରିସ୍ବାନା, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର, ବ୍ରିମାରଳ ପ୍ରଦେଶ, ଜାମୁ-କାଶ୍ମୀର ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଦେଶ ବୁଲାସିଛି ।

ପଣ୍ଡିତେଶ୍ୱର, କନ୍ୟାକୁମାରୀ, ନଗରକୋଷଳ, ସୁଶିଳ୍ମୀ, ନାମନାଥ-
ପୁରମ, ସିରେନ୍ଦ୍ରମ୍, ଏଣ୍ଟାକୁଲମ୍, କୋଚିନ୍, କାଳାଞ୍ଜି (ଶଙ୍କରଗୁର୍ଯ୍ୟଙ୍କ
କଳ୍ପାନ) ଗୁରୁବାୟପୁରମ୍, (ଶାକୁଷ୍ଠ ମୁକ୍ତା କରୁଥିବା ନାରୂଣଙ୍କ ମୁଣ୍ଡୀ)
ଆୟୁପାନ୍ (କେରଳର ଶବସାମାଳା ପଦ୍ମତ ଉପରେ ଆସ୍ତାପନ), ମଦୁରାଜ-
ଠାରେ (ମିନାଷୀ), ରମେଶ୍ବରମ୍, କୋଇମାଟୁର, ଉଦନାମାଣ୍ଡି, ମଞ୍ଚଶୁର
(ବୃଦ୍ଧାବନ ଶାର୍ତ୍ତନ), ଆନାଭରମ୍ (ପଦ୍ମତ ଉପରେ ସଞ୍ଚନାରୂଣ ମନ୍ଦର),
ବିଶାଖପାଟଣୀ: (ଜାହାଜ କାରଣାନା) ଓ (ଗାନ୍ଧୀଗ୍ରାମ), ବେଜଞ୍ଚାତ୍ମା
(କନକଦୂରୀ ମନ୍ଦର), କାନକତ୍ତା (ସମୁଦ୍ରକୁଳ ବନର), ରଜମହେନ୍ଦ୍ରୀ
(ଗୋଦାବିଶ୍ୱାସୀନ), ନେଳୋର (ରଙ୍ଗନାଥନ୍), ସୀମାଚଳ (ନୟିଂଛ
ଠାକୁର), ଠେକେଡ଼ି (କେରଳ ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ହିଦ), ପୁଣ୍ଡପର୍ଣ୍ଣୀ—
ପ୍ରଶାନ୍ତ ନିଲପୁମ (ସଞ୍ଚିପାଇ ବାବା), ବାଙ୍ଗାଲୋର ନିକଟ ହ୍ରାଇଟ୍ ପିଲଡ଼ି
(ସଞ୍ଚିପାଇ ବାବା), ତୁରପତି (ବାଲାଜୀ); ସିମୁଳା, କାଳାହସ୍ତୀ, ବିଜପୁ-
ନଗର, ସିରନାପଳୀ, ମାତ୍ରାସରେ (ପଣ୍ଡିତନାଥ) ଓ (ମହାବଳୀପୁରମ୍)
ସାଲୁର, ଟିକାଳୀ, ବିହାରର ଚନ୍ଦଧରପୁର (ଶ୍ରୀ ବିଜପୁକୁମାର ପାଣିଙ୍କ ଗ୍ରାମ),
ଜାମସେଦପୁର, ଟାଟା, ପାଟଣା, ରାମ (ପାଗଳାଣାନା) ।

ମହାବିଷ୍ଣୁର ସିରତ୍ତବାବା, ଗୁଜରଟର ହାରକା, କଲିକତା,
ମାଟିଆବୁରୁଜ, କଲିକତାକାଳୀ, ବର୍ଷିଶେଣୁର କାଳୀ, ବେଳୁଡ଼ମଠ,
ବମେରେ ଧନ୍ତୁ, ପଞ୍ଜାବରେ ମୋଦା, ଅମୃତସରରେ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣମନ୍ଦର,
ଘରଦା, ତଣ୍ଡିଗଡ଼ି, ଆଲାହାବାଦ ସିବେଣୀ, ଅସ୍ତ୍ରୋଧା, ଫରେୟର
ସିନ୍ଧୀ, ବନାରସ, ଗ୍ରୀ, ସିମଳା, ହରଦାର ମାନସଦେଶ, ଭର୍ଷିକେଶ
ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ଦର, ମସୁରୀ, ଡେବନ୍ଧୁନ, କାଶ୍ତୀର ଡାଳାହୁଦ, ଜାନ୍ମ
ବୈଷ୍ଣବଦେଶ, ଆଗ୍ରା ତାଜମହଲ, ମଥୁର, ବୃଦ୍ଧାବନ, ହର୍ଷିନାପୁର—
କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର, ବଦ୍ରନାଥ, କେଦାରନାଥ, ଗଙ୍ଗାମୀ, ପମୋଷୀ, ଯୋଷୀମଠ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ—କାକଟପୁର [ମଙ୍ଗଳା], ଖୋର୍ଦ୍ଧା [ପୀର], ତେଜାନାଳ
[କପିଳାସ], ରଦ୍ଧରକେଳ [ବେଦବ୍ୟାସ], ଯୋରନା [ଅଲେଖଧର୍ମୀ],
ଯାଜପୁର [ବିରଜା], ଚକାପାଦୁ [ବିରୁପାଷ], ପୁରୁଷୋତ୍ମପୁର [ତାର-

ତାରଣୀ ଓ କଜୁପର], ଚରିକପଡ଼ା [ସିଂହାସନ], ଖାଲିକୋଟ [ନାଶ୍ଵରୀ ଓ ନିର୍ମଳପର], କେନ୍ଦ୍ରର [ଦତ୍ତଗୀର ତାରଣୀ], ଭବୁକ [ଆଖଣ୍ଡକମଣ୍ଡି], ଶୈଳେ [ନଳମାଧ୍ୟ], ଶରକେଳ [ଲକ୍ଷ୍ମୀବାବା], ଓଡ଼ଗୀ [ରଘୁନାଥ], ପୁଷ୍ପ [ଶ୍ରୀ ଉତ୍ତରାଥ, ଲେକନାଥ, ଶରୀଳା, ବିମଳା, କମଳା, ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ], ଭବୁକାରୀ, ବାଟମଳା, ସବମଳା]; ବାଲେଶ୍ୱର [ଶ୍ରୀରାଧିଆ ଗୋପୀନାଥ], ବିଲଂଗୀର [ନୃପିଂହନାଥ], କୋରପୁଷ୍ଟର ନନ୍ଦପୁର [ତଣ୍ଡୀ]; ଚଟକ [ତଣ୍ଡୀ], କଣ୍ଠା ମଧ୍ୟ [ତଣ୍ଡୀ], ମଣି [କାଳୀ], ପଞ୍ଚମୁଖ ହନୁମାନ, ସାହାସପୁର [ବମଣ୍ଡୀ], ଷେଷୀ ବୁଦ୍ଧପୁର [ବୃଦ୍ଧାକ୍ଳେନ୍ୟୁ], ବୁଦ୍ଧପଡ଼ା [ଶ୍ରୀମଳାରୀ], ତୁମୁଳା [ବାକେଶ୍ୱର], ଅସିକା [ଖମେଶ୍ୱର ଓ ସୁବର୍ଣ୍ଣଶ୍ଵର], ଛାଇ [ସୁଭୁବେଶ୍ୱର ମହାଦେବ], ସମଲପୁର [ସମଲେଶ୍ୱର]; ତପିଲମା [ତପେଶ୍ୱର]; ନବଶାସନ—[ତନ୍ତ୍ରକଳ୍ପନାର]; ନୟୁପୁର [ନରତକନନ୍ଦ ଓ ବୁଦ୍ଧେଶ୍ୱର]; ସୋରଢା [କରୁଣିଦେହ]; ବୁଦ୍ଧପୁର [ମହାମୟୀ ଓ ମହାଶକ୍ତିଶ୍ଵର]; ପଞ୍ଚମା [ରଣେଶ୍ୱର]; କୁଳତ୍ତି [ବାଗ୍ରଦେବ ଓ ହୃଦୟଶ୍ଵର]; ବୁଦ୍ଧତା [ବୁଦ୍ଧଶାଳ]; ମହୀଦି [ରୌରଦି; ନୟୁବକ୍ତି [ତପିଲମାରୀ]; କେନ୍ଦ୍ରପତ୍ରା [ବଳଦେବ ଜିତ]; ଭାଗ୍ୟପୁର [ଭଗବତୀ]; ବୁଦ୍ଧପୁର [ଭଗବାର ଓ ସୁନେଲି-ବୁଦ୍ଧପେଲ]; ରୂପରଢା [ମହିଦରିଆଣୀ], ବାଳୀ [ଚକ୍ରଚା], ବାରପତ୍ର [ସିମିଳ ପାହାଡ଼ ଓ ଖିଚିଂ]; ଚେରମାରିଆ [ବେଶେର]; ହିଂରୁଳା [ରପୁପାଣି]; କୋଣାର୍କରେ [ନବପତ୍ର]; ତନ୍ତ୍ରଭଗା; ଭୁବନେଶ୍ୱର [ଭୁବନ୍ଦୁଶ୍ଵର, ଭାବୁର୍ଗା, ଭୁବନେଶ୍ୱର]; ଲିଂଗବତ, ଶୌଳୀ]; ସାତୀଗୋପାଳ [ସାତୀ ଗୋପୀନାଥ] ।

ବିଷ୍ଣୁ ଚନ୍ଦ୍ର

ସମାଜର ପ୍ରତିକରିତ ପରଂପରଗତ ବିଭବଧାନ

ନିଜ ଅନୁଭୂତିରୁ

ବୈଦିକ ସମାଜରେ କରପାଉଥିବା ବୃତ୍ତ ଓ ଶବାହ ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ମାଂଗଳିକ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତିକରିତ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରଥାର ଶ୍ରଦ୍ଧାବଣ୍ୟକ୍ଷୟ ପଢ଼ନ ବା କାର୍ଯ୍ୟ, ଯାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଧୂରରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁସରଣ କରପାଉଛି, ଯଥା— ବୃତ୍ତ ଓ ବିବହରେ ପୁଅ ପିଲଙ୍କ ଗୋଡ଼ରେ ଆଚୁ, ଦେହରେ ହଜା, ମୁଣ୍ଡରେ ମୁକୁଟ, ଆଖିରେ କଞ୍ଚଳ, ଖର ବର୍ଷା ନଅାର ବତରେ ପଢ଼ିଆରରେ ଖୋଲାଇତାର ବ୍ୟବହାର; ବେଶ ପକୋଇବା, ହବା ପିମେଣ୍ଠ ବେଶରେ ମଧ୍ୟ ମାଟି ପକାଇ ବେଶ କରିବା, ବେଶ ଉପରେ ବୁନ୍ଦ ଆ ଥୁଲେ ଲମ୍ବ ଶୋକ ଲୋଡ଼ ବାଉଁଗା ବା ଅନ୍ୟଭାବ ବେଶ ଉପରେ ପକାଇ ଛୁମୁଣ୍ଡିଆ କରିବା, ବୃତ୍ତବେଳେ ପୁଅର ବାଳ ଲଣ୍ଡା କରିବା, ଭଣ୍ଡାଘା ଓ ଶଂଖୁଆ ଶୋକିବା, ସହର ବଜାରରେ ଭଣ୍ଡାଘା ଅଭାବରେ କୋର୍ଟି ହୋଇ ସେଲୁନ୍ ଭଣ୍ଡାଘାକୁ କାମରେ ଲଗାଇବା ଇଚ୍ଛାଦ । ଶୌର କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିତ ବେଶର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାମ କରିବା ସେଲୁନ୍ ଭଣ୍ଡାଘାନାନେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ବେଶର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କର୍ମ ଭଣ୍ଡାଘା ଛଢା ଅନ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ଜାତି ମଧ୍ୟ କରପାରନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ଭଣ୍ଡାଘାର କାମ ବର୍ଣ୍ଣାତ୍ମମ ଅନୁସାରେ ଶୁଭ୍ରଜାତିର ଶ୍ଵେଟକାମ ବୋଲି ଧର ନିଅଯାଉଥିବାରୁ ଅନ୍ୟକେହି ଏହା କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦୁଇନ୍ତି ନାହିଁ । ସେହିପରି ଶଂଖାର ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଯେ କୌଣସି ଲୋକ ସାମାନ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସ କଲେ ଶଂଖୁଆ କାମ କଲାଯିବ ।

ଶୁଭକର୍ମର ବ୍ୟାହର ଶୋଜା ବୁଲିଛି । ପଇତାଟାଏ ପଡ଼ିଥିବ, ବ୍ୟାହର ଜାତରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବ । ତେଣିକ ଶାସ୍ତ କର୍ମରେ ନିଷ୍ଠା ଥାଉ କ ନଥାଉ ସେଥିପୁତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ । ମାଂଗଳିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ କର୍ମକାଣ୍ଡ ପାଠ-ବୃତ୍ତକ ସ୍ଵର୍ଗ ଭାଷା ଓ ଦେବନାଗରୀ ଲପିରେ ଲିଖିତ । ପୁରୁଷକାଳରେ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଦେବଭୂଷା ହୁଲା । ଦେବତାମାନେ ତେବଳ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଭାଷା ବୁଝ-

ଥିଲେ; ଅନ୍ୟ ଭାଷା କୁଆଡ଼େ ବୁଝ ନଥିଲେ । ତେଣୁ ସମ୍ଭୂତକୁ ଦେବଭାଷା କୁହପାଉଥିଲା । ସମ୍ଭୂତ ଭାଷା କେବଳ ବ୍ରାହ୍ମଶମାନେ ହିଁ ପଢ଼ିବା, ଜାଣିବାର ଅଧିକାର ଥିଲ । ଅନ୍ୟଜାତି ସେ ଅଧିକାର ପାଇ ନଥିଲେ । କାଳକ୍ଷମେ ଓଡ଼ିଆ ଅଷ୍ଟରରେ ସମ୍ଭୂତ ଭାଷାରେ କର୍ମକାଣ୍ଡ ଲେଖାଗଲା । ପ୍ରଥମେ ତାଳ ପତ୍ରରେ, ପରେ କାଗଜ ବହିରେ ଛପାଗଲା । ବ୍ରାହ୍ମଶ ଛଡ଼ା ଓଡ଼ିଆ ଅଷ୍ଟର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପଢ଼ିଥିବା ଶିଖିଥିବା ଇତ୍ତର ଜାତି ମଧ୍ୟ ଏହି କର୍ମକାଣ୍ଡ ସବୁ ଜାଣିପାରିବେ ଓ କରିପାରିବେ । ବ୍ରାହ୍ମଶ ଇତ୍ତର କେତେକ ଜାତି ସମ୍ଭୂତ ଦ୍ୱୀଳ କଲେଜରେ ଶିଷ୍ଟଙ୍କ ଚାପେ ନିଯୁକ୍ତ ପାଇ ‘ଗୁରୁ’ ଏବଂ ‘ପଣ୍ଡିତ’ ଆଖ୍ୟା ପାଇଲେଣି । ଏମାନଙ୍କ ପଣ୍ଡେ କର୍ମକାଣ୍ଡ ଚଳେଇ ନେବା ଅସୁବିଧା ନାହିଁ । କର୍ମକାଣ୍ଡ ଜାଣିଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଶକୁ ମାଙ୍ଗଳିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପୁରୋହିତ ବୋଲି କୁତ୍ତାଯାଉଥିଲେ ସୁନ୍ଦା ଯେମାନେ ଆର୍ଦ୍ଦ୍ୟ କର୍ମ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କଣ୍ଠା କେବଳ ଆର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ହୋଇ ରହନ୍ତି ଥିଲା । ବ୍ରାହ୍ମଶ ପ୍ରଗ୍ରହକ ହୁଅନ୍ତି । ବହି ପଢ଼ି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଅନ୍ତି । ଏଣୁ ଅନ୍ୟଜାତିର ପଣ୍ଡିତମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି କାମ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହେଲେଣି । ଯଦିଓ ଏହି ଷେଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଶମାନଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ଅଳ୍ପମାୟ ।

କେହି କେହି ନିଜର ସୁବିଧା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପୁରତନ ପରିତର କେତେକ ପ୍ରଥା ବଦନାର ସାରିଲେଣି । ମୁଁବେ ସମାଜର କେତେକ ଗୋଷ୍ଠୀର ବା ଜାତିର ପୁଅପିଲିମାନେ ପ୍ରଥମେ ସାହାଡ଼ା ବୃଷ୍ଟକୁ ବିବାହ କରି ପରେ କନ୍ୟା ସହ ପୁଅଶି ହେଉଥିଲେ ବା ନିଷେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଯାଉଥିଲ । ସେହି ପ୍ରଥା ବନ୍ଦ ହେଲେଣି ।

ବ୍ରାହ୍ମଶ ଗୋଷ୍ଠୀରେ କେତେକ ଲୋକ ପୁଅକୁ ବୁଝ କରିନାହାନ୍ତି । ପୁଅ ଇଞ୍ଜି ନିଯୁର ହେଲ ପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ବୁଝ ହେଉନାହିଁ, ବୋଧହୁଏ ହେବନାହିଁ ମଧ୍ୟ । ଯଦି ହୁଏ, ବିବାହ ବେଳକୁ ହୋଇପାରେ ବା ନ ହୋଇ ପାରେ । ଅନେକ ଶିଷ୍ଟିର ଯୋଗ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ ମଧ୍ୟ ପଇତା କାଢ଼ି ସାରିଲେଣି । ପଇତାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଅନେକ ବ୍ରାହ୍ମଶ ଅନ୍ୟ ଜାତି ଓ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକଙ୍କୁ ବିବାହ କରି ସାରିଲେଣି । ଏପରି ବ୍ୟତିହମ ହେଲେ ମଧ୍ୟ

ସମାଜରେ କାହାକୁ ବାସନ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଅନ୍ୟ ଅନାବଶ୍ୟକୀୟ କାହାଙ୍କୁ କାହିଁକି ବନ ନହେବ ?

ଏ ସବୁ ଅନାବଶ୍ୟକୀୟ ପ୍ରତଳିତ ପ୍ରଥା ବନ ପାଇଁ ଯେତେ ଯୁକ୍ତି ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ନେତୃତ୍ବ ନେବାପାଇଁ କାହାର ସାହସ ନାହିଁ । ଦରର ପୂରୀ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ହେଉନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ବର୍ଷାବାତ୍ରିବ କୁଟୁମ୍ବ ଭିତରେ ଝଗଡ଼ା ଲାଗିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସାହସର ସହିତ ନେତୃତ୍ବ ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଅଣ୍ଟରେ ବିଧବା ବିବାହ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜରେ ପ୍ରତଳିତ କରିବାପାଇଁ ବେଳଗୁଣ୍ୟା ନିକଟପ୍ରମାଣ ମନ୍ଦାର ଗ୍ରାମ ନିବାସୀ ଶ୍ରବ୍ଣ ପଣ୍ଡା ଏହାର ନେତୃତ୍ବ ନେଇଥିଲେ; ସମାଜରେ ବାସନ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ବାସନ କିନ୍ତୁ ରହିଲା ନାହିଁ । ରହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜରେ ବିଧବା ବିବାହ ପ୍ରତଳିତ ହୋଇଗଲା ।

ସମାଜରେ ବାଳ୍ୟବିବାହ ପ୍ରଥା ବନ ହୋଇ ଯୁବତୀ ବିବାହ ପ୍ରତଳନ ହୋଇପାରିଲା । ଯୁବତୀ ବିବାହ ଅଧିମ୍ବନ ବୋଲି ଆଗ ବରୁର କରିପାଉଥିଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁବତୀ ବିବାହ ମହାସମାବେହରେ ରୁଳିଛି । ବାଳ୍ୟବିବାହ ନିରେଧ ପାଇଁ ଆଗେ ହେଲା । କିନ୍ତୁଦିନ ଲୁଗୁ ଛପାରେ ବାଳ୍ୟବିବାହ ରୁଳିଲେ ମଧ୍ୟ ପରେ ପରେ ଯୁବତୀ ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା ।

ଗଞ୍ଜାମର ସୁନାମଧନ୍ୟ ଶଶିଭୂଷଣ ରଥ ତାରତାରଣୀ ପୀଠରେ ଛେଳିବୋଦା ମାରିବା, ହାଣିବା ବନ କରିବାପାଇଁ ଜୀପକାଠରେ ନିଜ ବେକକୁ ରଖିଥିଲେ । ଛେଳି ହଣା ପ୍ରଥା ବନହେଲା । ତା'ର ବହୁବର୍ଷ ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ୟ ଦେବୀ ପୀଠରେ ଛେଳିହଣା ବନପାଇଁ ଉଦୟମ ହେଉଛି । ଅନ୍ଦୋଳନ ରୁଳିଛି । ବନ ହେଉଛି ମଧ୍ୟ ।

ଏପରି ଭାବେ ବହୁ ଅବାସ୍ଥିତ, ଅନାବଶ୍ୟକୀୟ ମୁଦ୍ର ପ୍ରତଳିତ ପ୍ରଥା ବନ ହୋଇ ଆସିଲଣି ଏବୁ ହେଉଛି ମଧ୍ୟ ।

ମାଗଳିକ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ମୁଦ୍ରର ପ୍ରତିକିତ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରଥାର ପରି-
ବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଲଣି । ମୁଦ୍ରେ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ଓ ଜୀବିକୁ ଧରି ଗ୍ରାମରେ
ମାଗଳିକ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିଲ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସହର ବଜାରରେ ରୂପିଶ କରି
ମାଗଳିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସବୁ ନିଜର ରୂପିଶ ଷେଷରେ କରାଯାଉଛି । ଗଁରେ
ଜୀବି କୁଠମ୍ବ, ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ତାଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହଯୋଗ
ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଉଥିଲ । ବନ୍ଧୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ନ ହେଲେ, ସହଯୋଗ ନକଲେ
ବନ୍ଧୁର ଭୁଟ୍ଟ ପାଉଥିଲ । ଏହା ମାନସମ୍ମାନର ପ୍ରଶ୍ନ ଥିଲ । ଏହା ପ୍ରାପ୍ତ
ବାନ୍ଧବାଧିକତା ଥିଲ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ପ୍ରଥା କେ ହଳ ହୋଇଗଲଣି ।
ଏହୁ ଅନ୍ୟ ଅନାବିଧିମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ କାହିଁକି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନ ହେବ ?

ମୁଦ୍ରର ରେ ରେ ଦୁଲି, ଗଁକୁ ଗଁ ଯାଇ କର୍ତ୍ତାର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଚଳାଉ-
ଥାଅଛି । ସେତେବେଳେ ଯାନବାହନର ସୁବିଧା ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ଏପରି
ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରଥା ରୂପିଥିଲ । ବର୍ତ୍ତମାନ ରୂପା କାଗଜ ଡାକରେ ପଠାଇ ଦିଆ-
ଯାଉଛି, ନଚେତ ରୂପର ବାକର, ହଳିଆ ମୂଲିଆ, ସାକସାଥୀ କିମ୍ବା
ଉଣ୍ଡାଶ ହାତ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପମ ପଠାଇ ଦିଆଯାଉଅଛି । ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର
ପ୍ରାପ୍ତ ମୁକ୍ତାର ନାହିଁ କିମ୍ବା କର୍ତ୍ତାଙ୍କର ସେଥିପ୍ରତି କର୍ତ୍ତାବ୍ୟ କୁଟ୍ଟ ରହନାହିଁ ।
ମୁଦ୍ରର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରଥା, ଯଥା—ହଳଦିଆ କନାରେ ସାତୋଟି ଗୁଆ ବନ୍ଧା-
ହେବ । ପୁଣ୍ୟ କଗନାଥଙ୍କର ମହାପ୍ରସାଦ ଗୁଲାଟାଏ ଧରି ବନ୍ଧ ଉଚକୁ
କର୍ତ୍ତା ଯିବେ । ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତି ସହ କର୍ତ୍ତା ମୁହାଁମୁହିଁ ହୋଇ ବସିବେ ।
ଉଦୟକର ମହିରେ ପିଡାଟାଏ ଥୁଆହେବ । ପିଡା ଉପରେ ଗୁଆ,
ମହାପ୍ରସାଦ ରହିବ । ସେତେବେଳେ ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ କୁହାଯାଉଥିଲୁ “ଆପଣ
ବାଟହସତାରୁ (ଦୁଇଦିନ ମୁହଁରୁ) ମୋର ଅମୂଳ ମାଗଳିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ
ଯୋଗ ଦେଇ ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟ ରୂପର ନେବେ ।” ସେଥିରେ ଘୋଜିର ବା
ଶାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କୁହାଯାଉନଥିଲ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୁଆରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଦେବା
ପ୍ରାପ୍ତ ବନ୍ଦ । ଅବଶ୍ୟ କାଁ-ଭାଁ ଗଁ ଭିତରେ କେବଳ କେବଳ ଗରିବ
ଲୋକ ତୁଣ୍ଡରେ କେବଳ ‘‘ଗୁଆ ଫେଳି’’ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ
ଗଁ’ରେ ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ରୂପା କାଗଜର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପଥ ନିମନ୍ତ୍ରିତ
ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଇ ପିଞ୍ଜିଦେଇ ଅସନ୍ତି । ପ୍ରେସରେ କାର୍ତ୍ତ ଛପାଯାଉଛି । ତାହା

ଓଡ଼ିଆରେ ନହୋଇ ଝାଙ୍ଗାରେ ଲେଖା ହେଲଣି । ଅଥବା ଏଣେ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖାପଡ଼ା ପାଇଁ ଦାଖା ହେଉଛି ।

ନିମନ୍ତଶ ପରିବରେ ଖାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଅଗ୍ରାଧକାର ଦିଆଯାଉଛି । ଆଜିକାଳି ମାଂଗନିକ ଉତ୍ସବରେ ବ୍ୟବସ୍ଥାକାରିବ; ଜୀବକୃତ୍ୟ ଅବହେଳିତ ହେଉଛନ୍ତି । ନିଜର କର୍ମସେଷରେ ମାଙ୍ଗସାଥୀ ଓ ଅପିସରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଧିକ ଧାନ ଦିଆଯାଉଛି । ଦୂରଦୂରକ୍ରିୟା ବ୍ୟବସ୍ଥାକାରି ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବୁ ଓ ସମୟ ଅଭିବନ୍ଧୁ ଯୋଗଦେଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ କୁଟୀରବା ପାଇଁ ପ୍ରତିକିଳିତ ପ୍ରଥା ଅନୁସରେ ପରିପର ରଖି ବାଧ ହୋଇ ପାଞ୍ଚ ତଣ ଟଙ୍କା ମନୀଅର୍ଥର କରି, ବନାଶ-ବେଶର ତୁଳଇ, କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଖାତାରେ ନିଜ ନାମକୁ ଲିପିବରି କରଇ ନିଅନ୍ତି ।

ମାଙ୍ଗନିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗଦେଇ କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଆଣୀବାଦ ଦେଇ ନପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଣୀବାଦ ସୁଚିକର ଖଣ୍ଡିଏ ବାର୍ତ୍ତା ପଠାଇବା ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ଟଙ୍କାପଇସା ବନାଶ ବେଶର ଅପେକ୍ଷା କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆଣୀବାଦ-ଶୁଭ୍ରତା ଅଧିକ ହେୟୁସର ।

ଶ୍ଵାମୟ ସାଙ୍ଗସାଥୀମାନେ ନିମନ୍ତି ହୋଇ ଉପତ୍ରୀକନ ବା ଉପହାରଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ଆଜିକାଳି ଏହା ଗୋଟିଏ ‘ମର୍ଯ୍ୟାଦାମୁଣ୍ଡ’ କାମ ହୋଇଗଲାଣି । ଉପତ୍ରୀକନ ଅପେକ୍ଷା କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଆସିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଅଧିକ ବାସ୍ତିମଧ୍ୟ ।

ନିମନ୍ତି ଲୋକେ ବନାଶ ବେଶର କାହିଁକି ଦେବେ ? କ’ଣ ଘେଇ ଖାଇବାପାଇଁ ? ନଦେଲେ କ’ଣ ଚଳିବ ନାହିଁ ? ନିମନ୍ତି ହେଲେ ବନାଶ ବେଶର ଦେବାପାଇଁ ବାଧ ନୁହନ୍ତି । ଅନେକେ ମଧ୍ୟ ଦେଉନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ଏ ପ୍ରଥା ବନ ହେଉ ।

ବ୍ୟାହର ଗୋଷ୍ଠୀର ବୃତ୍ତ ବେଶରେ ନିମନ୍ତି ଲୋକେ ବୃତ୍ତହେବା ପିଲକୁ ବନାଶ ଦିଅନ୍ତି । ମାମୁଁ ଥାଳୀରେ ବନାଶ ଧରନ୍ତି । ଆଉ ଜଣେ କିଏ ଖାତାଟିଏ ଧରି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୁଅନ୍ତି । କିଏ କେତେ ଦେଲା ତାକର

ନାମ ଲେଖାଯାଏ । କେବଳ ବ୍ୟାହୁଣ ସମାଜରେ ଏକଥା ଚକ୍ରି, ତା'ମୁହଁଁ; ଅନ୍ୟ ଜାତରେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ପ୍ରାଳନ ରହିଛି । ଭୋକି ଶାଇବା ଜାଗାର ଗେଟ୍‌ରେ କର୍ଣ୍ଣାପନ୍ଥର ଜଣେ କେହି କାଗଜ କଲମ ଧରି ଉପଷ୍ଠିତ ରହନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଗେଟ୍‌ରେ ନିମ୍ନିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ‘ମହୀତ’ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉପହାର, ବେଘର, ବନାଶ ଆଦି ଦାଖଲ କରନ୍ତି—ଠିକ୍ ହୋଟେଲ୍‌ରେ ଟିକେଟ କାଟି ମିଳ୍‌ସ ଶାଇବା ପରି । ଏହା ଗୋଟିଏ ଅସଜତ ବିଧ୍ୟ, ଅନୁନ୍ଦର କଥା । ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ଏହା ବନ ହେବ ସେତେ ମଙ୍ଗଳ ।

କର୍ଣ୍ଣା ଶାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି । ନିମ୍ନିତ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଟଙ୍କା ରଖନ୍ତି । ବ୍ୟାହୁଣରେ ଯଦି ବନାଶ ହେବ, ଆଜୀରେ ଯିଏ ଯାହା ଦେବ ତାହା ହେଉ । କାହା ନାମ ଲେଖା ନହେଉ—ପୁଣ୍ୟ ନଗନାଥ ମନ୍ଦିର ହୃଦ୍ଦିତରେ ଟଙ୍କା ପଇସା ପକାଇଲୁ ପରି । କିଏ କାହାକୁ ଭୋଟ ଦେଲୁ ତାହା ପେପର ଗୁଡ଼, କିଏ କେତେ ବନାଶ ବା ବେଘର ଦେଲୁ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଗୁଡ଼ ରହୁ । ଏପରି ହେଲେ ବନାଶର ପରିମାଣ ନିଶ୍ଚୟ କମିବ । ଲୁଜ ମହତକୁ ଡର ନିଜର ଅର୍ଥିକ ଅନାଟନ ସତ୍ରୁ ବନାଶର ପରିମାଣ ଅଧିକ କରିଯାଉଛି । ପୁଣି ପରମ୍ପର ପ୍ରତିଦିନତା ରହୁଛି । ଅଭିବ ଥିବା ଲୈକ ବନାଶ ପରିମାଣ ବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ବାଧ ହେଉଛନ୍ତି । ପିଲା ତ ବ୍ୟାହୁଣ ହେବନି, ବନାଶ କାହିଁକି ? କର୍ମକର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ଏହା ଗୋଟିଏ ରୋଜଗାର କି ?

ମୋଟ ଉପରେ ବେଘର ଓ ବନାଶ ଚଞ୍ଚଳ ବନ ହେଉ ।

ଶୌର-ବିଧ୍ୟ

ପରଂପରାଗତ ବିଧିରେ ନିଜ ବଂଶର ଜନ୍ମ ଓ ମୃତ୍ୟୁର ଅଶୋତ ପାଳନ କରିଯାଏ । ମୃତ୍ତିକା-ଅଶୋତ ଓ ସୁତ୍ତିକା-ଅଶୋତ । ମୃତ୍ତିକା ଅଶୋତ ଠାରୁ ସୁତ୍ତିକା ଅଶୋତ ଶୌର । ଉଭୟ ଅଶୋତ ଏଗାର ଦିନ ପାଳନ କରିଯାଉଛି । ଏଗାର ଦିନରେ ଶୌର ହେବାର ବିଧ ରହିଛି । ଯଥା—ଅଶୋତରେ ଶୌର ନହେବା, ଏଗାର ଦିନରେ ରନ୍ଧା ମାଟିହାଣ୍ଟି

ବାହାର କରିଦେଇ ନୁଆ ମାଟି ହାଣ୍ଡି ବ୍ୟବହାର କରିବା, ଏଗାର ଦିନରେ ଧୋବା ଦାରୀ ଲୁଗା ସପା କରେଇବା, ଠାକୁରଙ୍କ ସେବା ମୂଳୀ ଏପରିକ ନମସ୍କାର ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ କରିବା, ପୁରୁଣା ପଇତାର ବିସର୍ଜନ ଓ ନୃତ୍ୟ ପଇତା ଧାରଣ କରିବା, ବ୍ରାହ୍ମିଣ ଛଢା ଉତ୍ସର୍ଗ ଜାତିମାନେ ଏଗାର ଦିନରେ ଦିଅ ଖାଇବା ଇତ୍ୟାଦି ।

ଚୁପ୍ତର ସମାଜ ବଦଳି ଯାଉଛି । ଏଣୁ ଉପରେକୁ ସମସ୍ତ ବିଧବିଧାନ ପାଳନ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଥାଏ । ଆଜିକାଳି ଅନେକଙ୍କର ମାଟି ହାଣ୍ଡିରେ ରନ୍ଧା ହେଉନାହିଁ । ବାସନ କୁସନରେ ଘେଷେଇ ହେଉଛି । ବାସନକୁସନଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତିଦିନ ମଜାୟାଉଛି । ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏଗାର ଦିନରେ ମାଟି ହାଣ୍ଡିଟିଏ କଣି ସେଥିରେ ରନ୍ଧା ହେଉଛି । କୁହାୟାଉଛି ଯେ, ‘ଆମର ଆଜି ହାଣ୍ଡି’ ।

ଆଜିକେ ଭାଣ୍ଡାଶ ହାତରେ ଷୌର ହେବାର ଛୁଟିଲେଣି । ନିଜେ ଷୌର ହୋଇ ଅପିସକୁ ଯାଆନ୍ତି । ଆଶ୍ରୟର କଥା, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଏଗାର ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦାତି କାଟନ୍ତି ନାହିଁ । ଦାତି କାହିଁକି ରଖାୟାଏ, ତା’ର ଧରଣା ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ଏସବୁ କରାୟାଉଛି ।

ଆଜିକାଳି ଗୋଟିଏ ବଂଶର ଲୋକେ ଗୋଟିଏ ଗାଁରେ ରହିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ରୁକ୍ଷିବାକିଶା କରି, ପିଲାପିଲି ଧରି ଦୁରଦୁରନ୍ତରେ ରହନ୍ତି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଶୌର ପାଳନ କରନ୍ତି ।

ଏକା କୁଟୀର ଏବଂ ଶାଲ-ଶାଦ୍ୟମାନଙ୍କର କିଏ ଜନ୍ମ ହେଲେ ବା ମଲେ ଅଶୌର ପାଳନ କରାଯାଇ ପାରେ । ଯେହେତୁ ଦେହିକ (ରକ୍ତନତ) ସପର୍କ ରହିଥାଏ । ପରମ୍ପରା ଛୁଆଁଛୁଇଁ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ବିଦେଶରେ ଥିବା ବଂଶ ଲୋକ ବା ନିଜ ଲୋକ କାହିଁକି ଷୌର ନହୋଇ ରହିବେ; ହାଣ୍ଡିମିଶା କାମ କରିବେ ଜଣାୟାଉ ନାହିଁ । ଏମାନେ ଷୌର ନହେବା, ଏଗାର ଦିନରେ ହାଣ୍ଡି କରିବା ଅନାବଶ୍ୟକ । କହିବା ବିଧବିଧାନ ଅନୁସାରେ ହିସୁ-କର୍ମ କରୁଥିବାରୁ ଅଶୌର ବିଧ ପାଳନ କରିବେ । ବଂଶର ଅନ୍ୟ-ମାନଙ୍କୁ ହୋ ବାଧ ବାଧକତା ମୁହଁଁ ।

ଯେଉଁମାନେ ପରଜନ୍ତ କିମ୍ବା ଅମ୍ବାର ଗତ ଓ ଅଧୋଗତକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେ କର୍ତ୍ତାମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଶୋଚ ବିଧ୍ୟ ପାଳନ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପାରଂପରିକ ବିଧ୍ୟଧାନରେ ଛନ୍ଦ ହୋଇ ସମାଜକୁ ଡରି ବାଧବାଧକତାରେ ଚଳନ୍ତି । ଏହାକୁ ଲଦନ କରିବାର ସାହସ ହେଉନାହିଁ । ତେଣୁ ଆଦରଶ୍ୱରନ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରଯାଉଛି ।

କାଣ ବା ଅଙ୍ଗାର ଚାଲି ବ୍ୟବହାର କରିବା ଅନେକ ଲୋକ ଛୁଟିଲେଣି । କିମ୍ବେମିନି ଚାଲି, ତଦୁୟତ ଚାଲି ଓ ଗ୍ୟାସ ଚାଲି ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି; କିନ୍ତୁ ପରଂପରାକୁ ଉପାକରି ଯୋଗାଡ଼ିଯନ୍ତ କରି, ଏଗାର ଦିନରେ କାଠ ଚାଲି ବ୍ୟବହାର କରି ମୁକ୍ତା ବିମୁଦେବ ହେଉଛି । ଏପରି ଅନେକ ବିଧ୍ୟ-ଧାନ ଅନ୍ତରଭୁଗ୍ୟ ଉପରେ ଚାଲିଛି । ଏହାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାର କାହାର ସାହସ ନାହିଁ । ବଣ ଧାରରେ ଶିଆପିଆ ନାହିଁ, କଥାବାର୍ତ୍ତା ନାହିଁ, ସାତ ପୁରୁଷ ଅଠ ପୁରୁଷ ହୋଇଗଲାଣି, ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆଖି ବୁଜ ଅଶୋଚ ପାଳନ କରଯାଉଛି । ଏହା କୁଞ୍ଚିତ, ଅନ୍ତରଭୁଗ୍ୟ ।

ଶବ ଶୁଶାନକୁ ନେଲାବେଳେ ବାଦ୍ୟ ଖୋଜା ରୁକ୍ଷିଛି । ହାତି ବାଦ୍ୟ ଗୀରୁ ପ୍ରାୟ ଉଠିଗଲାଣି । ସେହି ବ୍ୟବସାୟରେ ହାତିମନଙ୍କର ପେଟ ମୁରିଲ ନାହିଁ । ଅର୍ଥିକ ଦ୍ୱାକ୍ଷଳ ଲୋକେ ବେଣ୍ଟ ବାଦ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଯଦିବା ବାଦ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତା କିଛି ନାହିଁ ।

ସେହିପରି ଶୁଶାନକୁ ଗଲାବେଳେ ଲିଆ କରୁଛି ପିଙ୍ଗା ଯାଉଛି । ଜୀବିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଭିକାଶକୁ ଯିଏ ରୁତଳ ମୁଠାଏ ଦେଉ ନଥୁଲା, ତା'ର ଶବ ଶୁଶାନକୁ ଗଲାବେଳେ ଲିଆ କରୁଛି ପିଙ୍ଗିବା ହାସ୍ୟାପଦ । ମୁବ୍ରେ କରୁଛି ବ୍ୟବହାର କରାପାଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ କରୁଛି ବଦଳରେ ପଇସା ।

ଶୁଶାନକୁ ଗଲାବେଳେ ଶବପାଇଁ କୋକେଇ ନକରି ବିମାନ ତିଆରି ହେଲାଣି । ବିମାନ କାହିଁକି ? ବିମାନ ଅପେକ୍ଷା କୋକେଇ ଅଧିକ ସୁବିଧା-ଜନକ । ଏଥରେ ଶବକୁ ସମୁଖୀନବେ ଆବୁଦ୍ଧ କରିଛେବ । ତେଣୁ ବିମାନ ବର୍ଜନୀଯ ହେବ; ଉଚିତ ।

କେତେକ ଜାଣି ଓ ଗୋଷ୍ଠୀ ଶବ ପଛେ ପଛେ ଘରର ହାଣ୍ଡିଚଟୁ ଧରି ବହୁତ ବାହୁନ ବାହୁନ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି କିଛି ବାଟ ଯାଇ ହାଣ୍ଡିଚଟୁ ରଖି ଆସନ୍ତି । ମାସ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲେକ ଶବ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାନ୍ତି ନାହିଁ । ଶବ ଦରୁ ବାହାର ହେଲ ପରେ ପୁରୁଣା ହାଣ୍ଡିଚଟୁ ଅନ୍ୟଷ୍ଟ ଥୋଇ ଆସନ୍ତି । ଘରେ ଶବ ପଡ଼ିଥିବାରୁ ସରର ରଙ୍ଗା ହାଣ୍ଡି ବା ବଳକା ଖାଦ୍ୟ ଖାଟାଧୂପୁକ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ତାହାକୁ ବାହାର କରିଦେବା ଦରକାର । ସେଇଥିପାଇଁ କାନ୍ଦିବା ପଟୁଆର ଦରକାର ନାହିଁ ।

କୋକେଇ ବାନ୍ଦିବା ପାଇଁ ଏବେ ମଧ୍ୟ ବାର୍ତ୍ତିଗ ଓ ପାଳ ଦଉଡ଼ି ଖୋଜା ଚାଲିଛି । ଏହା ବିନା ପଇସାରେ ହୋଇଯାଏ । ଗରିବ ଲେକକୁ ଏହା ସାହୁଧ୍ୟକାରୀ; କିନ୍ତୁ ଯିଏ ମୃତାହରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବାବଦରେ ପଇସା ଖର୍ତ୍ତ କରେ, ଶବ-ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ବାଣ ଫୁଟାଏ, ସେ ଶ୍ରୀ ଜିନିଷରେ ଅଟକି ନ ଯାଇ ଖଟ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟବହାର କରିପାରନ୍ତା । ଶବ ପୋଡ଼ିବା ପାଇଁ କାଠ ବଦଳରେ ବିଦ୍ୟୁତ ଚଳି ବାହାରିଲାଣି । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେବିଦ୍ୟୁତ ଚାଲି ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ହେଲେ, ଖଣ୍ଡି ଏ ଖଣ୍ଡି ଏ ଚନ୍ଦନ କାଠ ଓ ତୁଳସୀ କାଠ କାହିଁକି ଖୋଜା ଚାଲିଛି ? ଚନ୍ଦନ କାଠ ବା ତୁଳସୀ କାଠ ଶୁଭ ବା ବାସନା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଚିତାଗ୍ନିରେ ପକାଇଦେଲେ, ମରିଯିବା ଲେକ ଆଉ ପବିତ୍ର ହୋଇଯିବ ନାହିଁ । ମୁଗ ଚନ୍ଦନ କାଠରେ ଶବଟା ପୋଡ଼ିଗଲେ ମଢ଼ର ଦୂର୍ଗନ୍ଧ କିଛି ପରିମାଣରେ କମି ଯାଆନ୍ତା । ଶବଯାତ୍ରୀମାନେ ଦୂର୍ଗନ୍ଧ କିଛି ରଷା ପାଆନେ; କିନ୍ତୁ ବିଧ ପାଳନକୁ ଖଂଡ଼ିଏ ଚନ୍ଦନ କାଠ ବା ତୁଳସୀ କାଠ ପକାଯାଉଛି । ଶବ ସାଙ୍ଗରେ କିଛି କିରେସିମା ବା ପେଟ୍ରୋଲ ନେବାକଥା । ଯେହେତୁ, ଅନେକ ସମୟରେ ନିଆଁ ଲଗେନାହିଁ । ଶବ ମଧ୍ୟ ସମୂର୍ଣ୍ଣ ପୋଡ଼ିବୁ ନାହିଁ । ବିଧ ପାଳନକୁ କେବଳ ପୁଞ୍ଜି ଏ ରଣ୍ଜି ନ ନେଇ ଅଧିକ ଓଜନର ରଣ୍ଜି ନେବା ଜଥା । ଠିଅର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଚିତାଗ୍ନିରେ ଯିଅ ପକାଇଦେଲେ ଯେ ମୃତ ଲେକ ସ୍ଵର୍ଗପୁନ ହୋଇଯିବ, ଏହା ଭବିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।

ଶବ ସହିତ ଗରାନ୍ତୁଗତିକ ଘରେ ଗୋଟିଏ ମାଟି ହାଂଡ଼ରେ ଅଜାର
ଓ ନିଆଁ ପକାଇ ଦାଣ୍ଡିକୁ ପାଳ ଦଉଡ଼ରେ ବାନ୍ଧ ଏବଂ ପାଳରେ ବର
ଛିଆରି କରି ନିଆଁ ଲଗାଇ ଶୁଣାନକୁ ନିଆୟାଉଛି । ଆଜିକାଳ ଯୁଗରେ
ଏହାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ନିଆଁ ପେଡ଼ି ଓ କିରେସିମାରେ ସେ କାମ
ଚଳିଯିବ ।

ଶବ୍ୟାମୀମାନେ ଶବ ଢାହ କରି ଫେରିଲାବେଳେ ଯଦି ରାତ ହୋଇ-
ଥିବ, ତେବେ ସେମାନେ ଘରକୁ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ଏ ପ୍ରଥା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ
ହେବ । ଶବ୍ୟାମୀମାନେ ଟବଦାହ ପରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗା କର୍ତ୍ତାଦ୍ୱାରେ
ପକାଇ ଦେଇ ଆସନ୍ତି । ଢାହା ଧୋବା ସଫା କରେ । ଅଜିର ଗଣତନ୍ତ୍ର
ସୁଗରେ ଏ ପ୍ରଥା ମଧ୍ୟ ବଂଦ ହେବା ଉଚିତ । ଶବ୍ୟାମୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗାଧୁଆ
ତୁଠକୁ ତେଲ ସାଗରେ ସାବୁନ ମଧ୍ୟ ପଠାହେବା ଦରକାର । ସାବୁନରେ
ଦେହ ଓ ଲୁଗାପଟା ସଫା ହେବ । ଶବ୍ୟାମୀମାନେ ଶୁଣାନରୁ ଫେରିଲ
ପରେ ସେମାନଙ୍କ ଘରକୁ ଲିଆ ଗୁଡ଼ ନ ପଠାଇ ଢାକୁ ଉପ୍ଯୁକ୍ତ ଜଳଶିଆ
ଦିଆୟାଉ । ଏଗାର ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିଦିନ ଜାତି ବଞ୍ଚି ନିର୍ବିଶେଷରେ
ଚୁଡ଼ାଏ ଗରିବ ଲୋକଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଆୟାଉ । ଦେଜିଭାତରେ ଅଜସ୍ତୁ
ଖର୍ଚ୍ଚ ନହେଉ ।

ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ରୁହିଁ ଶୌର ରିଧ ତଥା ଶବ ସନ୍ଧାର କର୍ମ ସପାଦିତ
ହେବା ଉଚିତ । ଖ୍ୟାତ ଅନାବଶ୍ୟକାୟ ହିୟାକଳାପରେ ନିଜକୁ ଭସେଇ
ଅନ ପରଂପରକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିବା ଉଚିତ ହୁହେଁ ।

— — —

ଅବତାରବାଦ ଚିନ୍ତା

ଶୋର ଜରମଣ୍ଡି, ଅବସନ୍ନ, ଅକର୍ମଣ୍ୟ, ମନ ଭାବସାନ୍ତ, ଚିନ୍ତା ଅସୀମ,
ତଥାପି ଜର୍ଣ୍ଣିତ୍ତିନ ଅସହାୟ !

ଦେହଟା ଯଦି ଦେଶର, ଜାତିର, ଗ୍ରାମର ବା ସମାଜର କଲ୍ୟାଣ-
କାର୍ଯ୍ୟ ନହେବ, ଗୋଟିଏ ନିର୍ଜ୍ଞ ବିଅଳକନ୍ତୁ ଅଲୋଡ଼ା ବୟସ ସମ ତାପାଳୀଁ
କାହାର କାହିଁକି ଚିନ୍ତା ରହିବ ? ଜୀବନ ଆଜ ନିଃସହାୟ ହେବ, ଭାବ ବା
ଭାବନା କାର୍ଯ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ ହେଉନଥୁବ, ଏପରି ଅବସ୍ଥା ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ । ଏଇ
ପରିପ୍ରେଷୀରେ ମୋର ଖୋସେଇଁ ବାପାକର ଗୋଟିଏ ହତାଶଭାବାପନ୍ତି
ପ୍ରାର୍ଥନା ମନେପଡ଼େ ।

“ନିରାଶ୍ରୟଂ ମା ଜଗନ୍ନାଶ ରଷ୍ଟ”

ଜଗନ୍ନାଶ ବା ଭଗବାନ ନିରକାର । କିନ୍ତୁ ନିରକାର ଭଗବାନଙ୍କୁ
ଅଶେଷ ରୂପରେ ଓ ଗୁଣରେ ଆରଧନା ରୂପିତ । ନିରକାର ଭଗବାନଙ୍କୁ
ଚତୁର୍ବ୍ରତ, ପ୍ରତିଭାଜ ଉତ୍ସାହ ଭାବରେ କଲୁନା ମଧ୍ୟ କରିପାଉଛି ।
ଜକିରାଗୁର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କହିଲେ, “ହେ ଦେଶ, ତୁ ନିରକାର ବୋଲି କହୁଛି,
ଅଥର ଗୋଟିଏ ସାକାର ରୂପକୁ ଧ୍ୟାନ କରୁଛି । ହେ ଦେଶ ତୁ ଗୁଣାଶତ
ବୋଲି କହୁଛି ଅଥର ତୋର ଅଶେଷ ଘୁଣର ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଛି ।”

ସମାଜରେ ଏହି ଚିନ୍ତାଧାରା ଦୃଢ଼ିଭୂତ, ଚିରଚରିତ, ପରଂପରଗତ
ଆଦର୍ଶରେ ପରିଣତ । ସୁନ୍ଦର ଏପରିଷ୍ଠଳେ ବର୍ଷିତ୍ତ ଚିନ୍ତାଧାରର ଭାବୁକର
ସ୍ଥିନ କେଉଁଠାର ? କେବଳ ଅଖିରୁକ୍ତ ଗତାନୁଗତିକ ଅନ୍ତ ପରମାରକୁ
ଆଶ୍ରା କରିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଗତି କରି ଅଛି ?

ଦେଶ, କାଳ, ପାତ୍ର ଓ ଯୁଗ ଅନୁସାରେ ଭକ୍ତମାନେ ଭଗବାନଙ୍କର
ରୂପକୁ କଲୁନା କରି ଅସିଛନ୍ତି । ଯୁଗ ପରେ ଯୁଗ ବଦଳିଛି ଏବଂ
ଭଗବାନଙ୍କୁ କଲୁନା । ଜରିଯାଉଥିବା ରୂପ ମଧ୍ୟ ବଦଳିଛି । ଶାସ୍ତ୍ର କହେ—
“ଭବେ ଛେନ୍ତି ଦେବତା” ଏବଂ “ଭଗବାନ ସବ୍ବବ୍ୟାପୀ” । ଏଣୁ ଅତି

ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ବଡ଼-ଜଙ୍ଗଳ ଭିତରେ ଭକ୍ତ ପ୍ରହଲାଦ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରମ୍ହ ଭିତରେ ଥିବାର ଦର୍ଶନ କରିପାରି ଥିଲେ । ଶାସ୍ତ୍ର କହେ, “ବିଶ୍ୱାସେ ମିଳନ୍ତି ହରି— ତର୍କେ ବହୁଦୂର ।”

ପ୍ରହଲାଦ ନିଜର ଆୟୁରିକ ପ୍ରକୃତିର ପିତା ହିରଣ୍ୟକାଶ୍ୟପର ଦର୍ପ ଦଳନପାଇଁ ଗୋଟିଏ ମହାନ୍ ଶକ୍ତିକୁ ଭଗବାନ ରୂପରେ ଚିନ୍ମା କରିବା ସ୍ଵାଭାବିକ ଥିଲା । ଜଙ୍ଗଳର ପଶୁଭାଜା ପରାନ୍ତମଶାଳୀ ସିଂହ । ତଣ୍ଣୁ ପ୍ରହଲାଦ ସିଂହମୁଣ୍ଡ ଥିବା ନରତଦ୍ଧର୍ମ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭକ୍ତିରେ ବଣୀଭୂତ କରି ପାରିଥିଲା ! ସେତେବେଳେ ପଶୁ ଯୁଗର ଅବସାନ ଓ ମାନବ ଯୁଗର ଅଭ୍ୟତ୍ଥାନ ସମୟ । ସୁଗ ଓ ପରିବେଶକୁ ଧରି ଭଗବାନ ରୂପକୁ ଚିନ୍ମା କରାଯାଏ । ତତ୍ତ୍ଵଭୂତ ନାରୀଯତ ବା ଦଶଭୂଜା ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ କଲ୍ପନା କରିବା ପରିବେଶ ସେତେବେଳେ ନଥିଲା । ଯହଁ ଯୁଗ ବଦଳିଲ ଅର୍ଥାତ୍ ମାନବ ଯୁଗରେ ଭଗବାନଙ୍କ ରୂପର କଲ୍ପନା ମଧ୍ୟ ବଦଳିଲା, ମାନବ ଯୁଗରେ ଦଳପତି, ରାଜା, ମହାବାଜା ଆଦି ସୃଷ୍ଟି ହେଲେ । କାଳନମେ ରଜାଙ୍କୁ ସ୍ଵପ୍ନ ଭଗବାନଙ୍କ ଅବତାର ବୋଲି କଲ୍ପନା କରାଯାଇ ‘ଚଳନ୍ତିବିଷ୍ଟ’ ବୋଲି କୁହାଗଲା । କ୍ଷମତାକୁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ କରି ରଜାମାନେ ସବ୍ରମୟକର୍ତ୍ତା ହେଲେ । ରାମ ଓ କୃଷ୍ଣ ରାଜ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ ।

ରଜାମାନେ ଦୃଷ୍ଟବତ୍ଥ ଶକ୍ତିବାନ୍, ଯିଏ ଶକ୍ତିବାନ ସିଂହ ଭଗବାନ ବୋଲି ଧରଗଲା । ଭଗବାନ ଶତର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ଶିଶ୍ୟର୍ଥ୍ୟଦି ଗୁଣୟୁକ୍ତ, ମୂଳ୍ୟ, ମାନ୍ୟ; କମ୍ପକୁ କୁଶଳତାର ସହ ସପାଦନ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯୋଗ । ଏହୁ ରାମ କୃଷ୍ଣ ଯୋଗୀ ପୁରୁଷ ଓ କୁଣ୍ଠୀ ମନ୍ଦୁଷ୍ୟ । କୁଶଳତାର ସହ ମାନବଧର୍ମ ସପାଦନ କରିପାରିଲେ । ସମାଜର ଶବ୍ଦକୁ ଦମନ କରି ପାରିଲେ । ଯିଏ ଶବ୍ଦକୁ ଦମନ କରି ମାନବଧର୍ମ ରଖା କରିବ, ସିଏ ଭଗବାନ । ରାମ ଓ କୃଷ୍ଣ ବହୁ ବାଧାବିଦ୍ୟ ଓ ପ୍ରତିକଳା ସଙ୍ଗେ ବହୁ ଯୋଗ ସହ ନିଜର ମହିମା ଦେଖାଇପାରି ଥିଲେ । ବହୁ ଅଲୋକିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିଥିଲେ । ଏହୁ ସେମାନେ ଭଗବାନଙ୍କର ଅବତାର ପୁରୁଷ ହୃଦେ ତ୍ରୁଟିପୈଥୁ ହେଲେ ।

ଆଜିର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯୁଗରେ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କର ବିଚଷ୍ଟଣ ଉତ୍ସବନ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସଦଶକ୍ତିବାନ ଅତୃଶ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଧାରଣା କରିପାଉ ଥିଲା । ଆଧୁନିକତମ ବିଜ୍ଞାନର ଅଗ୍ରଣୀ ଓ ନିତନ୍ତିଯୁମକମାନେ ପାରମାଣବିକ ଭୌତିକବାଦ ସହିତ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚେତନାକୁ ସମନ୍ଵ୍ୟ କରି ଚିନ୍ତା କରିବାର ଲକ୍ଷଣ ଆରମ୍ଭ ହେଲଣି ।

ପ୍ରକୃତ ସଦଶକ୍ତିମାନ । ଭଗବାନ ମଧ୍ୟ ସଦଶକ୍ତିମାନ । ଭଗବାନ କହିଲେ ପ୍ରକୃତିକୁ ବୁଝାଯାଉଛି । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଯଶୋଦା ବିଶ୍ଵବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଦେଖିପାଇଲେ । ଅଜ୍ଞନ ମଧ୍ୟ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତିଶୀତ ବିଶ୍ଵରୂପ (ପ୍ରକୃତ ରୂପ) ଦେଖି ପାରିଥିଲେ । ଏଣୁ ପ୍ରକୃତ ହେଉଛି ଭଗବାନ ।

ଯୁଗ ପରେ ଯୁଗ ବଦଳୁଛି । ପୁରାତନ ଯୁଗ ଯାଇଛି । ରାଜା ମହା-ରାଜାଙ୍କର ଶାସନ ଯାଇଛି । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ମଧ୍ୟ ମଉଳ ଜଳଣି । ଜନତାର ଯୁଗ ଅସିଛି । ‘ଜନତା ଜନାର୍ଦ୍ଦନ’ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ‘ନର ନାରପୁଣୀ’ ବୋଲି ସମ୍ମୋଧନ ହେଉଛି । ଭଗବତ କହେ, ‘ସକଳ ଦେହେ ନାରପୁଣ—ଅନାଦି ଅନନ୍ତ କାରଣ’ । ଏଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ଭଗବାନଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ଥିବା ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଭଗବାନ । କିନ୍ତୁ ଏହା କଥାରେ ରହି ଯାଇଛି । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦୂହେଁ । ଜନତାକୁ ତୁଳି କଥାରେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅଞ୍ଚାରୁ ବୁଲିଛି । ଅଥବା ଦେଉଳ, ମସ୍ତିତ୍ୟ, ଗୀର୍ଜା ପ୍ରଭୃତିରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଖୋଜା ବୁଲିଛି ।

ଦେବତାମାନେ ପରମଶାଳୀ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମହିଷାସୁରକୁ ବଧ କରିବାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଏକାକୀ ଅସମର୍ଥ ହେବାରୁ ସମସ୍ତ ଦେବତାଙ୍କର ଶକ୍ତିକୁ ସମନ୍ଵ୍ୟ କରି ଦଶଭୂଜା ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ଆବିର୍ଭାବ କରଇ ମହିଷାସୁରକୁ ବଧିଲେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ଜନତା ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ସଦଶକ୍ତିମାନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱ ନେବାକୁ ଅଧିକ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଓ କୁଣ୍ଡଳୀ ଶକ୍ତିକୁ ପୁଣ୍ୟ

କହୁଛନ୍ତି, ଯିଏ କି ସମାଜରେ ଥିବା ଆସୁଇବ ପ୍ରକୃତିକୁ ଲୋପକରି ମାନବ-
ଧର୍ମକୁ ପ୍ରଗତି ପଥରେ ଅଗେଇ ନେବ । ଅନ୍ୟ ପଥରେ ଏହି ଜଳତା
ମଧ୍ୟରୁ ମହାପୁରୁଷମାନେ ଅବଶ୍ୟକ ହେବେ । ଶାସ୍ତ୍ର କହୁଛି କାଳେ କାଳେ
ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ଭବବାନ ଅବତାର ହୁଏ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବରେ ଜନ୍ମ ଦୁଆରୀ
ଓ ହେବେ ।

ଅବଶ୍ୟ ଭବା, ମହାବକାଳ ଦରେ ଅବତାର ଜନ୍ମନବା ପରିବେଶ
ଅଛି ନାହିଁ । ସଜାମନେ ଶକ୍ତିହୃଦୟ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଚରିତହୃଦୟ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦରେ
ପର୍ମ୍ପରା ଅଛି ଜନ୍ମ ନେବା ପରିବେଶ ନାହିଁ । ଏହୁ ଯେଉଁ ସାଧାରଣ
ଜଳତା କ୍ଷେତ୍ରବାନ, ତାକରି ଭବତରେ ଭବବାନ ଅବତାର ହୋଇ ଦେଖା
ଦେବା ଦୁଇପୁଣ୍ୟ ।

ଉପଦ୍ୱାତ ତଥା ଓ ଚର୍କରୀ ଜଣେ ତହୁଡ଼ଣ୍ଟି ପଥେ ଯମବ । କହୁ
କଣେ କମ୍ବୁଧ୍ୟ ଉତ୍ତର ! ମୟନ୍ଦିନ୍ଦ୍ରମାନେ ଉତ୍ତରବାନଙ୍କ ଅପ୍ରକଳ୍ପିତକୁ ଗ୍ରହଣ
କରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଜଣେ ମେୟନ୍ଦିନ୍ଦ୍ର ଉତ୍ତର ଉତ୍ତରାକି ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟରେ
ହଟକାନିମେ ୧୯୮୩ ଆମରେ ବ୍ୟାପର କେବରେ ଉତ୍ତରାକି ମୟନ୍ଦିନ୍ଦ୍ର
ପଟ୍ଟର ସର୍ବ ହେଲା । ଉତ୍ତର ହେଲା । ଉତ୍ତର, ‘ତମ୍ଭେନିକର
ଅବଶ୍ୟ’ ଅନୁଯାୟୀ ମୁଁ ଯବନ ଯାପନ ଉତ୍ତରବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରିବ ଏବଂ
ସରତ ପାଇଁ ଓ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସ୍ଵାର୍ଥକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କୃତ୍ୟାନ୍ତରୁ ଉଚ୍ଚିତରେ
ରହି ଉତ୍ସର୍ଗପର ଭବେ ଶ୍ରୀମିଳ ଶ୍ରୀମିଳ ଶ୍ରୀମିଳ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଓ
ତତ୍ତ୍ଵର ସେବା କରିବ ।

ମୁଁ ମାର୍ତ୍ତିଷ୍ଠବାଦ ଜଣା ନେଲା । ତହୁଁ ମାର୍ତ୍ତିଷ୍ଠବାଦର ଶିଖା ନାହିଁ ।
ମାର୍ତ୍ତିଷ୍ଠବାଦ ତ ତହୁଁମନ୍ତ୍ର ଦୂରେ, ତାହା ତୋଟିଏ ସମାଜ ବିଜନ । କେବଳ
ପାଠରେ ଦୂରେ, ପାଠରେ ତାକୁ ବାର୍ତ୍ତାବାନ ଉତ୍ତରବାକୁ ହେବ । ମୋର
ସେହି ଶ୍ରେ ଅଦ୍ଵିତୀୟ ନାହିଁ । ନିଜର କ୍ଷେତ୍ର ନଥୁବାକୁ ଅପରାଧ ଶକ୍ତିକୁ
କରୁଥିବ ସହ ଅନ୍ତରୁ ଉତ୍ତରବାକୁ ପଢ଼ୁଛି । ମାର୍ତ୍ତିଷ୍ଠବାଦ ତହୁଁ ବଢ଼ି ଚିନ,
ଦୁଇବାଖ । ତାକୁ ବିଶେଷଜ୍ଞ କରି ପ୍ରୟୋଗ ଉତ୍ତରବା ଅତିଶ୍ୟ ଉତ୍ସର୍ଗର ।

ତିଶେୟରେ ଓଳଟା ହେଲେ ପାଳ ଓଳଟା ହେବ । ସମାଜର ଷତ ହେବ
ଓ ହେଉଛି ମଧ୍ୟ ।

ଯେପରି ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଚଣ୍ଡୀଆଠକୁ ବଢ଼ି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଏ,
ନିଷ୍ଠାର ସତ ପାଳନ କରାଯାଏ । ଭୂଲ ହେଲେ ସାଧକର କାର୍ଯ୍ୟବିର୍ତ୍ତ
ବଦଳରେ ଲଢ଼ି ଷତ ଘଟାଏ ।

କମ୍ୟୁନିଶିମ୍‌ର ଅତର୍ଥ' ଅନୁପାୟୀ ମୁଁ ଜୀବନଯାପନ କରିବାପାଇଁ
ପ୍ରସ୍ତାବ କରିବ ବୋଲି ପପଥ ନେଲି । କିନ୍ତୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ପ୍ରସ୍ତାବ,
ପ୍ରସ୍ତାବରେ ହିଁ ରହିଗଲା । କାର୍ଯ୍ୟ ପିଛି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପପଥ ହେଲା ଜନ-
ସାଧାରଣଙ୍କ ସ୍ଵର୍ଗକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ଵର୍ଗଠାରୁ ଉତ୍ତର୍ଭାବରେ ରଖିବ । କିନ୍ତୁ ତାହା
ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବ ଯୋର ହୃଦୀବ୍ୟାଧ ହେଉନାହିଁ । କମ୍ୟୁନିଶିମ୍‌ର
ଅତର୍ଥ' କହିଲେ ଭାବବାସ ଦୁହେଁ, ଜଡ଼ବାସ ବୋଲି ଶାଧାରଣ ଭାବେ
ଧରି ନିଅଯାଏ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜଡ଼ବାସ ଓ ଭାବବାସ ଏ ଉତ୍ସବର ସଂଗର୍ଷରେ
ପଡ଼ିଛି । ଜଡ଼ବାସ ଓ ଭାବବାସର ସଂକଷ୍ଟ ଗୁଲିଛି । ଉତ୍ସବର ଲକ୍ଷ୍ୟ
ଏକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧା ଭିନ୍ନ । ଉତ୍ସବର ଲକ୍ଷ୍ୟ 'ଶାନ୍ତି' । କିନ୍ତୁ
ଜଡ଼ବାସଙ୍କ ଠାରେ ହିଁପା, ହେଷ, ଅହଂକାର ଓ ଅସହିଷ୍ଣୁତା ଫେପରି
ରହିଛି, ଭାବବାସଙ୍କ ଠାରେ ଉଣା ଅଧିକେ ପେଟ୍ ଦୁର୍ଗୁଣ ମଧ୍ୟ ତେଣାଯାଇ
ଆଏ । ଦୁର୍ଦ୍ଵାଳତା ଲୋପିବାର୍ଥ ଉତ୍ସବର ସାଧନା ଘୂଲିଛି । କିଏ ପରାମର
ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତିଗତ ଭାବେ ଅନେକନା ଓ ସମାନେକନା କରୁଛନ୍ତି ଓ ଆଜି
କିଏ ଜପ, ଧାନ ଓ ସବୁପାଇଁ ମାଧ୍ୟମରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ଉଦ୍‌ଦେଶ କରୁ-
ଛନ୍ତି । ଶାନ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ଅନ୍ତାକୁ ପରିଶ୍ରମ, ସାଧନା ଓ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଦରକାର ।
ପରିବେଳେ ଜନ କରିବା ଦରକାର ।

ଜଗତରେ ବଢ଼ି ଦେଶରେ ମାର୍କସ୍‌ବାଦ ଦଳ ଗଡ଼ା ହେଲାଣି ।
ମାର୍କସ୍‌ବାଦ କରୁର ସରକାର ମଧ୍ୟ ଗଡ଼ାଗଲାଣି । ମାର୍କସ୍‌ବାଦ ଅତର୍ଥ'
ତୁହାଣ କରିଯାଉଛନ୍ତି । ତିଶେୟ କରି କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧା ନିଅଯାଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ
ତିଶେୟରେ ସମତା ରହିଲାହିଁ । ବିଭାଗ ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି । ରାଷ୍ଟ୍ରା, ଚୀନ,
ଲିନ୍ଦୋଚିନ୍, ସୁନ୍ଦରୀରୀଆ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଦେଶ୍ୟତକ ଏହାର ଦୁଷ୍ଟାନ ।

ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ଏକାଧିକ କମ୍ୟନ୍ସ୍ଟ ପାଟ୍ଟି ରହିଛି । ପରିଷ୍ଠିତରେ ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ଵେଷଣ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ । ଏଣୁ ମୋପରି କେହି କେହି କମ୍ୟନ୍ସ୍ଟ କର୍ମୀ ଶୃଙ୍ଖଳା ମାନି ଗତାନୁଗତିକ ଭାବରେ ନିଷ୍ପତ୍ତିମାନ ଚଳିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ।

ମୁଁ ମାର୍କେସ୍ ବାଦ ଦେଖା ନେବା ମୁଁରୁ ମହାମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଧାରାରେ ଉପର ୦.୭ରିଆ ଭାବରେ କେତେଦିନ କଟାଇଛି । ତା ମୁଁରୁ ଘରର ତିନି ପୁରୁଷର ପରମାଣ୍ଵା ସିଦ୍ଧି ଅନ୍ତ୍ୟାୟୀ ଗୋପେଇଁ ବାପାଙ୍କ ଧାରାରେ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପରଶି ବର୍ଷା କଟାଇଛି । ପିଲାଦିନର ଶିକ୍ଷା ଦେଖାର ପ୍ରଭାବ ବହୁବର୍ଷ ଧରି ମନରେ ଝୁପ ରହିଯାଏ । ଯଥା—ଗୋରୁ ଓ ପୁଷ୍ପ ମାଂସ ଖାଇବା ନିଷେଷ । ମାର୍କେସ୍ ବାଦ ଶିକ୍ଷାକୁ ଦସି ମାଜି ଶୋଧନ କରି ନିଜର ସ୍ବଭାବ ଚରିତ ବଦଳାଇବା ଦରକାର । ତାହା ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ କର୍ମମନ୍ତ୍ର ନେଇନାହିଁ । କର୍ମମନ୍ତ୍ର ନେବାର ଦରକାର ପଡ଼ିନାହିଁ । ମୋର ମୋଷ ଦରକାର ନାହିଁ । ମୋଷର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ଅବୁଝା । ଏପରି ଅବୁଝା କଥା ।

ମୁଁବେ ଦର୍ଶା ଯାଇଥିଲୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଗରେ ଜନସାଧାରଣ ହିଁ ଶକ୍ତି-ବାନ । ଏଇ ଜନସାଧାରଣ ଭିତରୁ ବହୁ ବିସ୍ତୃପୁକର ଓ ଗୁଞ୍ଜିଲ୍ୟକର ଅଲୋକିକ ଘଟଣା ଦେଖାଇ ଜଣେ ଦୟା ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷଭାବେ ପ୍ରଶନ୍ତ ନିଳୟମରେ ସତ୍ୟାଇ ବାବାଙ୍କର ଅଭିଭାବ ହୋଇଥିଲୁ । ସେ ଜଣେ କୁଳେୟ ମନୁଷ୍ୟ, ଯଶ୍ଶୀର୍ଥବନ୍ତ । ସେ ଜଣେ ଯୋଗୀ ପୁରୁଷ । ଅବତାର-ମାନଙ୍କର ସକଳୁ ଅନ୍ତରେ ସମାଜରେ କାର୍ଯ୍ୟକାଣ୍ଡ ହୋଇ ପାରିଛି । ସତ୍ୟାଇ ବାବାଙ୍କର ସକଳୁ ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାଣ୍ଡ ହୋଇ ରହିଛି । ଆୟୁରିକ ଶକ୍ତିର ଦୟନ ପାଇଁ ମୂରକାଳର ଅବତାରମାନେ ଅଧିଶ୍ୱର ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ପର କାଳରେ ମହାମା ଗାନ୍ଧୀ ଅନ୍ତଃସାରପକ ଅସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରି ଫଳପ୍ରଦ ହେଲେ । ସତ୍ୟାଇ ବାବା ବିଦ୍ୟା, ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରୟୋଗ କରି ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷିତ କରାଉଛନ୍ତି, ନେତୃତ୍ବ ଦିଆଇ କରାଉଛନ୍ତି, ଦୁର୍ଗାପାତ୍ର-ମାନଙ୍କୁ ଅକ୍ଷୁଆର କରିପାରୁ ଛନ୍ତି । ପୃଥ୍ବୀରେ ଶାନ୍ତ ଆଣିବାପାଇଁ ଅନ୍ତରତଃ

ଉଦୟମ ରୁଳିଛି । କାର୍ଯ୍ୟକାଶ ହେଉଛି । ଅବତାରବାଦ ବିଶ୍ୱାସରେ ଥୁବା ଲୋକେ ଏହାକୁ ଜଣେ ଅବତାର ପୁରୁଷ ବୋଲି ଧରି ନନେବା ବିସ୍ମୟ ।

ମୁଁ ସଞ୍ଚେପାଇ ଭକ୍ତ ନୁହେଁ । ମୁଁ କାହାର ଭକ୍ତ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଯଦି ହୋଇଛି କେବଳ କମ୍ମୁନିସ୍ତ୍ରୀ ପାର୍ଟିର । ମୁଁ ସଞ୍ଚେପାଇ ବାବାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ହୁହେଁ । ସଞ୍ଚେପାଇ ବାବାଙ୍କର କେହି ଭକ୍ତ ନାହାନ୍ତି, କେହି ଶିଷ୍ୟ ନାହାନ୍ତି । ସଞ୍ଚେପାଇ ବାବା କାହାକୁ କର୍ମମନ୍ତ୍ର ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଖଟୁଳିରେ ବସି ମୁଜା ପାଉନାହାନ୍ତି । ଦାନ, ଦଷ୍ଟିଣା ନେଉନାହାନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସଞ୍ଚେପାଇ ବାବାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରେ ଓ ସନ୍ତୋଷ ହୁଏ । ଆନନ୍ଦ ହିଁ ଭଗବାନ ! ନିରାଶ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଶକ୍ତିବାନ ପୁରୁଷକୁ ଅଗ୍ରା କରି ଆନନ୍ଦ ପାଇବା । ସାଂସାରିକ କର୍ମ, ଧର୍ମ କରି ସମୟ କଟାଇଛି ।

ନିଜେ ଆନନ୍ଦ ପାଇବା, ସନ୍ତୋଷରେ ରହିବା, ଶାନ୍ତିରେ ରହିବା, ଶୃଙ୍ଗଳିତ ହେବା, ଅନ୍ୟର ଉପକାର କରିବାପାଇଁ ରେଖା କରିବା, କାହାର ଉପକାର କରି ନପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ଅପକାର ନ କରିବା, ଧୀର, ପ୍ରିଯ ଓ ଶାନ୍ତିରେ ଜୀବନ କଟାଇବା ରେଖାରେ ଅଛି ।

ପ୍ରଶାନ୍ତ ନିଳପୁମ୍ ରେ ସଞ୍ଚେପାଇ ବାବାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ପଢ଼ି ଅନ୍ୟେଷଣ ଓ ଅନୁସରଣ କଲାପରେ ବାବାଙ୍କ ସପର୍କରେ ଆସୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଜଗର ନିଜ ନିଜ ଅନୁଭୂତିରୁ ସଞ୍ଚେପାଇ ବାବାଙ୍କର ମହିମା ବୁଝିବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇପାରୁଛନ୍ତି । ସଞ୍ଚେପାଇ ବାବା ମଣିଷଠାରେ ଥୁବା ଆୟୁରିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଦୂର କରି ମାନବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଯାଗ୍ରତ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ଥୁବା ଜଣାଯାଉଛି । ଜଡ଼ବାଦାମାନେ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧ ଚିନ୍ତା ଯୋଗୁଁ ପୁକ୍ତିତର୍କ ବିନା କୌଣସି ସିଦ୍ଧନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଅବତାର କଳ୍ପନା ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । ସଞ୍ଚେପାଇ ବାବା କାହାରିକୁ ଦୃଶ୍ୟ ବା ତାତ୍ପର୍ୟ ନକରି ‘ଜଡ଼ବାଦାମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ପରିମୁଣ୍ଡ ନୁହେଁ’ ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଦର ଓ ଯତ୍ନ ନିଅନ୍ତି । ପୁରାଣ ଓ ଉତ୍ତରାସକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି

ସୁକ୍ରି ତର୍କ, ପ୍ରଶ୍ନ-ଦତ୍ତର, ଉପାଖ୍ୟାନ, ଗପ ଓ ଅଶେଷ ଉତ୍ତାପନଶୀ
ସରଳ ଭାଷାରେ କହି ସଂଶୋଧ ଦୂର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । କୁ ସଂକାର,
ଅନ୍ତରିଶ୍ୟାସ ପ୍ରଭୃତି ତଥାକଥୁତ ସାମାଜିକ ପରମ୍ପରାକୁ ସମଲେଚନା କରି-
ଥାନ୍ତି ।

ଉଚିତ ଗୁଣ କରୁଥିବା କୁହାଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ
ଉଚିତ ଗୁଣ କରୁଥିବା କରିପାରି ନଥିବାରୁ ଆସୁରିକ ଗୁଣ କରୁଥିବା
ଯଥା—ଲୋଭ, ମେହ, ମଦ ଓ ମାସ୍ତ୍ରୟରେ ନିଜକୁ ହଜାଇ ଦେଇଥିବାରୁ
ନିଜେ ଉଚିତ ଗୁଣ କରିବାର ନିନା ରହୁନି । କିନ୍ତୁ ସଞ୍ଚୟପାଇ
ବାବା ନିଜକୁ ଉଚିତ ଗୁଣ କରିବାର ସହିତ ଘୋଷଣା କରିପାରୁଛନ୍ତି ।

ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଯୁଗରେ ଜନସାଧାରଣ ସମ ଅବତାର ଅବା କୃଷ୍ଣ ଅବ-
ତାରକୁ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତୀ ମନ୍ଦର ଭିତରେ ମୁଜା
ପାଦଛି । ପୁରଣ ଶାସ୍ତ୍ର ସେମାନଙ୍କୁ ଉଚିତ ଗୁଣ କରୁଥିବାର ପୁରୁଷ ବୋଲି
ଗତାନୁଗତିକ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିପାଇଛି । ରାଜ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମ ସମ ବା
କୃଷ୍ଣ ସେ କାଳରେ ମନ୍ଦର ଭିତରେ ବସି ମୁଜା ପାଞ୍ଜନ୍ୟଲେ । ସେମାନେ
ସମାଜ ଭିତରେ ରହିଥିଲେ । ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସହିତ ଚଳପ୍ରତଳ କରୁ-
ଥିଲେ । ଗୃହସଂପାଦ କରୁଥିଲେ ଓ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଉଥିଲେ । ପ୍ରଜା ପାଳନ
କରୁଥିଲେ । ସମାଜର ଶାସ୍ତ୍ର ଅସୁରିକ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକଙ୍କୁ ଦମନ କରୁ-
ଥିଲେ । ସମାଜର ରଷ୍ଟନ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସୁପୁରୁଷ ବା
ଉଡ଼ିମ ମଣିଷ ତଥା ଉଚିତ ଗୁଣ କରୁଥିବାର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା ।
ସେମାନେ ରାଜ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ରାଜାମାନେ ସମାଜର
ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ରାଜାମାନଙ୍କୁ ଚଳନ୍ତି ଶିଷ୍ଟ କୁହାଯାଉଥିଲା ।
ରାଜାମାନେ ସମାଜର ସଂବନ୍ଧ କର୍ତ୍ତା ଥିଲେ । ଜନସାଧାରଣ ସେମାନଙ୍କୁ
ଭୟ, ଭକ୍ତି ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ । ରାଜାମାନେ ସମାଜର ଶାସକ ଥାଇ
ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ସକଳ ବିପତ୍ତିରୁ ରକ୍ଷା କରୁଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ଵପ୍ନ
ଉଚିତ, ପ୍ରଭୁ ବା ଅବତାର ବୋଲି କୁହାଯିବାରେ କିଛି ଆଶ୍ରୟ
ନାହିଁ ।

ପର କାଳରେ ଗୌତମବୃଦ୍ଧ, ଶଙ୍କରରୂପ୍ୟ, ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ, ସମବୃଷ୍ଟ ପରମହଂସ, ବିବେକାନନ୍ଦ, ନିଗମାନନ୍ଦ, ଶିବାନନ୍ଦ, ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ, ଅନୁକୂଳଚନ୍ଦ୍ର ଓ ମହାମ୍ବା ଗାନ୍ଧୀ ପ୍ରମୁଖ ମଧ୍ୟ ଅବତାର ପଦବାଣ୍ୟ ହେଲେ ।

ପୁରାଣ ଓ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର କହୁଛି—‘ସମାରରେ ଅଧର୍ମ ବ୍ୟାପିଲେ, ଲେକେ ସାହି ସାହି ଡାଳ ଦେଲେ ସୁଧୁ’ ଭଗବାନ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଅବତାର ପୁରୁଷ ତୁମେ ଜନ୍ମ ନିଆନ୍ତୁ’ । ବର୍ତ୍ତମାନ କ’ଣ ଧର୍ମ କର୍ମ ଅଛି ? ସୁ ଶାସନ ଅଛି ? ନ୍ୟାୟ ଅଛି ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶରେ ଅନ୍ଧାଶ ଶାସନ ରୂପିତା । ସାମାଜିକ ବିଶ୍ଵାଙ୍ଗଳା, ଦେଶ ଦେଶ ଭିତରେ, ଜାତି ଜାତି ଭିତରେ, ସମ୍ପ୍ରଦାୟ-ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଭିତରେ ଓ ଗୋଷ୍ଠୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରେ ଲଢ଼େଇ ରୂପିତା । ଶାସନର ଚରମ ବିଶ୍ଵାଙ୍ଗଳା । ଯିଏ ରଷକ ସିଏ ଉଷକ । ପ୍ରତିଦିନ ହଜାର ହଜାର ଲେକ ହାଣ ଖାଇ ମରୁଛନ୍ତି । ଅସୁରକ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିବୃତ୍ତି କରିବାରେ ରାଜ-ନୈତିକ ଚେତନାଟା ଅଷ୍ଟମ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯଦି ଅବତାର ପୁରୁଷ ଜନ୍ମ ହେବା ସିରାନ୍ତ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଧରିଯାଏ, ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ଅବତାର ଜନ୍ମ ନେଇଥିବା କଥା ଆଶ୍ରୟର୍ୟ ହେବ କାହିଁକି ?

ସତ୍ୟସାଇ ବାବାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚି ସମାଜକୁ ନିର୍ମଳ, ନିଷ୍ଠାପର, ନିଷ୍ଠଳଙ୍କ ଓ ନ୍ୟାୟପ୍ରେତିତ ମାର୍ଗରେ ପରିଚାଳିତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଛି । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସତ୍ୟସାଇ ବାବାଙ୍କ ଅବତାର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଛନ୍ତି । ଗାଁ ଗାଁରେ ଭଜନ-ମଣ୍ଡଳୀ ଓ ସେବା ଦଳ ଗଡ଼ା ରୂପିତା । ଗାଁରେ ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ କର୍ତ୍ତନ ମହାମନ “ହରେ କୃଷ୍ଣ-ହରେ ରାମ.....” ଭଜନ ସାଙ୍ଗକୁ ସତ୍ୟସାଇ ବାବାଙ୍କର ଭଜନ ରୂପିତା । ସତ୍ୟସାଇ ବାବାଙ୍କ ତନ୍ମୟର ପୁରୁଷ ବୋଲି କୁହାୟାଇ ତାଙ୍କର ଅବତାର ମହିମାକୁ ନ୍ୟନ କରିଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ଶଙ୍କରରୂପ୍ୟ ନିଜ ମାଙ୍କର ମୃଜ୍ଜାବେଳେ ତାହା ଯୋଗ ବଳରେ ଜଣିପାରି, ସୁଦୂର ହିମାଳୟରୁ କେରଳ ବାନ୍ୟରେ ଅସି ପଢ଼ିଥିବା ବିଶ୍ୱାସ କରିଯାଉଛି । ସେତେବେଳେ ଗାଡ଼ି, ମୋଟର, ବେୟାମଯାନ ଓ ଡାକ ତାର କିଛି ପ୍ରାଳନ ନଥିଲା । ଶଙ୍କରରୂପ୍ୟଙ୍କର ଅଲୋକିକ ମହିମା

ଆମେ ଶୁଣୁଛୁ । ସମ ଓ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଅଲୋକକ ମହିମାକୁ କୁହା
ପାଉଛୁ । ପଥରକୁ ଛୁଲ୍ଲି ସମରତ୍ନ ଅଳକ୍ୟାକୁ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଦେଇଥିଲେ ।
ମାକୁମାନକୁ ନିଜ ଆୟୁତ୍ତରେ ରଖିପାରିଲେ । ରତ୍ନମାର୍ତ୍ତନ ପଦକୁ
ଛାନାନ୍ତର କରଇ ପାରିଲେ । କୃଷ୍ଣ ମଧ୍ୟ ପମ୍ବନା ନାହରେ ବଢ଼ିପାଣିକୁ ଦୂର
ଭଗ କବାଇ ପାରିଲେ । ଆଜୁ ଠିରେ ପଦର ଟେକିଲେ, କାଳୀଯୁ ଦମନ
କଲେ । ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ କୌରବ ପଣ୍ଡର ମାରଣାୟାୟକୁ ପାତରେ
ଚପାଇ ଅଳକାମୀ କରିଦେଲେ । ସେହିପରି ସଞ୍ଚସାଇ ବାବାଙ୍କ ଅଲୋକକ
କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ତାକୁ ଅବତାର ପୁରୁଷ ବୋଲି କୁହା
ପାଉଛୁ ।

ବର୍ଣ୍ଣମାନ ପଥରରେ ଯୁଦ୍ଧ ବନ୍ଦ ଓ ଶାନ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠାପାଇଁ ଉଦ୍‌ଦେଶ
ବୁଲିଛୁ । ସର୍ବ ସମିତି ଦରଖାସ୍ତ ସୁଷର ଅଭିଯାନ ଦ୍ୱାରା ଯୁଦ୍ଧଶୋଭକ
ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଯାଉଛି । ବରନ୍ଧନ ଧ୍ୟାନର ଶକ୍ତିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିଯାଉଛି
ଓ ପ୍ରଭୁତତ କରିଯାଉଛି । ଶକ୍ତି ଗୋଟିଏ ପରାମରଶାଳୀ ହକ୍କି । ଯୁଦ୍ଧ ବନ୍ଦ
ପାଇଁ ନୈତିକ ଶକ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିଯାଉଛି । ଧର୍ମୀୟାଜକମାନଙ୍କର
ଆବଶ୍ୟକତା ଉପରିଦ୍ୟା କରିଯାଉଛି । ବରନ୍ଧନାୟକମାନେ ସେମାନଙ୍କର
ପଶୁବଳ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଅଟନ୍ତି । ସଞ୍ଚସାଇ ବାବାଙ୍କର
କୋଟି କୋଟି ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ନୈତିକ ପ୍ରଭାବ ରହିଛି । ସେ ଶାନ୍ତି
ବୁଝାନ୍ତି । ସେ ‘ଶାନ୍ତି’ର ଜଣେ ଅଗ୍ରହୀତ । ଗା ଗାଁରେ ସେବାଦଳ ଓ
ଶାନ୍ତି ସେନା ନଢାଯାଉଛି । ସଞ୍ଚସାଇ ସେବା ସମିତି, ସେବାଦଳ ଓ ଭଜନ
ମୃଦୁଳୀ ଦ୍ୱାରା ଶାନ୍ତିର ବାର୍ଷିକ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଛି ।

“ଅସତ୍ରୋ ମା ସତ୍ରମୟ, ତମସୋ ମା ଜ୍ଞ୍ୟାତିର୍ଗମୟ,
ମୁତ୍ୟୋର୍ମ ଅମୃତ ରମୟ ।

ଓଁ ସଦେ କବନ୍ତୁ, ସୁଖିନଃ ସଦେ ସନ୍ତୁ ନିରମୟା ।
ସଦେ ଭଦ୍ରାଶି ପଣ୍ଡନ୍ତୁ, ମା ଜଣ୍ମିଦ୍ ଦୁଖମାପୁ ସ୍ଵାର ।

ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ

୧୯୫୨ ଓ ୧୯୫୩ ମସିହାରେ ନିଷାଚନ ପ୍ରଗ୍ରାମ ଘୋଷଣା ଗୀତ

ଦାଆ ଧାନ ଶିଥା ଚନ୍ଦ୍ର ସନ୍ତୁଳ ତୋର
 ଶାନ୍ତି ମୁକ୍ତିର ସଙ୍କେତ ଗରବ ତୋର
 ସେ ତୋ କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟୀ
 ଆପିଲ୍ ପରାଣ ପାତି
 ଉଠିଲୁ ଅନାର କାଟି
 ପୁକ୍କିଲୁ କୋଟି ଦରବାରେ
 ଗଲେ ରଜା ଜମିଦାରେ
 ସେ ସେ ସାରଥୀ ତୋର । ୧ ।

ବାର ତୋର ସେନାପତି
 ବାର କମ୍ୟୁନିସ୍ଟ୍ ପାର୍ଟୀ
 ବାନ୍ଧିଲେ ମୁକ୍ତିର ବଣ
 କାଟିଲେ ଯେତେ ଦୁନାଁ ତ
 ଭେଦିଲେ ଅବିର ତୋର
 ଲଭ ଏସେଂବ୍ର ଭିତର
 ଧରଇଲେ ଯେତେ ଘେର
 ଯେତେ ଗୈର କାରବାର
 ଅତ୍ୟାବୁର ବିଚୁକରେ
 ସେ ସେ ଲତ୍ତୁଆ ବାର । ୨ ।

ଦ ଦିଇଟା ଘୋଟ ଲଡ଼େଇ
 ତୋ ବଳ ଦେଲୁ ତହାର
 ତୁ ଟକା ଥଳକୁ ଟଳାଇ
 ତୁ କଂସାମୁରକୁ ଟଳାଇ
 ହେଲୁ ଅଗ୍ରଣୀ ବାର । ୩ ।

--

କହି ବୁଦ୍ଧର ମନ୍ତ୍ରର
 ସାମାଜୁ କଲୁ ପ୍ରସର
     ତ୍ୟାଗ ତେବେ ପାଞ୍ଚ ଛୁଟ
     ତାତିଲୁ ପବୁ ଦୂର୍ମାଣ
 ଲକ୍ଷେତ୍ରର ପଥେ ହେଲୁ କୁ ଅଶ୍ଵର ରେ । ୪ ।

 ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚିବ ଗୋ ବଳ
 ବଳ୍ୟ ସାମ୍ୟ ନୟାମୁ ବଳ
     କୋଟିଜଳ ଉର୍ବାସ
     ଯେତେ ପରିବାର ନାଶ
     ଅନ୍ତର୍ଗୁ ଚୌରାସ
 ଏବେ ସତ୍ୟ ଶିବ କଥା କୋର...କୁ ଆଖିଗାର । ୫ ।

 ପଡ଼ିଲୁର ପାଦ ତୋର
 ଚଂଚଳୁ ଦେବୁ କହିର
     ସେ ଯେ ଅଜାନ୍ତୁ କାହା ଦୂର
     କଥ କରି ଦୃଢ଼ତ ମଗେ ତିବି ଦୃଢ଼ତ
     ତତ୍ତ୍ଵାମ୍ବଦୀ କଳାର କେଟ
 କନ୍ତୁ ନନ୍ଦେବ ତୋପରେ ଦୂରା
 ଜାତକ ତୋ ଜୋଟ ଦିନା
     ସେ ଯେ ଶୁଣିଶ ପରେ —

 ଯେହି କର କରିବର, ଧାର ଶିଖା ତହିର
 ସେ କହିରେ ଦେବୁ ତବ ମନରେ ନରପି ଦତ
     ଦକ୍ଷୁ ତୋର —

—୨—

କମ୍ବୁଳିଷ୍ଟ ତଳ ବାହାରିଲେ ଶୈଠ ଲଡ଼ାଇରେ (ଦୋଷ)
କଳିତାର ଥାଟ ବାହାରିଲେ ଶୈଠ ଲଡ଼ାଇରେ ।

କଲବଳ ପେଟର ଦାଉ
ସମ୍ମାଳିବେ କେତେ କା ଅଛ
ଯାହା ହେବ ହେଉ ପ୍ରାଣରେ ଯାଉ
ଚଂହେସର ତୁଳେ ମୁକାତିଲରେ । ୧ ।

ଉଦ୍‌ବାହିବେ ଓଡ଼ିଶା ଦେଶ
କହୁଥିଲେ ପବ କଂହେସ (ବଜା ବବଦି)
ବିଧ କଂହେସକୁ ଗଣନ ଧନ୍ତୁ
ଜେତ ପକାଇବେ ଦୂର୍ମାତ୍ର ଶାସନ୍ତୁ
(ଆଜି) ମିଛ ବଦ କୃଷି ରଜ୍ଞ ଧୂରେରେ । ୨ ।

ଫଳାଇବ ଓଇଟା ଫଳ
କି ମିରି ମନୀମଣ୍ଡଳ
ମନୀ ହେଲେ ବଜା, ବଜା ହେଲେ ମନୀ
ମନୀଷ ମାଇବେ କିମ୍ବ କିମ୍ବରେ । ୩ ।

(ପରକା ଲୁଟିରେ ଆସ କଲରେ)
ତଢାଇବେ ଖଣଦା ବୋଲ୍
ମନଭାବ କର ହିତସ
କର କୋଟିପତି ସାମନ୍ତବାହିବ ଜଳୁକା ପାଇଲେ ଗାହିବ ଗାହିବ
ରତେ ରକତ ପିଇଗଲେ । ୪ ।

ପେଣ୍ଠି ନିଜ ବୈଠ ଅପୁର
ଦେବୁ ଅମର ଉତ୍ତର
କେତେ ଦୁର୍ଗମତ ଜୁଲୁମୀ ପାତା ଭେଳିଲ ରେଣ୍ଟିଆ ବାହିଷ୍ଟ ବଜା
ହିନ୍ଦାଇବେ ଅତି ହୃଦା ହୃଦାଇ । ୫ ।

ବଜାଇବେ ବିଜୟ ରେଣୁ
ଦାଆ ଧାନେ ସିଲ ମାରି
ସଗାମରେ ତୋର ଯିଏ ସଦା ସାଥୀ ବାଛି ପଠାଇବୁ ଖର ସେନାପତି
ଟେକ ରଣି ଲୁଳ ଭବ ଭୁର୍ଜରେ । ୭ ।

— ୩ —

ହୋ ଦେଶ ଘରରେ ମୋର
ଉଠରେ ଗରଜ ଅଳସ ବରଜି, ସରଜି ଖର ହୃଙ୍ଗାର (ଘୋଷା)

ଥର ଥରଇଲୁ ତୋ ରାଜଧାନୀ
କୋଟି ମୁଢିର ତାତିକ ଦେନି
ଯୋଡ଼ା ସରକାର, ରବ ସହଚର, ଲୁଚିଲେ ହୋଇ ବଧୀର । ୧ ।

ଭୋଗ ଜନମା ଗରଭ ତରି ଶତ ସନ୍ତାନରେ ପେଟମାରି
ବଙ୍ଗଳାକୁ ବୁଝଁ ଗୁଣିଥିଲ ଧାନ

ଲମ୍ବୀ ବାର ଦୁଆର, ଭୋକ ମୁଖେ ହାହାକାର । ୨ ।

ଖୋଲ ମଇଦାନେ କୋଟି ବଳ

ଧରି ବଜୁ ଦାଖା ହେବେ ଠୁଳ

କୁହୁଳ, କୁହୁଳ, ଚମକିବ ଜଳ ହୃତାଶନ ହାହାକାର । ୩ ।

ବଡ଼ା ଟିକେସେ ହେଉ ତୁ ସନ୍ତୁଳି

ଧନୀ ରବ ପୁରେ ହୁଳହୁଳି

ନୋହିଲ ଖଜଣା ରଜାକୁ ଦଷ୍ଟିଣା ହାତ ପାଉଣା ହଜାର । ୪ ।

ଝଳା ସରକାର କରେ କାଉଳି

ମରି ମରି ଗଲ, ସେ ଝର ମଞ୍ଜଳି

ଖରପାଇଁ ସିଏ, ଛୁଲେ ଧରାମରା

ସଙ୍ଗାବ ରଙ୍ଜନ ଫଂସର ପାଟିଲ ଅପୁରା ବିଭେଦ ଗାତ । ୫ ।

ନୁହେଁ ରୂପୀ ଲଗି ସାର କାରବାର
 କଂଗରେସିଆକ ଲଗି ଜୁଆଖେଳ (କଂଗ୍ରେସ)
 ମାଟି ପଡ଼େ ଲୁଟି ଦେଲେରେ ସାଉଁଟି ସଭାପତି ହରବର । ୭ ।
 ତୋର ଆବାଜ ବାଜୁଛି ଅଶ୍ରୁବାଣୀ
 ଉଡ଼ା ଉଠାରେ ତୋ ଦାଖା ଦାନାକନା

ଦାଆ ଧାନ ଶିସା ସନ୍ତୁକ୍ତ ତୋର
 ସେ ଚିହ୍ନ ଦେବୁ ମୋହର । ୮ ।

—୪—

ଘୋଟର କାଗଜ ଦୁହେଁ ଯାଦୁ ମନ୍ତ୍ରରେ
 ନୁହେଁ ରାଶିଆ କାରବାର... (ନୁହେଁ ସାର ଶାତକ ବେଶର)
 କଂଗରେସି ଦୁସାମୁନ ନାଶନେ ଏ ବଜ୍ରବାଣ
 ଲଢ଼ିବାର ଅଧିକାର ଗଢ଼ିବାର ଅଧିକାର
 ତୋ ଭଗ୍ୟ ଡୋର ରେ । ୧ ।

ବାରବାର କେତେବାର	ବରି ରୁଷ କାଶଗାର
ସମ୍ମ ଗୋରାର ପାହାର	ପାଇଛୁ ଏ ଅଧିକାର

ସପଦ ତୋର ରେ । ୨ ।

ଲଚୁଆ ଫରାସୀ ଜାତି	ପାତିଲ ଲୁହାର ପୁଣି
ଶୋଷକ ହାତୁ ଜିତିଲ	ଘୋଟ ଅଧିକାର ଦେଖି

ତେବ ମନରେ ପ୍ରଥମଥର ରେ । ୩ ।

ଆମେର ରକତେ ଗଡ଼ା	ବ୍ୟାଙ୍କ ମେଘନାଦ ବେଢ଼ା
ଆମ ଗାଲେ ଆମ ଚାନ	ଆମ ଧନେ ରୁକ୍ଷ ଦାନ

ଘୋଟ ନେବା ତାର ପଣ, ସେ ଦାମ ବାର ରେ । ୪ ।

ଯେବେ ଗଲେ ମହତଃବ	ରହିବ କି ବିଜୁଭାବ
ସଭାପତି କି ରହିବ	ନାତି ଧାରେ ବଦଳିବ

ନୁହଇଁ ଚିରରେ

ତେବେ କିମ୍ବା ଏ ପମ୍ପା ମୁଁକାର । ୫ ।

ଶୋଳଶୋଳା ଅଛି ସାକ୍ଷୀ
 ଅନୁଷ୍ଠାନେ ରଜନୀତି
 କେହି କେବେ ନ ରହନ୍ତି
 ଏ ବେଦ ଗାର ରେ । ୭ ।

ଟିକଟ ପାଇବା ପାଇଁ
 ଶୁଣ ଛୁଟିଥିଲ ଯେହି
 ସ୍ଵାଧୀନରୁ ସମ୍ପଦ (ଯେ ବିରୋଧ)
 ଧନ୍ୟରେ ସେ ସମ୍ପଦ
 ଦନା ତଳେ ଦନା ପାଇଁ
 ମୁଖେ ଭୁଲ୍ଲ ଗାନ୍ଧ ମନ୍ତି, କଳଙ୍କ ଗାର ରେ । ୮ ।

ପୋଟେନ୍ୟିରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଣା
 (ହାଇ ପୋଟେନ୍ୟି)
 ମନ୍ତି ଯାର ଗାଥଁ ଭଙ୍ଗା
 ସାଥୀ ଯାର ମୁଣ୍ଡାଦାର
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାଉଁଟିବା ପାଇଁ
 ସେ ଯେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କାତର ରେ । ୯ ।

ବିରଳା ଟଙ୍କାରେ ଗାଡ଼ି
 ଉପର ମୁଣ୍ଡେ ଏକେଣେ
 ହୋ ହୋସିଥାର ରେ । ୧୦ ।

ହେମର ରକତ ପଇ
 ନିବାରନେ ଡାଟେ ଚେଇଁ
 ଜମିଦାର ମୁଣ୍ଡାଦାର
 ଏକା ଗୋତର ରେ
 ଭକ୍ଷକ ଭକ୍ଷକ ପଦ
 କେ ଶାରୁଣା କିଏ ଚିଲ
 ପେଣ୍ଟ ବୁରେ ତୋ ଅନ୍ତର

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲୁଗି ସୋପାଇଛି
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲୁଗି ଯେ ପୁରାନ୍ତି
 ବନ ଦାତେରେ ଲୋଟନ୍ତି
 ଯିଏ ଖୁରେଇ ତୁରେଇ
 ଫୋମକୁ ଥିଲ ଯେ ରୁହଁ
 ପରେ କଂଗ୍ରେସ ବୋଲନ୍ତି ।
 ନାହିଁ ଯାର ତ୍ୟାଗ ମନ୍ତି
 ନୁହେ ଅଛପା ଅଜଣା
 ଗଦା ଗଦା ଯା ଯୋଜନା
 ଉପାଦିବୁ ସେ ବାହୁଂଗା
 ଅତକନ୍ତି ବଜାରର
 ଗାନ୍ଧୀ ମୁଖାକୁ ପିନ୍ଧାଇ
 ଲୁଗିଛିରେ ଧାଡ଼ ଧାଡ଼
 ତଳକୁ ସବ୍ୟାକେଣେ

ପଲକେ ଯେ ଥିଲ ଶୋଇ
 କଂଗ୍ରେସ ଟୀକା ନେଇ
 କଂଗ୍ରେସୀ ପ୍ରାର୍ଥୀ ସାଙ୍ଗର
 ନେବାକୁ ଉଣ୍ଠୁଛି ସଜ
 ମାଂସାସୀ ଏ ହସ୍ତ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅସ୍ତର

ନିଶ୍ଚିଆ ପାଣିରେ କି	ଗୋଷ କେବେ ମେଣ୍ଟିଛୁ କି
ଖଜଣା ଟିକସେ ତୋର	ବୋଲିନ୍ଦିରେ ଦାନା ବାର
ଲଢାଇ ବେଳେ ଧରିଯା ଲିଗାମ ତୋର	
ତାଆ ଧାନ ଚିହ୍ନ ତୋର	ସେହି ତୋର ଗୁରୁବର
ସହସ୍ର ମୁଠାରେ ତୋର	ସେ ଚିହ୍ନେ ଦେବୁ ମୋହର
	ବିଜୟ ତୋର ।

ଅନ୍ନ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଭୁଲ ପରମ୍ପରା

- * ଗାଉ ଆଗରେ ଚିରତି ଦେଖିଲେ ଗାଉ ପଛେଇବା ।
- * କାଉ ମେଥୁନ ଦେଖିଲେ କାଳୁନିକ ମରଣ ଖବର ନିଜଲେକ ପାଖକୁ ପଠାଇବା ।
- * କାଉ ବୋବାଇଲେ ଗୁଡ଼କ ପିଙ୍ଗିବା ।
- * ହିଟିପିଟି ଦେହରେ ପଡ଼ିଲେ ଗୋଧୋଇବା ।
- * ଉଲୁକ ଧାରିଲେ ଅଶୁଭ
- * ଅଣ୍ଟେ ଆପ ଲିଭିଲେ ଅଶୁଭ ।
- * ଉଲୁକ ଘର ଉପରେ ବସିଲେ ଅଶୁଭ ।
- * ବାଡ଼ିରେ କଦଳୀ ଗଛ ଲଗାଇବା ଅଶୁଭ ।
- * ଘରେ ଦୁହୁର ଗଛ ଉଠିଲେ ଅଶୁଭ ।
- * ପାଣି କଖାରୁ ବେଶି ଫଳିଲେ ଅଶୁଭ ।
- * ତେର ଦିନରେ ଘରକୁ ଫେରିବା ଅଶୁଭ ।
- * ଛଥ, ନଥ, ତେର କେବେ ନ ଯିବ ଘର ।
- * ତିନି ଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇ ଅନୁକୂଳ କରିବ ନାହିଁ ।
(ନ ଗଛକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୁଏଁ)
- * ଯାସା ଅନୁକୂଳରେ ଖାଲ ମାଠିଆ ଦେଖିଲେ ଅଶୁଭ ।
- * ଅନୁକୂଳରେ ତେଲି କି ଦେଖିବା ଅଶୁଭ ।
- * ରାତରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତି ଘର ବାହାର କରିବା ଅଶୁଭ ।

- * ରମ୍ବରେ ଚାନ୍ଦ କାହାକୁ ଦେବା ଅଶୁଭ ।
- * ରମ୍ବରେ କୁଳ ଦେବା ଅଶୁଭ ।
- * ରମ୍ବରେ ନଅଁ ଦେବା ଅଶୁଭ ।
- * ରମ୍ବରେ ଘରୁ କାଠ ଓ ହଳଦି ଦେବା ଅଶୁଭ ।
- * ପାଣି କଣାରୁ ଧୀ ଲୋକ କାଟିବା ଅଶୁଭ ।
- * ପୁରୁଷ କାଟିଲେ କୁଟୀ ଖଣ୍ଡ ମିଶାଇ କାଟିବ ।
- * ଅନୁକୂଳ କରି ଯିବାରେ ପତ୍ରରୁ ଢାକିଲେ ଅଶୁଭ ।
- * ନାଗ ସାପକୁ ମାରିଲେ ପାପ ।
- * ମାୟେ ମଳ୍ଲପି, ଦ୍ରୋଦେ ଗାନ୍ଧି, ଦିବସେ ଘୋଡ଼ା ବଂଶ ଖାଇ
- * ତିଟି ସତ ସତ କହିଲ ।
- * ଲୁଣ ଉଧାର ଦେଲେ ଚଞ୍ଚଳ ଫେରସ୍ତ ଆଣିବ ନ ହେଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଲେପ ଦେବେ ।
- * କୋଣକେ ସାପ, ପାଏ କେ ତେଳି, ତେବେ ସେ ଜାଣ ନ ଯିବ ପେଳି ।
- * ବାମେ ଚବ, ଶିବା, କୁନ୍ତା, ଦଷ୍ଟିଶେ ଗୋ ମୁଖା ଦ୍ଵିଜା ଶୁଭ ।
- * ମଙ୍ଗଳ ଗତି, ବୃଧ ପାହାନ୍ତି, ପହିଁ ଯିବ ତହିଁ ଶୁଭ ପାଆନ୍ତି ।
- * ନେଉୁଳ ଦେଖିଲେ ଶୁଭ ।
- * ଧୋବା ସକାଳେ ଅଛୁଟ୍ଟିଣ୍ୟ, ଉପର ବେଳା ଟଣ୍ୟ ।
- * ଗୁରୁବାର ମୂଜାର ରୁଦ୍ଧଳ ଶିଆ, ଘର ଲୋକ ଛଡ଼ା କେହି ଖାଇବେ ନାହିଁ । ଅଛୁଟ୍ଟା ପଥ ମଧ୍ୟ ଛୁଲ୍ଲିବେ ନାହିଁ ।
- * ବୋହୁ ବା ହିଅ ଶାଶ୍ଵତର ବା ବାପଦର ଯିବା ପାଇଁ ଶୁଭ ମାସ ଖୋଜା ।
- * ମନ୍ଦରକୁ ଯାଇ ମୁଣ୍ଡ ଲଣ୍ଡା ହେବା ।
- * ପୁର ମାଠିଆ ଶୁଭ କୁନ୍ତ ।
- * ଘରୁ ବାହାରିଲୁ ବେଳେ ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରେ ପାଣି ଢାଳେ ରଖିବା ।
- * ଠାକୁର ବସାଇଲେ କେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିଗକୁ ମୁହଁ କରିବା ।
- * ବିଲୁତ ବାଜଗଣ, ବିଲୁତ ଆଳ୍ଟ, ଚନ୍ଦ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କଠାରେ ଅନୁକା ।
- * ବିଜଳି ଥାଇ ମଧ୍ୟ ତେଳ ପାପ ବା ଦିଅ ପାପ ଜାଳିବା ।